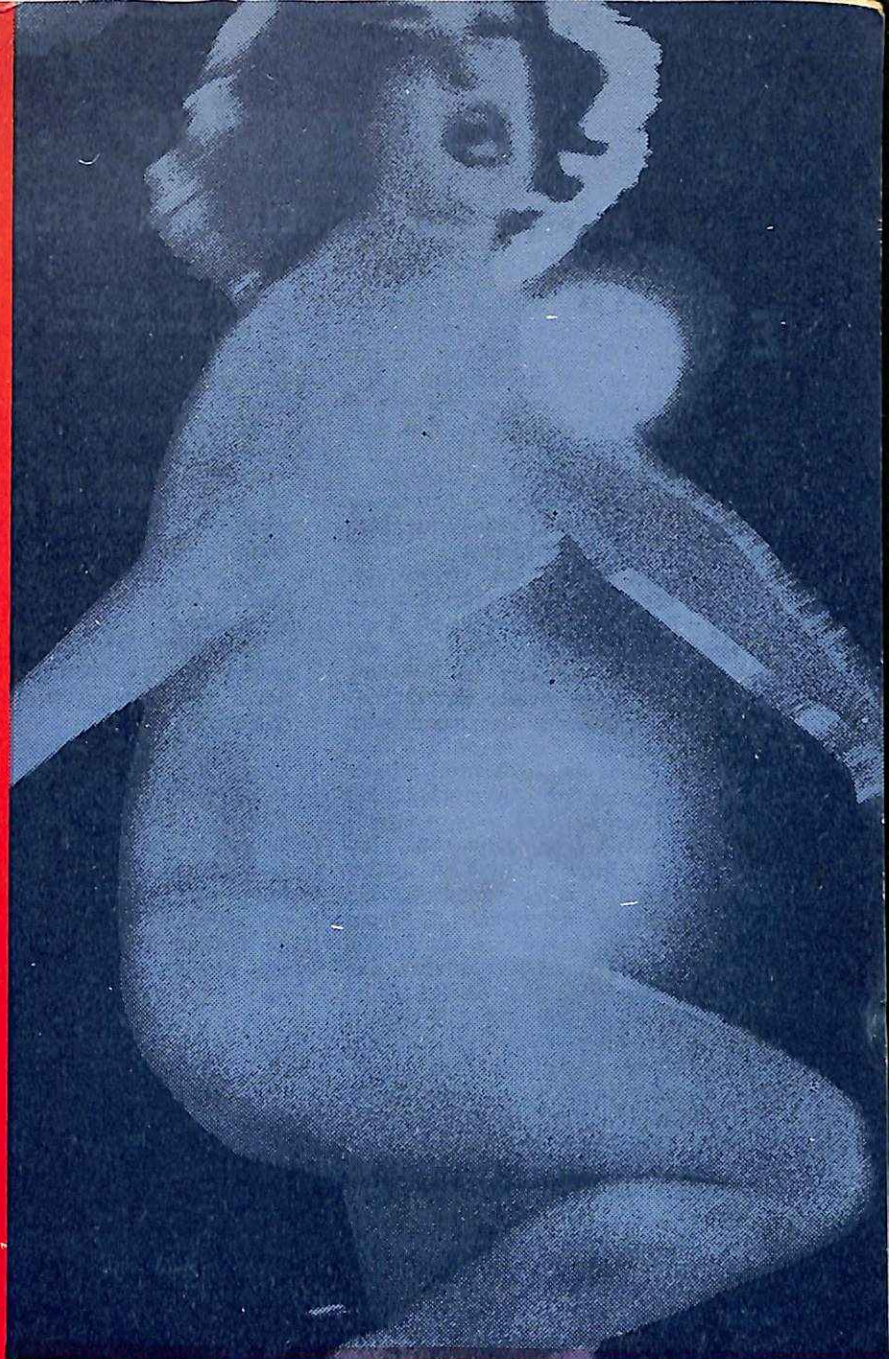

ΚΟΣΜΟΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΗΛΙΟΘΕΡΑΠΕΙΑ

Μπορεί νά είναι κανείς εύτυχισμέ-
νος στις μεγάλες πόλεις;

Ἡ χύτρα τῶν καννιθάλων βράζει
ἀκόμα στήν ἐποχή μας.

Τὸ ἐφευρετικὸ πνεῦμα τῆς ζων-
τανῆς φύσεως

112

ΚΑΘΕ ΜΕΡΑ Η ΓΗ ΑΛΛΑΖΕΙ

ΔΡΑΧΜΑΙ

4

Στό τραίνο

Διήγημα του ACHILLE CAMPANILE

ΣΤΙΣ ΕΠΤΑ ΤΟ ΠΡΩΤΟ Ο ΚΑΡΛΟ —
'Αλμπέρτο μπήκε στο σταθμό της
Ρώμης. Ένας αχθοφόρος τον πή-
γε ως το τραίνο για τη Νεάπολη.

— 'Η αλήθεια είναι, παρατήρησε ο
νέος, ότι μάλλον στην Φλωρεντία πρέ-
πει να πάω.

— 'Ανεβείτε! διέταξε ο αχθοφόρος.
— Πάντοτε αυταρχικοί, αναστέναξε
ο Κάρλο — 'Αλμπέρτο παίρνοντας θέση
στο τραίνο για τη Νεάπολη.

Λίγα λεπτά έμειναν για να φύγουν.
Αλλά τα τελευταία λεπτά είναι ατέλειω-
τα. Οι ταξιδιώτες και οι συγγενείς ή φί-
λοι που τους συνοδεύουν, δεν έχουν πα-
ρα να τον μόνο επιθυμία: να ξεκινήσει
το τραίνο. Σε κάθε σινιάλο επαναλαμβά-
νουν τους οριστικούς αποχαιρετισμούς.
Δεν έχουν τίποτε πια να πουν ο ένας
στον άλλο. Ένα σινιάλο αντηχεί κι' άλ-
ληλοαγκαλιάζονται με ανακούφιση. Μα
το τραίνο δε φεύγει. Μια σειρήνα βουχά-
ται και πάλι αποχαιρετούνται. Μα
η σειρήνα δεν ήταν κι' αυτό το τραίνο.
Μια σφυρίχτρα σκίζει τον αέρα: νέα
αποχαιρετιστήρια, παραγγελίες, μισές
φράσεις. Και τη στιγμή που κανείς δεν
το περιμένει, το τραίνο ξεπροφέλλεται από
τη γενική άρση για να ξεκινήσει.

Μπροστά στο τραίνο της απέναντι α-
ποβάθρας στέκονταν ένας νέος και μια
νέα που είχαν φιληθεί σε κάθε σφυρί-
χτρα, σε κάθε κουνούνη, σε κάθε σειρή-
να, σε κάθε εξέλιξη της ατμομηχανής.
Σε κάθε τράνταγμα του τραίνου. Ξα-
φνικά το τραίνο ξεκίνησε και, χωρίς να
συγκινηθούν καθόλου, πήγαν και στη-
θηκαν μπροστά στο τραίνο της Νεά-
πολης, σαν να τους ήταν άδιαφορο αν
θα πήγαιναν σ' αυτήν ή σ' εκείνη την
πόλη. Μόλις ο ελεγκτής πέρασε από
δίπλα τους φωνάζοντας: «Στίς θέσεις
σας!» ξανάρχισαν τα φίλα.

— 'Ανεβείτε γρήγορα, τους φώναξε
ο Κάρλος — 'Αλμπέρτο. Θα το χάσετε
κι' αυτό.

— Δεν φεύγω, απάντησε ο νέος.
— 'Η δεσποινίς τότε;
— Ούτε αυτή. Έχουμε μετελάδες με
τους πατεράδες μας και δεν μπορούμε
να βλέπουμε στο σπίτι. Έτσι ερχόμα-
στε εδώ που είμαστε πιο ελεύθεροι. Το
τραίνο για τη Φλωρεντία φεύγει σ' ένα
λεπτό και δεν θέλουμε να το χάσουμε.
Μας επιτρέπετε;

Κόσμος και κοσμάκης ήταν μαζεμένος
στο τραίνο για τη Νεάπολη, όταν μια
γοητευτική κυρία με γαλλική προφορά
πας' όλο που ήταν αγγλικής κατα-
γωγής, έχωσε το κεφάλι της στο δια-
μέρισμα του Κάρλο — 'Αλμπέρτο και
ρώτησε:

— 'Υπάρχει καμιά θέση;
— Είναι όλες πιασμένες, απάντησε α-
μέσως ένας κύριος με χονσά γυαλιά κι'
ακαθόριστη ηλικία.
Μπορούσε να είναι ενενήντα ή ενενήν-
τα πέντε ετών.

— 'Όταν το τραίνο ξεκινήσει, έκανε
η κυρία, θα δώσω σε ποιόν αφήσουν όλ-
αυτά τα καπέλλα.

— 'Ο κύριος με τα χονσά γυαλιά κόττα-
ξε το καπέλλο που βρισκόταν ανάμεσα
στον Κάρλο — 'Αλμπέρτο κι' αυτόν. Το
κότταξε όπως κοιτάζει κανείς ένα

πράγμα που το βλέπει για πρώτη φορά,
μα που όσος δεν του είναι και τελεί-
ως άγνωστο. Και πράγματι, μετά από
γρήγορη εξέταση, το έβαλε στο κεφάλι
του.

— 'Η κυρία κάθισε κι' ο Κάρλο — 'Αλμ-
πέρτο είπε:

— Δεν υπάρχει χειρότερο πράγμα α-
πό το ν' αφήνεις ένα καπέλλο για να
κρατήσεις μια θέση και μετά να μη βρι-
σκεις τη θέση.

Σε μένα, είπε ο κύριος με τα χονσά
γυαλιά, έγινε και χειρότερο. Δεν βοήθα
το καπέλλο.

Τότε ένας άλλος ταξιδιώτης που έ-
μοιαζε να έχει αποκοιμηθεί, άνοιξε τα
μάτια του και είπε στον Κάρλο —
'Αλμπέρτο:

— 'Εγώ είμαι στοχαστής. Σκεφθήκα
λοιπόν ότι, αν εξαιρέσουμε τα ταξίδια,
τι να μείνεις μισή ώρα ή και μια ώρα δο-
κιμής, δεν θεωρείται φοβερό. Στο τραίνο
δύο, και ένα τέταρτο να κρατάει το τα-
ξίδι σου, σκοτώνονται να διαλέξεις μια
θέση, να τη βρεις αν είναι δυνατόν σε
μια γωνιά και να κρατήσεις για πάντα και
τη διπλανή ακόμη, αν υπάρχει τρόπος
για να είσαι πιο άνετα, αν να' ετοιμά-
ζεις για μόνιμη εγκατάσταση.

— Σωστά, είπε ο Κάρλο — 'Αλμπέρ-
το. Δεν το σκέφτηκα ποτέ. Κι' ούτε πλ-
ω να το σκέφτομαι.

— Θυμούνται, συνέχισε ο στοχαστής,
ότι συνάντησα κάποτε στο τραίνο έναν
άνθρωπο που δερνόταν από την καυχή
του, γιατί είχε να κάνει ένα πολύ σύντο-
μο ταξίδι κι' έτσι δεν του δινόταν
ή ευκαιρία να βρει μια καλή θέση. Για
να τη βρει λοιπόν κατέβηκε ένα σταθμό
μετά το δικό του.

— 'Ο στοχαστής ξανάλειψε τα μάτια
του. Τα ξανάνοιξε λίγα λεπτά μετά για
να πει:

— 'Αν μου έρθει στο μυαλό καμιά
άλλη σκέψη, θα σάς την πω.

— Εύχαριστώ, είπε ο Κάρλο — 'Αλμ-
πέρτο.

Απότομα το τραίνο ξεκίνησε. 'Ο κύ-
ριος με τα χονσά γυαλιά αυτό προέβλεπε.
Σηκώθηκε άμεσως, κατέβηκε τη βαλίτσα
του από το δίκτυο κι' έβγαλε ένα μπου-
κάλι του για να το αντικαταστήσει μ'
ένα πλεκτό, που κι' αυτό βγήκε από τη
βαλίτσα του. Έβγαλε τα παπούτσια του
και φόρεσε παντούφλες. Τέλος φοβόταν
ένα λαστιχένιο μαξιλάρι, το έβαλε κάτω
από το κεφάλι του κι' έλειψε τα μάτια.

— 'Ολ' αυτά με μεγάλη σχολαστικότητα.
'Ενας ξανθός κύριος καθισμένος απέναν-
τί του, ρώτησε:

— Θα πάτε πολύ μακριά, κύριε;

— Όχι, κατεβαίνω στον επόμενο στα-
θμό.

Και πραγματικά, δεν πέρασαν δέκα λε-
πτά κι' ο ηλικιωμένος ταξιδιώτης, αφού
συμβουλευτηκε το ρολόι του, κατέβασε
πάλι τη βαλίτσα του και ξανάρχισε την
ίδια ιστορία από την άνωδομή.

— 'Ο καπνός σάς ενοχλεί; ρώτησε ο
Κάρλο — 'Αλμπέρτο τη γειτονιά του.

— Όχι, κι' εγώ καπνίζω.

— Εύχαριστώ. 'Εγώ δεν καπνίζω.

— Τότε, γιατί ρωτάτε;

— Μιλούσα για τον καπνό του τσιγάρ-
ου.

— 'Όσοτερά από μια παύση ο Κάρλο —
'Αλμπέρτο ρώτησε:

— Μήπως ο καπνός σας πειράζει;
— Ποιός καπνός;
— 'Ο καπνός του τσιγάρου.
— Όχι, γιατί καπνίζω κι' εγώ.
— 'Εγώ δεν καπνίζω.
— Και γιατί ρωτάτε τότε;
— 'Από περιέργεια.

Έκείνη τη στιγμή, ο γέρος που είχε
πρωθυε, σωριάστηκε πάλι στο κάθισμά
του με θύρος απελπισμένο.

— Την έπαθα. Πέρασε.
— Τι πέρασε; τον ρώτησαν.

— 'Ο σταθμός μου.
— Πώς είναι δυνατό;

— Κι' όμως έτσι είναι. 'Επρεπε να
είναι απ' αυτήν την πλευρά. Και δεν

βλέπω ούτε το αλσάκι ούτε τη γκρεμι-
σμένη μάντρα.

— 'Από πότε λείπετε απ' αυτήν την
πόλη;

— Μια βδομάδα.

— Περίεργο. Πρέπει να γελαστήκα-
τε. Σε λίγο θα τον δείτε.

— 'Ετσι λέτε;
— Χωρίς άλλο.

— 'Ο Θεός να δώσει! Έκανε ο ογδον-
τάρης και παρηγορημένος άρχισε να σι-
γανοτραγουδάει ένα σκοπό της μόδας.

Μα οι σταθμοί διαδέχονταν ο ένας τον
άλλο κι' ο σφυραγός ο γεροντάκος δεν
έβρισκε τον δικό του.

Σ' ένα μικρό ενδιαμέσο σταθμό, άνε-
θηκε στο διαμέρισμά μας ένας χοντρούς
κύριος, που κρατούσε ένα δευτερεύον
τοπάλια. Κάθισε κι' αυτομάτως απο-
κοιμήθηκε.

Αυτοί οι χοντροί κύριοι που αποκοι-
μούνται άμεσως, συναντιούνται σ' ό-
λα τα σιδηροδρομικά δίκτυα.

Μόλις πατήσουν το πόδαρι τους στο δια-
μέρισμά τους, κλείνουν τα μάτια κι' απο-
κοιμούνται. Σ' υποαδράχτη, σ' άπο-
αν βρίσκονται, νύχτα ή μέρα, για ταξίδια
μισής ώρας ή δώδεκα ωρών, κοιμούνται
σ' όλη τη διαδρομή χωρίς ούτε καν να ξυ-
πνούν στους σταθμούς, ενώ στον σταθμό
το δικό τους, χωρίς να τους σταθμι-
σει κανείς, από μυστηριώδη διαίσθηση
και καταβαίνουν.

Και πράγματι, μετά από δυο σταθμούς,
ο χοντρούς κύριος άνοιξε τα μάτια και
ρώτησε:

— Πού είμαστε;
— Στο Κασσίνο.

— Κατάρα! ούλοιαξε και πετάχθηκε
επάνω με μια σβελτάδα που δεν μπο-
ρούσε ποτέ να βάλεις με το νου σου. Έ-
πρεπε να κατεβώ στον προηγούμενο στα-
θμό.

Και δομώντας στο διάδρομο, χάρηκε
ξεφωνίζοντας.

Για πάρα μου, όταν πρέπει να
ξιδέρω, βασανίζομαι από το φόβο
πως ξεχάσω τίποτε. Κι' ο φόβος αυτός
μ' ακολουθεί σ' όλο το ταξίδι. Μου λένε
όλοι ότι είναι απλούστατο: δεν
παρά μόνο να μετοίσω τις βαλίτσες
ή τα δέματά μου. Έκανα κάποτε
το θλιβερό πείραμα ταξιδεύοντας
απ' Ρώμη στο Παρίσι. 'Ελεγα
μέσα μου: «Κάτι ξεχάσα σίγουρα»
και δός του μέτραγα τα πακέτα μου. Τα
εύρισκα σωστά, μα εξακολουθούσα να έ-
χω την εντύπωση πως είχα ξεχάσει κάτι.
Τι; 'Αδύνατο να το βρω. Μα το βράδυ
επιτέλους το βρήκα: είχα ξεχάσει να φέ-
γω.

(Μετ. Ε. Γ.)

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΚΟΣΜΟΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΕΤΟΣ Γ' ΑΡ. ΤΕΥΧΟΥΣ 112 ΤΙΜΗ ΔΡΧ. 4

ΛΟΥΚΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ Έκδότης — Διευθυντής

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΑΚΡΗΣ Διευθυντής Συντάξεως

ΝΙΚΟΣ Α. ΓΚΟΥΜΑΣ Έπιμελητής 'Υλης

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΠΑΤΗΣΙΩΝ 636 τηλ. 813.180

ΑΘΗΝΑΙ 19 — 27 ΙΟΥΛ. 1961

ΣΤΟ ΣΗΜΕΡΙΝΟ Τεύχος

Το εξώφυλλο του «ΚΟΣΜΟΥ»

— 'Η θάλασσα, που περιζώνει την Έλ-
λάδα, μάς προσφέρει τη μεγαλύτερη
χαρά του καλοκαιριού. Πρέπει, όμως,
να εφαρμόσουμε ώριμα πρακτικά
μέσα, για να μην καταστρέφουμε την
ύγεια μας. (σελ. 20)

Επικαιρότητες

— * Λόγοι και αντίλογοι Σελίς 3
ΕΙΔΙΚΟΙ: Μπορεί να είμαστε
ετυχισμένοι σε μια μεγά-
λη πόλη; » 7

Επιστήμη και Τεχνική

— * Στους βυθούς των ωκεανών » 6
— * Το έφευρετικό πνεύμα της
ζωντανής φύσεως » 16
— * 'Η 'Ηλιοθεραπεία » 20
— * Κάθε μέρα ή Γη αλλάζει » 22

Ιστορία και Τέχνη

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ:
'Η αναβίωση της αρχαίας
τραγωδίας » 4
— * Όταν οι άναρχικοί τρομο-
κρατούσαν τον κόσμο » 14
— * Μαρία Βαλέσκα, ο μεγάλος
έρωτας του Ναπολέοντος » 26
ΦΙΛΟΤΕΧΝΟΥ: 'Η μουσική i
διοφύτα του Γκούσταφ
Μάλερ » 37

Διάφορα

— * 'Η χύτρα των κανιβάλων » 10

Μυθιστόρημα και Διήγημα

Α. ΚΑΜΠΑΝΙΛΕ: Στο τραίνο
(διήγημα) » 2
ΑΝΤΡΕ ΜΠΟΥΑ: Σταθμός
(διήγημα) » 31
ΠΙΕΡ ΛΑ ΜΥΕΤΑΙΡΕ: Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΜΕΤΑ-
ΓΑΤΗΣ » 34
ΜΑΡΓΟΤ ΝΕΒΙΛ: Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ Η ΤΕΧΝΗ
ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ » 34
ΕΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕ-ΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

Λόγοι και αντίλογοι

Ο ΑΓΓΛΙΚΟΣ Λαός, μολονότι συγκρατημένος στις έκδηλώ-
σεις του, έπεφύλαξε ένθουσιαστική υποδοχή στον πρώτο
Ρώσο κοσμοναύτη, Γιούρι 'Αλεξέγεβιτς Γκαγκάριν. Οι αύ-
θόρμητες συγκεντρώσεις κι' οι επίσημες δεξιώσεις κι' οι υποδο-
χές έδωσαν το μέτρο μιάς πανηγυρικής αναγνωρίσεως ενός αλλη-
ματος, που αποτελεί, σε σύνολο προσπαθειών, την κορυφή κά-
τάκτηση του σημερινού ανθρώπου. Οι 'Αγγλοι είδαν στο πρόσω-
πο του Γκαγκάριν, όχι τον αντίπαλο στο πολιτικό πεδίο, αλλά
έναν συνάνθρωπο, που πρέπει ν' αγωνίζεται, έξω από ιδεολογίες
και σύνορα, για τη συναδέλφωση των Λαών της Γης μέσα στα
μικρά, τα τόσο ξεπερασμένα σύνορα του πλανήτη μας. Είναι πι-
θανό να εξακολουθεί ακόμη να γίνεται έκμεταλλευση της εθνικι-
τητας των μεγάλων επιστημονικών και τεχνικών επιτευγμάτων
της εποχής μας. Είναι, όμως, βέβαιο ότι το στάδιο αυτό, σιγά —
σιγά, θα ξεπεραστεί. 'Η επιστήμη είναι ενιαία κι' αδιαίρετη για
κάθε άνθρωπο. Κι' αυτή τη βαθύτερη σημασία είχε η υποδοχή
του άγγλικού κοινού, που προσυπογράφει τις ένθουσιαστικές έκ-
δηλώσεις του κάθε Λαός.

ΟΙ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΙ επιδεικνύουν, τον τελευταίο καιρό, μιαν
έντακτη δραστηριότητα στον τομέα της εξερευνησεως του
διαστήματος κι' αξιοποίησεως του διαστημικού χώρου σε
πρακτικούς, επιστημονικούς τομείς. Οι δορυφόροι που σπύλλουν
και μεταδίδουν πληροφορίες σχετικά με τις ατμοσφαιρικές συν-
θήκες, όπως κι' οι δορυφόροι που επισημαίνουν κάθε ατομική έκ-
ρηξη ή μητροπή να εκπέμπονται στην περιοχή του ψυχρού πολέμου
και να υπογραμμίζουν εμφανέστερα την αμοιβαία καχυποψία των
παγκοσμίων συγκροτημάτων, όμως είναι βέβαιο ότι εξυπηρετούν
πρακτικές και σημαντικές ανάγκες, και θεμελιώνουν τα τεχνικά
επιτεύγματα που υπηρετούν τους γενικότερους σκοπούς του σύγ-
χρονου κόσμου. Δορυφόροι που αποκαλύπτουν τις πυρηνικές δο-
κιμές, ανεξάρτητα από ποιά πλευρά χρησιμοποιούνται, προάγουν,
σε τελευταία ανάλυση, την υπόθεση της Ειρήνης. Γενικότερα ή
διαστημική σταυροφορία των 'Αμερικανών καλύπτει συνεχώς την
απόσταση, που τους χωρίζει από τους Σοβιετικούς. Το επιστη-
μονικό αυτό ισοζύγιο δεν είναι σήμερα ένα απλό ζήτημα γοήτρου,
αλλά θέμα βασικό που συνδέεται με τη διατήρηση της παγκό-
σμιας ισορροπίας.

ΑΥΞΗΣΗ των δημοσίων εσόδων κατά 2.500 εκατ. δραχμών,
από τα οποία τα 1.500 αντιπροσωπεύουν «υπερέσοδα» κα-
τά τη διάρκεια της χρήσεως του τρέχοντος προϋπολογισμού,
αντιπροσωπεύουν ποσά που χαρακτηρίζουν επίσημη νοοτροπία,
για την οποία κανείς δεν μπορεί να είναι περήφανος. Το κράτος
έχει ασφαλώς, τα μέσα ν' αυξάνει τα δημόσια έσοδα, όταν είναι
περιβλεπόμενο με απεριόριστη έξουσία, που την ασκεί με σκλη-
ρότητα. Δεν υπάρχουν, όμως, ανεξάντλητα περιθώρια οικονομι-
κής άνοξης, ώστε ο προϋπολογισμός ν' ανεβάζει το σκέλος των
εσόδων του, στο διάστημα ενός έτους, στο αστρονομικό ποσό των
2.500 εκατομμυρίων με υπερέσοδα, δηλαδή πλεονάσματα 1.500
εκ. δραχμών. Τα ποσά αυτά αφαιρούνται με ένα απομυζήτικο φο-
ρολογικό σύστημα από τα λαϊκά και μεσαία στρώματα, όταν διά-
φοροι μεγιστάνες της οικονομίας που εγκαθιστούν μονοπώλια
στην Ελλάδα δηλώνουν επίσημο εισόδημα 12 χιλιάδων δραχμών!

— 'Αν σκοπός του κράτους είναι να γονατίσει τα μεσαία στρώμα-
τα και να τα οδηγήσει στην εξαθλίωση, ως συνεχίσει τη φορολο-
γική του πολιτική, κι' ως συγκεντρώνει πλεονάσματα για να κα-
τασκευάζει ξενοδοχεία στην Πάρνηθα. Γιατί σε κάτι ανάλογα
έργα ξοδεύονται τα «υπερέσοδα» που αφαιρούνται από τα ύστε-
ρα των μικροαστών, των αγροτών και των εργατοϋπαλλή-
λων. Αυξάνονται τα υπερέσοδα και ξεπερνούμε το ποσοστό των
75% απόρων στο σύνολο του πληθυσμού.

ΔΡΕΑ Φρ. Τ. Σ. 106
ΗΜΕΡΟΜ. 14-6-92
ΑΡΙΘ. 45573

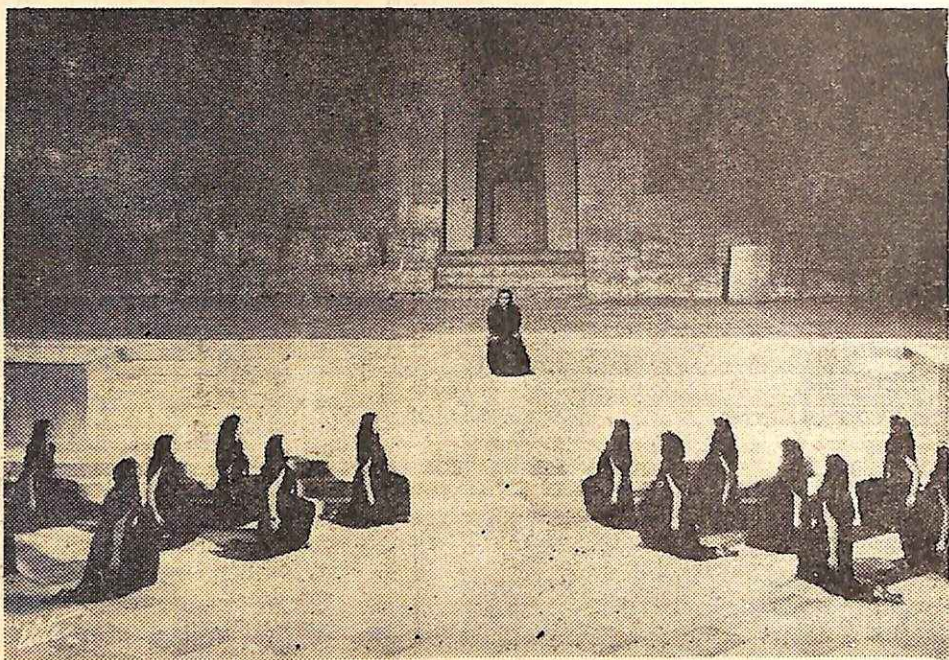
Η ΑΠΑΒΙΩΣΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΣ

Ο δεμελιακός ρόλος
του Δημ. Ροντήρη στη
δυσκολότερη και λε-
πτότερη περιοχή της
θεατρικής τέχνης.

ΝΙΚ. ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ

Μιά διάθεση φυγής ά-
πό τον μηχανικό έκνευρι-
σμό και τον μηχανικό φό-
βο, μās τραβάει πρὸς την
ἐποχή της ισορροπημένης
ζωής και του ισορροπημέ-
νου πνεύματος.

ΤΟΝ τελευταίο καιρό παρατηρούν-
ται ώρισμένα φαινόμενα στην Τέ-
χνη τὰ ὅποια θὰ μπορούσαν ν' ἀ-
ναλυθούν και νὰ ἐρμηνευθούν σὲ μιὰ
πολύ ἐνδιαφέρουσα μελέτη. Ἀπὸ τὴ μιὰ
ὁ κινηματογράφος τόσο στὴν Εὐρώπη
ὡς και στὴν Ἀμερική καταπιάνεται
μὲ θέματα της ἀρχαίας ἐλληνικῆς ἱστο-
ρίας και ζωῆς κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη ἡ ἴδια
ἀρχαία ἐλληνική τραγωδία κατακτᾷ ἔ-
δαφος, ἀναβιώνει, ἐπιβάλλεται μὲ τὸ
κλασσικό της στήσιμο και τὸ παράδοξα
αἰώνιο ρίγος της σὲ τὸ παγκόσμιο κοι-
νὸ. Αὐτὸ πὸ συμβαίνει μὲ τὴν τραγω-
δίᾳ τὸ καταλαβαίνουμε ἴσως λιγώτερο
ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα, ἀπ' ὅτι τὸ καταλα-
βαίνουν στὸ ἐξωτερικό. Τὸ φαινόμενο
δὲν εἶναι, δηλαδή, ἐλληνικό γιὰ νὰ ἐρ-
μηνευθεῖ μὲ τὰ στενά κριτήρια ἐνὸς εἰ-
δους ἐπιδεικτικῆς σωβινιστικῆς ἀρχαιο-
λατρίας. Καὶ τὸ ἐρώτημα πὸ μῖται
εἶναι τὸ ἐξῆς: Εἶναι τὸ ἀρχαῖο πνεῦμα
ἡ ἡ ἀρχαία ζωὴ πὸ ζυμῶν αὐτὸ τὸ
ἀπροσδόκητο ἐνδιαφέρον; Βέβαια ἡ τέ-
χνη — και αὐτὸ ἀκριβῶς σημαίνει τέ-
χνη — δὲν χάνει ποτὲ τὴ μαγεῖα της
μιὰ και δοκιμάστηκε σὲ μιὰ διάρκεια
χιλιάδων ἐτῶν. Ἐνα ἔργο τέχνης ὅμως
— μιὰ τραγωδία π.χ. — φέρνει μέσα
της ἑνα εἶδος πνεύματος κι' ἑνα εἶδος
ζωῆς γιὰτί, χωρὶς αὐτὰ τὰ δυὸ ζωντα-
νὰ πράγματα, τέχνη θεοβίως δὲν γίνε-
ται. Τὸ κοινὸ, λοιπὸν, νοιώθει τὴν ἀ-
νάγκη της ἐπικοινωνίας μὲ τὰ δυὸ αὐ-

Παράσταση τῆς «Ἠλέκτρας» ἀπὸ τὸ Ροντήρη στὸ θέατρο τοῦ Ἡρώδου τοῦ
Ἄττι κοῦ.

τὰ πὸ ἐπιβάλλονται ὅπως εἶναι πλαι-
σιωμένα ἀπὸ τὴν ἀποψη σκηνικῆς οἰκο-
νομία και τὸν ἄρτιο λόγο.

Ὡστόσο ἡ τραγωδία, κάθε τραγωδία
ζωῆς, ἀρχαία ἡ νέα, ἔτσι μπορεῖ νὰ γί-
νεται ἔργο τέχνης ἀπὸ μιὰ μεγαλοφυΐα,
ἀγγίζει τὴν ἴδια ἀνθρώπινη χορδὴ πὸ
ἀντίζει τὴν τραγικότητα της ἀνθρώπι-
νης μοίρας. Ὅσο κι' ἂν ἀπ' τὸ σύγ-
χρονο πνεῦμα ἔχει ἀπομακρυνθεῖ ἡ ἰ-
δέα της μοίρας ὅπως ἐμφανίζεται
στὴν ἀρχαία τραγωδία, ὥστόσο και
μεῖς οἱ σύγχρονοι βλέπουμε σὲ πολλές
περιπτώσεις στὴ ζωὴ ἑνα εἶδος μοίρας,
πὸ δὲν προσδιορίζεται βέβαια ἀπὸ τὰ
πρίν, μὰ πὸ ὅπως διαμορφώνεται στὴ
ζωὴ ὀρισμένων τραγικῶν ἀτόμων ἡ ὁ-
μάδων, ἀποτελεῖ μιὰ σκληρὴ μοῖρα. Οἱ
ἀνθρωποὶ δὲν ξεπεράσαν τὶς δυνάμεις
πὸ τὸς περιβάλλον, εἶναι ὑποκείμε-
νοὶ σὲ τὸ κακὸ πὸ μπορεῖ νὰ προξενήσει
μιὰ σύμπτωση ἄτυχων περιστάσεων. Τὸ
πνεῦμα της τραγωδίας δὲν ἔλλαξε ὡς
τὰ σήμερα. Ἡ νέα δραματικὴ τέχνη δὲν
μπόρεσε νὰ τὸ ἀποδώσει τόσο πυκνά,
τόσο εὐστοχα και τόσο παραστατικά.
Ἡ δραματικὴ μας ἐποχὴ διαθέτει ἑνα
περίσσειμα πάθους πὸ τὸ ἀντίστοιχό
του σὲ ἔνταση τὸ συλλαμβάνει στὴν ἀρ-
χαία τραγωδία.

ΜΕΣ ἀπὸ τὴν τραγωδία ὀμιλεῖ ὁ
αἰώνιος πάσχων ἄνθρωπος και ὁ
σύγχρονος δὲν ἔπαψε νὰ βασανίζε-
ται ἀπὸ τὰ ἴδια ἠθικά προβλήματα, ἀν-
τιμέτωπος σήμερα περισσότερο ἀπὸ κά-
θε ἄλλη φορὰ μὲ τὸ ἐνδεχόμενο μιᾶς χω-
ρὶς προηγούμενο τραγικῆς μοίρας, ὁ-
πως εἶναι ἡ φωτιά τοῦ ἀτομικοῦ πολέ-
μου πὸ ἀπειλεῖ νὰ ἐξαφανίσει τὰ πάν-
τα. Ἡ ζωὴ και τὰ αἰσθηματὰ της δὲν
ἀλλάζουνε κατὰ βάση.

Προσκειλημένος ἀπὸ ἑνα φυσιολο-
γικὸ σωματεῖο μίλησα πρίν ἀπὸ λί-
γα χρόνια στὸ θέατρο τῶν Δελφῶν
γιὰ τὴν Ἀντιγόνη και τὸ Σοφοκλή.

Ὑστερα ἀπὸ μένα ἡ Ἀσπασία Πα-
παθανασίου ἀπάγγειλε τὸν Ἀπο-
χαιρετισμὸ της Ἀντιγόνης ἀπὸ τὴν
ὀμνύουμη τραγωδία. Δὲν θὰ ξεχάσω
ποτὲ τὴν ἐκπληξὴ τοῦ περιωρισμέ-
νου κοινού, τὴ συγκίνησή του. Ἀ-
πλοὶ ἄνθρωποι πὸ ἔμειναν καρφω-
μένοι στὶς κερκίδες τοῦ θεάτρου με-
τὰ τὴν ἀπαγγελία και διαλογίζον-
ταν, διαπερασμένοι ἀπὸ τὸ μεγάλο
πόντο της ἡρώιδας. Θυμᾶμαι μιὰ γυ-
ναῖκα πὸ «ξενόπλενε» νὰ κλαίει.
Κι' ἀκόμη τὴ μπάσα θραχνασμένη
φωνὴ ἐνὸς σωφῆρ πὸ τὸν ἄκουσα
νὰ λέει, σκουπίζοντας μὲ τὸ μαντή-
λι τὰ μάτια του:

— Τρίαντα χρόνια στὸ τιμόνι,
δὲν θυμᾶμαι νὰ κλαψα ἄλλη φορὰ
στὴ ζωὴ μου.

Μιὰ καλὴ ἐρμηνεία ἔδειξε πὸς ἀπὸ
τὸν καιρὸ της Ἀντιγόνης ὡς τὰ σήμε-
ρα, δὲν ἔλλαξε στὴ βάση της ἡ ζωὴ, δὲν
ἔλλαξε κυρίως στὴ βάση τοῦ ἄνθρω-
πος. «Ὅποιοι πεθαίνει σήμερα, χίλιες
φορὲς πεθαίνει» γράφει ὁ Σολωμὸς γιὰ
τοὺς Μεσολαγίτες πὸ σκοτώνονται
μέσα στὴν ἀποθέωση της ἀνοιξης. «Πὸς
νὰ πεθάνω;» λέει ὁ Διάκος τοῦ Καρυω-
τάκη κυττάζοντας κι' αὐτὸς γύρω του
τὸ φῶς τ' Ἀπριλιοῦ. Ἀφίλητη ἀνυμέ-
ναι, πρίν γνωρίσει τὴ ζωὴ, ἀποχαίρε-
ταί τὸν κόσμον μὲ σπαραγμὸ και ἡ
Ἀντιγόνη. Ὁ ποιητής, ὁ τραγωδός,
μποροῦν και δίνουν ἐκεῖνον πὸ νοιώθουν
οἱ ἥρωες οἱ πειθαρχοῦντες σὲ θεὸ
Νόμον, κι' ὄχι ἐκεῖνον πὸ θὰ μπορού-
σαν νὰ εἰποῦν οἱ ἴδιοι, ἡ οἱ ἄλλοι συν-
ἀνθρωποὶ τους, πρὸκειμένου νὰ διηγη-
θοῦν τὴν ἱστορία της θυσίας τους. Αὐ-
τὸ τὸ βαθὺ και τὸ ἀνέκφραστο τὸ ἐκ-
φράζουν οἱ ποιητές.

ἈΛΛΑ αὐτὴ ἡ τάση ἐπιστροφῆς
πρὸς τὸ ἀρχαῖο θέμα πὸ γενι-
κότερα παρατηρεῖται, ἔχει τὴν

ἐρμηνεία της και στὶς συνθήκες της
σύγχρονης ζωῆς και τῶν σύγχρονων φό-
βων. Μιὰ διάθεση φυγῆς ἀπὸ τὸν μη-
χανικὸ ἐκνευρισμὸ και τὸν μηχανικὸ
φόβο, μās τραβάει πρὸς τὴν ἐποχὴ τοῦ
ἀκοντίου, τοῦ βέλους και της ἀσπίδας,
πρὸς τὴν ἐποχὴ της ισορροπημένης
ζωῆς και τοῦ ισορροπημένου πνεύματος.
Ἐνῶ ἀγαπᾶμε τὸν πολιτισμὸ μας και
τὶς ἀνέσεις μας, ὅλα αὐτὰ θὰ θελαμε
νὰ τᾶχουμε σὲ μιὰν ἄλλη, πὸ ἡσυ-
χὴ ἐποχὴ. Εἰδικότερα γιὰ τὴν ἀρχαία
ἐλληνικὴ τραγωδία, δὲν θὰ πρέπει νὰ
ζητήσῃ κανεὶς περισσότερους λόγους
ἐξῶ ἀπ' αὐτὴ, γιὰτί οἱ οὐσιαστικότε-
ροι λόγοι ὑπάρχουν μέσα μας. Ἐνα ἔρ-
γο τέχνης τόσο τελειωμένο, τόσο δε-
μένο μὲ τὰ ἀνθρώπινα, δὲ μπορούμε νὰ
μὴν τὸ δεχθούμε ὅταν μās προσφερθεῖ
ἐρμηνευμένο σωστά. Ὅταν μās ἀποκα-
λυφθεῖ δηλαδή, Κι' εἶναι ἀλήθεια πὸς,
τὰ τελευταία χρόνια, ἡ ἐπιστήμη της
ἐρμηνείας τοῦ ἀρχαίου δράματος —
γιὰ σωστὴ ἐπιστήμη πρόκειται — ἔ-
χει προχωρήσει ἀρκετά. Σὲ ποῖο ση-
μεῖο ἔχει φθάσει και πὸ θὰ φτάσει ἄ
κόμα, δὲν ξέρουμε. Ὁ Ροντήρης σὲ
μιὰ συνέντευξη πὸ ἔδωσέ σὲ ξένους
δημοσιογράφους δὲν ἱσχυρίστηκε πὸς
ἔλυσε πλήρως τὸ πρόβλημα της ἐρμη-
νείας, παρὰ τὸν ἐνθουσιασμὸ πὸ προ-
κάλεσαν οἱ παραστάσεις του στὴν Εὐ-
ρώπη. Ἡ ἐπιμονὴ του σὲ ἀρχαῖο δρά-
μα πὸ τὸν ἀσπασχολεῖ συνεχῶς, κυ-
ρίως ἀπὸ τὸ 1935 και ὅδε, ἔφτασε
σ' ἑνα εἶδος ἐμπιστοσύνης, σ' ἑνα εἶδος
εἰδικεύσεως. Ἐρίξε, μπορεῖ νὰ εἰπεῖ κα-
νεὶς, ὡς ἑνα μεγάλο σημεῖο τὸ φράγ-
μα τοῦ χρόνου πὸ δημιουργήθηκε ἀ-
νάμεσα σὲ μās και στὴν ἀρχαία τρα-
γωδία. Ὅταν ξεκινᾷς χωρὶς καμμιὰ
κρατικὴ συμπαράσταση, μὲ μέσα πε-
νιχρὰ και κατακτᾷς τὰ χειροκροτήμα-
τα και τὴν πὸ ἄεγκλητὴ εὐρωπαϊκὴν
κριτικὴ, πὸ ποτὲ δὲν δίστασε οὔτε
ἀπὸ λόγους ἀδρόφρουσης, νὰ περιλού-
σει τὶς παραστάσεις μας σὲ ἐξωτερικὸ,
σημαίνει πὸς ἔφερε τὴν τραγωδία κον-
τὰ στὴν καρδιά τοῦ σύγχρονου θεατῆ.
Κι' ἐπειδὴ οἱ παραστάσεις τοῦ ἀρχαί-
ου δράματος σὲ ἐξωτερικὸ ὑπῆρξε ἡ
κυριώτερη ἐθνικὴ προβολὴ ἀπὸ τὴν ἁ-
ποψη της καλλιτεχνίας στὶς πὸ ρα-
φιναρισμένες πνευματικὲς ἐστίες της
Εὐρώπης, ἀξίζει νὰ εἰδοῦμε γενικότερα
τὴν εἰδικὴ αὐτὴ περίπτωσι.

ΡΟΝΤΗΡΗΣ ἄρχισε τὸ 1959 ἀ-
πὸ τὸ Βισμπάντεν και τὸ Βελι-
γράδι γιὰ νὰ συνεχίσει τὸ 1960
στὴ Φλωρεντία, στὸ Ντύσσελτορφ, στὴ
Σικελία και στὸ Παρίσι, ὅπως ἡ πρω-
ταγωνίστριά του Ἀσπασία Παπαθανα-
σίου ἔλαβε ὅπως εἶναι γνωστὸ τὸ Βρα-
βεῖο ἡθοποιίας τοῦ Θεάτρου τῶν Ἑ-
θνῶν. Οἱ παραστάσεις του αὐτὲς στά-
θηκαν ἀρκετὲς νὰ δημιουργήσουν μιὰ
φήμη πὸ τοῦ ἀνοιξε τὸ δρόμον γιὰ εὐ-
ρύτερες ἐπιτυχίες μέσα σὲ 1961. Μέ-
σα σὲ ἔτος αὐτὸ ἔδωσε παραστάσεις
στὶς πόλεις Ὁφενπαχ, Νόις, Ντόρμουντ,
Μόχουμ, Κολωνία, Ἔσσεν, Βόννη,
Κρίφελντ, Μόνετερ, Μπίλεφντ, Καλ-
σρούμ, Χαϊδελβέργη, Μόναχο, Νυρεμβέρ-
γη Ἀαχάν, Φραγκφούρτη κ.λ.π. τῆς Γερ-
μανίας, στὴ Βιέννη, στὶς Βρυξέλλες,
στὸ Λουβαίν, στὴ Λιέγη, στὴ Γάνδη,
στὴ Χάγη, τὸ Ρότερνταμ, Ἀμστερνταμ,
Ντεβάντερ, Νιμῆν, Λονδίνον κ.λ.π. Οἱ
πὸ ἔγκυρες ἐφημερίδες ἀφιέρωσαν πολ-
λὲς στήλες και μερικὲς σελίδες δλο-

κληρες σ' αὐτὲς τὶς παραστάσεις, πὸ
ἀποτελοῦν ἐθνικὸ θρίαμβον, ἑνα θρίαμβον
πὸν πρόκειται νὰ μεταφερθεῖ ὕστερα
ἀπὸ σχετικὲς προσκλήσεις στὶς Ἡνω-
μένες Πολιτεῖες και στὰ Σκανδιναυικά
κράτη. Γιὰ νὰ δώσω μιὰ ἰδέα της ὑ-
ποδοχῆς πὸ ἔγινε σὲ θίασον ἀρχαίου
δράματος τοῦ Ροντήρη, θὰ περιωριστώ
μόνον σὲ μερικὲς ἐκδηλώσεις ἀπ' αὐτὲς
πὸ τοῦ ἔγιναν σὲ Λονδίνον. Οἱ ἐφημε-
ρίδες «Τῶιμς» «Νταϊήλν» «Τὲ
λεγκραφ» «Ἡβνιγκ Στάνταρ» «Νταϊή-
λν Μείλν» «Νταϊήλν Ἐξπρὲς» κ. ἄ. ἀ-
φιέρωσαν θερμὰ ἐγκωμιαστικὰ ἄρθρα
μὲ τίτλους σὰν αὐτοῦς: «Μιὰ ἀλησμό-
νητὴ θεατρικὴ βραδυά». «Μιὰ ἀληθινὰ
σπουδαία παράσταση τῆς «Ἠλέκτρας».
Ἐνα ἔργο πὸ γιὰ πολλοὺς λόγους πρέ-
πει νὰ τὸ δοῦμε ἔστω και ἂν εἶναι εἰς
τὴν νεοελληνικὴν». «Ἐνοιῶσα μιὰ γοη-
τεία πὸ μὲ γιόμιζε δέος» κ.λ.π. Ἀκό-
μη κι' ὁ πὸ αὐστηρὸς, ὁ πὸ ἀκαμπτος,
ὁ πὸ ἐπιθετικὸς, τὸ μαντρόσκυλον τῆς
ἀγγλικῆς κριτικῆς, ὁ Μπέρναντ Λέβιν
τοῦ «Νταϊήλν Ἐξπρὲς» ὑπέκυψε μπρο-
στὰ στὴν παράσταση τῆς Ἠλέκτρας.
«Ἐδάκρυσεν — γράφει — μπροστὰ σὲ
πάθος τοῦ πόνου και τῆς χαρᾶς, πὸ
ἐρμήνευσε ἡ Ἀσπασία Παπαθανασί-
ου. Μὴ σᾶς φοβίξει πὸ δὲν ξέρετε
τὴν νεοελληνικὴ. Διαβάστε μιὰ μετὰ-
φραση και πηγαίνετε σὲ θεάτρο. Εἶ-
ναι μιὰ παράσταση σπάνια και συγκι-
νητικὴ». Ἡ κριτικὴ μίλει γιὰ τὸ πὸ
σημο τοῦ φράγματος τῆς γλώσσας, γιὰ
τὴν ὑποβολή, γιὰ τὴν ψυχικότητα της
παραστάσεως, πὸ αἰχμαλωτίζει μὲ μιὰ
θεαία γλώσσα ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ.
Μερικὲς φράσεις ἀπὸ κριτικὲς χαρακτη-
ρίζουν αὐτὴ τὴ μεγάλη ἐπιτυχία: «Ἄς
τὸ πούμε ἁμέσως. Ἡ παράσταση ἦταν
ἑνας θρίαμβος...» «Ἡ Ἀσπασία Πα-
παθανασίου ἔφθασε εἰς τὸ θεῖον και πῆ-
ρε ἔφεξη θέσις εἰς τὴν μνήμη μου...
ἀνάμεσα στὴ Γαλλίδα Μαργαρίτα Ζα-
μουᾶ, στὴ Γερμανίδα Μαρία Βίμμερ και
κυρίως πλάι στὴν Ἰσραήλιν Ἄννα Ρο-
βίνα». «Υπῆρξε συγκλονιστικὴ... Σπά-
νια καλλιτεχνία θὰ ἔχει ἀκούσει τόσες
ἐπευφημίες ὅσες ἡ Α. Π. ὅταν τὴ Δευ-
τέρᾳ τὸ βράδυ, ἔπεσε ἡ αὐλαία πάνω
σ' αὐτὸ τὸ ἀλησμόνητο θέαμα... Φωτιά
ἔβγαλε ἀπὸ τὸ στόμα της Ἠλέκτρας».
«Μιὰ μακρινὴ θύελλα μὲ σκοτεινὰ
φλογερὰ μάτια...» «Τραγωδὸς μεγάλης
περιωπῆς...» Θεωρῶ ἀρκετὴ αὐτὴ τὴ μι-
κρὴ κατατόπιση, ἀρκετὴ νὰ καταλάβει
ὁ ἀναγνώστης γιὰτί οἱ ἀστέρες τοῦ
ἀγγλικοῦ θεάτρου και κινηματογράφου,
ἔτρεξαν συγκινημένοι στὰ καμαρίνια
τῶν Ἑλλήνων ἡθοποιῶν.

Τὸ γενικότερο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν
ἀρχαία τραγωδία ἄρθρα προσ-
έλευση τοῦ κοινού στὶς ἐπαρχια-
κὲς ἐλληνικὲς πόλεις, ζυμῶσεις γύρω
ἀπὸ τὴν ἀναβίωσή της στὶς περισσό-
τερες χώρες τοῦ κόσμου, ἀκόμη και
σὰν χώρες ὑποανάπτυκτες — ἡ θα-
βεῖα ὅμως κατὰκτηση τοῦ κοινού πὸ
μπορεῖ νὰ συντελεσθεῖ σ' ὅλα τὰ κοινωνι-
κά στρώματα, ἀπὸ τὰ ἀνώτατα ὡς τὰ κα-
τώτατα ὀφείλεται στὴ λύση τοῦ ἴδιου τοῦ
θεατρικοῦ της προβλήματος, στὴν ὀρ-
θὴ ἀφομοίωση τῶν ρόλων, στὴ δύναμη
και στὴν ἐξαγωγή τῶν ἡθοποιῶν, πὸ
τοὺς ὑποδύνονται. Ἡ ἀρχαία τραγωδία
εἶναι ἑνας τρόπος κατὰκτησεως τοῦ
ἐξωτερικοῦ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες, και θὰ
εἶχε πραγματοποιηθεῖ ἀπὸ χρόνια, ἂν
οἱ κομματικὲς κυβερνήσεις δὲν βούλια-

ζαν συστηματικὰ κάθε ἐθνικὴ μας ὑπό-
θεση. Πολλὰ θὰ καταλάβει ὁ ἀναγνώ-
στης ἀπὸ τὰ λίγα πὸ θὰ προσθέσω
πὸ κάτω. Ὄντας Δημοτικὸς Σύμβου-
λος Πειραιῶς, ζήτησα νὰ δοθεῖ τὸ Δη-
μοτικὸ θέατρο σὲ Ροντήρη. Οἱ περισ-
σότεροι σύμβουλοι ἤθελαν ἑνα θίασον
«φραγκαλῶν», «ποδόγυρον» ὅπως ἔλεγαν,
γιὰτί τὸ Πειραικό κοινὸ δὲν τὰ κατα-
λαβαίνει αὐτά. Ἡ προσπάθειά μου ἀ-
πέτυχε και ὁ πόλεμος πὸ ἔκανα κατὰ
τὸν ἀντιδρώντων πῆγε σὲ θρόνον. Τὸν
ἐπόμενο χρόνο, ὅμως, πέτυχα νὰ δοθεῖ
τὸ θέατρο σὲ Ροντήρη γιὰ δυὸ χρό-
νια. Ἐτσι φτιάχτηκε ὁ πυρήνας τοῦ
«Πειραικού Θεάτρου» πὸ τὴν ὥρα θριαμ-
βεῖ στὴν Εὐρώπη. Ὅταν ἔλθε ἡ διε-
τρία ὅμως, ὁ Δῆμος προτίμησε, ἀντὶ
νὰ δώσει τὸ θέατρο σὲ Ροντήρη, ἂν
τὸ δώσει σ' ἐλαφροὺς θιάσους, — πα-
ραστάσεις ἐυκόλοχωνευτες — και τὸ
Πειραικό Θεάτρο ὕστερα ἀπὸ μιὰ δυὸ
συμπτωματικὲς προσκλήσεις πῆρε
τὸν δρόμον τοῦ ἐξωτερικοῦ. Οἱ ἡθοποιοὶ τοῦ
δὲν ἦταν ἐπίσημα και εὐρύτερα
ἀναγνωρισμένοι, ἀγωνίζονταν σὲ περι-
θώριο τοῦ κράτους κλεινόντας μέσα
τους τὴν καρδιά τοῦ ἔθνους, αὐτὴ τὴν
καρδιά πὸ δὲν γνωρίζουμε τὶς δια-
στάσεις της, και πὸ βρίσκεται ἀπο-
κλεισμένη σὲ πολλοὺς ἀνάνυμους ἡ και
ἐπώνυμους πὸ ἀπωθούνται ἀπὸ τὸ προ-
σκήνιον τῆς πολιτιστικῆς μας ζωῆς.

Ἐδῶ θὰ προσθέσω και κάτι πὸ ἴ-
σως λίγοι τὸ ξέρουν, μὰ πὸ χαρακτη-
ρίζει τὴν γενικὴ κατάσταση στὴν Ἑλ-
λάδα. Ὁ Ροντήρης ζήτησε τοὺς Δελ-
φούς γιὰ νὰ δώσει δυὸ παραστάσεις
τὸν Αὐγουστο, ἀπέρριψαν ὅμως τὴν αἴ-
τησή του. Τὸ θέατρο τῶν Δελφῶν, ὅπως
και ὅλα τὰ ἀρχαία θεάτρα τῆς χώρας
ἀνέκουν στὴν «κοῦρτση Μαριῶ» ὅπως
γνωρίζουμε. Τὰ χειροκρατήματα πὸ
φτάνουν ἀπ' ἔξω — ἐνοχλοῦν ἀντὶ νὰ
χαροποιούν. Καὶ ὅμως ἑνα ἀληθινὸ
κράτος συγκεντρώνοντας τὶς ἀληθινὲς
δυνάμεις τῆς χώρας θὰ μπορούσε νὰ
ἀνεβάσει τὴν Ἑλλάδα σὲ σημεῖο πὸ
τὴν ἀναιρεῖται ὁ Σολωμὸς και ὁ Κάλ-
βος. Καὶ εἶναι πολὺ κρίμα ὁ πολῦτιμος
χρόνος νὰ ἐξακολουθεῖ νὰ πηγαίνει χα-
μένος γιὰ τὸ τόσο ἀτυχημένο ἔθνος
μας.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΒΡΕΤΤΑΚΟΣ

Ἡ Ἀσπασία Παπαθανασίου σὲ ρόλο
τῆς «Ἠλέκτρας», ὅταν θηρνεῖ τὸν θά-
γατο τοῦ «Ὀρέστη».

Στούς βυθούς τῶν ὠκεανῶν

ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΙΣ ΤΩΝ ΣΟΒΙΕΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ

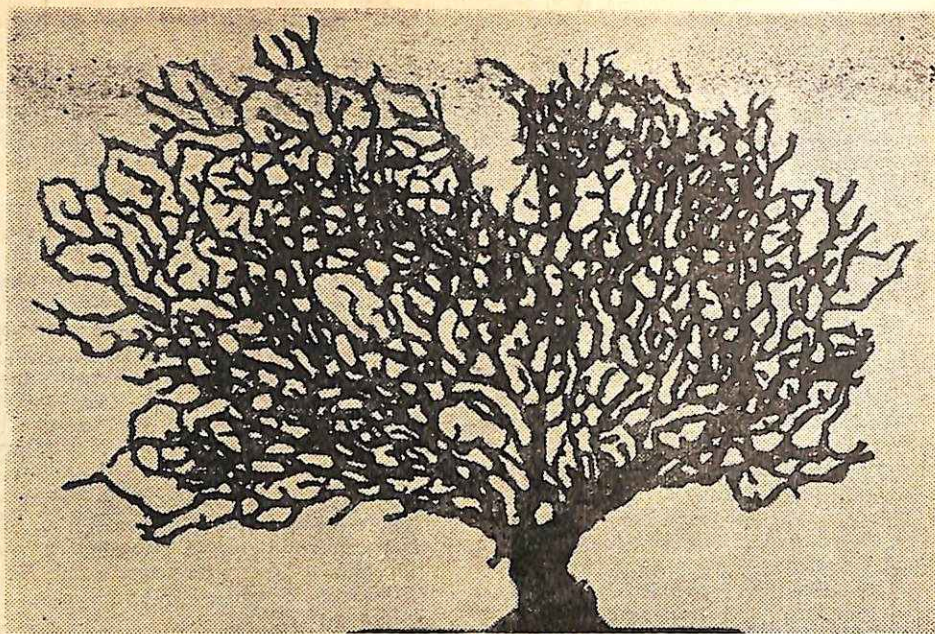
Στούς επισκέπτες τῆς σοβιετικῆς ἐκθέσεως τοῦ Παρισιῦ θὰ δοθεῖ ἡ δυνατότητα νὰ κατατοπισθοῦν πάνω στίς τελευταῖες ἐπιτεύξεις στὸν τομέα τῆς Ὠκεανογραφίας.

Θὰ δοῦν τὶς μακέτες τῶν ἐπιστημονικῶν σκαφῶν «Βιτιάς» καὶ «Ζαριά», τὸ νεώτατο τεχνικὸ ἐξοπλισμὸ πού ἄνοιξε στοὺς ἐπιστήμονες τὸ δρόμο γιὰ τὴν ἀποκάλυψη τῶν μυστικῶν στίς ἀβύσσους τῶν θαλασσῶν καὶ δεκάδες ἐκθέματα πού μιλοῦν γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ βυθοῦ τῶν ὠκεανῶν.

Οἱ ἐπιστήμονες σημείωσαν μεγάλες ἐπιτυχίες στὴ μελέτῃ τῶν ὠκεανῶν ἰδιαίτερα τὸν τελευταῖο καιρὸ, στὴν περίοδο τῶν ἐργασιῶν μὲ βάση τὸ πρόγραμμα τοῦ Διεθνoῦς Γεωφυσικοῦ ἔτους καὶ τῆς Διεθνoῦς Γεωφυσικῆς Συνεργασίας.

Οἱ Σοβιετικοὶ ἐπιστήμονες μελέτησαν προσεκτικὰ δυνὰ τὶς λιγώτερο ὡς τώρα ἐξερευνημένες μεγάλες θάλασσες τῆς Γῆς τὸν Εὐρηνικὸ καὶ τὸν Ἰνδικὸ ὠκεανό. Κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἐργασιῶν μὲ βάση τὸ πρόγραμμα τοῦ ΔΓΕ (Διεθνoῦς Γεωφυσικοῦ ἔτους) καὶ τῆς ΔΓΕ (Διεθνoῦς Γεωφυσικῆς Συνεργασίας) ἐγιναν μιὰ σειρά μεγάλων ἀνακαλύψεων, ἐνδιαφέροντα εὐρήματα καὶ παρατηρήσεις. Κατὰ κύριο λόγο πρέπει ν' ἀναφερθοῦμε στὴν ἀνακάλυψη τῶν ρευμάτων τοῦ βυθοῦ τοῦ ὠκεανοῦ. Οἱ ὠκεανογράφοι πίστευαν ἀκράδαντα μέχρι τώρα, ὅτι εἶναι ἀδύνατη στὰ μεγάλα βάθη μιὰ οποιoδήποτε μετακίνηση τοῦ νεροῦ. Θεωροῦσαν ὅτι τὸ νερὸ στέκεται ἐκεῖ ἀκίνητο. Μὲ τὴ βοήθεια τῆς νέας συσκευῆς πού καταγράφει τὰ ρεύματα τῶν νερῶν τοῦ ὠκεανοῦ, τὴν ὁποία κατασκεύασε ὁ Σοβιετικὸς μηχανικὸς Γιορὶ Ἀλεξέγιεφ, διαπιστώθηκε ὅτι σὲ βάθος 1.000 μέτρων καὶ ἄνω, ἀκριβῶς ὅπως καὶ στὴν ἐπιφάνεια τῶν ὠκεανῶν, πλάθουν ρεύματα. Οἱ ταχύτητες πού προσδιόρισαν οἱ ἐπιστήμονες εἶναι 18 μέτρα στὸ λεπτό, δηλαδὴ ἓνα χιλιόμετρο σχεδὸν τὴν ὥρα.

Ἡ ἀποσπασμένη αὐτὴ ἀνακάλυψη βοήθησε ὥστε νὰ δοθεῖ ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα: Γιατί τὸ ψάρι φεύγει ξαφνικὰ μακριὰ χιλιάδες χιλιόμετρα ἀπ' τὰ μέρη, ὅπου θρῆσκονταν πρὶν.

Μελιθέα, ἓνα ὠραῖο δέντρο πού.. δὲν εἶναι δένδρο, ἀλλὰ μιὰ ἀποικία κοίλεν τεροζῶων, πού συναντῶνται στίς θερμὲς τροπικὲς θάλασσες.

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ εὐτυχὲς καὶ ἐξαιρετικὰ ἐπίκαιρο ἦταν ἡ ἀνακάλυψη πού ἔκαναν οἱ ὠκεανογράφοι κατὰ τὴν διαδικασία τῆς ἐξερευνήσεως τῶν κοιλοτήτων στὸ βυθὸ τῶν ὠκεανῶν, οἱ ὁποῖες φέρουν τὴν ἐπιστημονικὴ ὀνομασία ελεγκάνες ὠκεανέων βυθῶν. Τὸ ζήτημα εἶναι ὅτι μέχρι πρὶν λίγο καιρὸ οἱ ἐπιστήμονες πίστευαν, ὅτι στίς λεκάνες αὐτὲς δὲν ὑπάρχει καθόλου ἀπολύτως ὀξυγόνο καί, κατὰ συνέπεια, δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει καμμιά ζωὴ, οὔτε καὶ οἱ ἀπλοῦστεροι μικροοργανισμοί. Θεωροῦσαν ὅτι τὸ νερὸ ἐδῶ ὑφίσταται ἀπὸ προϊστορικοὺς χρόνους σὲ αἰωνία, νεκρὴ γαλήνη, ὅτι στέκεται ἐκεῖ ἀκίνητο πολλὰ ἑκατομμύρια χρόνια, χωρὶς ν' ἀνακατεῖται μὲ ἄλλα ὑδάτινα στρώματα τοῦ ὠκεανοῦ.

Ἡ διαδεδομένη αὕτη ἄποψη ἔδωσε στοὺς Ἀμερικανοὺς ἐπιστήμονες τὴν ἀφορμὴ νὰ διατυπώσουν ἐδῶ καὶ λίγο καιρὸ ἓνα σχέδιο «ἐνταφιασμοῦ» στίς ελεγκάνες τοῦ βυθοῦ τῶν ὠκεανῶν γιὰ τὰ ραδιενεργὰ ὑπολείμματα ἀτομικῆς προελεύσεως. Θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι θεόθηκε κατὰλληλὴ διέξοδος, πού ἐπιτρέπει ν' ἀπαλλαγοῦμε ἀπὸ τὶς επικίνδυνες συσσωρεύσεις τῆς ἀκτινοβολίας. Εὐτυχῶς ὅμως ἡ «διέξοδος» αὕτη δὲν χρησιμοποιήθηκε. Οἱ ἐπιστήμονες κατάφεραν νὰ ἀποδείξουν ὅχι μόνο τὴν ὕπαρξη ὀξυγόνου καὶ ζωντανῶν οργανισμῶν στίς λεκάνες τοῦ βυθοῦ τῶν ὠκεανῶν, ἀλλὰ καὶ ὅτι τὸ νερὸ πού ὑπάρχει σ' αὐτὲς κυκλοφορεῖ συνεχῶς καὶ ἀνανεώνεται διαρκῶς ἀπὸ τὰ στρώματα τοῦ νεροῦ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὠκεανοῦ. Ὁ «ἐνταφιασμὸς» τῶν ραδιενεργῶν ἀχρηστῶν ὑπολειμμάτων δὲν μποροῦσε μ' αὐτὸν τὸν τρόπο νὰ ὀδηγήσει σὲ θαρτέρες συνέπειες. Τὰ νερὰ τῶν ὠκεανῶν θὰ εἶχαν σὲ λίγο ὅποστέι πλήγμα ἀπ' τὰ θανατηφόρα μόρια τῶν ραδιενεργῶν αὐτῶν ὑπολειμμάτων.

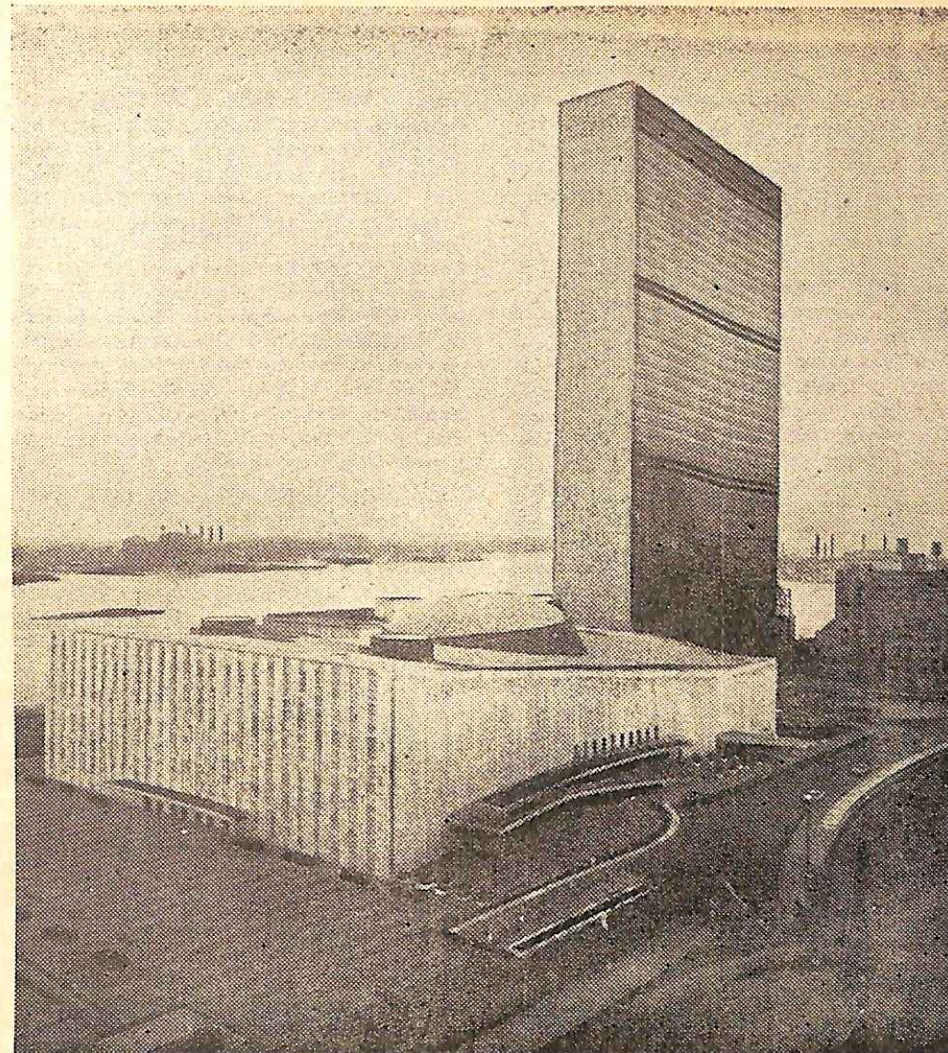
Οἱ ἐξερευνητὲς ἀποκάλυψαν, δόξα τῇ θεῇ, νερὰ τῶν ὠκεανῶν, γιὰ τὴν ὕπαρξη τῶν ὁσίων οἱ ἐπιστήμονες δὲν εἶχαν προηγουμένως οὔτε τὴν παραμικρὴ ἰδέα. Τὰ εὐρήματα αὐτὰ παρουσιάζουν τεράστιο ἐνδιαφέρον γιὰ νὰ μελετηθεῖ ἡ ἱστορία τῆς γεννήσεως καὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς

ζωῆς στὸν πλανήτη μας.

ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΙΣ ἀπ' τοὺς Σοβιετικούς ἐπιστήμονες ἔγιναν καὶ στὸν τομέα τῆς γεωγραφίας τοῦ βυθοῦ τῶν ὠκεανῶν. Σὲ τεράστιο βάθος ἀνακαλύφθηκαν κάμποσες ἄγνωστες ἕως τώρα ὁροσειρές, ὕψους μέχρι 4 χιλ. μέτρων καὶ ἐκτάσεως μερικῶν χιλιάδων χιλιομέτρων. Πρὸς τὰ ἀνατολικὰ τῶν νήσων Σάντα Κλάους ἀνακαλύφθηκε ἓνα πολὺ βαθὺ κοίλωμα. Ἡ ὑποβρύχια φωτογραφικὴ συσκευή, τὴν ὁποία κατασκεύασε ὁ Σοβιετικὸς μηχανικὸς Νικητὰ Ζινκέβιτς ἐπέτρεψε νὰ δοῦμε ἄγνωστα μέρη τοῦ βυθοῦ. Μετὴ βοήθεια τῆς συσκευῆς πήραμε πληροφορίες γιὰ τὴ συγκρότηση τοῦ βυθοῦ τῶν ὠκεανῶν. Ἡ μελέτῃ τῆς συστάσεως καὶ τῆς συγκροτήσεως τῶν βαθιῶν στρωμάτων τοῦ ἐδάφους θὰ διευκολύνει τὴ λύση τοῦ αἰνίγματος γιὰ τὴ διαδικασία τοῦ σχηματισμοῦ τῶν χρήσιμων ὀρυκτῶν τῆς γῆς. Ἀπὸ καιρὸ εἶναι γνωστὸ ὅτι κάτω ἀπὸ τὸ νερὸ τῶν ὠκεανῶν σὲ πάχος στρώματος πολλῶν χιλιομέτρων ἀνακαλύφθηκαν πλουσιώτατα χρήσιμα κοιτάσματα ὀρυκτῶν — κοβάλτιο, μαγγάνιο, μόλυβδος, νικέλιο καὶ πολλὰ ἄλλα. Λίγα πρῶτα ἔξερχομε γιὰ τὸ πῶς σχηματίστηκαν.

Τὸ μεγαλύτερο στὸν κόσμο ὠκεανογραφικὸ πλοῖο «Βιτιάς» εἶναι οὐσιαστικὰ ἓνα ὀλόκληρο πλοῖο ἱνστιτούτο. ἔχει 14 ἐπιστημονικὰ εργαστήρια ὅπου ἐργάζονται 70 εἰδικοί — ἐπιστήμονες. Ἐδῶ ὑπάρχουν ὅλα τὰ ἀπαραίτητα, ἀπὸ εἰδικὲς ἀκουστικὲς συσκευὲς πού ἐπιτρέπουν τὸν προσδιορισμὸ τοῦ βάθους τῶν ὑποβρυχίων ὀθύσεων μὲ ἀκρίβεια, ὡς μιὰ εἰδικὴ ἄγκυρα πού παρέχει τὴν δυνατότητα ἀγκυροβολήσεως μεγάλης διάρκειας ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ βάθος τῶν ὠκεανῶν.

ἔχει μελετηθεῖ λεπτομερειακὰ καὶ ὁ ἐξοπλισμὸς τῆς σκούνας «Ζαριά». Ἡ βαρική τῆς ιδιότητα εἶναι ὅτι δὲν ἔχει μαγνητισμὸ. Γι' αὐτὸ ἔχει περιοριστῇ πολὺ στὴ σκούνα ὁ ἀριθμὸς τῶν μεταλλικῶν ἐξαρτημάτων. Οὐσιαστικὰ μόνο ἓνα ἐξάρτημα τῆς εἶναι μεταλλικὸ, ὁ χαλύβδινος ἄξονας στὸν κινητήρα τοῦ πλοίου. Ἡ ἔπαρξή του ὅμως ἀρκεῖ πολὺ ἀσημαντὴ ἐπίδραση στίς συσκευές, πρῶγμα πού δὲν ἐπιδρά στὴν ἀκρίβεια πᾶν ἐρευνῶν.

Τὸ μέγαρο τοῦ Ο.Η.Ε, στὴ Νέα Ὑόρκη, ἓνα ἀπὸ τὰ πρὶ ἐπιβλητικὰ ἀριστουργήματα τῆς σύγχρονης ἀρχιτεκτονικῆς.

ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΕΙΜΑΣΤΕ ΕΥΤΥΧΙΣΜΕΝΟΙ ΣΕ ΜΙΑ ΜΕΓΑΛΗ ΠΟΛΗ;

Μὲ τὴν ἀκατανίκητὴ αὐξηση τῆς ἀστυφιλίας ἐντείνεται ἡ σύγκρουση ἀνάμεσα στὸν ἄνθρωπο καὶ στὴ μεγαλούπολη.

Ἀνάλυση τοῦ Εἰδικoῦ

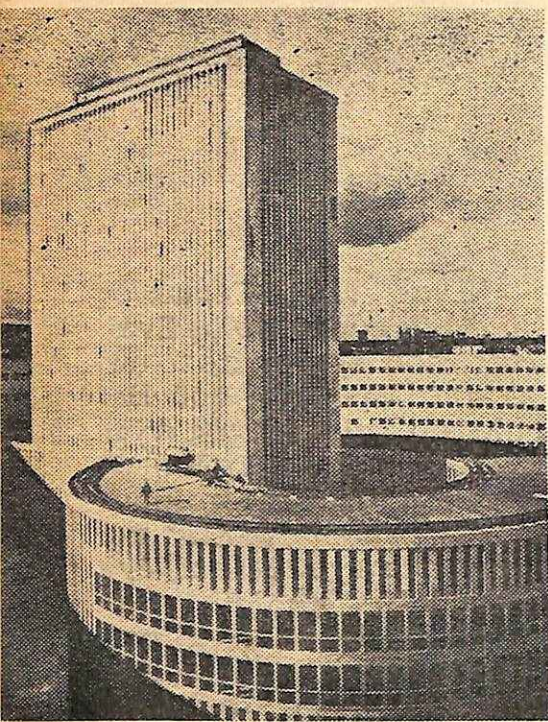
ΤΟΝ περασμένο χρόνο τριάντα Γερμανοὶ αὐτοκτόνησαν ἐξ αἰτίας τοῦ Βερολίνου — μιᾶς πόλεως σπαραγμένης, ἀπομονωμένης, ἀνήσυχης. Ἄλλοι Γερμανοὶ ἔχασαν τὴν ψυχικὴ τους γαλήνη: Ὅπως ὁ Βόλφ Σνάιντερ, συγγραφέας, 36 χρόνων, πού ἡ τραγῳδία τῆς παλιᾶς γερμανικῆς πρωτεύουσας τοῦ ἔχει ἐμπνεύσει, ὅπως ὁμολο-

γεῖ ὁ ἴδιος, ἓνα ἀποκλειστικό, ἔμμονο πάθος γιὰ τὸν «ἀστικό πυρῆνα». Προσπάθησε νὰ κατευνάσει αὐτὸ τὸ πάθος ταξιδεύοντας. Ὅλες οἱ μεγαλουπόλεις τοῦ κόσμου τὸν ὑποδέχθηκαν. Ἐδῶσε διαλέξεις. Ρώτησε τὰ ερείπια τῆς Ἱερικῆς, τῆς Βαβυλώνας, τῆς Καρχηδόνας — νεκροπόλεων γεμάτων ἱστορία. Ἐπειτα ἐπισκέφθηκε τὴν

ἓνα νέος Γερμανὸς συγγραφεὺς, ὁ Βόλφ Σνάιντερ, πού ἔχει ἀναστατωθεῖ ἀπὸ τὴν τύχη τοῦ Βερολίνου καὶ γεμάτος ἀγωνία ἀπὸ τὴν τερατῶδη ἀνάπτυξη τῶν πρωτευουσῶν καὶ τῶν μεγάλων πόλεων, περιγράφει σ' ἓνα τελευταῖο βιβλίο του «Ἀπὸ τὴ Βαβυλώνα στὴ Μπραζιλία» τὴ σύγκρουση ἀνάμεσα στὸν ἄνθρωπο καὶ στὴ μεγαλούπολη. Καὶ ρωτᾷ: μπορεῖ νὰ εἴμαστε ἀκόμα εὐτυχισμένοι σὲ μιὰ μεγάλη πόλη;

ΟΙ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΕΣ ΠΟΛΕΙΣ ΤΟΥ 1961

	Κάτοικοι (σὲ ἑκατομμύρια)	Μείζων περιοχή τῆς πόλης	Κυρία πόλη
1. Τόκιο	20.0	9.7	
2. Νέα Ὑόρκη	15.1	7.7	
3. Λονδίνο	10.0	8.4	
4. Σαγκάη	9.5	7.4	
5. Παρίσι	8.5	2.9	
6. Μόσχα	8.3	5.8	
7. Καλκούττα	8.1	5.0	
8. Μπουένος Ἀίρες	7.8	2.8	
9. Λὸς Ἀντζελες	6.7	2.5	
10. Σικάγο	6.2	3.5	
11. Πόλη τοῦ Μεξικοῦ	5.0	3.2	
12. Πεκίνο	5.0	2.9	
13. Ὁσάκα	5.0	2.9	
14. Βομβάη	4.1	3.6	
15. Φιλαδέλφεια	4.1	2.0	
16. Κάιρο	4.0	2.9	
17. Βερολίνο	3.9	3.3	
18. Σάν Πάουλο	3.5	3.5	
19. Λένινγκραντ	3.5	3.3	
20. Ναγκόγια	3.4	1.4	

Η νέα αρχιτεκτονική κάνει αγνώριστες τις σημερινές πόλεις. Τεράστια κτίρια από μπετόν, άσφαλι και γυαλί ύψωνονται στη θέση των παλαιών οικοδομημάτων ή σε έκτασεις που η άστυφιλία τις άποσπά από την έξοχή.

Τσαντριγκάρ, τη φούτουριστική πρωτεύουσα που την έχτισε ο Λέ Κορμπυζιέ, στην Ινδία και την Μπραζιλία. Κι' έφερε από τα ταξίδια του σημειώσεις, σκίτσα, φωτογραφίες.

Τα πλούσια αυτά στοιχεία, κάπως άτακτα, γεμάτα θεωρίες, στατιστικές και λυρικές εξάρσεις σχεδόν όραματιστικές, ο Σνάιντερ τα συγκέντρωσε στο βιβλίο του «Επάνω απ' όλα ή Βαβυλώνα», με τον υπότιτλο «Από τη Βαβυλώνα ως την Μπραζιλία, τις πόλεις και τους ανθρώπους».

Το βιβλίο αυτό έχει επίκεντρό του το Βερολίνο — μολονότι το όνομα της πόλεως αυτής δεν αναφέρεται. Το δράμα του Βερολίνου υπάρχει πίσω από κάθε περίπτωση που αναφέρει ο Σνάιντερ. Η Βαβυλώνα, που κατελήφθη τρεις φορές, που ίσοπεδώθηκε τρεις φορές και που ξαναγεννήθηκε τρεις φορές, είναι το Βερολίνο. Η Καρχηδόνα, ή Ίεριχώ, το Άνγκορ ή το Δελχί, είναι πάντα το Βερολίνο. Αυτό που θέλει ν' άποδείξει ο Σνάιντερ είναι μια πόλη που δεν μπορεί να πεθάνει από κατοχή. Μια πόλη πεθαίνει όταν σβίνει ο πολιτισμός που την έχει έμπνευσει. Στην προοπτική αυτή η ιστορία της ανθρωπότητας συγχωνεύεται με την ιστορία των πόλεων της. Αυτό είναι το δίδογμα του παρελθόντος.

Το μέλλον της ανθρωπότητας διαβάζεται επίσης κατά το Σνάιντερ — στις καμπύλες της άναπτύξεως των πόλεων. Τον τελευταίο καιρό ο άνθρωπος έχει έλθει σε σύγκρουση με τις πόλεις τους που το έχουν ξεπεράσει. Τον έχουν υποδουλώσει στους νόμους τους. Έχει

άρχισει μια άληθινή πάλη και είναι πολύ νωρίς ακόμα για να υποδειχθεί ο νικητής.

Η πόλη και η ύπαιθρος

ΣΤΗΝ αρχαιότητα — παρατηρεί ο Σνάιντερ — η πόλη συμβολίζει το κακό. Η άστική «άποκάλυψη» είναι γραμμένη στη Βίβλο. Η πρώτη πόλη, ή Ένώχ, δημιουργήθηκε από τον Κάιν, τον πατροκτόνο. Όλες οι άμαρτίες συγκεντρώνονται σ' αυτήν, όπως στα Σόδομα και τα Γόμορρα. Η ιδέα της κατάρτας βρίσκεται σε πολλές μυθολογίες. Στις Ινδίες, ένας Ιερέας διωγμένος από το ναό, δημιουργεί την πόλη — μητέρα, τη Σαγκπούτρα.

Ο τρελλός βασιλιάς των Γόθων, ο Έγκεμπούρ, ιδρύει την πρώτη πόλη του Ρήνου. Ένας άλλος άδελφοκτόνος έποπτεύει τη γέννηση της Ρώμης: Ο Ρωμύλος, που σκότωσε τον άδελφό του το Ρώμο. Για τη Νέα Υόρκη ο Μπέρτχολντ Μπρέχτ έγραψε πριν από λίγα χρόνια: «Από τις πόλεις αυτές θ' άπομείνει αυτός που τις διέσχισε: Ο άνεμος».

Για πολύ καιρό ο άγώνας της πόλεως κατά της ύπαιθρου, του άστού κατά του νομάδος εικόνιζε την πάλη κατά του κακού. Όλες οι ίσοπεδωμένες πόλεις της αρχαιότητας — και ίσοπεδόθηκαν σχεδόν όλες — καταστράφηκαν στο όνομα αρχών δικαιοσύνης. Η ζωή, άλλωστε, σ' αυτές ήταν πολύ διεφθαρμένη και πολύ δύσκολη: Στη Βαβυλώνα, ο Χαμουραμί, ο μεγάλος νομοθέτης, αναγκάστηκε να έφεύρει την άστυνομία. Ο Καίσαρας έδωσε στη Ρώμη νόμους για την κυκλοφορία — φθάνοντας ως το σημείο ν' άπαγορεύει το ξεφόρτωμα των κάρρων την ήμερα. Ο Κικέρωνας κατηγογείλει στη Ρώμη το σκάνδαλο των άστέγων και των υπερβολικών ένοικίων. Τα μέτρα αυτά δεν έμπόδισαν τη λεηλασία της Ρώμης από τους Γόθους και τους Βανδάλους.

Αφού ίσοπέδωσε αναρίθμητες έχθρικές πόλεις, η Ρώμη δοκίμασε κι' αυτή με τη σειρά της το νόμο του ίσχυροτέρου. Η μεγαλόπρεπη κι' επιβλητική πρωτεύουσα, όπου το παλάτι του Τιβερίου και του Καλιγούλα σκέπαζε έκταση ίση με την έκταση του Λούβρου και του Κεραμεικού μαζί, δεν είχε πιά, τρεις αιώνες άργότερα, παρά μόνο χίλιους κατοίκους. Κάθε βράδυ, οι επιζώντες αυτοί άκουαν να γκρεμίζονται, με φοβερό πάταγο, τα παλάτια κι' οι ναοί. Όπως τα 85 δισεκατομμύρια τούβλα του πύργου της Βαβέλ στη Βαβυλώνα, χρησίμευσαν για να χτισθούν χίλιες νεώτερες πόλεις, άνα.

Μεσα στις όποιες κι' η Βαγδάτη, έτσι κι' οι πέτρες της αρχαίας Ρώμης άπέτελεσαν ένα τεράστιο λατομείο, απ' όπου άντλούσαν ακόμα και στις αρχές του αιώνα μας. Άλλες πόλεις, όπως το Δελχί και το Άγκορ, έλαμψαν ζωρότατα κι' εξαφανίσθηκαν: Το Δελχί λεηλατήθηκε από τους Πέρσες. Στην Κίνα, το Πεκίνο και το Ναγκίν εξαφανίσθηκαν μαζί με τις παγίδες τους από πορσελάνη, παρά τα τείχη τους: Οι Μογγόλοι έκαναν τον κόσμο να τρέμει.

Οι σημερινές πόλεις

ΟΤΑΝ ο Τσέγκις Χάν — που είχε άναγκασθεί να συγκαλέσει σφοδρές για να του έξηγήσουν την «άρχη» της πόλεως — κατέστρεψε καμιά έκατοστή πόλεις, ένα μέρος της ανθρωπότητας ώρθώθηκε εναντίον της στέπας. Νικήθηκε. Η έννοια του κακού εξαφανίσθηκε από την πόλη που θριάμβευε και είχε γίνει τουναντίον πηγή προόδου. Η χρυσή εποχή των πόλεων άρχισε. Χρειάστηκε να έλθουν οι νεώτεροι χρόνοι για να ξαναϊδεί η ανθρωπότητα όμαδικές καταστροφές. Οι Άμερικανοί — σημειώνει ο Σνάιντερ — φάνηκαν, με τους βομβαρδισμούς του τελευταίου πολέμου, οι μεγαλύτεροι

καταστροφείς της ιστορίας, ξεπερνώντας και τον Τσέγκις Χάν. Ο Χίτλερ, που ήθελε να κάνει το Βερολίνο σύγχρονη Βαβυλώνα, προτίμησε στο τέλος να εξαφανισθεί μαζί με την πόλη του.

Μετά το τέλος του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, η πόλη ξανάρχισε την άνοδική πορεία της. Άκολουθώντας τις δημογραφικές καμπύλες, οι πόλεις έχουν προσβληθεί από γιγαντισμό: Πέντε μόλις χρόνια μετά τους άτομικούς βομβαρδισμούς, η Χιροσίμα και το Ναγκασάκι — που είχαν 300.000 νεκρούς — είχαν ξαναβρεί τον αρχικό πληθυσμό τους. Σήμερα έχουν πολύ περισσότερους κατοίκους παρά πριν από το βομβαρδισμό. Η γή έχει προσβληθεί από καλπάζουσα άστυφιλία.

Κάθε πρωί η άστική συγκέντρωση αυξάνει επικίνδυνα. Συνδυάζοντας τις δημογραφικές και τις συγκεντρωτικές καμπύλες, ο Σνάιντερ έχει υπολογίσει ότι σε 40 χρόνια 1.500 πόλεις θα έχουν ξεπεράσει το όροσημο του ενός έκατομμυρίου κατοίκων. Από το Τάιμς Σκουαίρ, στην καρδιά της Νέας Υόρκης, πρέπει ήδη να διανύσει κανένας 150 χιλιόμετρα για να βρεί άχτιστο χώρο.

Η αύριανή πόλη

ΥΠΑΡΧΕΙ στο Λος Άντζελες μια λεωφόρος που έχει 30.000 αριθμούς! Όσο πιο μεγάλη είναι μια πόλη, τόσο περισσότερο μεγαλώνει. Έχουν βρεί για το φαινόμενο αυτό πάμπολλες εξηγήσεις — οικονομικές, κοινωνικές, ψυχολογικές κ.λ.π. Είναι οι νόμοι της συσσωρεύσεως. Σε δυο αιώνες οι νόμοι αυτοί θα είναι ξεπερασμένοι: Ο άνθρωπος δεν θάχει πιά ά-

Η Μόσχα είναι μια από τις πόλεις που σημείωσαν τη μεγαλύτερη άνάπτυξη μετά τον πόλεμο. Σήμερα είναι η έκτη πόλη του κόσμου. Το κέντρο της, ωστόσο, μένει πάντοτε όπως ήταν στην εποχή του Ίβαν του τραμερού, με τις έκκλησίες, τα παλάτια και τους τρούλους του Κρεμλίνου.

νάγκη να συνωστίζεται με δικιά του πρωτοβουλία, θα συνωστίζεται αυτόματα μόλις γεννηθεί. Πραγματικά, αν η δημογραφική αύξηση συνεχισθεί με τον ίδιο ρυθμό — με γεωμετρική πρόοδο, αφού ο πληθυσμός της γής διπλασιάζεται τώρα κάθε είκοσι χρόνια — μια μοναδική πόλη με διακόσια δισεκατομμύρια κατοίκους θ' άπλωθεί στη γή σε διακόσια χρόνια.

Αν συνεχισθεί ο ίδιος ρυθμός δυο αιώνες ακόμα, η ανθρωπότητα θα ζυγίζει όσο κι' η γή που θα την κάνει να κλονίζεται κάτω από το βάρος της στο άπειρο του κόσμου. Άποτελεσματικά μέτρα θα επιβαρύνουν χωρίς άμφιβολία την τραγωδία αυτή. Γι' αυτό ο άνθρωπος πρέπει από τώρα να θεμελιώσει μια πολεοδομική πολιτική. Πρέπει να γίνει κύριος των πόλεων για ν' άντιμετωπίσει και να ξεφύγει την άπειλή τους. Είναι ένα λεπτότατο έγχείρημα, που ο Σνάιντερ έχει μελετήσει πώς πρέπει να επιδιωχθεί.

Μια πρώτη διαπίστωση: Ο άνθρωπος πρέπει να παύσει ν' άνενίζει την πόλη με την υπεροπτική άδιαφορία που τον χαρακτηρίζει. Μια πόλη δεν μπορεί να δημιουργηθεί σύμφωνα μ' ένα σχέδιο: Από την Άκετ Άτον, την

έγκαταλειμμένη πρωτεύουσα στις όχθες του Νείλου, ως τη σημερινή Τσαντριγκάρ των Ινδιών, η ιστορία είναι γεμάτη από άποτυχίες γεωμετρικών πόλεων. Οι πόλεις έχουν έσωτερικούς και μυστικούς νόμους στους οποίους πρέπει να υποταχθούν οι πολεοδόμοι.

Στην Μπραζιλία, την υπερμοντέρνα πρωτεύουσα της Βραζιλίας, τα «υπερτετράγωνα» του Νιμάγερ — του διάσημου αρχιτέκτονα που την σχεδίασε — γεννούν τη μελαγχολία. Η «πειθανάγκασμένη», ή τεχνητά σχεδιασμένη πόλη έδικειται: Η Καμπέρρα — ή μοντέρνα πρωτεύουσα της Αυστραλίας — δεν κατοικήθηκε ποτέ πραγματικά. Η Άγκυρα δεν έχει έκθρονίσει την Κωνσταντινούπολη. Η πόλη είναι διαγωνισμός. Όταν άποκτήσει σχολαστική τάξη και κανονικότητα, πεθαίνει άπό άνία. Το ίδιο κι' οι άνθρωποι που την κατοικούν. Όπως ο ήλεκτρισμός, η μεγαλοφυΐα γεννιέται από την τριβή. Οι πολεοδόμοι, στο μέλλον, θα έγκαταλείψουν τον τετραγωνισμό που είναι καταδικασμένος σ' άποτυχία. Θα πραγματοποιήσουν — βεβαιώνει ο Σνάιντερ — όδικα δικτακτικά σχέδια επάνω στα καλούπια των άγγείων του ανθρω-

ΟΙ ΠΙΟ ΜΕΓΑΛΕΣ ΠΟΛΕΙΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΟΣ

Κάτοικοι Έποχή

Ρώμη	1.100.000	2ος αιώνας μ. Χ.
Άλεξάνδρεια	700.000	1ος » π. Χ.
Σελεύχεια	600.000	3ος » π. Χ.
Παταλιπούτρα (Ινδία)	500.400	4ος » π. Χ.
Συρακούσες	400.000	4ος » π. Χ.
Βαβυλώνα	350.000	6ος » π. Χ.
Άντιόχεια	350.000	3ος » μ. Χ.
Καρχηδόνα	300.000	3ος » π. Χ.
Καττάκ (Ινδίες)	300.000	2ος » π. Χ.
Άκραγάντας	200.000	3ος » π. Χ.
Έφεσος	200.000	3ος » μ. Χ.
Καισάρεια (Καπαδοκίας)	200.000	2ος » μ. Χ.
Άνγκορ (Ινδοκίνα)	1.500.000	9ος » μ. Χ.

Η πόλη νοσεί από συμφορά ή από άναιμία

Για μερικούς, όπως για τον Άγγλο κοινωνιολόγο σερ Πάτρικ Γκέντες — όλες οι προσπάθειες των ανθρώπων να βελτιώσουν τις πόλεις τους είναι άχρηστες, γιατί οτιδήποτε κι' αν γίνει, η μοίρα της πόλης είναι καθωρισμένη. Είναι μια τραγωδία σε πέντε πράξεις. Μετά την πόλη, που ήταν ο πρώτος πυρήνας, έρχεται η Μητρόπολη: ή σημαντική και υγιής πόλη. Έπειτα ή Μεγαλούπολη — με τάση προς την παραφροσύνη του μεγαλείου (ή Ρώμη στις αρχές της χριστιανικής εποχής). Κατόπιν ή Παθόπολη: ή πόλη νοσεί. Πάσχει είτε από συμφοράση (όπως το Παρίσι με τα αυτοκίνητά του), είτε από άναιμία. Τέλος έρχεται ή Νεκρόπολη, ή μοιραία άπόληξη.

πίνου σώματος ή των νευρών των φύλων. Ορισμένοι πιστεύουν στην προσωρινή πόλη: Οί συνοικίες των κατοικιών θα ισοπεδώνονται όταν περάσει μια προβλεπόμενη προθεσμία και θα ξαναχτίζονται σύμφωνα με διαφορετικά σχέδια. Για άλλους, η αύριανή πόλη θα είναι υπόγεια.

Κάτω από τη Γή

ΚΑΝΕΙ εντύπωση ή διαπίστωση πόσο μεγάλος είναι ο αριθμός των ούτοπιών, των μυθιστορημάτων επιστημονικής φαντασίας όπου η ανθρωπότητα ξαναπαίρνει το δρόμο των πρωτόγονων κατοικιών της. Ο πόλεμος έχει προκαλέσει μια επιστροφή κάτω από τη γή: Οί Λονδρέζοι επέζησαν χάρη στον υπόγειο σιδηρόδρομό τους, οί Γερμανοί κάτοικοι των πόλεων πέρασαν εβδομάδες χωρίς να βγουν από τα υπόγειά τους. Στην πόλη του μέλλοντος, σε περίπτωση κινδύνου, οί κάτοικοι δεν θα καταφύγουν πίσω από τα τείχη, αλλά κάτω από τους τοίχους: Στις 'Ην. Πολιτείες και στις σκανδιναβικές χώρες υπάρχουν ήδη υπόγειες πόλεις — καταφύγια, πανομοιότυπα των πόλεων επιφανείας.

"Αν ο άνθρωπος ξεφεύγει από τον ένταφιασμό, τα όχημα δεν θα ξεφύγουν. 'Η στάθμευση και οί αυτοκινητόδρομοι του μέλλοντος θα είναι κάτω από τη γή. Τα μεγάλα κέντρα θα είναι απαγορευμένα για τους κινητήρες έσωτερικής καύσεως. "Ολοι ξέρουν τα έπειγοντα προβλήματα που δημιουργεί η μόλυνση της ατμόσφαιρας από τα καυσάδια. Στην 'Ιαπωνία οί περίφημες αιώνόβιες λευκές του Μικάδου υπέκυψαν όλες τα τελευταία δυο χρόνια. 'Υπάρχουν ήδη πολλές πόλεις με δρόμους χωρίς αυτοκίνητα — στη Γερμανία και στο Περού — υπάρχει μάλιστα και μια πόλη χωρίς αυτοκίνητα, η Ρέντμπαρν, στις 'Ην. Πολιτείες.

"Οποιοσδήποτε κι 'αν είναι οί λύσεις που θα γίνουν δεκτές, η πολεοδομική έχει γίνει μια απαραίτητη επιστήμη κι οί λύσεις της έπείγουν. "Αγνοια της ανάγκης αυτής αποτελεί κίνδυνο. Κάθε μέρα μεγαλώνει ο κατάλογος των θυμάτων των πόλεων — άμεσων θυμάτων (από δυστυχήματα της τροχαίας, από απόπειρες) ή έμμεσων θυμάτων (από παραφροσύνη, από αλκοολισμό από νευρώσεις). Και ο Σνάιντερ τελειώνει το διβλίο του με μια κραυγή ανησυχίας, αλλά και με μια έξαρση αισιοδοξίας.

"Η ανθρωπότητα έχει νικήσει πολλούς άλλους κινδύνους. Καί, στο τέλος, η σύμμαχία ανάμεσα στον άνθρωπο και στην πόλη θα συνεχισθεί. "Ο Γκαίτε σημείωνε ήδη, στα πλήθη της Βενετίας: "Η πόλη είναι το μόνο μέρος του κόσμου όπου ένας άνθρωπος μπορεί να αισθανθεί μόνος — και να αισθάνεται καλά".

ΕΙΔΙΚΟΣ

Κεφαλοκυνηγός Νταγιάκ ανάπαυεται πάνω στο τρόπαιό του: ένα ανθρώπινο κρανίο.

‘Η χύτρα τών καννιβάλων ΒΡΑΖΕΙ ΑΚΟΜΑ στην έποχή μας

«Ναί, βράζουμε τ' ανθρώπινα σώματα! Τα κομματιάζουμε και τα μαγειρεύουμε σε μια χύτρα. Βράζουμε επίσης και τα μωρά. Τα κόβουμε σε γουρουνόπουλα και τα τρώμε ζεστά ή κρύα. Τρώμε πρώτα τις γάμπες γιατί είναι νόστιμες σαν ψάρια. 'Υπάρχουν άφθονα ψάρια στα ποτάμια μας και υπάρχουν άφθονα καγκουρώ στα λειβάδια μας, αλλά προτιμάμε το ανθρώπινο κρέας. Αυτό είναι η αληθινή τροφή μας».

ΑΥΤΟΣ που μιλάει έτσι δεν είναι ο δράκος του παραμυθιού, αλλά ο μάρτυρας σε μια δίκη ανθρωποφαγίας, που έγινε πριν από λίγα χρόνια στη Νέα Γουίνεα. Μιλάει τη γλώσσα των αληθινών καννιβάλων! «Διαθέτουμε άφθονες άλλες τροφές, αλλά προτιμάμε την ανθρώπινη σάρκα. Είναι η αληθινή τροφή μας». Και αυτό, στο πνεύμα των καννιβάλων, σημαίνει πως κάθε άλλη τροφή είναι ανάξια για τον άνθρωπο.

Ιεραπόστολοι που ξεκίνησαν για να ευαγγελίσουν τις άγριες φυλές και υπάλληλοι που υπηρέτησαν επί χρόνια στις αποικίες κάτω από τη σημαία των πιο πολιτισμένων ευρωπαϊκών έθνών, αντιμετώπισαν αυτή τη νοστορπία των καννιβάλων τόσο συχνά, ώστε δεν εύρισκαν πειστικά επιχειρήματα για ν' αντιτάξουν στο «άνθρωποφαγικό ένστικτο». Το 1912, ένας υπάλληλος της βρετανικής διοικήσεως στην περιοχή των Παπούα έγραφε σε μιαν αναφορά του:

— Ποτέ δεν μπόρεσα να δώσω μια πειστική απάντηση στους ιθαγενείς που με ρωτάνε: «Γιατί δεν πρέπει να τρώμε ανθρώπινο κρέας»;

— Τα ψάρια της θάλασσας αλληλοτρώγονται, παρατηρούσε ένας σοφός καννίβαλος, άρχηγος των Παπούα. Το μεγάλο ψάρι τρώει το μικρό και το

μικρό τρώει τα σκουλήκια. Τα πουλιά επίσης αλληλοκαταβροχθίζονται ή καταβροχθίζουν τα έντομα. Οί θεοί μας καταβροχθίζουν άλλους θεούς. Γιατί κι' εμείς να μην καταβροχθίσουμε τους έχθρους μας;

Το ίδιο πρόβλημα αντιμετώπισε και ο πλοίαρχος Κούκ γύρω στο 1770. «Γιατί να μην τρώμε τους έχθρους μας αφού και κείνοι θα μάς φάνε αν πέσουμε στα χέρια τους»; ρωτούσαν οί Μαορί. "Ακούγαν με τη μεγαλύτερη προσοχή τα επιχειρήματα των Λευκών κατά της ανθρωποφαγίας, αλλά δεν τους έκαναν καμιά εντύπωση. Καί η φρίκη που μάς προκαλούσε η ανθρώπινη σάρκα, προσθέτει ο πλοίαρχος Κούκ, τους έκανε να ξεκαρδίζονται στα γέλια.

"Ένας ιεραπόστολος ρώτησε κάποτε έναν προσήλυτο ιθαγενή γιατί προτιμούσε την ανθρώπινη σάρκα. "Ο ιθαγενής απάντησε άδισταχτα: «Σεις οί Λευκοί νομίζετε ότι το χοιρινό κρέας είναι πιο τρυφερό, αλλά κάνετε λάθος. Δεν υπάρχει τρυφερότερο κρέας από το ανθρώπινο!». Σε μια δίκη ανθρωποφαγίας που έγινε στην Κένυα, στις αρχές του αιώνα μας, ο κατηγορούμενος ιθαγενής είπε στο δικαστήριο: «Γιατί έπεμβαίνετε στις υποθέσεις μας; 'Εμείς δεν έπεμβαίνουμε όταν σκοτώνετε τις κασίδες και τις αγελάδες σας.

Τα καννιβαλικά έθιμα δεν είναι μιá ιδιορρυθμία ώρισμένων φυλών και ώρισμένων εποχών. Κάθε λαός έχει στο παρελθόν του παλιές άμαρτίες... 'Η έπαφή με τους Λευκούς συνετέλεσε στην εξαφάνιση της ανθρωποφαγίας στις περισσότερες περιοχές, αλλά στην 'Αφρική και στην Μελανησία, στην 'Ασία και στην 'Αμερική, έχουν άπομείνει μερικές «έστιες» καννιβαλισμού...

Το ανθρώπινο κρέας που τρώμε το αγοράζουμε και το πληρώνουμε, δεν το κλέβουμε!».

Και μια γυναίκα ιεραπόστολος στη Μελανησία, λίγο πριν από τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο, σημειώνει στ' απομνημονεύματά της: «Δεν φαίνονται να νοιώθουν τη φρίκη των λευκών ανθρώπων. Γελάνε και άστεϊούνται παρακολουθώντας τους σπασμούς της αγωνίας του θύματος (ένος ανθρώπου που ξεροψηνόταν ζωντανός στο φούρνο) και κόβουν τα δάχτυλά του για να τα βάλουν στα μαλλιά τους ανάμεσα στα χτένια»...

Το μυστικό αυτής της ολοκληρωτικής αναισθησίας στο θέαμα του ανθρώπινου πονου, θα μάς το αποκαλύψει ένας άλλος ιθαγενής: «Είναι ξένοι. Τι είναι για μένα ένας ξένος;» έλεγε ένας ανθρωποφάγος της δυτικής 'Αφρικής στον ιεραπόστολο που προσπαθούσε να τον μεταπείσει. Αυτός είναι ο πυρήνας του προβλήματος: 'Ο πρωτόγονος άνθρωπος, άφωσιωμένος ολοκληρωτικά στη φυλή και στους συμμάχους του, βλέπει όλους τους άλλους ανθρώπους ως επίφοβους έχθρους, που πρέπει να τους σκοτώσει και να τους φάει για να μη φαγωθεί απ' αυτούς.

Ξεροψημένοι πολεμιστές

ΤΑ χρονικά του καννιβαλισμού δε λείπουν από τις αφηγήσεις των έξερευνητών που ανακαλύπτουν γανιμες καινούργιες χώρες, έξωτικές περιοχές με φυσικά θέλητρα, που έχουν ώστόσο ένα φοβερό μειονέκτημα: κατοι-

κούνται από ανθρωποφάγους. Αυτή είναι η δυσάρεστη ανάποδη όψη του εξωτισμού. Οί φυλές αυτές, που ζουν τόσο κοντά στη φύση, έχουν τα έλαττώματα της φυσικής ζωής: αλληλοτρώγονται με μιαν άφέλεια που προκαλεί φρίκη στους πολιτισμένους παρατηρητές.

Στη Νέα Καληδονία, όταν οί άνδρες της φυλής πολεμούσαν, οί γυναίκες έτοιμάζαν τους φούρνους για να ξεροψησουν τους ήττημένους. Στη Νέα 'Ιρλανδία, οί γενναίοι πολεμιστές που πέφτουν στη μάχη, μεταβάλλονται σε μικρά πακέττα, τυλιγμένα σε φύλλα και δεμένα με τα έντερά τους, που ξεροψηνονται σε πυρωμένες πέτρες. Στη Νέα Ζηλανδία, όταν υπάρχει πλεόνασμα ανθρωπίνης σάρκας, τα κομμάτια γίνονται ένας ώραιος παστουρμάς. Με τα ανθρώπινα κόκκαλα κατασκευάζονται βελόλες, καρφιά και καμάκια. Τα κρανία χρησιμεύουν για να πίνεται το αίμα των θυμάτων. Τα χέρια, με την κατάλληλη επεξεργασία, χρησιμεύουν ως άγγιστρα.

Το πρώτο πράγμα που αντίκρισε ο πλοίαρχος Κούκ προσεγγίζοντας στη Νέα Ζηλανδία ήταν μιá ανθρώπινη καρδιά που στέγγωνε στον ήλιο μπηγμένη σ' έναν πάσσαλο. "Ο πλοίαρχος Κούκ ήθελε να γίνει αυτόπτης μάρτυς ενός καννιβαλικού γεύματος. "Ένας νεαρός Μαορί είχε σκοτωθεί από τους καννιβάλους και ο πλοίαρχος διέταξε να φέρουν το πτώμα του στο κατάστρωμα του «'Εντέωρ». Οί Μαορί το έψησαν και το καταβρόχθισαν επί παρουσία του πληρώματος!

Σύμφωνα με τις αφηγήσεις του φυ-

σιοδίφη Ράσσελ Γουάλλας, οί φυλές του 'Αμαζονίου προτιμούν το ανθρώπινο κρέας καπνιστό. Βγαίνουν στον πόλεμο για να προμηθευθούν ανθρώπινο κρέας, όπως θα έβγαιναν στο κυνήγι. 'Αλλά μερικές άλλες φυλές έχουν ανακαλύψει την ανθρωποκτηνοτροφία. Πιάνουν γυναίκες αιχμάλωτες και τρώνε τα παιδιά που γεννάνε. 'Η μητέρα τρώγεται τελευταία, όταν πάψει να είναι παραγωγική.

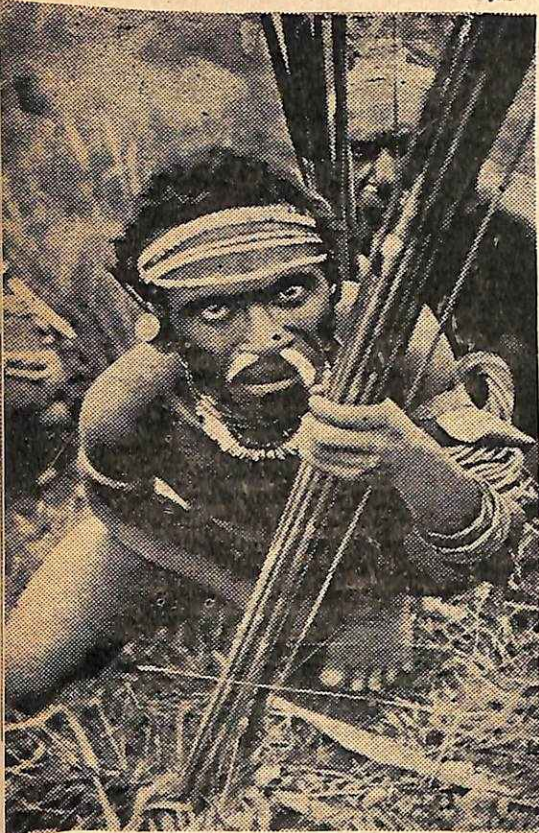
"Εδώ και μερικά χρόνια, μιá ομάδα έξερευνητών είχε παραπλανηθεί στο Γκράν Τσάκο της Βραζιλίας. "Ένα φιλόξενο χωριό 'Ερυθροδέρμων υποδέχθηκε τους Λευκούς με άνοιχτες άγκάλες και τους προσέφερε στέγη και τροφή. "Ωστόσο, οί Λευκοί αισθάνονταν ότι κάτι το ύποπτο συμβαίνει γύρω τους... Το βράδυ, οί ιθαγενείς εξαφανίστηκαν, οί άνδρες για να μαζέψουν ξύλα, οί γυναίκες για να φέρουν νερό. "Ηταν φανερό πως έτοιμάζαν κάποιο συμπόσιο. Οί Λευκοί, που είχαν μείνει μόνοι στο χωριό, μπήκαν σε μιá καλύβα και ξεσκεπασαν τη μεγάλη χύτρα που σιγόβραζε στη φωτιά. Μέσα από τους άφρους της σούπας είδαν ανθρώπινα κεφάλια, χέρια και πόδια! Τρομοκρατημένοι, οί έξερευνητές κατέφυγαν στη ζούγκλα για να σωθούν από τη χύτρα των καννιβάλων.

‘Αγορές ανθρωπίνου κρέατος

ΠΙΝ από μερικές δεκαετίες οί κεφαλοκυνηγοί Νταγιάκ της Βόρνεο έφερναν έκαποντάδες ανθρώπινα κεφάλια από κάθε πολεμική έκστρα-

Μια παλιά χαλκογραφία από τα ταξίδια του πλοίαρχου Κούκ: 'Επίθεση καννιβάλων στα νησιά Φιτζι.

Ο κεφαλοκυνηγός της Βόρνεο παραμονεύει το θύμα του..

τεία. Τα κρανία ήταν το πολεμικό τους τρόπαιο, αλλά τα σώματα των θυμάτων τους χρησιμοποιούν για τροφή.

Στη φυλή Μπαττά της Σουμάτρας ένας νόμος επέβαλε να καταβροχθίζονται ζωντανοί οι ένοχοι κλοπής και μοιχείας. Η έκτέλεση γίνεται δημοσία και οι συγγενείς των ενόχων ήταν υποχρεωμένοι να παρευρεθούν. Ο προσβεβλημένος σύζυγος ή ο ζημιωμένος ιδιοκτήτης είχε δικαίωμα να φάνε τ' αυτιά του ενόχου, το σώμα μοιραζόταν στους παρευρισκόμενους ανάλογα με την κοινωνική τους θέση και το κεφάλι άνηκε στον άρχηγό που το κρεμούσε στην είσοδο της καλύβας του.

Οι Μπαττά είχαν κι' ένα άλλο φρικαστικό έθιμο. Την εποχή που ώριμαζαν τα λαμόνια οι οικογένειες εύρισκαν την ευκαιρία να ξεφορτωθούν τους γέροντες που είχαν γίνει βάρος για την κοινότητα. Οι γέροι σκαρφάζονταν στα ψηλότερα κλαδιά των δέντρων και κρεμιόντουσαν από τα χέρια, ενώ οι συγγενείς και οι γείτονες, άνδρες γυναίκες και παιδιά, χόρευαν γύρω από το δέντρο και τραγουδούσαν: «Όταν το φρούτο ωριμάσει, πρέπει να πέσει από το κλαδί». Σε λίγο, οι δυστυχισμένοι γέροι, εξαντλημένοι, έπεφταν στο έδαφος και οι συγγενείς τους άποτελείωναν με χτυπήματα, τους διαμέλιζαν και τους έτρωγαν.

Οι Ποπούα της Νέας Γουινέας, που είχαν κι' αυτό το έθιμο των «ωριμών φρούτων», ήθελαν το ανθρώπινο κρέας πολύ φρέσκο. Όταν αποφάσιζαν να καταβροχθίσουν έναν αιχμάλωτο πολέ-

μου, τον έδεσαν σε μια καλύβα κι' έκοβαν από το σώμα του κομμάτια κρέατος, προσέχοντας να μην του προξενήσουν θανάσιμα τραύματα. Σταματούσαν την αιμαρραγία με διάφορα βοτάνια και κατάφερναν έτσι να διατηρήσουν το θύμα ζωντανό επί πολλές ημέρες.

Στις αρχές του αιώνα μας υπήρχαν αγορές ανθρώπινου κρεατος στις οχθές του Μομπογκι της δυτικής Αφρικής. Επιδορμές οργανωμένες από τους έμπορους της ανθρώπινης σάρκας προμήθευαν αυτά τα παζάρια με εκατοντάδες αιχμαλώτους που στοιβαζόνταν σε σταύλους, από τους οποίους δεν έπρόκειτο να βγούν παρά για να περάσουν από τα σφαγεία. Πραγμα άπιστευτο, βταν άρχιζαν οι αγοραπωλησίες, οι πελάτες ψαχούλευαν τα σώματα των θυμάτων για να διαλέξουν το κομμάτι που τους άρεσε και ο έμπορος σημάδευε το κομμάτι με μια κιμωλία. Έτσι, τα θύματα παρακολουθούσαν τα παζαρέματα των εμπορων και των αγοραστών ποιν ακόμα οδηγηθούν στο σφαγείο.

Συχνά μερικοί γείτονες αγοράζαν όμασικά ένα μεγάλο κομμάτι ανθρώπινου κρεατος και το μαγειρεύαν σε κοινή χυτρα, γιατί έτσι το καννιβαλικό γεύμα ήταν οικονομικότερο. Οι οικογενειαρχες αγόραζαν ένα μπουτάκι με λίγη νεφραμιά και το μοιραζαν ακριβόδικα στο χαρέμι τους. «Είναι φρίκη να βλέπει κανείς τα παιδιά των ίθαγενών, τόσο έξυπνα και χαριτωμένα, να μεγαλώνουν τρώγοντας ανθρώπινο κρέας», θρηνούσε ένας ιεραπόστολος. «Βγαίνουν στο δρόμο για να παίξουν/μπασιλάντας ένα ανθρώπινο κοκκαλοσα να ήταν κουλούρι ή καραμέλλα»!

Καννιβαλικά όργια

ΑΛΛΑ τη φρικιαστικότερη και θεαματικότερη μορφή των καννιβαλικών έθιμων τη γνώρισαν οι πρώτοι Δυτικοί επισκέπτες των νησιών Φιτζι. Οι μεθοδιστές ιεραπόστολοι που επεχείρησαν πρώτοι να ευαγγελίσουν τους κατοίκους του αρχιπελάγους, είχαν την ευκαιρία να παρακολουθήσουν μερικές από τις έφιαλτικότερες σκηνές ανθρωποφαγίας. Να μια περιγραφή καννιβαλικών όργιων γραμμένη από έναν ιεραπόστολο γύρω στο 1836!

«Έπειτα από κάποια νίκη της φυλής κατά των έχθρών της, οι κάτοικοι του χωριού συγκεντρώνονται γύρω από τον άρχηγό και προετοιμάζουν το συμπόσιο. Άνδρες, γυναίκες και παιδιά κάθονται σε κύκλο και περιμένουν να σερβιρισθούν τα ψητά κρέατα. Σε λίγο, οι δούλοι φέρνουν τους ξεροψημένους αιχμαλώτους, όχι έναν ή δυο, αλλά δέκα είκοσι, πενήντα.. Σε ώρισμένες περιπτώσεις μπορεί να σερβιρισθούν όχι λιγότεροι από διακόσιοι ψητοί αιχμάλωτοι.

Τα θύματα έχουν ετοιμασθεί προσεκτικά. Την ημέρα του συμποσίου οι αιχμάλωτοι υποχρεώθηκαν να γονατίσουν με τα χέρια άπλωμένα μπροστά. Σ' αυτή τη στάση δέθηκαν σφιχτά, με τα πόδια και τα χέρια διπλωμένα στο σώμα, ώστε να μην μπορούν να κάνουν την παραμικρή κίνηση. Κατόπιν

τοποθετήθηκαν σ' ένα βαθύ χαντάκι, πάνω σ' ένα στρώμα από πυρωμένες πέτρες, σκεπάστηκαν με φύλλα και χώμα και αφέθηκαν να ξεροψηθούν ζωντανοί. Έπειτα από μερικές ώρες τα ψητά είναι έτοιμα και ο άρχηγός, στεφανωμένος με λουλούδια, τα τεμαχίζει επιδέξια και τα μοιράζει στα μέλη της φυλής. Είναι μια πολύ χαρούμενη γιορτή, με χορούς και τραγούδια.

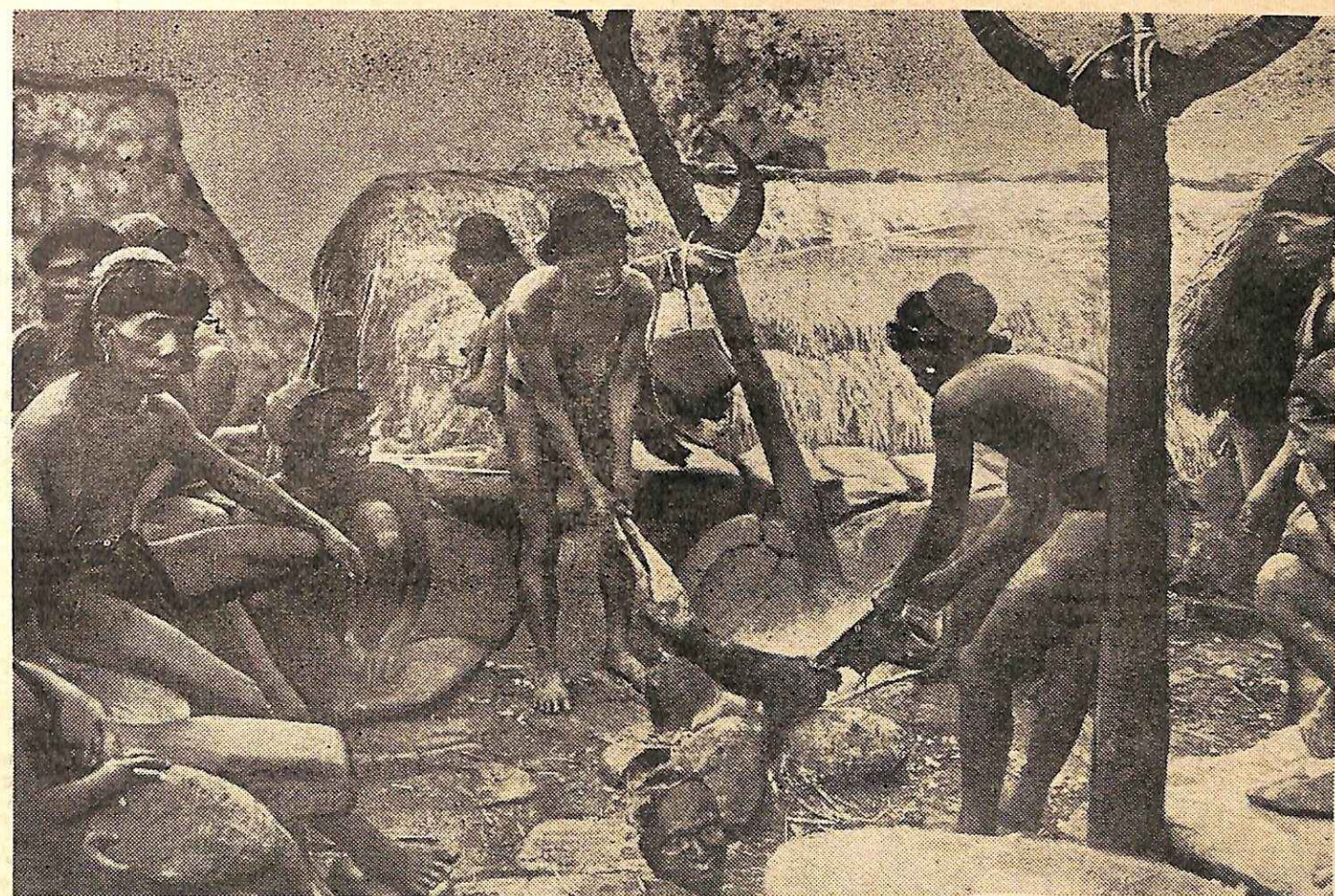
Συχνά τα θύματα καταβροχθίζονται κομμάτι κομμάτι προτού πεθάνουν. Οι αιχμάλωτοι υποχρεώνονται να σκάψουν τα χαντάκια που θα χρησιμεύσουν ως φούρνοι, να μαζέψουν τα ξύλα για τη φωτιά, να πλυθούν και να ετοιμασθούν και να κατασκευάσουν με τα ίδια τους τα χέρια ένα δοχείο από φύλλα μπανανιάς. Το δοχείο αυτό θα χρησιμεύσει για να πιούν οι θύτες το αιμα τών θυμάτων, που είναι ακόμα ζωντανά. Ιούς κόβουν τα χέρια και τα πόδια και τα τρώνε μπροστά στα μάτια τους. Ένα πολύ διασκεδαστικό μέρος της γιορτής ήταν το «ψάρεμα της γλώσσας» των αιχμαλώτων, που γινόταν μ' ένα άγκιστρι. Η γλώσσα ξεριζωνόταν με κραυγές θριάμβου και τραγόταν ωμή με αλάτι ή ζάχαρι. Τέλος, έρχόταν και η σειρά των έντοσθίων που ξεριζωνόταν με προσοχή για να διατηρηθεί το θύμα ζώοντα όσο το δυνατόν περισσότερο.

Τα γούστα διαφέρουν

ΩΡΙΣΜΕΝΟΙ ανθρωπολόγοι, προσαθώντας να βρουν μια εξήγηση των καννιβαλικών έθιμων, παρατηρούν ότι στα νησιά Φιτζι, προτού εισαχθούν οι χοίροι από τους Εύρωπαίους, δεν υπήρχαν ζώα μεγαλύτερα από τους ποτικούς. Οι ίθαγενείς, συνεπώς, δεν μπορούσαν να ικανοποιηθούν τις ανάγκες του οργανισμού τους σε ζωικές πρωτεΐνες παρά μόνο καταβροχθίζοντας τους όμοιους τους. Παρατηρήθηκε επίσης ότι στην Αφρική μόνο οι φυλές που αγνοούν την κτηνοτροφία επιδιδονται στον καννιβαλισμό.

Όστόσο, πουθενά, ή ανθρώπινη σάρκα δε θεωρείται ως υποκατάστατο. Οι ανθρωποφάγοι την προτιμούν έστω κι' αν υπάρχουν άφθονες άλλες τροφές. Οι καννιβαλοι της Νιγηρίας θεωρούν το ανθρώπινο κρέας ως νοστιμώτερο από κάθε άλλο. Το κρέας του πιθήκου έρχεται δεύτερο στη σειρά προτιμήσεως. Στη Νέα Γουινέα οι ίθαγενείς βεβαιώνουν ότι το ανθρώπινο κρέας είναι τρυφερότερο από το χοιρινό και πολύ πιο εύπεπτο. Οι ανθρωποφάγοι ίσχυρίζονται ότι μπορούν να καταβροχθίσουν τρεις ανθρώπους χωρίς να πάθουν βαρυστομαχία. Είναι ίσως ταπεινωτικό για τη ματαιοδοξία μας, άλλ' οι Μαορί προτιμούν το μαύρο κρέας από το λευκό. Οι λευκοί, λένε οι Μαορί, τρώνε πολύ αλάτι και το κρέας τους δεν έχει καλή γεύση. Άλλά σε ώρισμένες περιοχές της Αφρικής, δυστυχώς για τους εξερευνητές και τους ιεραποστόλους, οι ίθαγενείς έχουν αντίθετη γνώμη.

Περί όρέξεως ούδεις λόγος. Τα γούστα διαφέρουν από τόπο σε τόπο. Άλλοι προτιμούν τις γυναίκες και τα μωρά, άλλοι προτιμούν τους άνδρες

Μια αυθεντική φωτογραφία που δείχνει τους καννιβαλους Μποντόκ των Φιλιππίνων την ώρα που ψήνουν ένα σκύλο. Ένα ψημένο ανθρώπινο κεφάλι διακρίνεται μπροστά στη φωτιά.

πάνω από πενήντα χρονών. Μερικοί προτιμούν το στήθος και το συκώτι μερικοί θέλουν πατσές και ποδαράκια. Οι παλάμες των χεριών θεωρούνται γενικά ως νοστιμώτατος μεζές. Τα δάχτυλα επίσης εκτιμούνται πολύ. Τα μυαλά τρώγονται βραστά και τ' αυτιά χρησιμεύουν για.. τσίχλες. Γενικά το ανθρώπινο κρέας τρώγεται βραστό ή ψητό και μαγειρεύεται κατά διαφόρους τρόπους.

Έξ' άλλου, ή άποψη ώρισμένων ανθρωπολόγων (ότι οι καννιβαλοι τρώνε ανθρώπινο κρέας έπειδι ή βρίσκουν τίποτα καλύτερο) δεν έξηγει τις ανατριχιαστικές εκδηλώσεις σαδισμού που συνοδεύουν σχεδόν πάντα την εκτέλεση του θύματος. Αν οι καννιβαλοι έτρωγαν ανθρώπους άπλως για να χορτάσουν την πείνα τους, δε θα υπήρχε λόγος να βασανίζουν τα θύματα.

Τελετουργική ανθρωποφαγία

ΠΟΛΥ συχνά ο καννιβαλισμός έχει μαγικοθρησκευτικό χαρακτήρα. Σε μερικές φυλές της Αφρικής τα πτώματα καταβροχθίζονται από τους συγγενείς, γιατί αυτό θεωρείται ως εκδήλωση σεβασμού προς τους νεκρούς προγόνους. Σε άλλες φυλές επικρατεί ή αντίληψη πως οι άρετες ενός νεκρού πολεμιστή ή κυνηγού μεταβιβάζονται σε κείνους που τρώνε τις σάρκες του. Υπάρχει και ο τελετουργικός καννιβαλισμός που εφαρμόζεται μόνο σε ώρισμένες περιστάσεις και σύμφωνα με ώρισμένους κανόνες, π. χ. στις τελε-

τές της έφηβικής μύησης.

Οι έρυθρόδερμοι Κουακιούτλ της Βόρειας Αμερικής, ανάμεσα στα διάφορα «πνεύματα» της μυθολογίας τους, έχουν κι' έναν ανθρωποφάγο δράκοντα. Όσοι θέλουν να τεθούν υπό την προστασία του «πνεύματος», πρέπει να εκδηλώσουν καννιβαλικές όρέξεις. Στην εποχή της μύησης οι έφηβοι άποσύρονται για μια περίοδο στο δάσος κι' επιστρέφουν εαφνικά πεινασμένοι για ανθρώπινη σάρκα. Τρώνε τα πτώματα των νεκρών ή κόβουν με τα δόντια τους κομμάτια κρέατος από το σώμα των ζωντανών, οι όποιοι δέχονται αυτές τις επιθέσεις χωρίς να διαμαρτύρονται. Άλλά τα έθιμα αυτά έχουν καθαρά τελετουργικό χαρακτήρα. Σε καμμία άλλη περίπτωση οι Κουακιούτλ δεν γεύονται ανθρώπινο κρέας.

Ο τελετουργικός καννιβαλισμός συναντάται και στη Σιέρρα Λεόνε της Αφρικής, όπου οι μνημόνι της μυστικής εταιρείας των «ανθρώπων λεοπαρδάλεων» καταβροχθίζουν μια κοπέλλα ή όποια συχνά προσφέρεται μόνη της για αυτήν την τελετή.

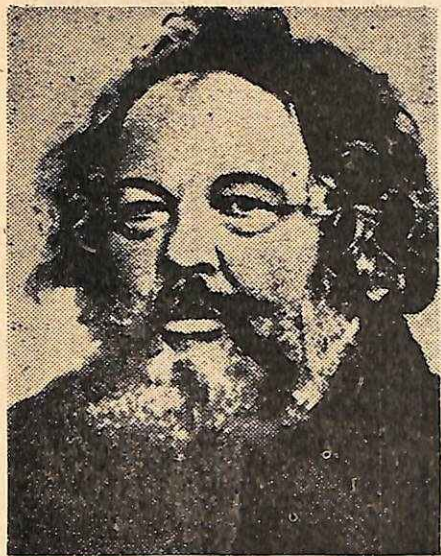
Ένα πανάρχαιο έθιμο

Οι ιστορίες που αναφέραμε πιδ πάνω ανήκουν στο παρελθόν. Κανείς ωστόσο, δεν μπορεί να ίσχυρಿಸει ότι στις ημέρες μας ο καννιβαλισμός έχει πεθάνει. Δεν πρόκειται να μιλήσουμε εδώ για τις σποραδικές εκδηλώσεις που αναφέρονται στα χρονικά της εγκληματολογίας, όπως εκεί-

νη ή πολύκροτη υπόθεση του Βερολί νέζου εστιάτορος που, στην εποχή της πείνας, λίγο μετά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο, μετέβαλλε τις σεργιτόρες του σε λουκάνικα και μορταδέλες. Άλλά στην πολιτισμένη εποχή μας έπιζούν ώρισμένες ιαράξενες προλήψεις που σπρώχνουν τους ανθρώπους σε πράξεις καννιβαλισμού. Το 1958, μια νεαρή Κορεάτισσα, πιστεύοντας ότι το ανθρώπινο κρέας θεραπεύει τη φυματίωση, έκοψε ένα κομμάτι από το πόδι της, το μαγείρεψε και το προσέφερε στην άρρωστη μητέρα της!

Πράξεις καννιβαλισμού έχουν έπισης σημειωθεί επανειλημμένα σε περιπτώσεις έκτακτου ανάγκης, σε πολέμους και πολιορκίες. Άλλά βέβαια, δεν μπορούν να όνομασθούν «καννιβαλοι» οι αιχμάλωτοι των γερμανικών στρατοπέδων συγκεντρώσεως που έκοβαν κομμάτια από τα πτώματα των συγκρατούμενων τους και τα καταβρόχθιζαν.

Μπροστά στις απεριγράπτες φρικαλεότητες που γνώρισε ή γενέα μας στις πιο πολιτισμένες περιοχές του κόσμου, οι επιδιώσεις του πατροπαράδοτου καννιβαλισμού των πρωτόγονων φυλών φαίνονται τελείως άσημοντες. Άλλ' είναι γεγονός ότι στη Νέα Γουινέα ο πως και στη Βόρνεο, στην κεντρική Αφρική όπως και στην Αμαζονία, ο καννιβαλισμός δεν έχει ακόμα ξεριζωθεί. Ο Μάρτιν Τζόνσον, ένας ανθρωπολόγος που επισκέφθηκε τις Νέες Εβρίδες λίγο πριν από τον δεύτερο παγ

Ο ΜΠΑΚΟΥΝΙΝ

Ο θεωρητικός του αναρχισμού που έλεγε ότι αγωνίζεται εναντίον όλων των μορφών της εξουσίας πολιτικής ή θρησκευτικής.

ΜΙΑ ΕΝΤΥΠΩΣΙΑΚΗ ΔΙΚΗ

Στη Γενεύη θ' αρχίσει αυτές τις ημέρες η δίκη γαλλοφώνων Έλβετων διανοουμένων, που είχαν διαβάσει πολύ τα έργα του Μπακούνιν και που ανιούσαν θανάσιμα στην παρόξενη εποχή μας και, είτε γιατί είχαν επηρεασθεί από τον Μπακούνιν είτε γιατί ήθελαν ν' αντιδράσουν στην ανία τους, αποπειράθηκαν ν' ανατινάξουν το ισπανικό προξενείο. Η πράξη τους αυτή, για την οποία θα δώσουν τώρα λόγο, ήταν καθαρά αναρχική και έφεραν στη μνήμη των παλαιότερων την εποχή — που δεν απέχει πολλές δεκαετίες — όταν οι αναρχικοί έκαναν τον κόσμο νά τρέμει με τις τρομοκρατικές τους απόπειρες. Οι παλαιότεροι θυμούνται ακόμα τη δράση των αναρχικών, οι νεώτεροι, όμως, δεν την ξέρουν. Και θά ήθελαν ασφαλώς νά μάθουν ποιά ήταν η δράση αυτή και τι έπεδίωκε.

ΟΤΑΝ ΟΙ ΑΝΑΡΧΙΚΟΙ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΟΥΣΑΝ ΟΛΟΝ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

Ο παροξυσμός κι' η παρακμή του αναρχισμού.

Η ΕΠΟΧΗ γύρω από το 1900 ήταν η «μεγάλη περίοδος» των αναρχικών. Και υπήρξε πραγματικά τρομερή, πλούσια σε δραματικά γεγονότα. Ένας Τσάρς, μιά αυτοκράτειρα της Αυστροουγγαρίας, ένας πρόεδρος των Ην. Πολιτειών, δυο πρόεδροι της Γαλλίας, ένας βασιλιάς της Ιταλίας, πρίγκιπες, πρωθυπουργοί, υπουργοί και στρατηγοί σκοτώθηκαν από φανατικούς — αλλά και ήρωικούς — αναρχικούς. Όσοι ξέφυγαν σώοι από τις απόπειρες πέρασαν τη ζωή τους κάτω από το συνεχή φόβο της δόμβας, του πιστολιού και του μαχαίριου. Οι αναρχικοί ήταν αμείλικτοι, χτυπούσαν σκληρά και συχνά δε φρόντιζαν καν νά διαλέγουν τα θύματά τους γιατί ήταν προσωπικά υπεύθυνα. Ο σκοπός τους ήταν νά πλήξουν το καθεστώς, την κρατική εξουσία και οργάνωση, νά τρομοκρατήσουν. Μερικοί, μάλιστα, φαίνονταν νά ευχαριστιούνται ιδιαίτερα διαλέγοντας για στόχο πρόσωπα που ήταν πολιτικά εσθήματα, άλλ' ανήκαν απλώς σε βασιλικές οικογένειες αντιπροσωπευτικές της κοινωνικής τάξεως που μισούσαν οι αναρχικοί. Ένας τέτοιος στόχος υπήρξε η άτυχής και ρωμαντική «Σίσσυ» — η αυτοκράτειρα Ελισάβετ της Αυστροουγγαρίας — που δεν είχε ποτέ αναμικθεί στην πολιτική, που περιέφερε τη μελαγχολία της

στά ξενοδοχεία των λουτροπόλεων και που τη σκότωσε το 1898 το μαχαίρι του φανατικού αναρχικού Λουκνέι. Η δολοφονία της είχε προκαλέσει παγκόσμια αγανάκτηση και είχε κάνει ανεπανόρθωτο κακό στην υπόθεση του αναρχισμού.

ΤΡΕΙΣ ΠΕΡΙΦΗΜΟΙ ΑΝΑΡΧΙΚΟΙ

Ο Ραβασόλ, που καταδικάστηκε σε θάνατο έπειτα από τέσσερις διαδοχικές δίκες κι' ανέθηκε στη λαιμητόμο τραγουδώντας. Ο Λουκνέι, που σκότωσε την αυτοκράτειρα Ελισάβετ της Αυστροουγγαρίας και ο Ντουρρούτι, ο «τελευταίος αναρχικός», που έγινε πασίγνωστος από τη δράση του στον εμφύλιο ισπανικό πόλεμο. Δολοφονήθηκε από τους κομμουνιστάς στη Βαρκελώνη.

ΤΙ ΗΤΑΝ, όμως, ο αναρχισμός και ποιές μπορούσαν νά είναι οι αιτίες του αίματηρού κύματός του γύρω στα 1900, που είχε τόσα θύματα και που είχε άνησυχήσει τόσο πολύ τον κόσμο;

Ένας γνώστης του ζητήματος άπαντα σ' αυτό το ερώτημα σ' ένα βιβλίο του που μόλις έχει εκδοθεί. Το πολιτικό έγκλημα δεν το ανακάλυψαν οι αναρχικοί και αναφέρει για νά υποστηρίξει την άποψή του αυτή το παράδειγμα του φόνου του τυράννου Γκέσσερ από το Γουλιέλμο Τέλλο. Οι αναρχικοί, γράφει, δεν αποσκοπούσαν στο πολιτικό έγκλημα. Έπεδίωκαν κάτι άλλο: Επιδιότασαν, με μιά τρομοκρατική πράξη — οποιαδήποτε, έστω και την πιο άδικαιολόγητη και άπαίσια — νά εντυπωσιάσουν τη φαντασία του πλήθους και ν' αποσπάσουν τις μάζες από το λήθαργό τους. «Πρέπει — έλεγε ο Νιετσάιφ — νά γίνει εισβολή στη ζωή των λαών με μιά σειρά από απελπισμένες, άφρονες απόπειρες για ν'

Η ΔΟΛΟΦΟΝΙΑ ΤΟΥ ΣΑΝΤΙ ΚΑΡΝΟ

Ο Σαντί Καρνό, πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας, είχε επισκεφθεί τη Λυών για νά εγκαινιάσει μιά έκθεση. Εκεί, στις 24 Ιουνίου 1894, ένας νεαρός αναρχικός, ο Καζέριο, που είχε κατορθώσει νά διασπάσει τον αστυνομικό κλοιό, πήδησε στο ανάβαρο του προεδρικού άμαξιού και μαχαίρωσε θανάσιμα τον Καρνό, πριν προλάβουν νά τον εμποδίσουν.

άποκτήσουν οι λαοί πίστη στη δύναμή τους, νά ξυπνήσουν, νά ενώθούν και νά βαδίσουν στο θρίαμβο». Ένας άλλος θεωρητικός του αναρχισμού, ο περίφημος Μπακούνιν — που έλεγε ότι ήταν «προσωπικός έχθρος του Θεού» — άμφισβητούσε, στα πολύκροτα έμμησια βιβλία του εναντίον του κράτους, της θρησκείας και της έκκλησίας, κάθε άρχη τάξεως και εξουσίας και συνετέλεσε όσο κανένας άλλος νά ξεσπάσει το κύμα άποπειρών, γιατί δικαιολογούσε προκαταβολικά με τις θεωρίες του κάθε πράξη που συντελούσε νά ύπονομευθεί το νόμιμο καθεστώς.

Δεν είναι περίεργο ότι, με τέτοιους άναδόχους — Ρώσους και τους δυο — ο αναρχισμός είχε τις πρώτες βίαιες έκδηλώσεις του στη Ρωσία. Το πρώτο θύμα του υπήρξε ο Τσάρς Αλέξανδρος ΙΙ — το θύμα ακριβώς που ταίριαζε στους πιο άδιάλλακτους αναρχικούς. Ο Αλέξανδρος ΙΙ είχε συνδέσει το όνομά του με την κατάργηση της δουλοπαροικίας στη Ρωσία. Και για τη λογική των αναρχικών, πραγματικά, ένας ευεργέτης ήταν πιο επικίνδυνος παρά ένας τύραννος, γιατί η στάση του

μπορούσε νά συμφιλιώσει τις μάζες με την εξουσία.

Θεωρία και δράση

Η ΠΡΩΤΗ αυτή πράξη του αναρχισμού είχε κάνει φοβερή έντύπωση σ' όλοκληρο τον κόσμο. Και συνάμα έδινε το σύνθημα για έντονη αναρχική δράση. Παντού, σ' όλες τις χώρες, ομάδες από αναρχικούς συνωμότες — σαν αυτούς που περιγράφει ο Ντοστογιέφκι — όνειρεύονται παρόμοια κατορθώματα. Οι απόπειρες θά πολλαπλασιασθούν από τότε κι' ελάχιστα ήγεμονες στην περίοδο 1880 — 1910 δεν υπήρξαν στόχοι. Συνάμα οι αναρχικοί έπαιρναν θάρρος και, παρά τη ριζική διαφωνία τους με τους κομμουνιστές που καταδικάζαν τις άτομικές τρομοκρατικές πράξεις, συνέχιζαν με μεγαλύτερο φανατισμό τη δράση τους. Η αναρχική θεωρία εγκαταλείπει σιγά σιγά τις τελευταίες ήθικες άρχες που διεκήρυσε πριν: Ο Νιετσάιφ και ο Μπακούνιν υποστήριζαν τώρα ότι οποιαδήποτε στάση είναι δικαιολογημένη, φτάνει νά πραγματοποιείται ο σκο-

πός. Η κλοπή, ή σύμπραξη με τις χειρότερες έκδηλώσεις της ληστείας εξαίρονται από τους άδιάλλακτους αναρχικούς. Οι πιο έξημεμένοι προχωρούν ακόμα περισσότερο και ρίχνουν τις δόμβες τους στην τύχη, μέσα στα πλήθη των μεγαλουπόλεων την ώρα του συνωστισμού. «Τι σημασία έχουν τα θύματα αν η χειρονομία είναι άραία, τι σημασία έχει ο θάνατος μερικών ανθρώπων αν μ' αυτόν ή άνθρωπότητα άποκτά συνείδηση της δυνάμεώς της!» λέγει ο Λωράν Ταγιάντ, αναρχικός ποιητής, που ή είρωνομία της μοίρας τον υπέδειξε με τη σειρά του νά γίνει μιά μέρα θύμα μιάς δόμβας που την έριξαν οι αναρχικοί στην τύχη.

Σωματικό έρείπιο από τα τραύματά του, ο Ταγιάντ είχε κατόπιν τον καιρό νά μελετήσει τις συνέπειες του φιλαναρχικού σνομπισμού του. Και δέχτην ό μόνος. Ένώ οι απόπειρες πολλαπλασιάζονταν και γίνονταν όλοένα πιο φοβερές, υπήρχαν κύκλοι διανοουμένων που μελετούσαν με συμπάθεια και στοργή τον αναρχισμό, τους σκοπούς και τις μεθόδους του. Η στάση τους δεν πρέπει νά προκαλεί έκπληξη, γιατί στην εποχή μας υπήρξαν πολλοί που ήρωοποίησαν ένα ληστή, τον διαδόχτο Τζιουλιάνο, κακέτυπο αναρχικού. Ο ίδιος ο Ζαν Ρισπέν, ο διάσημος Γάλλος ποιητής, δεν ύμνούσε απή βίαιη ποίηση των τοληρών αυτών, των παιδιών αυτών της άνταρσίας, που ή κοινωνία τους φάνηκε πάντοτε μητριά και που μη βρίσκοντας γάλα στο στήθος της κακιάς παραμάνας, δάγκωναν τη σάρκα για νά κατευνάσουν την πείνα τους».

Οι άοχές του Ραβασόλ

ΣΤΟ μεταξύ οι απόπειρες πολλαπλασιάζονταν και μέσα σε τέσσερα μόνο χρόνια, από το 1897 ως το 1901 σκοτώνονται από αναρχικούς, ό ένας μετά τον άλλο, ό πρωθυπουργός της Ισπανίας, ό βασιλιάς Ουμβέρτος της Ιταλίας, ό πρόεδρος Μάκ Κινλέυ των Ην. Πολιτειών. Στο μεταξύ οι κυβερνήσεις έχουν άρχίσει ν' αντιδρούν σοβαρά στο κύμα τρομοκρατίας των αναρχικών και ή Γαλλία πρό πάντων άφ' ότου ένας νεαρός Ιταλός, ό Καζέριο, φωνάζοντας «Ζήτω ή Επανάσταση!» κατόρθωσε νά πηδήξει στο ανάβαρο του προεδρικού άμαξιού και νά σκοτώσει, με άλλεπάλληλες μαχαίριές, τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας Σαντί Καρνό, παίρνει δρακόντια μέτρα. Έτσι άρχίζει ένα σκληρό, ανέλεπτο κυνήγημα των αναρχικών που όμως γενικεύεται, ξεφεύγει από το σκοπό του και συχνά χτυπά όχι μόνο τους δράστες ή τους συνωμότες, αλλά και γενικώτερα τους αντιπάλους της κυβερνήσεως — σοσιαλιστές, προοδευτικούς, φιλελεύθερους. Οι αναρχικοί γίνονται στη Γαλλία ένα πρόσχημα για νά διωχθεί ή αντιπολίτευση. Ο Ζωρές, ό μεγάλος ήγέτης και ρήτορας που εκπροσωπεί στη γαλλική Βουλή τη σοσιαλιστική Άριστερά, έκφωνεί τότε τους περίφημους λόγους του εναντίον των «οϊκτρών νόμων» — όπως έλεγαν τότε — και λέγει μιά μέρα, υπό τή χειροκροτήματα της μίσης Βουλής:

— Την ημέρα που το ίδιο σκάφος θά μεταφέρει στο νοσηρό τόπο της ύπερ-
ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 40

ΤΟ ΕΦΕΥΡΕΤΙΚΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΗΣ ΖΩΝΤΑΝΗΣ ΦΥΣΕΩΣ

**“Όλα τὰ ζωντανὰ
πλάσματα
ὕπακούουν
σ’ αὐτὴ τὴ διπλὴ ἐντολὴ
ποὺ εἶναι ἡ ἔκφραση
τοῦ ἐνστίκτου
τῆς αὐτοσυντηρήσεως:
Νὰ φᾶς
καὶ νὰ μὴ φαγωθεῖς!
Γιὰ νὰ τραφοῦν
τὰ ζῶα, διαδέχονται
ἀμέτρητες πονηρίες
καὶ στρατηγήματα.
Γιὰ νὰ μὴ φαγωδοῦν
ἀπὸ τ’ ἄλλα ζῶα,
ἡ φύση
τὰ προίκισε
μ’ ἐκπληκτικὰ μέσα
προστασίας...”**

Ο ΣΟΙ παρακολούθησαν, ἔστω καὶ γιὰ λίγα λεπτά, τ’ ἀναρίθμητα ζῶα ποὺ ζοῦν τὴν ἐφήμερη ὕπαρξή τους σ’ ἓνα λειβάδι, σ’ ἓναν κήπο, στὰ χαμόκλαδα ἐνὸς δάσους καὶ εἶδαν τὰ μικρὰ τους κόλπα καὶ νὰ στρατηγήματα, ξέρουν ὅτι ὁ μέγας νόμος τῆς φύσεως εἶναι αὐτὸς οἱ δύο ἐντολές στὶς ὁποῖες ὑπακούουν ὅλα τὰ ζωντανὰ πλάσματα! Νὰ φᾶς καὶ νὰ μὴ φαγωθεῖς!

Σ’ αὐτὲς τὶς δύο ἐντολές ὑπακούει, γιὰ παράδειγμα, τὸ κουνέλι τοῦ δάσους! Πρέπει νὰ βοσκήσει γιὰ νὰ χορτάσει τὴν πείνα του καὶ συγχρόνως πρέπει νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὶς πονηρίες τῆς ἀλεπούς ποὺ καραδοκεῖ. Ἡ ἀλεπού πρέπει κι’ αὐτὴ νὰ φάει, κουνέλια ἢ οἱ τιθιγόπτες ἄλλο, καὶ νὰ γλυτώσει ἀπὸ τὰ νύχια τοῦ ἀετοῦ. Κι’ ὁ ἀετὸς πρέπει νὰ τραφεῖ ἀρπάζοντας κάθε τι ποὺ μπορεῖ νὰ σηκώσει μὲ τὰ νύχια του καὶ συγχρόνως πρέπει νὰ προστατεύσει τ’ οὐγὰ καὶ τοὺς νεοσσούς ποὺ περιμένουν στὴ φωλιά του, ἀπὸ τοὺς ἀρουραίους καὶ πολλοὺς ἄλλους ἐχθρούς. Καὶ ὅσο γιὰ τοὺς ἀρουραίους... Ἀλλὰ δε χρειάζεται νὰ συνεχίσουμε. Ἀκόμα καὶ ὁ ἄνθρωπος, στοὺς κόλπους μιᾶς πολιτισμένης κοινωνίας, ὑπακούει σ’ αὐτὴ τὴ διπλὴ ἐντολὴ ποὺ εἶναι ἡ ἔκφραση τοῦ ἐνστίκτου τῆς αὐτοσυντηρήσεως.

Ἀμυντικά ὄπλα

ΓΙΑ νὰ φάνε, τὰ ζῶα διαθέτουν ἀμέτρητες πονηρίες καὶ στρατηγήματα ποὺ γεμίζουν τὰ βιβλία τῆς φυσικῆς ἱστορίας: δόντια καὶ νύχια τῶν σαυροκόρων, ράμφη τῶν ἀρπακτικῶν, δηλητήρια τῶν ἐντόμων καὶ τῶν ἑρπετῶν κτλ. εἶναι τὰ μέσα ποὺ ἐπιτρέπουν στὰ ζῶα νὰ χορτάσουν τὴ πείνα τους.

Γιὰ νὰ μὴ φαγωθοῦν, ἡ φύση ἔχει προικίσει τὰ ζῶα μ’ ἐκπληκτικὰ μέσα προστασίας: τ’ ἀγκάθια τοῦ σκατζόχοιρου, τὸ καμουφλάρισμα τῶν ἐντόμων, καὶ τῶν ἑρπετῶν, τὰ δασκὰ τῶν μαλακίων — θὰ μπορούσαμε νὰ γεμίσουμε τόμους ὁλόκληρους μὲ τὴν περιγραφή τῶν ἀμυντικῶν ὀπλῶν τῆς ζωανῆς φύσεως. Δὲ θὰ συναντήσουμε οὐ ἐνὰ ζωντανὸ πλάσμα χωρὶς τὴν ἰδιαίτερη διπλὴ του πονηρία ποὺ ἀποβλέπει στὴν ἐξαπάτηση τῆς λείας του καὶ στὴν ἐξαπάτηση τοῦ ἐχθροῦ του.

Ἀς δοῦμε τὸν κάρabo, γιὰ παράδειγμα. Εἶναι ἓνα χοντρὸ σαυροκόρο κολεόπτερο ποὺ καταδροχθίζει τὶς κάμπιες, τὰ σκουλήκια καὶ τὰ μικρὰ σαλιγκάρια. Τὸ ἀμυντικὸ του ὄπλο εἶναι ὅτι δὲν τρώγεται: τὸ σῶμα του εἶναι ποτισμένο μὲ μυρουδιά καὶ γεύση

ἀποκρουστικῇ. Ἄν ἓνας ἀπερίσκεπτος ἐχθρὸς, ἓνα πουλὶ ἢ μιὰ σαύρα, συμβεῖ κατὰ λάθος νὰ πιάσει ἓναν κάρabo στὸ στόμα του, θὰ τὸν φτύσει ἀμέσως μὲ ἀηδία. Ἀναρίθμητα ἔντομα χρησιμοποιοῦν αὐτὴ τὴ μέθοδο προστασίας. Ἀλλὰ τὸ ἐκπληκτικώτερο εἶναι ὅτι, κατὰ κανόνα, τὰ ἔντομα δὲν ἀρκοῦνται στὸ γεγονός ὅτι δὲν τρώγονται, ἀλλ’ ἔχουν τὸν τρόπο νὰ προειδοποιῶν τοὺς ἐχθρούς τους ὅτι δὲν τρώγονται. Κι’ ἐδῶ εἰσχωροῦμε σ’ ἓνα βῆμα τὰ σκοτεινότερα μυστήρια τῆς ζωικῆς προσαρμοστικότητος, ἓνα μυστήριο στὸ ὁποῖο μέχρι στιγμῆς ἔχουν προσκρούσει ἀκόμα καὶ οἱ πρὸ φιλόδοξοι θεωρίες τῆς ἐξελίξεως. Ἀς δοῦμε τὰ πράγματα ἀπὸ κοντά.

Ἀς ὑποθέσουμε ὅτι σ’ ἓνα ντουλάπι ἔχουμε τοποθετήσει διάφορα μπουκάλια ποὺ περιέχουν κρασί καὶ ἐκλεκτῆς ποιότητος, ἡδύποτα, ὀρεκτικά, ἄλλα καὶ πρωσσικὸν ὀξύ, στρυχνίνη, θεικὸν ὀξύ καὶ διάφορα ἄλλα δηλητήρια. Τὶ θὰ κάνουμε γιὰ ν’ ἀποφύγουμε τὰ μοιραῖα σφάλματα; Πάνω στὰ ἐπικίνδυνα μπουκάλια θὰ κολλήσουμε χτυπητὲς ἐτικέτες μὲ τὴν ἐπιγραφή δηλητήριο. Αὐτὸ κάνουν ἄλλωστε καὶ οἱ φαρμακοποιοί.

Λοιπὸν, ὅσο ἀπίστευτο κι’ ἂν φαίνεται, τὰ ἔντομα ποὺ δὲν τρώγονται ἔχουν κι’ αὐτὰ πάνω στὸ κορμὶ τους μιὰ προειδοποιητικὴ ἐτικέτα: Τὸ χρῶμα τους εἶναι πολὺ χτυπητὸ καὶ διακρίνεται ἀπὸ πολὺ μακριά. Παρατηρώντας τὰ ἔντομα ἐνὸς κήπου, δὲν ἀργοῦμε νὰ διαπιστώσουμε ὅτι μερικὰ ἔχουν θαμπὸς χρωματισμούς ποὺ συγχέονται μὲ τὸ φυσικὸ τους περιβάλλον, τὸ χῶμα, τὰ κλαδιά, τὴ σκιά τῶν φυλλωμάτων, ἐνῶ, ἀντίθετα, μερικὰ ἄλλα χτυπάνε στὸ μάτι μὲ τὰ ζωηρά τους χρώματα, κυρίως τὸ κόκκινο καὶ τὸ κίτρινο. Θὰ βγάλουμε ἴσως τὸ συμπέρασμα ὅτι στὸν ἀγῶνα τῆς ἐπιβιώσεως αὐτὰ τὰ ζωηρόχρωμα ἔντομα εἶναι ἀδικημένα ἀπὸ τὴ φύση, γιὰτὶ διακρίνονται πολὺ εὐκόλα ἀπὸ τὰ πουλιὰ καὶ τὰ ἑρπετὰ ποὺ τρέφονται ἀπὸ ζῶα. Λάθος! Ἄν παρατηρήσουμε πρὸ προσεκτικὰ, θὰ διαπιστώσουμε ὅτι τὰ πουλιὰ ἀφήνουν ἀνενόχλητα ὅλα τὰ ἔντομα μὲ τοὺς χτυπητοὺς χρωματισμούς καὶ ἂν συμβεῖ νὰ πιάσουν ἓνα στὸ ράμφος τους, θὰ τὸ ἀφήσουν ἀμέσως ἐλεύθερο, σὰ νὰ ἦταν κάτι τὸ ἀηδιαστικόν.

Προσοχή! Δηλητήριο!

ΒΛΕΠΟΥΜΕ λοιπὸν ὅτι, ὅπως τὰ μπουκάλια μὲ τὰ δηλητήρια, ἔτσι καὶ τὰ ἔντομα ποὺ δὲν τρώγονται προειδοποιοῦν: “Προσοχή! Μὴ μὲ ἀγ-

γίζετε γιὰτὶ θὰ μετανοιώσετε!”

Ὑπάρχει κάτι τὸ ἀξιοθαύμαστο σ’ αὐτὴ τὴν ὁργάνωση τῆς φύσεως. Τὶ θὰ κέρδιζε τὸ ἔντομο ἀπὸ τὸ δηλητήριό του, ἂν τὰ πουλιὰ δὲν ἤξεραν ὅτι τὸ ἔντομο εἶναι ἀκατάλληλο ὡς τροφή; Τὰ πουλιὰ θὰ κατὰπιναν τὰ δηλητηριασμένα ἔντομα καὶ θὰ πέθαιναν, ἀλλὰ θὰ πέθαινε μαζὶ καὶ τὸ ἔντομο. Ἐνῶ μὲ τὸ σύστημα τῆς χρωματιστῆς «ἐτικέτας», τὰ πουλιὰ καταλήγουν νὰ μᾶθουν, ἐπειτα ἀπὸ μερικὲς δυσάρεστες περιπτώσεις, ὅτι τὰ ζωηρόχρωμα ἔντομα δὲν τρώγονται.

Ἀλλ’ αὐτὸ δὲν εἶναι παρὰ ἡ ἀρχὴ τῶν ἐκπληξέων. Ἀς ἐπανέλθουμε στὸ ντουλάπι μὲ τὰ μπουκάλια καὶ ἂς ὑποθέσουμε ὅτι θέλουμε νὰ προστατεύσουμε μὲ τὰ πολυτίμα ποτά μας ἀπὸ τὶς λαθροχειρίες τῆς ὑπέρτερης. Ποῖος εἶναι ὁ καλύτερος τρόπος; Νὰ τὰ μεταμφιεσοῦμε σὲ δηλητήρια! Ξεκollάμε τὶς ἐτικέτες τῶν κρασιῶν καὶ στὴ θέση τους κολλάμε ἄλλες ἐτικέτες ποὺ γράφουν «στρυχνίνη», «ὕδροκυάνιο», «φαινικό», «ὀξύ», «ἀκούαφορτε». Ἐπὶ καὶ εἰς δὲ θὰ τολμήσει νὰ τὰ πειράξει, ἔστω κι’ ἂν ἔχει ἀμφιβολίες γιὰ τὸ ἀληθινὸ τους περιεχόμενο.

Τὸ «κόλπο» αὐτὸ χρησιμοποιεῖται εὐρύτατα στὴ φύση. Ἀς δοῦμε τὴν ἐπιτάστικτο κοκκινελλίδα, τὴν «πασχαλίτσα» αὐτὸ τὸ χαριτωμένο κόκκινο ἔντομο μὲ τὶς μαύρες βοῦλλες ποὺ ζεῖ πάνω στὰ πράσινα φύλλα. Ἡ φορεσιὰ τοῦ μικροῦ κολεόπτερου εἶναι τόσο ζωηρόχρωμη, ὥστε ξεχωρίζει ἀπὸ μακριά. Τὰ πουλιὰ καὶ σχεδὸν ὅλα τ’ ἄλλα ἐντομοφάγα ζῶα τὴν ἀποφεύγουν, γιὰτὶ τὸ σῶμα τῆς κοκκινελλίδας περιέχει δύσπεπτες οὐσίες. Τὰ κόκκινα ἔλτρα μὲ τὶς ἐφτὰ μαύρες βοῦλλες εἶναι μιὰ ἐτικέτα ποὺ λέει: Προσοχή! Δηλητήριο! Καὶ τὰ πουλιὰ τὴν ἀφήνουν ἤσυχη.

Ἀλλὰ στὸ νησί Βόρνεο ἓνας Ἀγγλος φυσιοδίφης ἰδνεκάλυψε μερικὰ εἶδη τροπικῶν κοκκινελλίδων ποῦ... δὲν εἶναι κοκκινελλίδες! Εἶναι διάφορα ἔντομα, φαγώσιμα γιὰ τὰ πουλιὰ, χωρὶς δηλητηριώδεις οὐσίες, ποὺ ἔχουν «κλέψει» τὴ φορεσιὰ τῆς ἀληθινῆς κοκκινελλίδας γιὰ νὰ καμουφλαρισθοῦν. Ὁ φυσιοδίφης Σέλφορντ ἀναφέρει τὴν περίπτωσιν μιᾶς κάμπιας ποῦ, δταν αἰσθανθεῖ τὸν παραμικρὸ κίνδυνο, κουριάζεται, κρύβει τὸ κεφάλι της καὶ παρουσιάζει τὴν ἐπιφάνειαν τῆς ράχης της ποὺ εἶναι κόκκινη μὲ μαύρες βοῦλλες. Ἐχουν ἀνακαλυφθεῖ ἀμέτρητα εἶδη ἐντόμων ποῦ, ἐνῶ εἶναι φαγώσιμα γιὰ τὰ πουλιὰ, μεταμφιέζονται σὲ κοκκινελλίδες ποὺ δὲν εἶναι φαγώσιμες. Χάρη σ’ αὐτὴ τὴ μικρὴ ἀπάτη, γλυτώνουν ἀπὸ τοὺς φυσικοὺς ἐχθρούς τους, τὰ πουλιὰ.

Τὸ μικρὸ αὐτὸ ἔντομο ποὺ λέγεται «φάσμα» μοιάζει μὲ ξερὸ κλαδὶ δέντρου. Ἐτσι καμουφλάρεται ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του.

ΑΥΤΑ ποὺ ἀναφέραμε δὲν εἶναι σπάνια, μεμονωμένα παραδείγματα. Ὅλα τὰ ἔντομα ποὺ δὲν τρώγονται εἶναι σηματοδεδειμένα (τὸ φαινόμενο αὐτὸ λέγεται «ἀποσηματισμός») καὶ κοντὰ σὲ ὅλα τὰ σηματοδεδειμένα ἔντομα ποὺ δὲν τρώγονται ὑπάρχουν ἄλλα ἔντομα ποὺ ἔχουν μεταμφιεσθεῖ μὲ τὰ χρώματά τους (τὸ φαινόμενο λέγεται «μιμητισμός») καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ γλυτώνουν ἀπὸ τοὺς φυσικοὺς ἐχθρούς τους. Ἐχουν γίνῃ χιλιάδες πειράματα ποὺ ἀποδεικνύουν ὅτι τὰ δύο αὐτὰ συστήματα, ἀποσηματισμός καὶ μιμητισμός, εἶναι πολὺ ἀποτελεσματικά κι’ ἐξασφαλίζουν τὴν ἐπίβιωσιν τῶν ἐντόμων ποὺ τὰ ἔχουν υἱοθετήσει.

Ἀλλὰ τόσο τὰ δηλητηριασμένα ἔντομα ποὺ δὲν τρώγονται ὅσο καὶ τ’ ἄλλα ποὺ ἀποσιμῶνται τὴν ἐμφάνειά τους, ἔχουν ἐξελιχθεῖ ἀπὸ ἀρχαιοτέρους εἶδη ποὺ δὲν εἶχαν προειδοποιητικὰ χρώματα ἢ ὀσμές, οὔτε καμμιὰ μεταμφίεση. Τὸ πρόβλημα λοιπὸν, τίθεται πολὺ καθαρά: πρέπει νὰ βροῦμε μιὰ ἐξήγηση αὐτῆς τῆς ἀξιοθαύμαστης ἐξελίξεως. Θὰ μπορούσαμε νὰ ρωτήσουμε: Ποῖος ἔβαλε τὸ δηλητήριο στὰ μπουκάλια; Ποῖος κόλλησε τὶς ἐτικέτες; Οἱ νεοδαρβινιστὲς ἀναζητήσαν ἐπὶ δεκάδες χρόνια τὴ λύσιν τοῦ προβλήματος.

Τὸς ἔψαξαν, ἐρεύνησαν μ’ ἐπιμονὴ καὶ πείσμα, γιὰτὶ αὐτὸ ἦταν ἀκριβῶς ἐνὰ ἀπὸ τὰ τυπικὰ προβλήματα ποὺ ὑποβάλλουν τὴν ιδέα μιᾶς ἐπιδράσεως τοῦ πνεύματος πάνω στὴν ὕλη καὶ μιὰ τέτοια ιδέα ἦταν φυσικὸ νὰ ἐνοχλεῖ τοὺς νεοδαρβινιστὲς. Τέλος, τὸ 1948, ὁ Ἀγγλος φυσιοδίφης Χέηλ Κάρπεντερ νόμισε ὅτι βρῆκε τὴν ἀπάντησιν. Ἡ ἐπιχειρηματολογία του εἶναι λεπτὴ κι’ ἐπιδέξια καὶ ἀξίζει κάποιαν προσοχή, γιὰτὶ ἀντιπροσωπεύει τὴν πεμπτοσύνη τῆς λογικῆς τοῦ νεοδαρβινισμοῦ, τῆς λογικῆς ποὺ ἔχει πείσει, ἂν δχι τοὺς στοχαστικοὺς ἐπιστήμονες, τουλάχιστον, τὸ ἀνεπίδεκτο μορφωμένο κοινόν, πὼς ἡ ἐξέλιξις ἐξηγεῖ τὰ πάντα.

Ἰδοὺ λοιπὸν ἡ ἐπιχειρηματολογία τοῦ καθηγητοῦ τῆς Ὁξφόρδης:

1. Ἐφ’ ὅσον τὰ πάντα στὴ φύσιν γίνονται στὴν τύχη, εἶναι φανερό πὼς ὑπάρχουν ἔντομα ποὺ τρώγονται καὶ ἔντομα ποὺ δὲν τρώγονται, ἔντομα ὀρεκτικά καὶ ἔντομα ἀηδιαστικά, ποὺ ἀπέκτησαν τὰ χαρακτηριστικὰ τους τυχαία, κατὰ τὴ διάκρισιν τῆς ἐξελίξεως.

2. Εἶναι ἐπίσης φανερό, ὅτι τὰ πουλιὰ θὰ συνθίσουν νὰ τρῶνε τὰ ἔντομα ποὺ τρώγονται καὶ θ’ ἀφήνουν ἀνενόχλητα τὰ ἔντομα ποὺ δὲν τρώγονται, ἐφ’

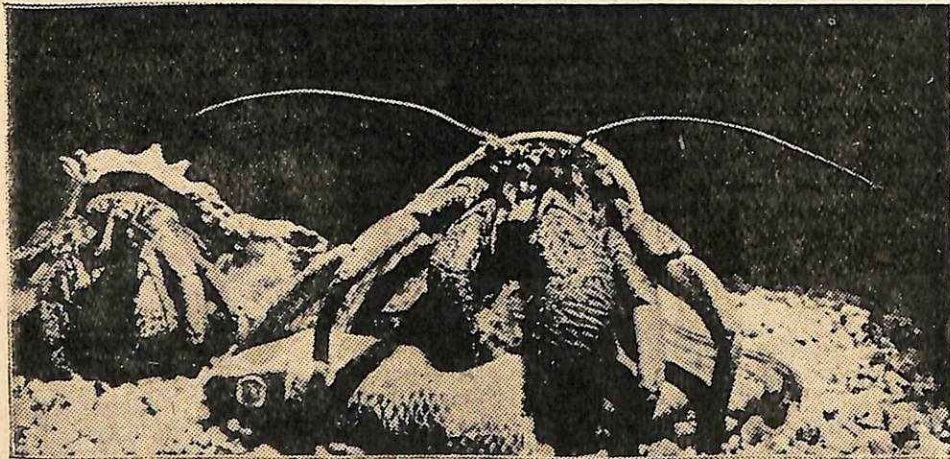

δον και καθ' δον θα μπορουν να τ' αναγνωρισουν.

3. Λοιπον, τα εντομα που δεν τρωγονται, εφ' δον εχουν κάποιο διακριτικό σημάδι που επιτρέπει στα πουλιά να τ' αναγνωρισουν, θα μένουν ανέσχαλητα. "Αν όμως δεν έχουν κανένα διακριτικό σημάδι, θα καταβροχθίζονται κατά λάθος από τα πουλιά, έστω κι' αν είναι δηλητηριασμένα.

4. Συνεπώς, τα έντομα που δεν τρώγονται, αν δεν έχουν διακριτικά σημάδια, θα εξολοθρευθούν σιγά σιγά από τα πουλιά, ενώ τα είδη που αναγνωρίζονται εύκολα ως μη φαγώσιμα θα έχουν περισσότερες πιθανότητες να επιζήσουν και να πολλαπλασιασθούν. "Ετσι, μ' αυτήν την αυτόματη φυσική επιλογή, θα επικρατήσουν τα είδη των εντόμων με τα χτυπητά χρώματα, που προειδοποιούν τα πουλιά ότι δεν τρώγονται. Αυτή είναι η εξήγηση του αποσηματισμού.

"Όσο για το μιμητισμό, συνεχίζει ο Χέλ Κάρπεντερ, η εξήγησή του είναι επίσης φανερή: Τα πουλιά θ' α-

Δράμα του θυτού: "Ένα μεγάλο κα θούρι κατασπαράζει ένα ψαράκι..."

ποφεύγουν, να τρώνε τα έντομα που συμβαίνει να έχουν κάποια τυχαία ομοιότητα με τα έντομα που δεν τρώγονται. Κι' εδώ ακόμα θα λειτουργήσει ο ίδιος νόμος της φυσικής επιλογής.

Για να συλλάβουμε τη λογική αυτής της επιχειρηματολογίας, πρέπει να θυμηθούμε (βλ. το προηγούμενο άρθρο «Η πορεία της ζωής», τεύχος 109 του «Κόσμου») πως οι νεοδαρβινιστές εξηγούν τα πάντα με τη μεταλλαγή και την επιλογή: "Η μεταλλαγή δημιουργεί καινούργια ζωικά είδη και η επιλογή διατηρεί τα καλύτερα προσαρμοσμένα στο περιβάλλον τους, εξαφανίζοντας τα υπόλοιπα. Στην περίπτωση που αναφέραμε, η επιλογή επιτρέπει την επιβίωση των ζωηρόχρωμων εντόμων που δεν τρώγονται γιατί τα πουλιά, έπειτα από μερικές δοκιμές, μαθαίνουν ότι τα ζωηρά χρώματα σημαίνουν δηλητήριο. "Όσο για τα υπόλοιπα έντομα, η επιβίωσή τους θα εξασφαλισθεί με τη «μεταμφίεση» σε δηλητηριασμένα έντομα ή με άλλες μεθόδους χρωματικού μιμητισμού (π. χ., ώρισμα υμένων κλαδιών, του χρώματος των ξερών κλαδιών, του χρώματος ή των φύλλων για να μη διακρίνονται εύκολα).

"Η επιχειρηματολογία του Χέλ Κάρπεντερ είναι άπράντακτη. "Αν δεχθούμε

το σημείο της λογικής αφετηρίας του, ότι τα πάντα στη φύση γίνονται στην τύχη, με το παιχνίδι των μεταλλαγών και των επιλογών, όλα τ' άλλα έρχονται σε λογικό συμπέρασμα της αρχής αυτής. "Αν όμως ανακαλύψουμε στοιχεία που αποδεικνύουν ότι το συμπέρασμα είναι εσφαλμένο, τότε όλκληρο το οικοδόμημα του νεοδαρβινισμού καταρρέει. Στην περίπτωση που μας άπασχολεί, το συμπέρασμα του Κάρπεντερ θα μπορούσε ν' αποδειχθεί εσφαλμένο, αν βρίσκαμε παραδείγματα ζωντανών πλασμάτων που, χωρίς να είναι φαγώσιμα, δεν έχουν επάνω τους κανένα προειδοποιητικό σημάδι. Γιατί τότε θα έπρεπε να δεχθούμε ότι πάνω από την επιλογή υπάρχει ένας μηχανισμός ανώτερος, ισχυρότερος απ' αυτήν, που έμπυχνώνει και κατευθύνει την εξέλιξη της ζωντανής φύσεως.

Λοιπόν, μπορούμε εύθυσ εξ αρχής να σημειώσουμε πως η φύση γράφει στα παλιά της τα παπούτσια (ό λόγος το λέει) την επιχειρηματολογία του Κάρπεντερ και των νεοδαρβινισ-

τηριώδη μανιτάρια μοιάζουν τόσο πολύ με τα φαγώσιμα, ώστε τα δυστυχήματα, όπως ξέρουμε, είναι πολύ συχνά. Γενικά, τα φυτά που τρώγονται δεν έχουν καμιά σημαντική διαφορά στην εμφάνιση από τα φυτά που δεν τρώγονται.

"Η χρωματική συμφωνία των λουλουδιών μας προσφέρει επίσης παραδείγματα που έρχονται σε αντίθεση με τις «εξηγήσεις» του Κάρπεντερ και των νεοδαρβινιστών. Ξέρουμε ότι προορισμός των λουλουδιών είναι να προσελκύουν με τα χρώματά και το άρωμά τους τα έντομα που, πετώντας από λουλούδι σε λουλούδι μεταφέρουν τη γύρη κι' εξασφαλίζουν τη γονιμοποίηση του φυτού.

Τα «τεχνάσματα» που χρησιμοποιούν τα φυτά για να εξασφαλίσουν τη γονιμοποίησή τους είναι αναρίθμητα. "Αποδεικνύουν ότι ο φυτικός κόσμος διαθέτει όπτικές, όσφρητικές και άλλες μεθόδους που δεν είναι λιγότερο αποτελεσματικές απ' αυτές που χρησιμοποιούνται στο ζωικό βασίλειο. Και όμως, στα φυτά δε βρίσκουμε κανένα παράδειγμα «αποσηματισμού». "Ο φυτικός κόσμος δε διαφημίζει τα δηλητήριά του.

"Ο μιμητισμός είναι επίσης άγνωστος στο φυτικό βασίλειο. Κανένα φαγώσιμο φυτό δε «μεταμφιέζεται» σε δηλητηριώδες για να γλυτώσει από τα δόντια των φυτοφάγων ζώων. "Αλλά τότε, αν όλα εξηγούνται με την επιλογή, πως εξηγείται αυτή η διαφορά μεταξύ του ζωικού και του φυτικού κόσμου; Οι νεοδαρβινιστές μένουν άφωνοι μπροστά σ' αυτό το πρόβλημα.

Τα υπερτελικά φαινόμενα

Οι ζωολόγοι έχουν παρατηρήσει από χρόνια ότι πολλά ζώα είναι φορτωμένα με εξαρτήματα περιττά, κάποτε και θλαβερά. "Υπάρχει ένα υμένωπτερο π. χ. που τα πόδια του είναι τόσο μακρύα ώστε δεν μπορεί να τα κινήσει. Το πλάσματάκι περπατάει πολύ πιο εύκολα αν του ψαλίσουμε λίγο τα υπερτροφικά του σκέλη. "Στην προϊστορική εποχή ζούσε στην "Ιρλανδία ένα ζαρκάδι με τόσο πελώρια κλαδωτά κέρατα, ώστε όταν δυο άρσενικά τσακωνόντουσαν, οι δυο αντίπαλοι ήταν καταδικασμένοι να πεθάνουν γιατί δεν μπορούσαν να ξεμπλέξουν τα κέρατά τους. "Αλλά και στην εποχή μας ώρισμα είδη ζαρκαδιών με υπερτροφικά κέρατα πεθαίνουν άδοξα, μπλεγμένα στα κλαδιά και τους θάμνους. Θα μπορούσαμε ν' αναφέρουμε κι' άλλα παραδείγματα που δείχνουν ότι, στο ζωικό κόσμο, η φύση δημιουργεί συχνά παραδόξες μορφές, εξωφρενικές ιδιορρυθμίες, όχι μόνον άχρηστες αλλά και θλαβερές για την επιβίωση του είδους, που καταλήγει να εξαφανισθεί. Αυτές τις επικίνδυνες ιδιοτροπίες της φύσεως οι ζωολόγοι τις ονόμασαν «υπερτελικά φαινόμενα» (πέραν του τέλους, του σκοπού).

Οι νεοδαρβινιστές, με τη θεωρία των «συσχετισμένων παραλλαγών», έδωσαν μια καθαρή εξήγηση του μυστηριώδους αυτού φαινομένου. "Η εξήγηση βασίζεται στο πειραματικά αποδεδειγμένο γεγονός ότι ώρισμα φυσικά χαρακτηριστικά

είναι «συσχετισμένα» μεταξύ τους και το ένα δεν μπορεί να μεταβληθεί χωρίς να μεταβληθεί συγχρόνως και το άλλο. Για παράδειγμα, η τριχοφυΐα και η φωνή στον άνθρωπο συνδέονται με τα σεξουαλικά χαρακτηριστικά. Στην περίπτωση του προϊστορικού ζαρκαδιού που αναφέραμε, τα κέρατα ήταν ίσως συσχετισμένα με την όδοντοφυΐα. Μια χρήσιμη μεταλλαγή στην όδοντοφυΐα είχε ως αποτέλεσμα μιαν άχρηστη υπερτροφία των κεράτων, γιατί το ένα χαρακτηριστικό δεν μπορούσε να μεταβληθεί χωρίς να ύπαστει κάποια μεταβολή και το άλλο συσχετισμένο χαρακτηριστικό.

"Αλλά κι' εδώ ακόμα τα φυτά δεν ύποτάσσονται στη θεωρία. Τα συσχετισμένα χαρακτηριστικά είναι ένα φαινόμενο διαπιστωμένο στα φυτά όπως και στα ζώα. Θα έπρεπε λοιπόν να παρατηρηθούν υπερτελικά φαινόμενα και στο φυτικό βασίλειο. Και όμως, δεν έχει παρατηρηθεί ούτε μια τέτοια περίπτωση. "Αντιμετωπίζουμε λοιπόν και πάλι το πρόβλημα που θέσαμε πιο πάνω: "Αν η επιβολή είναι το μοναδικό κίνητρο της εξέλιξης, ζωικής ή φυτικής πως εξηγείται το γεγονός ότι τ' αποτελέσματά της δεν είναι τα ίδια στα δυο βασίλεια της φύσεως;

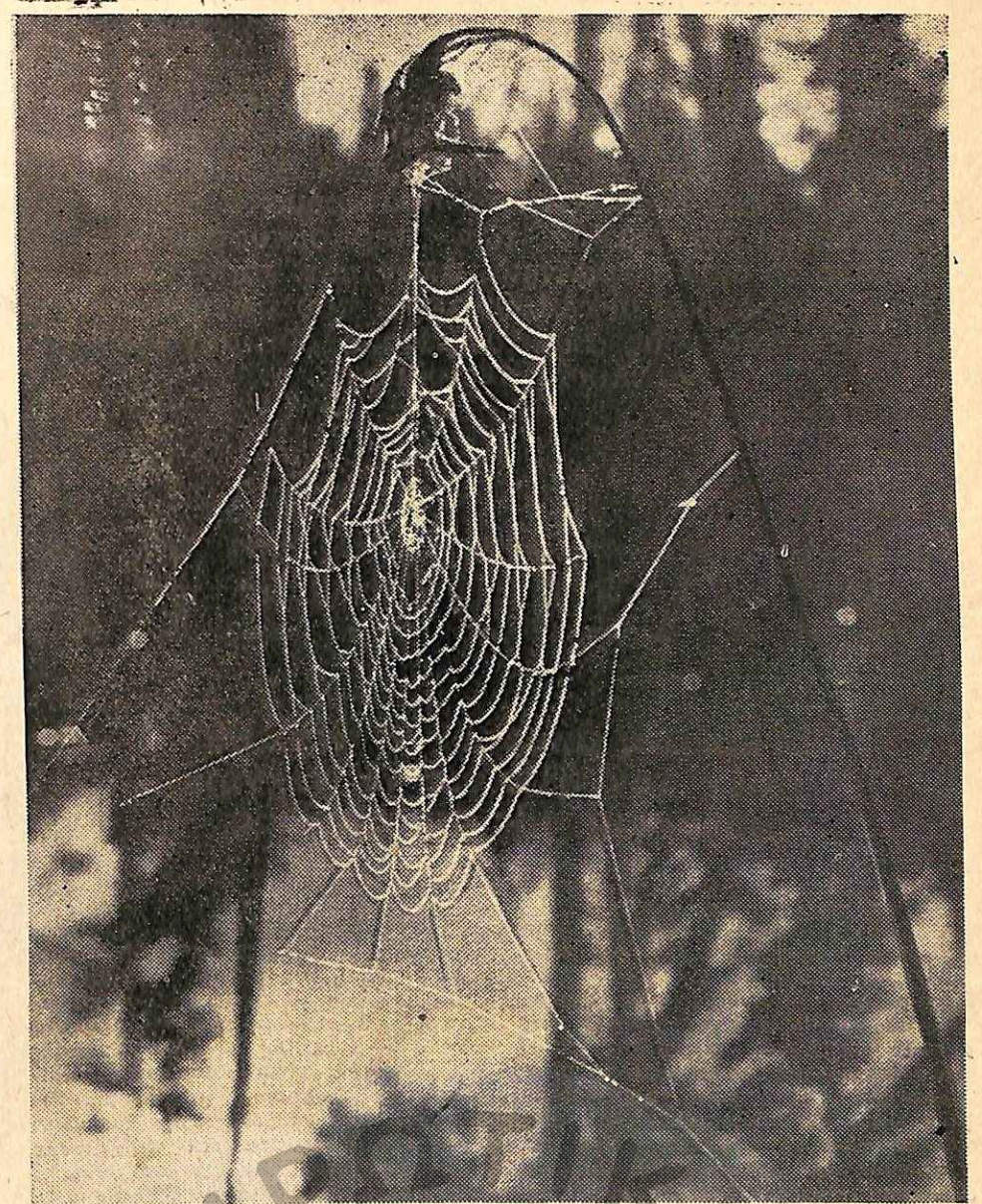
"Η ερμηιά της ύλης

ΑΥΤΗ την ερώτηση μπορούμε να τη διατυπώσουμε και κατ' άλλον τρόπο: Ποιά είναι η ουσιώδης διαφορά μεταξύ του ζωικού και του φυτικού κόσμου; Τι είναι αυτό που ξεχωρίζει το ζώο από το φυτό; "Αν διατυπώσουμε έτσι την ερώτηση, η απάντηση είναι σχετικά εύκολη. "Η ουσιώδης διαφορά δεν είναι η ακινησία των φυτών και η κινητικότητα των ζώων. "Υπάρχουν πολλά ζώα που περνάν τη ζωή τους προσκολλημένα στο έδαφος, άσάλευτα όπως τα φυτά: παράδειγμα, τα κοράλλια. "Η άλλη διαφορά είναι ότι τα ζώα διαθέτουν ένα νευρικό σύστημα και το νευρικό αυτό σύστημα εκδηλώνεται με τη «συμπεριφορά», τον ψυχισμό, τη σκέψη.

"Ο μιμητισμός, ο αποσηματισμός, τα υπερτελικά φαινόμενα, όλα αυτά τα χαρακτηριστικά της ζωντανής φύσεως, εμφανίζονται στα ζωντανά πλάσματα που είναι προικισμένα με νευρικό σύστημα. Πρόκειται περί συμπτώσεως: "Υπάρχουν στοιχεία που μας πείθουν για το αντίθετο.

1. Είπαμε πως ο μιμητισμός δεν εκδηλώνεται στα φυτά. "Υπάρχει ωστόσο μια εξαίρεση: το λουλούδι της «φύρας» μιμείται το σχήμα του θηλυκού βόμβου για να προσελκύσει το άρσενικό έντομο που εξασφαλίζει τη μεταφορά της γύρας και τη γονιμοποίηση. Ποιός είναι ο προορισμός των λουλουδιών; "Η προσέλκυση των εντόμων, χωρίς τη μεσολάβηση των οποίων δεν μπορεί να γονιμοποιηθεί το φυτό. Συνεπώς, η γονιμοποίηση των φυτών εξαρτάται από το νευρικό σύστημα και τον ψυχισμό των εντόμων. "Ακόμα και η μόνη περίπτωση φυτικού μιμητισμού που γνωρίζουμε συνδέεται με τη δράση ενός ζώου.

2. "Αν τα υπερτελικά φαινόμενα είναι το προϊόν του ζωικού ψυχισμού και συνδέονται, κατά κάποιο μυστηριώδη τρόπο, με το γεγονός ότι το ζώο είναι

"Ο ιστός της αράχνης, αξιοθαύμαστο δείγμα της εφευρετικότητας των εντόμων.

προικισμένο με αίσθητήρια όργανα δε θα έπρεπε να υπάρχουν άθεατα υπερτελικά φαινόμενα. Και πραγματικά δεν υπάρχουν, γιατί όλα τα υπερτελικά χαρακτηριστικά που γνωρίζουμε είναι εξωτερικά, π. χ. υπερτροφικά κέρατα, φτερά, σκέλη, κεραίες εντόμων κ.τ.λ. Αυτό δεν εξηγείται παρά μόνο με την υπόθεση ότι σ' αυτή την ειδική περίπτωση, ο μηχανισμός της εξέλιξης ακολούθησε το δρόμο της ζωικής συνεξέλιξης και σκέψης.

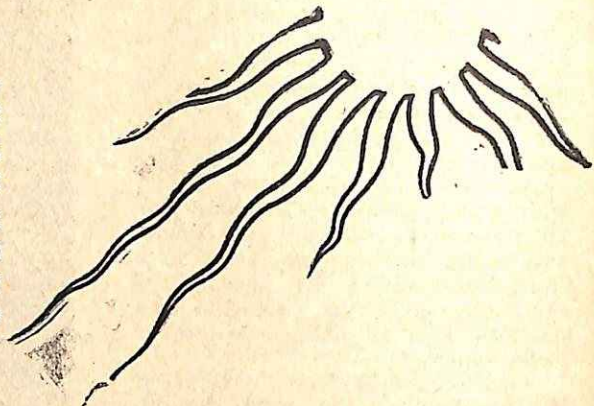
"Αλλ' αν αυτό συμβαίνει, έστω και σε μια περίπτωση θα πρέπει να δεχθούμε πως η εξέλιξη δεν είναι ο τυφλός μηχανισμός που περιγράφεται από τους νεοδαρβινιστές. "Η επιλογή δεν είναι παρά ένα από τα κίνητρα της εξέλιξης, αλλ' όχι το σπουδαιότερο. Στο ζωικό κόσμο και στην κορνίδα του, τον άνθρωπο, φαίνεται πως ο μηχανισμός αυτός κατευθύνεται, όχι από το τυφλό παιχνίδι της επιλογής, αλλ' από κάτι πολύ ανώτερο, αν και μέχρι στιγμής άνεξηγτο: τη σκέψη.

"Η ζωή εμφανίστηκε στη Γη εδώ και

τρία ή τέσσερα δισεκατομμύρια χρόνια και από τότε δεν έπαψε να εξελίσσεται υπό την επίδραση άγνωστων παραγόντων. Αυτό που ξέρουμε μόνο είναι ότι από τ' όρμητικό ποτάμι της ζωής κάτι άρχισε σιγά — σιγά να ξεχωρίζει: η σκέψη, η συνείδηση. Και αυτό το «κάτι» έπαιξε κάποιο ρόλο στο σχηματισμό της ζύμης από την οποία είναι φτιαγμένα όλα τα ζωντανά πλάσματα. Καλύτερα από κάθε άλλο φυσικό φαινόμενο, η βιολογική εξέλιξη μας δείχνει την ισχυρότατη επίδραση του πνεύματος πάνω στην ύλη. "Η επισημείωση δεν ξέρει ακόμα αν αυτό το «πνεύμα» είναι σφραγισμένο στον πυρήνα του απειροελαχίστου σαν άπλη δυνατότητα της ύλης, η κυριαρχεί του σύμπαντος από τα ύψη του απειρομέγθους. "Αλλά το μεγάλο κατόρθωμα της βιολογίας του αιώνα μας είναι ότι προσπαθεί να ξαναβρεί τα ίχνη του πνεύματος ακριβώς εκεί που νομίζαμε ότι απλώνεται ή απέραντη ερμηιά της ύλης.

ΑΙΜΕ ΜΙΧΕΛ

Έδω και δυο χρόνια, κυκλοφορούν ειδικές κρέμες, που μέσα σε λίγες ώρες κάνουν την επιδερμίδα μπρούτζινη, σαν να είχε προηγηθεί πολυήμερος ηλιοθεραπεία. Ποιά είναι τα προτερήματα και τα μειονεκτήματα αυτών των παρασκευασμάτων; Σ' αυτό το διπλό έρώτημα, απαντούν παρά κάτω ένας γιατρός και μια αισθητικός, που ρωτήθηκαν σχετικά από τους απεσταλμένους δύο μεγάλων γαλλικών περιοδικών.

ΗΛΙΟΘΕΡΑΠΕΙΑ

Οι κρέμες μπορούν ν' αντικαθίστουν τον ήλιο για το τεχνητό μαύρισμα της επιδερμίδος;

ΕΙΣΤΕ ο πρώτος άνθρωπος που μου θέτει σήμερα την ίδια ερώτηση, μου είπε χαμογελώντας ο δάκτωρ Λ., διευθυντής ενός τμήματος σε κάποιο από τα μεγάλα παρισινά νοσοκομεία. Ο πρώτος ήταν μια οικογενειακή φίλη, μητέρα τριών κοριτσιών, που ή μόνη τους επιδίωξη, τώρα το καλοκαίρι, αν και δεν θα πάνε σε διακοπές, είναι να μαυρίσουν σαν άραπινες. Ο δεύτερος άνθρωπος, που μου υπέβαλε αυτή την ερώτηση, είναι μια αισθητικός, πρώην βοηθός μου και σήμερα αρκετά γνωστή στον παρισινό ωραιόκοσμο. Με ρώτησε κι' αυτή ποιά είναι η γνώμη μου για τις λωσιόν που μαυρίζουν την επιδερμίδα σαν να έχει προηγηθεί πολυήμερη ηλιοθεραπεία. Με τη σειρά σας τώρα, με ρωτάτε και σεις, αλλά για ένα πιο μεγάλο αριθμό ενδιαφερομένων, για τους αναγνώστες και προπαντός τις αναγνώστριες των περιοδικών στα οποία γράφετε.

Υπάρχει ή όχι κίνδυνος από τη χρησιμοποίηση αυτών των υποκαταστάτων του ήλιου; Ποιά είναι τα μειονεκτήματά τους; Αντιπροσωπεύουν δυσάρεστα ενδεχόμενα για τα άτομα που υποφέρουν από διάφορα είδη αλλεργίας;

Αυτά τα ερωτήματα, έμεις οι δερματολόγοι τα έχουμε θέσει ενώπιόν μας πριν από δυο χρόνια, όταν τα πρώτα απ' αυτά τα παρασκευάσματα έκαναν την εμφάνισή τους.

Πρέπει να βιασθούμε να πούμε, όχι, κατ' αρχήν, αυτές οι λωσιόν είναι ακίνδυνες. Η βάση της χημικής τους συνθέσεως είναι μια ουσία γνωστή στην επιστήμη από το τέλος του περασμένου αιώνα, ένα παράγωγο του προπανίου. Η σύνθεση αυτή επιδρά στη μελανίνη, την ουσία που καθι-

στά το δέρμα σκούρο. Έξη με δώδεκα ώρες ύστερα από την συνάντηση αυτών των δυο ουσιών, η επιδερμίδα γίνεται σαν μπρούτζινη. Ωστόσο, έπειθι υπάρχουν άτομα, που παρουσιάζουν αλλεργική ευπάθεια σ' αυτές τις λωσιόν, είναι απαραίτητη, πριν από τη χρήση τους, μια δοκιμή. Ρίχνουμε μια σταγόνα στην εσωτερική γωνιά του αγκώνα και περιμένουμε την αντίδραση. Αν δεν παρουσιασθεί έρεθισμός, δεν υπάρχει κίνδυνος.

Πρέπει, επίσης, να σημειωθεί ότι, είναι προτιμότερο ν' αποφεύγεται η χρήση αυτών των παρασκευασμάτων, αν το άτομο είναι αλλεργικό απέναντι στον ήλιο, δηλαδή αν η έκθεση στις ηλιακές ακτίνες συνεπιφέρει φαινόμενα ορτικάριας, πράγμα που, εύτυχώς, είναι μάλλον σπάνιο.

Αν τα παρασκευάσματα αυτά είναι ακίνδυνα, ή μακροχρόνια ωστόσο χρήση τους δεν αποκλείει ώρισμένες απροσδόκητες αντιδράσεις στην επιδερμίδα.

Έχουμε παρατηρήσει πολλές φορές, ότι το οινόπνευμα που περιέχεται σ' αυτά τα παρασκευάσματα, επιφέρει, σιγά — σιγά μια ξήρανση της επιδερμίδος.

Κατά τους τελευταίους μήνες, σημειώθηκαν ώρισμένες πρόοδοι. Ενώ πέρυσι δεν υπήρχαν παρά λωσιόν που είχαν όλες τους 60% οινόπνευμα, έφ'ετος κυκλοφορούν πιο υποφερτές συνθέσεις, για ποσοστό 20 — 25% οινόπνευματος.

Αλλά και μ' αυτό το χαμηλό ποσοστό, το οινόπνευμα μπορεί ν' αποβεί καταστροφικό για τις εύθραυστες επιδερμίδες. Απεναντίας οι λιπαρές επιδερμίδες επιδέχονται αυτό το

προσστό, χωρίς να κινδυνεύουν καθόλου.

Κι' ο δάκτωρ Λ. ... σταμάτησε την κουβέντα του, λέγοντάς μου ότι η αρμοδιότης του έφθανε ως εδώ κι' ότι από εδώ και πέρα δεν είχα παρά να συμβουλευθώ τον πρώην βοηθό του. Η διακεκριμένη αυτή αισθητικός θα είχε αρκετά να μου πεί για τους χίλιους δυο τρόπους του μαυρίσματος χωρίς τον ήλιο.

Μιλά μια αισθητικός

Η ΕΙΔΙΚΟΣ αυτή μου είπε, λοιπόν: — Το μαύρισμα της επιδερμίδος δεν είναι αρκετό, για να αποκτήσει κανείς πιο όμορφη εμφάνιση, ιδίως στο πρόσωπο. Η καλή εμφάνιση είναι ζήτημα υγείας κι' όχι αισθητικής. Θα προσθέσω, μάλιστα, ότι ένα πρόσωπο κουρασμένο, γίνεται λιγότερο έλκυστικό αν είναι ηλιοκαμένο.

Ωστόσο, το μαύρισμα έχει τα καλά του. Πολλές γυναίκες έχουν μικρές ατέλειες στην όψη τους, που το μαύρισμα τις κρύβει.

Εμείς οι αισθητικοί δεν υποτιμάμε τον υπ' άρ. 1 παράγοντα της όμορφιάς, που δεν είναι τα μυστικά της δουλειάς μας και τα μέσα που διαθέτουμε, αλλά η φύση. Ο ήλιος είναι η καλύτερη «λωσιόν» για να πάρει η επιδερμίδα το χρώμα της υγείας και του σφρίγους. Συνιστούμε στις πελάτισσές μας τη φυσική ηλιοθεραπεία, τη ζωή στο υπαίθρο, τις σωματικές ασκήσεις, την ανάπαυση. Πάνω σ' αυτές τις προϋποθέσεις, έρχομαστε να προσθέσουμε, σαν ένα απλό ρετούς, τις μεθόδους που έχει βρει και τελειοποιήσει η επιστήμη.

Γίνεται πολύς λόγος για τις υπεριώδεις ακτίνες. Είναι, στην πραγματικότητα, σπουδαίο δωρό της φύσεως, αλλά μονάχα με την προϋπόθεση ότι η επίδρασή τους, μειώνεται κάτω από τον έλεγχο της επιστήμης. Άλλοιώς οι

ζημιές είναι μεγαλύτερες από τα όφέλη.

Όταν δεν υπάρχει διαθέσιμος χρόνος για παραμονή στο υπαίθρο, τα λουτρά των υπεριωδών ακτίνων μπορούν να εκπληρώσουν το κενό κατά μεγάλο μέρος. Άλλα ή χρήση τους πρέπει να γίνεται με γνώμη του γιατρού. Μπορείτε ν' αγοράσετε ή να νοικιάσετε μια λυχνία υπεριωδών ακτί-

τις 6 ώρες. Αυτό το τεχνητό μαύρισμα, που, έννοείται, ανθίσταται στο σπούνισμα και στο θαλασσινό νερό και δεν ξεβάφει, ξεθυμαίνει προοδευτικά μέσα σε δυο με τέσσερις ημέρες, πάλι ανόλογα με τη μάρκα που χρησιμοποιεί κανείς. Πρέπει να έχουμε υπ' όψιν μας, εξ' άλλου, ότι το τεχνητό αυτό μαύρισμα δεν προστατεύει την επιδερμίδα απ' τα βέλη του άστρου της ή-

μίδες που είναι ιδιαίτερα λεπτές κι' άρα πιο ευαίσθητες στον ήλιο. Δεν πρέπει όμως να ξεγελάμε τον εαυτό μας. Αυτά τα προϊόντα δεν έπισπεύδουν παρά ελάχιστα το μαύρισμα. Η ουσιαστική τους προσφορά είναι η προστασία της επιδερμίδος από τον ήλιο.

Ιδιαίτερα συνιστώνται για τα παιδιά των πόλεων, που εκτίθενται άπτόμα στον ήλιο.

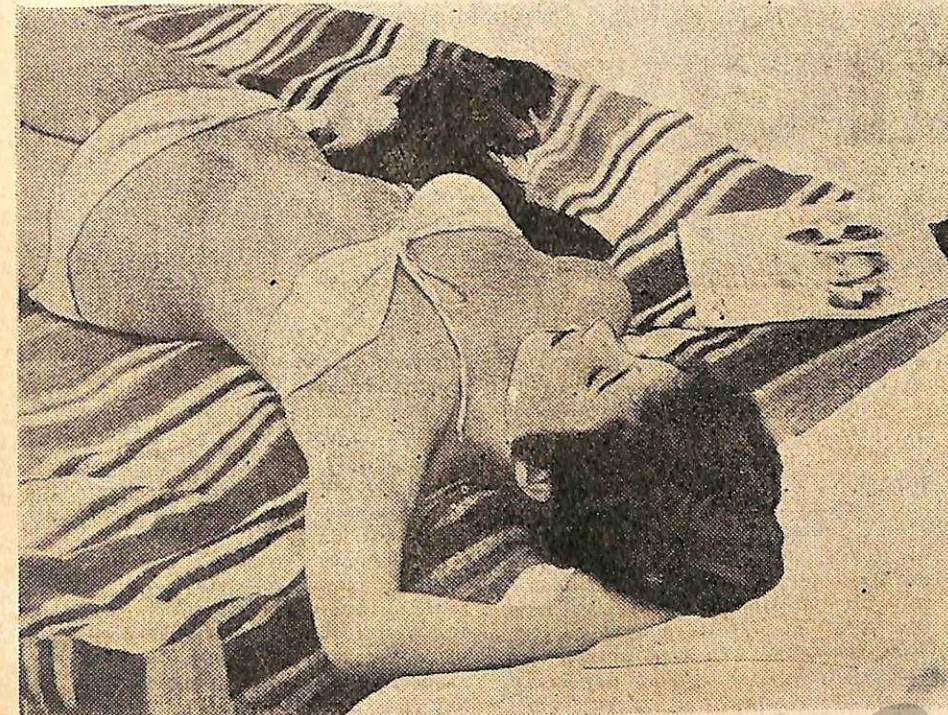
Η σύγχρονη επιστήμη έχει επίσης στη διάθεσή μας ώρισμένες «χρωματιστές» κρέμες, που προσδίδουν στο πρόσωπο μια ήλιοκαμένη έντυψη, χωρίς ισχυρούς τόνους.

Εκείνο που θέλει το δέρμα μας, είναι να το φροντίζουμε και να το προστατεύουμε παρά να το δώσουμε μπρούτζινη απόχρωση, οβιαφορώντας για τις συνέπειες. Δεν μπορείτε να φαντασθείτε σε τι κατάσταση γυρίζουν, μετά το τέλος του καλοκαιριού, οι πελάτισσές μου εκείνες που έχουν ξμμονη ιδέα να μαυρίσουν όπως όπως. Η επιδερμίδα τους είναι αξιοθρήνητη, ξερή και σαν φρυγανισμένη. Για να ξαναποκτήσουν την παλιά τους φρεσκάδα, απαιτούνται εβδομάδες και μήνες.

Κι' όμως είναι τόσο απλό το να αποφεύγονται αυτά τα τόσο θλιβερά ενδεχόμενα. Άρκει, το βράδυ, να πλένεται το πρόσωπο με ζεστό νερό, κατόπιν με κρύα δροσερό και, αν το δέρμα είναι στεγνό, να περνάτε μια καλή κρέμα.

Για τα άτομα που έχουν λιπαρό δέρμα, οι φροντίδες που πρέπει να λαμβάνονται, είναι λιγότερο σημαντικές, αλλά πάντως δεν πρέπει να ξεχνιούνται. Υπάρχουν κρέμες, που απολαΐνουν και σφίγγουν την επιδερμίδα, εξορκίζοντας το ελαφρό στεγνώμα της, που οφείλεται στον αέρα της υπαίθρου, και επαναφέροντάς την σε καλή φόρμα.

Ωρισμένες τροφές, τέλος, ενισχύουν την ωφέλιμη απορρόφηση των ηλιακών ακτίνων από την επιδερμίδα. Τα κορόττα και τα βερύκοκα έχουν την πρώτη θέση ανάμεσά τους. Το ίδιο ισχύει και για το ώμο σκόρδο, αλλά αυτό φυσικά δεν είναι τόσο εύπρόσδεκτο.

νων, αλλά δεν πρόκειται για κάτι που το χρησιμοποιεί κανείς όπως θέλει. Μια κυρίως προφύλαξη είναι απαραίτητη: η προστασία των ματιών με ειδικά γυαλιά, που έχουν πολύ κάπνισμα, γιατί αλλιώς μπορούν να σημειωθούν σοβαρά εγκαύματα στον κερατοειδή.

Τα λουτρά των υπεριωδών απαιτούν υπομονή: Δεν σκουραίνει το δέρμα παρά ύπερα από 15 — 20 ημέρες. Για τα άτομα, λοιπόν, που διαβάζονται ν' αποκτήσουν ηλιοκαμένο δέρμα υπάρχει η πλούσια κλίμαξ των «ηλιακών» λωσιόν. Τα άτομα που έχουν μάλλον στεγνό δέρμα, πρέπει να προσέξουν. Είναι απαραίτητο να περνούν στο πρόσωπό τους μια καλή κρέμα ή γλυκό άμυγδαλόλαδο, την ίδια μέρα που χρησιμοποίησαν μια τέτοια λωσιόν, ιδίως αν την χρησιμοποιούν συχνά.

Όποια κι' αν είναι η φίρμα αυτών των παρασκευασμάτων, η βασική ουσία που προκαλεί το χωρίς ήλιο μαύρισμα, είναι σε όλα ή ίδια. Επομένως, οι διαφορές που υπάρχουν, δεν έχουν πρωτεύουσα σημασία.

Το παρασκεύασμα απλώνεται πάνω στο δέρμα, χωρίς να χρειάζεται ιδιαίτερη μέθοδος. Κατά τις διάφορες μάρκες, ποικίλλει κι' ο χρόνος εμφάνισης της αποχρώσεως που επιδιώκουμε, κυμαινόμενος ανάμεσα στις 4 και

μέρας. Ωρισμένες φίρμες έχουν αναμείξει στις λωσιόν, που παράγουν, μια ελαιώδη ουσία, η οποία χρησιμεύει σαν προστατευτική επικάλυψη και διευκολύνει την εμφάνιση του φυσικού μαυρίσματος.

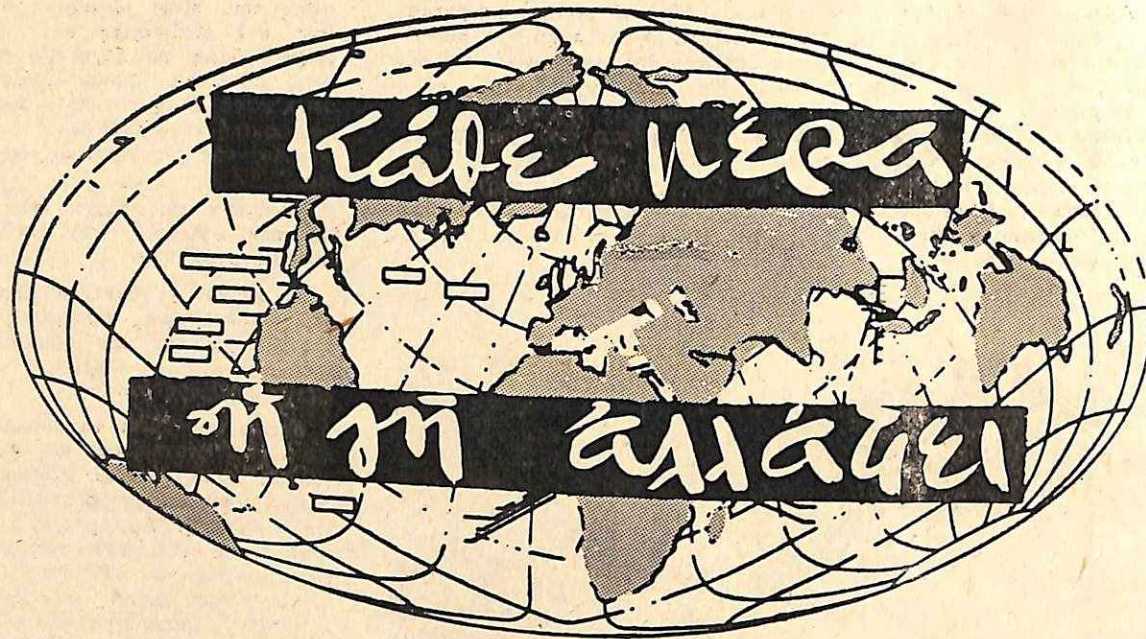
Για όσα άτομα δεν έχουν συμπάθεια σ' αυτά τα παρασκευάσματα που επιτυγχάνουν το γρήγορο τεχνητό μαύρισμα, υπάρχει μια δολιχλήρη σειρά από «ηλιακές» κρέμες στη διάθεσή τους. Προορίζονται κυρίως για τις επιδε-

Μια στατιστική για το κάπνισμα

Μια κοινωνιολογική έρευνα για τις διάφορες κατηγορίες των καπνιστών έγινε πρόσφατα στο Έδιμβουργο της Σκωτίας. Η στατιστική μελέτη απέκάλυψε πως οι άνθρωποι που ασχολούνται με χειρωνακτικές εργασίες αποκοτούν τη συνήθεια του καπνίσματος σε μικρότερη ηλικία και καπνίζουν περισσότερο από τους υπαλλήλους και τους διανοσόμενους. Οι πιστοί που συχνάζουν στην εκκλησία καπνίζουν γενικά λιγότερο από τους άλλους. Στις οικογένειες όπου και οι δυο γονείς καπνίζουν, τα παιδιά αποκοτούν νωρίτερα τη συνήθεια του καπνίσματος.

Από τους ανθρώπους που έπαψαν να καπνίζουν, 2% έκοψαν το τσιγάρο για λόγους οικονομικούς και 3% για λόγους υγείας. Συνολικά, τα 74% των ανδρών και 37% των γυναικών καπνίζουν. Τα 15% των ανθρώπων που έπαψαν να καπνίζουν άρχισαν να παχαίνουν επι κίνδυνος. Μονάχα ένας στους τρεις δηλώνει ότι είναι ικανοποιημένος που έκοψε το τσιγάρο.

Η "ΓΕΩΛΟΓΙΚΗ ΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΗ", ΜΕΤΑΒΑΛΛΕΙ ΡΙΖΙΚΑ ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΤΟΥ ΠΛΑΝΗΤΗ ΜΑΣ

Πριν από τα τέλη του αιώνα μας, ή φυσική γεωγραφία του πλανήτη που κατοικούμε, θα πάψει να είναι «φυσική» και θα γίνει ολοκληρωτικά τεχνητή. Άλλοι θα δημιουργηθούν καινούργιες θάλασσες, άλλοι θα στεγνώσουν οι παλιές, βουνά θα «κατεδαφιστούν», ποτάμια δ' αλλάξουν κοίτη. Μέσα στα πλαίσια της σύγχρονης τεχνικής εξέλιξης τα τολμηρότερα όνειρα του ανθρώπου έχουν ήδη αρχίσει να πραγματοποιούνται.

ΤΟ ΚΛΕΙΣΙΜΟ του πορθμού του Γιβραλτάρ αποφασίσθηκε για τις 25 Ιουλίου, ώρα 18.30. Οι μετεωρολογικές προβλέψεις είναι ευνοϊκές κι' ελπίζεται πως ή επιχείρηση θα εξελιχθεί ομαλά σύμφωνα με το σχέδιο. Άλλα για κάθε ένδεχόμενο, υπενθυμίζουμε στους κατοίκους των παραλίων περιοχών της μεσογειακής Γαλλίας, Ισπανίας, Ιταλίας, Ελλάδας και Βορείου Αφρικής ότι θα πρέπει να εγκατασταθούν προσωρινά στα πλησιέστερα ύψωματα για ν' αποφύγουν τον κίνδυνο καταποντισμού εξ αιτίας του παλινδρομού κύματος που θα προκληθεί από την ταυτόχρονη έκρηξη πολλών πυρηνικών βομβών οι οποίες θα χρησιμοποιηθούν για το κλείσιμο του Γιβραλτάρ...

Η ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ, φυσικά, είναι φανταστική, αλλά δεν πρόκειται για μυθιστόρημα επιστημονικής φαντασίας. Είναι κάτι που μπορεί να γίνει πραγματικότητα, και μάλιστα πολύ σύντομα. Το σχέδιο για την απόξεση της Μεσογείου υπάρχει, μελετημένο σε όλες του τις λεπτομέρειες. (βλ. τεύχος 105 του «Κόσμου»). Είναι το έργο ενός Γερμανού μηχανικού, του Χέρμαν Σόργκελ, που το κατέγραψε το 1928. Ουτοπικό την εποχή εκείνη, το έργο είναι σήμερα πραγματοποιήσιμο χάρη στην πυρηνική ενέργεια. Οι νέες δυνάμεις που χάρισε στην ανθρωπότητα ή επιστήμη θ' αλλάξουν την όψη της Γης — ή μάλλον έχουν αρχίσει να την αλλάζουν. Μέσα στα πλαίσια της σύγχρονης τεχνικής εξέλιξης θα ιδούμε σύντομα την πραγματοποίηση των πιο τολμηρών σχεδίων

που συνέλαβε στο παρελθόν ή ανθρωπινή φαντασία. Ο άνθρωπος έχει τώρα στη διάθεσή του δυνάμεις σχεδόν εξ ίσου ισχυρές με τις δυνάμεις της φύσεως. Πριν από τα τέλη του αιώνα μας ή φυσική γεωγραφία του πλανήτη που κατοικούμε θα πάψει να είναι «φυσική» και θα γίνει ολοκληρωτικά τεχνητή. Άλλοι θα δημιουργηθούν καινούργιες θάλασσες, άλλοι θα στεγνώσουν οι παλιές, βουνά θα κατεδαφισθούν, ποτάμια θ' αλλάξουν κοίτη... Και ίσως κάποτε θα ιδούμε τους επίσημους να παίζουν ποδόσφαιρο με την ιδρόγειο σφαίρα.

Ο «Ναυτοδρόμος»

Η ΔΙΩΡΥΓΙΑ των δυο θαλασσών, που θα συνδέσει τη Μεσόγειο με τον Ατλαντικό μέσα από τη μεσημβρινή Γαλλία, δεν είναι καινούργιο σχέδιο. Το 1875 ή γαλλική Βουλή αποφάσισε τη διάνοξη μιας διώρυγας από τη Μεσόγειο στον Ατλαντικό, που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί μόνο από τα ελαφρότερα πλοία. Αποφεύγοντας τον κύκλο γύρω από το Γιβραλτάρ, τα πλοία που θ' ακολουθούσαν τη νέα άρτηρία θα συντόμευαν το ταξίδι τους από 3.500 χιλιόμετρα που είναι σήμερα σε μόνο 400 χιλιόμετρα. Η οικονομία χρόνου και καυσίμων θα ήταν σημαντική. Άλλα το σχέδιο εγκαταλείφθηκε, γιατί με τις κλασσικές τεχνικές μεθόδους θα ήταν υπερβολικά δαπανηρό. Σήμερα θα ήταν πραγματοποιήσιμο χάρη στην πυρηνική ενέργεια που θα επέτρεπε την ταχύτητα διάνοξη μιας διώρυγας πλάτους 150 μέτρων και βάθους 25 στο έδαφος της μεσημβρινής Γαλλίας, άλλ' οι περιοχές αυτές είναι τόσο πυκνοκατοικημένες, ώστε ή χρήση πυρηνικών εκρήξεων αποκλείεται.

Ένας Γάλλος μηχανικός προτείνει, αντί της διώρυγας, να κατασκευασθεί ένας «ναυτοδρόμος» — κάτι σαν τον αρχαίο δίαυλο της Κορίνθου. Στην άκρη του δρόμου, τα φορτηγά και τα

επιβατηγά πλοία θα τοποθετούνται σε τροχοφόρες οεσαμενες πλατύτες 28 και βάσους 15 μετρων, οι οποίες θα κινούνται με ταχύτητα 100 χιλιομετρων την ώρα πάνω σε σιδηροτροχιες μεγάλου πλάτους. Πέντε ως δεκα ώρες θα ήταν αρκετες για το περασμα απο τη Μεσόγειο στον Ατλαντικό.

Θάλασσα της Σαχάρας

Η «ΘΑΛΑΣΣΑ της Σαχάρας», με την οποία έχει συνδέσει τ' όνομα του ο Χέρμαν Σόργκελ που αναφέραμε, δεν αποβλέπει στη διευκόλυνση των συγκοινωνιών της αφρικανικής ήπειρου, αν και θα συντελέσει έμμεσα σ' αυτό το σκοπό. Η λίμνη του Τσάντ, που χαρίζει τη γονιμότητα στα γύρω εδάφη, εξαφανίζεται σιγά σιγά. Μ' ένα φράγμα στον ποταμό Κόγκο εκεί που συναντάται με τον παραπόταμο Κασσά σ'ε μια κλειστή κοιλάδα που έχει πλάτος μικρότερο από δυο χιλιόμετρα, θα μπορούσε να δημιουργηθεί και πάλι ή «λίμνη του Κόγκο», που υπήρχε πριν από μερικές χιλιάδες χρόνια. Με τον ποταμό Ούμπανγκι, τα νερά θα ξεφάναν ως τη λίμνη του Τσάντ και θα τη μετέβαλαν σε τεράστια θάλασσα γλυκού νερού. Τέλος, ξεκινώντας από τη θάλασσα του Τσάντ, ένας δεύτερος τεχνητός Νείλος θα χυνόταν στον κόλπο του Γκαμπές, αρδεύοντας στο πέρασμά του ένα μεγάλο τμήμα της Σαχάρας.

Θάλασσα της Σιβηρίας

ΜΕΣΑ από τις απέραντες εκτασεις της σιβηρικής πεδιάδας, τα Γιγαντιαία ποτάμια Όμπ και Γιεμισέι ξεχύνουν κάθε χρόνο στον Αρκτικό Ωκεανό τα 942 κυβικά χιλιόμετρα του ύγρου τους όγκου. Ένας από τους μεγαλύτερους ειδικούς επί της υδραυλικής ενέργειας που διαθέτει σήμερα ή Σοβιετική Ένωση, ο Μίτροφάν Μιχαήλοβιτς Νταβύντσοφ, αποφάσισε ν' αλλάξει την όψη της κεντρικής Ασίας. Φράζοντας τα δυο μεγάλα ποτάμια θα δημιουργήσει μια «θάλασσα της Σιβηρίας». Ο ποταμός Όμπ θα ξαναβρεί την παλιά του κοίτη και θα χυθεί στη θάλασσα του Αράλ. Θ' απαιτηθούν έργα σ'ε κολοσσιαία κλίμακα μεταξύ των οποίων μια διώρυγα πλευστή, μήκους 935 χιλιομετρων. Υδροηλεκτρικοί σταθμοί θα οργανωθούν κοντά στα φράγματα και θα παράγουν κάθε χρόνο 82 δισεκατομμύρια ώριακια κιλοβάτ, ενώ 25 εκατομμύρια εκτάρια γης θα ωφεληθούν από την άρδευση, θα δίνουν δυο συγκομιδές το χρόνο και το κτηνοτροφικό κεφάλαιο θα τριπλασιασθεί.

Το σχέδιο του Νταβύντσοφ δεν είναι ουτοπικό. Με την υποστήριξη των Σοβιετικών ήγετων, το Ινστιτούτο Υδροηλεκτρικής Ενέργειας έχει κιόλας αρ-

χίσει τα προκαταρκτικά έργα για την εκτέλεση του σχεδίου.

Σήραγγα της Μάγχης

ΑΠΟ τη στιγμή που μια μεγάλη εταιρεία άρχισε να ενδιαφέρεται για την πραγματοποίησή του, το παλιό σχέδιο της σήραγγας κάτω από τη Μάγχη έγινε και πάλι επίκαιρο. Υποστηρίζονται διάφοροι τρόποι εκτελέσεως του έργου και οι συζητήσεις για το σημείο χαράξεως της σήραγγας δεν έχουν ακόμα τελειώσει. Υπάρχουν και μερικοί που υποστηρίζουν πως ή ιδέα της σήραγγας πρέπει να εγκαταλειφθεί, γιατί συμφέρει καλύτερα να κατασκευασθεί μια γέφυρα μεταξύ των αγγλικών και των γαλλικών ακτών.

Ο Γάλλος καθηγητής Ντεμάρ υποστηρίζει την καταβύθιση ενός χαλύβδι-

νου κυλίνδρου που θα «καθίσει» στον άμμουδερό πυθμένα, σ' ένα σημείο της Μάγχης μεταξύ της Αγγλίας και του Βελγίου. Στο σημείο αυτό το πλάτος της Μάγχης είναι περίπου 80 χιλιόμετρα, δηλαδή πολύ μεγαλύτερο παρά μεταξύ των γαλλικών ακτών και του Ντόβερ, άλλ' έχει το πλεονέκτημα ότι το βάθος της θάλασσας δεν υπερβαίνει τα 18 περίπου μέτρα και, εκτός αυτού, ή καταβύθιση ενός χαλύβδινου κυλίνδρου είναι πολύ εύκολη και λιγώτερο δαπανηρή από τη διάνοιξη μιας σήραγγας κάτω από τον πυθμένα. Για την τοποθέτηση των τμημάτων του κυλίνδρου μπορεί να χρησιμοποιηθεί μια μέθοδος παρόμοια με την τοποθέτηση υποβρυχίων καλωδίων. Ένας σπολίσκος από φορτηγά σκάφη θα μεταφέρει τα στοιχεία του κυλίνδρου ως το πλωτό εργοστάσιο που θα κάνει τη συγκόλληση και την καταβύθιση.

Η γεωγραφία του πλανήτη μας έχει διαμορφωθεί από τις δυνάμεις της φύσεως, τη δράση των ανέμων, της βροχής, των ηλιακών ακτίνων... Άλλα σήμερα ή επιστήμη χάρισε στον άνθρωπο δυνάμεις εξ ίσου σημαντικές. Σε λίγα χρόνια, ή μορφή της Γης θα είναι ένα εξ ολοκλήρου τεχνητό κασκέυασμα του ανθρώπου...

‘Η θάλασσα της Σαχάρας, ο «ναυτόδρομος» των δύο ο θαλασσών, ή σήραγγα της Μάγχης, ή σιδηροδρομική γραμμή Σιβηρίας — ‘Αλάσκας, ή κατεδάφιση των ‘Ιμαλαίων, ή τήξη των πολικών πάγων, δέν είναι παρά ένα μικρό μέρος των μεγαλεπήβολων σχεδίων που υπάρχουν «στά χαρτιά» ή έχουν άρχισεί νά έκτελούνται.

ΜΕΤΑ την κατασκευή της σήραγγας της Μάγχης, οποιοδήποτε σχέδιον κι’ άν προτιμηθεί, ένας ταξιδιώτης που ξεκινάει από τόν Λονδίνο, θά μπορούσε νά συνεχίσει τόν ταξίδι του με ‘Εξπρές ‘Οριάν, νά έπιβιβάσθαι στον υπερσυνδεδεμένο και νά φτάσει ως τόν Βλαδιβοστόκ. ‘Αλλ’ ή πραγματοποίηση του σχεδίου του «διηπειρωτικού εξπρές» θά πού επέτρεπε νά έγκαταλείψει τόν υπερσυνδεδεμένο πριν από τόν Βλαδιβοστόκ και νά φτάσει στη Νέα ‘Υόρκη έπειτα από δύο έβδομάδων σιδηροδρομικού ταξίδου.

‘Η νέα σιδηροδρομική γραμμή θά ξεκινάει από τόν σταθμό του υπερσυνδεδεμένου στο ‘Ιρκούτσκ, θά κατεβαίνει στην κοιλάδα του Λένα ως τόν Γιακούτσκ, θά διασχίζει τόν Βερίγγειο Πορθμό πάνω σε μιά γέφυρα μήκους 85 χιλιομέτρων και θά φτάνει ως τήν ‘Αλάσκα, ως τόν Φόρτ Νέλσον. ‘Από κεί, ο Λονδρέζος ταξιδιώτης, χωρίς νά χρησιμοποιήσει ούτε πλοίο ούτε αεροπλάνο, θά έφτανε ως τή Νέα ‘Υόρκη με τή σιδηροδρομική γραμμή που υπάρχει σήμερα.

Τό μήκος της διαδρομής θά ήταν περίπου τόν ήμισυ της περιφέρειάς της Γης. ‘Η διάρκεια του ταξιδιού θά μπορούσε νά συντομευθεί σημαντικά άν οι σιδηροδρομικές γραμμές, που σήμερα έχουν άνοιγμα 1,43 ή 1,67 μ., αντικατασταθούν από γραμμές με άνοιγμα τεσσάρων μέτρων, που θά επέτρεπαν τήν κυκλοφορία συρμών με πυρηνικούς έλκυστήρες δυνάμεις 100.000 ίππων και με ταχύτητα 300 ή 400 χιλιομέτρων τήν ώρα. Τό πλάτος των όχημάτων θά εξασφάλιζε στους ταξιδιώτες άνέσεις παρόμοιες με των υπερωκεανείων. Οί έγκαταστάσεις κλιματισμού θά έπιτρέπουν στους ταξιδιώτες νά ταξιδεύουν άνετα μέσα από τις φλογερές έρήμους της κεντρικής ‘Ασίας και τους πάγους της Σιβηρίας και της ‘Αλάσκας.

Κατεδάφιση των ‘Ιμαλαίων

ΤΡΕΙΣ χώρες της ‘Ασίας περιλαμβάνουν τόν ήμισυ του πληθυσμού της Γης: ‘Η Σοβιετική ‘Ενωση, ή Κίνα και ή ‘Ινδία. Μ’ όλο που βρίσκονται στην ίδια ήπειρο κι’ έχουν κοινά σύνορα, οι δυο αυτές έπικοινωνίας μεταξύ τους είναι έλάχιστες. Αυτό συμβαίνει γιατί στα σύνορά τους ύψώνονται ανυπέβλητα μέχρι σήμερα έμπόδια: ή έρημος του Γκόμπι και τά ‘Ιμαλάια.

‘Η Κίνα και ή Σοβιετική ‘Ενωση μόνο πρόσφατα συνδέθηκαν με σιδηροδρομική γραμμή. Ξεκινώντας από τόν Ουλάν Οντέ, κοντά στη λίμνη Μπαϊκάλ, μιά γραμμή περνάει από τόν Ουλάν Μπατόρ, πρωτεύουσα της λαϊκής δημο-

κρατίας της Μογγολίας, και καταλήγει στο Τσι Νίγκ, μέσω Πεκίνου και Τιέν Τσιν. Μεταξύ της Σοβιετικής ‘Ενώσεως και της ‘Ινδίας ύψώνεται τόν φοβερό φράγμα των ‘Ιμαλαίων, που διασχίζεται μόνο από μερικούς δρόμους, οι όποιοι δέν μπορούν ν’ ανταποκριθούν στις ανάγκες μαζικής μεταφοράς των έμπορευμάτων. Οί έξαγωγές της ‘Ινδίας προς τή Σοβιετική ‘Ενωση και τήν Κίνα γίνονται δια θαλάσσης. Οί ενάεριες γραμμές δέν έπιτρέπουν τήν οικονομική μεταφορά όγκων έμπορευμάτων όπως τά μεταλλεύματα, τά καύσιμα και τά μηχανήματα.

Μιά σιδηροδρομική γραμμή θά ήταν τόν μόνο οικονομικό μέσο επικοινωνίας μεταξύ των τριών χωρών. Ξεκινώντας από τή λίμνη ‘Ισούκ Κούλ, στη Σοβιετική ‘Ενωση, ή γραμμή θά διασχίζει τήν κινεζική επαρχία του Σιν Κιάκ, θά σκαρφάωνε στο Καρκοράμ και στους δευτερεύοντες όρεινους όγκους και θά έφτανε στα ‘Ιμαλάια, στην επαρχία του Σριναγκάρ.

Ο Ρώσος μηχανικός Ποκρόφσκυ, έδικειμένος στη φυσική των έκρήξεων, μελέτησε ως τις τελευταίες λεπτομέρειες τά μέσα που πρέπει νά χρησιμοποιηθούν για νά υπερνικηθεί τόν μεγαλύτερο φυσικό φράγμα που υπάρχει στην επιφάνεια του πλανήτη μας.

Μιά σειρά πυρηνικών έκρήξεων μικρής ισχύος θά μπορούσε νά ισοπεδώσει ένα βουνό, νά ύψώσει τόν επίπεδο μιάς κοιλάδας, ν’ ανοίξει μιά χαράδρα στο γρανίτη. Με τις κατάλληλες πυρηνικές έκρήξεις ολόκληροι όρεινοι όγκοι θά μπορούσαν νά μεταφερθούν και νά γεμιστούν κοιλάματα του έδάφους, κοίτες ποταμών, λίμνες, και νά δημιουργήσουν ένα ιδεώδες υπόβαθρο για τόν στρώσιμο μιάς σιδηροδρομικής γραμμής. ‘Η μέθοδος αυτή αλλά με κλασικά έκρηκτικά μέσα, έχει κιόλας χρησιμοποιηθεί στην Κίνα.

Μικρές άτομικές δόμβες θά τοποθετηθούν σε βάθος 200 μέτρων στα σπλάχνα του βουνού με τις κατάλληλες γεωτρήσεις. ‘Η έκρηξη θά ισοπεδώσει τόν βουνό και τά «μπάζα» θά σκορπισθούν σε άκτινα πολλών χιλιομέτρων. Με στοιχειώδη προφυλακτικά μέτρα, ο κίνδυνος από τήν πτώση των θραυσμάτων είναι μηδενικός. Σοβαρότερος φαίνεται ο κίνδυνος από τις ραδιενεργές επιπτώσεις, αλλά κι’ αυτός μπορεί ν’ αποφευχθεί.

Στις παγερές έρημιές των ‘Ιμαλαίων, ή χρήση των άτομικών έκρήξεων δέν μπορεί νά θεωρηθεί ως επικίνδυνη. Τό πολύ σε τρία χρόνια ή ραδιενέργεια θά έχει διαλυθεί. Σε ώρισμένα σημεία που τόν έδαφος παρουσιάζει ηύξημένη ραδιενέργεια, μπορεί νά χρησιμοποιηθεί ένα απορροφητικό στρώμα χύματος πάχους δύο μέτρων. ‘Εχει απο-

δειχθεί πειραματικά ότι ένα χωμάτινο στρώμα πάχους μόνο πενήντα εκατοστών περιορίζει στο ένα δέκατο τήν ένταση των άκτινων Γάμμα που εκπέμπονται από τις άτομικές έκρήξεις. ‘Ενα στρώμα πάχους 1,20 απορροφά τά 99% της ραδιενέργειας.

Οί πυρηνικές έκρήξεις θ’ ανοίξουν μιά πλατειά χαράδρα μέσα από τόν όρεινό όγκο των ‘Ιμαλαίων. ‘Από κεί, σύμφωνα με τόν σχέδιο του Ποκρόφσκυ, θά περνάει μιά σιδηροδρομική γραμμή άνοίγματος 4,50 μέτρων. Οί συρμοί θ’ αποτελούνται από βαγόνια που τόν καθένα θά μεταφέρει 1000 τόνους ώφελιμου φορτίου. Οί μηχανές θά λειτουργούν με άτομικές αντιδραστήρες που δέν χρειάζονται άνεφοδιασμό σε καύσιμα και θά μπορούν νά κινούνται με ταχύτητα εκατοντάδων χιλιομέτρων τήν ώρα. Κάθε βαγόνι θά είναι έφοδιασμένο με βοηθητικούς κινητήρες. ‘Από μιά τέτοια σιδηροδρομική γραμμή θά μπορούν νά περνάνε τόσα έμπορεύματα, όσα περίπου περνάνε από τις διώρυγες του Σουέζ και του Παμα.

Οί πάγοι της ‘Αρκτικής

ΤΟ σχέδιο τήξεως των πάγων του ‘Αρκτικού ώκεανού, που θά μεταβάλει ριζικά τόν κλίμα της Σιβηρίας, οφείλεται επίσης σε δύο Σοβιετικούς έπιστήμονες, τόν άκαδημαϊκό ‘Αλέξανδρο Μαρκίν και τόν μηχανικό Μπορίσωφ. ‘Αρκεί νά δημιουργηθεί ένα ρεύμα θερμού νερού από τόν Ειρηνικό, που θά φτάνει ως τόν Βερίγγειο Πορθμό, για ν’ άρχίσουν νά λυώνουν οι πάγοι της ‘Αρκτικής. Τά σχέδια είναι μελετημένα και πραγματοποιήσιμα. ‘Η δαπάνη δέν θά υπερβεί τά 70 δισεκατομμύρια ρούβλια (περίπου 600 δισεκατομμύρια δραχμές) και ύπάρχουν όλες οι προϋποθέσεις για τήν έκτέλεση του έργου. ‘Η ενέργεια που χρειάζεται για τούς σταθμούς του Βερίγγειου, που θ’ άντλούν τόν νερό του Ειρηνικού και θά τόν διοχετεύουν προς τά βόρεια, ισοδυναμεί περίπου με τέσσερις ή πέντε ύδροηλεκτρικούς σταθμούς μετρίας άποδόσεως. ‘Αλλ’ οι σταθμοί του Βερίγγειου θά λειτουργούν με άτομική ενέργεια και τόν πρόβλημα από τήν άποψη αυτή μπορεί νά θεωρηθεί λυμένο.

Οί συνέπειες της μεταβολής του κλίματος της Σιβηρίας θά γίνουν επίσης αισθητές έξω από τόν σοβιετικό έδαφος. ‘Ο περίφημος άντικυκλώνας της Σιβηρίας, που είναι υπεύθυνος για τόν κρύο της δυτικής Εύρώπης, θά πάψει νά ύπάρχει και οι κλιματολογικές συνθήκες ολόκληρης της Εύρώπης θά βελτι-

ωθούν. ‘Η έπιχείρηση γενικά θά είναι πολύ άποδοτική για τή σοβιετική οικονομία, που διαθέτει τά 10% του έθνικού της εισοδήματος στην άγώνα κατά του ψύχους. Τό μόνο δυσάρεστο είναι ότι ή τήξη ενός μέρους των πολικών πάγων θά προκαλέσει τήν άνύψωση του έπιπέδου της θάλασσας με αποτέλεσμα τήν άχρήστευση πολλών λιμανιών και τόν καταποντισμό των παρακτίων έγκαταστάσεων σε ώρισμένα σημεία.

Για τήν πλήρη τήξη των πάγων της ‘Αρκτικής (χωρίς τή χρησιμοποίηση των ρευμάτων του Ειρηνικού) θά χρειασθούν 700 δόμβες των 20 μεγατόνων, που κοστίζουν περίπου 140 εκατομμύρια δολάρια. ‘Η τήξη, δέβαια,

Οί «στεγασμένες κολώνες» των ‘Αλπεων. ‘Η βροχή και ο άνεμος έχουν δημιουργήσει αυτό τόν παράξενο όρεινό τόπιο. ‘Αλλ’ ο άνθρωπος μπορεί σήμερα νά ισοπεδώσει ολόκληρα βουνά με τις πυρηνικές έκρήξεις.

θά είναι προσωρινή, αλλά μιά τόσο τεράστια πασάτητα νερού θά χρειασθεί δεκάδες χρόνια για νά ξαναπαγάσει.

‘Η άφαλάτωση της Βαλτικής

Η ΘΑΛΑΣΣΑ της Σαχάρας, ο «ναυτόδρομος» των δύο Θαλασσών, ή σήραγγα της Μάγχης, ή σιδηροδρομική γραμμή Σιβηρίας — ‘Αλάσκας, ή κατεδάφιση των ‘Ιμαλαίων, ή τήξη των πολικών πάγων, δέν είναι παρά ένα μικρό μέρος των μεγαλεπήβολων σχεδίων που ύπάρχουν «στά χαρτιά» ή έχουν άρχισεί νά έκτελούνται. ‘Η άποξίρανση της ‘Ερυθράς Θαλάσσης, που πρότεινε ο Γάλλος μηχανικός Ρενέ Μπιγκάρ, θά έπιτρέψει τή συγκομιδή 16 εκατομμυρίων τόννων έλατος τήν ήμερα και τήν έγκατάσταση γιγαντιαίων βιομηχανικών κέντρων για τήν έκμετάλλευση αυτής της φθηνής πρώτης ύλης.

‘Η άφαλάτωση και ή θέρμανση του νερού της Βαλτικής θ’ αύξήσει σημαντικά τή γεωργική άπόδοση της Βορείου Εύρώπης. ‘Ενα δίκτυο άρδευτικών διω-

ρύγων στη Σαχάρα θά μεταμορφώσει τήν έρημο σε γόνιμη πεδιάδα.

‘Ο άνθρωπος κατέχει σήμερα τά τεχνικά μέσα για τήν έκτέλεση αυτών των έργων, όσα τολμηρά κι’ άν φαίνονται. Τά έμπόδια είναι μόνο οικονομικής φύσεως. ‘Η άποδοτικότητα των έργων δέ θά γίνει άμέσως αισθητή και ή έκτέλεσή τους θά συναντήσει αντίδράσεις, γιατί στις περισσότερες περιπτώσεις προϋποθέτει διεθνή συνεργασία.

‘Αλλά σε μιά έποχή που οι άνθρωποι σκέπτονται σοβαρά νά έγκαταστήσουν βάσεις στη Σελήνη, θά ήταν τουλάχιστον άκατανόητο ν’ άφήσουν άνεμετάλλευτη τήν επιφάνεια της Γης. Μ’ ένα έλάχιστο ποσοστό των στρατιωτι-

ΜΑΘΕΤΕ ΟΤΙ...

‘Η ύπηρεσία TTT της Νοτιοαφρικανικής ‘Ενώσεως αντιμετώπιζει ένα σοβαρό πρόβλημα δολιοφθοράς των τηλεφωνικών και τηλεγραφικών καλωδίων. Ποδό ήμερών, ή ύπηρεσία δημοσίευσε τόν κατάλογο των ενόχων:

Οί φοβερότεροι δολιοφθορείς είναι οι πύληροι που φαίνεται ότι κάνουν τήν πρωινή γυμναστική τους κρεμασμένοι στα σύρματα. Κατόπιν έρχονται οι έλέφαντες, που έξύνουν τήν πλάτη τους στα τηλεγραφόβυλα και θέτουν σε δοκιμασία τήν άνθεκτικότητα τους. Τέλος, οι καμηλοπαρδάλεις, που πάσχουν από μυοπία και ο μακρύς λαμύς τους μπερδεύεται στα τηλεφωνικά καλώδια.

Για πρώτη φορά οι θεαταί του κινηματογραφικού φεστιβάλ της Μόσχας παρηκολούθησαν έκπληκτοι στην δθόνη τόν Γιούρι Γκαγκάριν στο θαλαμίσκο του διαστημοπλοίου στην πτήση του νά λαμβάνει τροφή, νά έπικοινωνεί με τή Γη, κι’ άκουσαν τήν φωνή του από τόν διάστημα, όπου κανείς δέν είχε φθάσει πριν από αυτόν.

Οί σινηές αυτές αποτελούν μέρος του νέου έγχρώμου ντοκιμαντέρ «‘Η πρώτη έξόρμηση προς τά ύστρα» που προβλήθη κατά τήν ήμερα της άεροπορίας της ΕΣΣΔ στο κινηματογραφικό φεστιβάλ.

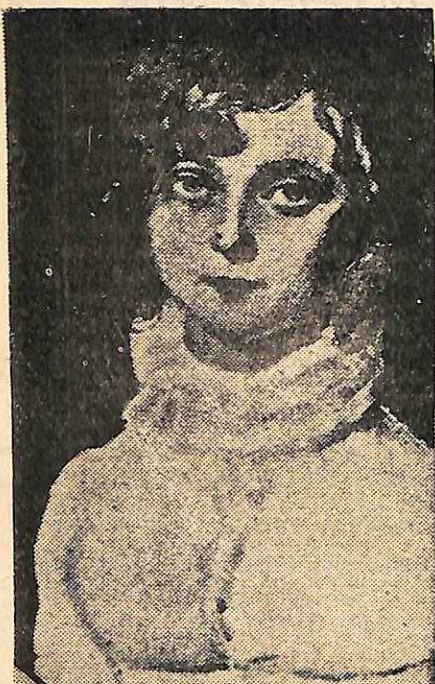
‘Η ταινία αναφέρεται στο μεγαλειώδες γεγονός της Ιστορίας της άνθρωπότητας: τήν πρώτη πτήση του Σοβιετικού αεροπόρου Γιούρι Γκαγκάριν και τήν προετοιμασία της.

Τήν ταινία έχουν γυρίσει τά κεντρικά στούντιο ντοκιμαντέρ και τόν στούντιο εκλαϊκευτικών έπιστημονικών ταινιών.

Τά διάφορα έπεισόδια γυρίστηκαν υπό 26 Σοβιετικών κινηματογραφιστών. Δείχνουν τις διάφορες σελίδες της Ιστορίας της κατακτήσεως του διαστήματος και τις πτήσεις των τεχνητών σοβιετικών δορυφόρων. ‘Ημπορεί νά δει κανείς τήν προετοιμασία του μελλοντικού κοσμοναύτη και τις εγκαταστάσεις προπόνησής. Μεταξύ των μελλοντικών κοσμοναυτών διακρίνεται ο Γκαγκάριν. Προπονείται όπως και οι σπυδαίοντες του στο τρέξιμο, κολυμπά, πηδά με τόν άλεξιπτωτό και μελετά τήν κοσμοναυτική.

Στήν ταινία ύπάρχουν σκηνές που δείχνουν τήν συναμιολόγηση του διαστημοπλοίου (Βοστόν). Βλέπει κανείς τήν έκτόξευσή του πολυσυρόφου πυραύλου με τόν διαστημόπλοιο και τούς άνθρώπους που προετοιμάζουν τόν πρώτο κοσμοναύτη για τήν πτήση του στο διάστημα.

‘Η ταινία περιλαμβάνει επίσης σκηνές αμερικανικών κινηματογραφικών έγκαίων που δείχνουν τήν προετοιμασία της έκτοξέσεως των πυραύλων στις ΗΠΑ και τόν αεροπόρο ‘Αλλον Σέπαρντ.

Η Μαρία Βαλέφσκα. Πορταίτο του 1807

ΜΑΡΙΑ ΒΑΛΕΦΣΚΑ ο μεγάλος έρωτας ΤΟΥ ΝΑΠΟΛΕΟΝΤΟΣ

**Δόθηκε στον Βοναπάρτη για να σώσει
την πατρίδα της, αλλά η δυσία της με-
ταμορφώθηκε σε αγάπη χωρίς όρια.**

ΤΗ Λένε Μαρία Λακζύνσκα κι' ανήκει σε μια από τις αρχαιότερες αριστοκρατικές οικογένειες της Πολωνίας. Μια οικογένεια, όμως, πολύ φτωχή. Τόσο φτωχή, ώστε οι γονείς της Μαρίας δεν δίστασαν να τη δώσουν για γυναίκα, σε ηλικία 16 μόλις Μαΐων, στον πλούσιο κόμητα Άναστάσιο Καλλόνα του Βαλέφσκου, που είχε μείνει δυο φορές χήρος κι' ήταν, ούτε λίγο ούτε πολύ, ηλικίας 70 χρόνων. Μια χαρακτηριστική λεπτομέρεια: το μεγαλύτερο από τα εγγόνια του ξεπερνούσε κατά 9 χρόνια την καινούργια κόμισσα Βαλέφσκα.

Η Μαρία, ωστόσο, δεν θεωρούσε τον εαυτό της δυστυχισμένο. 'Ο άντρας της, δλο περιποιήσεις γι' αυτήν, προσπαθούσε με κάθε τρόπο να την κάνει να ξεχνά τη μεγάλη διαφορά ηλικίας που τη χώριζε. Κι' η μεγαλύτερη επιτυχία του, σ' αυτή την επιδίωξη του, ήταν το ότι της είχε χαρίσει κι' ένα παιδί. Η Μαρία λάτρευε αυτό το παιδί και δεν είχε παρά ένα μονάχα σκοπό στη ζωή της: να κάνει τον γιό της ελεύθερο άνθρωπο μέσα σε μια ελεύθερη Πολωνία. Πόσες φορές η Μα-

ρία Βαλέφσκα, όπως τόσοι και τόσοι άλλοι συμπατριώτες της, δε είχε σκεφτεί ότι η Γαλλία ήταν η χώρα που κατά πάσα πιθανότητα θα ελευθέρωνε την Πολωνία! Άλλα «η Γαλλία ήταν πολύ μακριά όπως ο Θεός είναι πολύ ψηλά».

Όταν η Μαρία έμαθε την επικείμενη άφιξη του Ναπολέοντος, ανάρρηξε από έλπιδα. Η αδικία που είχε γίνει στην Πολωνία, θα επανορθωνόταν; 'Ο σύζυγός της, το ίδιο πατριώτης μ' αυτή, είχε αποφασίσει να εγκαταλείψουν το χτήμα που είχαν στο Βαλέβιτσε και να εγκατασταθούν στη Βαρσοβία.

Η Μαρία, ανυπόμονη, μεταμφεστήκε σε χωρική, εκείνη την πρωτοχρονιά, πήδησε στο άμαξι της με την εξαδέλφη της κι' ανακαταμένη με τις περιέργειες του Μπρόνιε, περιμένει αυτόν που εκπροσωπεί στα όνειρά της την ελευθρία της Πολωνίας.

Τέλος, το αυτοκρατορικό άμαξι σταμάτα μπροστά στο Μπρόνιε. Τό πλήθος συνωστίζεται γύρω, ξεσπά σε ιαχές. Η Μαρία, στριμωγμένη από τον κόσμο, δεν κατορθώνει να πλησιάσει. Εκείνη τη στιγμή, ένας στρατηγός, ο Ντυρόκ, κατεβαίνει από το άμαξι και

περνά κοντά της.

— Κύριε, του λέει, η Μαρία πιάνοντας τον από το μπράτσο, τραβήξτε με από δω. Θέλω να δω, έστω και για μια στιγμή, τον αυτοκράτορα!..

Η φωνή της είναι δαυδισινή, ο τόνος της γοητευτικός. Και το παρουσιαστικό αυτής της νεαρής γυναίκας, τόσο έλκυστικό. 'Ο Ντυρόκ δεν κατορθώνει να φανεί αδιάφορος. Την οδηγεί μπροστά στην πόρτα του αυτοκρατορικού άμαξιού.

— Μεγαλειότατε, λέει ο Ντυρόκ με χαμόγελο, να μια πολύ επίμονη, θαυμάστριά σας!

‘Ο αυτοκράτορας της υποβάλλει μερικές ερωτήσεις. Άλλα η Μαρία είναι τόσο συγκινημένη, ώστε δεν απαντά καθόλου στις ερωτήσεις. Πριορίζεται να ψιθυρίζει, κοκκινίζοντας:

— Καλώς ήλθατε, Μεγαλειότατε, στη γη μας, στην πατρίδα μας που σάς περιμένει σαν σωτήρα.

Καρφωμένη στη μέση του δρόμου, βλέπει το άμαξι να απομακρύνεται. 'Ο αυτοκράτορας τη χαιρετά, κινώντας το κεφάλι του, που της πετά ένα μπουκέτο από αυτά που μόλις του είχαν προσφερθεί.

‘Ο Ναπολέων κατευθύνεται τώρα στη Βαρσοβία. Του κάνει και το ίδιο έντυπωση ότι συγκρατεί στη μνήμη του το λεπτό και γεμάτο αφέλεια πρόσωπο της όμορφης εκείνης κοπέλλας. Αυτή η χωριατοπούλα, που μιλεί γαλλικά, τον εκπλήσσει και του κεντρίζει την περιέργεια.

Γυρίζει σε μια στιγμή στον Ντυρόκ και του λέει:

— Θέλω να μου ξαναβρείς αυτή την Πολωνέζα!

✱

ΜΟΛΙΣ έφθασαν στη Βαρσοβία, ο στρατηγός βάλθηκε να τη βρεί. Περιέγραψε διεξονυχιστικά την γνωστική του Μπρόνιε στον 'Ιωσήφ Πονιατόφσκου, τον πρόεδρο της προσωρινής πολωνικής κυβέρνησης. Σε λίγο, χάρη στην ακριτομυθία της εξαδέλφης της, που είχε διηγηθεί το περιστατικό του Μπρόνιε, η Μαρία Βαλέφσκα ανακαλύφθηκε.

‘Ο Ναπολέων ειδοποιήθηκε. Προστάζει να κληθεί η κόμισσα Βαλέφσκα στη δεξίωση που θα έδινε ο Πονιατόφσκου προς τιμήν του. 'Ο Πονιατόφσκου πηγαινέει ο ίδιος στο μεγάλο Βαλέφσκου.

Η Μαρία, στη αρχή, αποποιείται την τιμή. Δεν πηγαινέει, ανέκαθεν, σε χορούς.

— Η παρουσία σας είναι απαραίτητη, επιμένει ο Πονιατόφσκου. 'Ο Ναπολέων το απαιτεί.

Εκείνη αρνείται πάλι.

— Ποιός ξέρει; ψιθυρίζει ο πρωθυπουργός, που έχει διασφαλιστεί τι συμβαίνει στη καρδιά του Ναπολέοντος. 'Ισως ο Θεός σάς χρησιμοποίησει για την ανάσταση της Πολωνίας!..

Η Μαρία είναι, όμως, ανένδοτη. Και θα χρειασθεί η επίμονη του κόμητος Βαλέφσκου, που άγνοεί το περιστατικό του Μπρόνιε, για να δαχθεί, τέλος, η γυναίκα του την πρόσκληση. Για ποιά την πέραςε, λοιπόν, ο Βοναπάρτης; Η συνειδητή της επαναστατεί. Ντύνεται τη λιγότερο φανταχτερή τουαλέττα της. Δεν φορεί ούτε ένα μπριλλάντι, ούτε ένα μαργατάρι. Μονάχα ένα διακριτικό διαδήμητολίζει τα χρυσαφένια μαλλιά της. 'Ο

Ναπολέων, χωρίς άλλο, θα καταλάβει τι σημαίνει αυτή η λιτή εμφάνιση. Έτσι να κάνει με μια τίμια γυναίκα.

Μόλις η Μαρία εμφανίζεται στην αίθουσα, ο Πονιατόφσκου προχωρεί προς το μέρος της, για να την καλέσει να χορέψουν μαζί. Τον σταματά με μια χειρονομία.

— Ξέρετε πως δεν χορεύω και πως δεν έχω καμιά επιθυμία για χορό.

— Μα πως; απαντά ο Πονιατόφσκου. 'Ο αυτοκράτωρ μίλησε για σάς επανειλημμένα κι' είπε πως θα ήταν εύτυχης

κράτωρ συνεχίζει:

— Την πρωτοχρονιά, ωστόσο, μιλούσατε με τόσο άνεση: Λοιπόν, πείτε κάτι. Είμαι βέβαιος, ότι θα το δρώ ένδιαφέρον.

Εκείνη παίρνει λιγάκι θάρρος και ψιθυρίζει:

— Σάν όλους τους Πολωνούς, πιστεύω κι' εγώ ότι χάρη σε σάς η Πολωνία θα ξαναβρεί τα παλιά της σύνορα.

—Είπατε μια μεγάλη κουδέντα πολύ σύντομα, όπαντά ο Ναπολέων. Άλλά την κατάλαβα πολύ καλά.

Γυρίζοντας στο μέγαρό της, η Μαρία βρίσκει μια ανθοδέσμη μ' ένα μπιλλιάτο: «Δεν είδα παρά σάς, δεν θαύμασα παρά σάς, δεν θαύμαι παρά σάς. Περιμένω μια γρήγορη απάντηση. Ν.»

— 'Ο αγγελιαφόρος περιμένει, της λέει η καμαριέρα.

—Δεν υπάρχει απάντηση, απαντά νεύριασμένη η Μαρία.

Κι' αυτή τη φορά σκέφτεται: για ποιά, λοιπόν, την παίρνει ο αυτοκράτωρ; Άλλά η καμαριέρα ξαναγυρίζει, αναγγέλλοντας ότι ο άνθρωπος που περιμένει την απάντηση είναι ο ίδιος... 'Ο 'Ιωσήφ Πονιατόφσκου. Η Μαρία εξανίσταται. 'Ωστε ο πρωθυπουργός κάνει τον μεσάζοντα; 'Ο Πονιατόφσκου επιμένει του κάκου. Δεν γίνεται δεκτός.

Ωστόσο, όλα απρώνουν τη Μαρία στην αγκαλιά του Ναπολέοντος. Την έπομένη, ο κόμης Βαλέφσκου αναγγέλλει στη γυναίκα του ότι δέχθηκε μια πρόσκληση σε γεύμα που παραστέτει για τους δυο τους αποκλειστικά ο αυτοκράτωρ.

Η κόμισσα προβάλλει αντιρρήσεις, αλλά ο σύζυγός της καλεί να του πάρουν το μέρος, τους φίλους του και προπαντός τον Πονιατόφσκου.

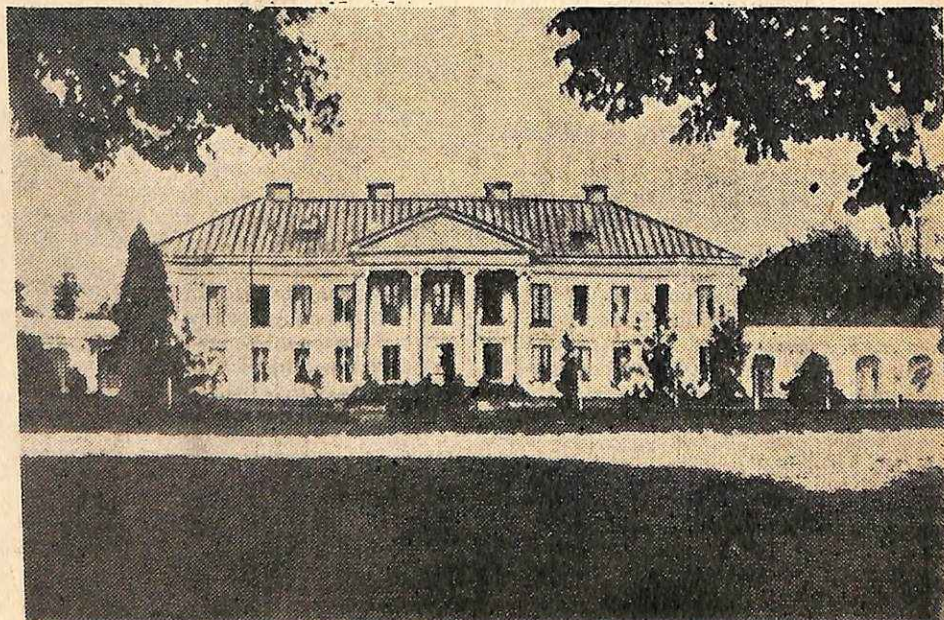
Όλα έχουν δυνωτέρη σημασία, κόμισσα, μπροστά στο συμφέρον του Έθνους, της λέει κοφτά ο Πονιατόφσκου. Δεν μπορείτε να λείψετε από αυτό το γεύμα και να μείνετε καλή Πολωνέζα.

✱

ΥΠΟΧΩΡΕΙ κι' αυτή τη φορά, γιατί ολόκληρη η πόλη είναι ενωμένη εναντίον της. 'Ο Πονιατόφσκου τη στέλνει στη Ντέ Βωμπάν, την έρωμένη του, που έχει ζήσει στις Βερσαλλίες που μένει στη Βαρσοβία μετά την Επανάσταση. Αυτή θα μάθει στη Μαρία τα μυστικά της αυλικής ετικέτας. Η Ντέ Βωμπάν δεν ξέρει τί θα πει αιδώς, τύψη, ήθελες άρχες. Γυναίκα με τα όλα της του 18ου αιώνα, θεωρεί τη συζυγική πίστη σαν πάγμα. κακού γούστου.

Γι' αυτήν, «το να δώσει μια έρωμένη σ' ένα μονάρχη, είτε Λουδοβίκος λέγεται αυτός είτε Ναπολέων, είναι η σπουδαιότερη αποστολή που δεν μπορούσε να έπωμισθεί μια αυλική. Εύθις, ύστερα από τα πρώτα κιόλας μαθήματα, αφήνει στη φύχτα της μαθήτριάς της ένα μπιλλιάτο του Ναπολέοντος: «Μήπως σάς απογοήτευσα, Κυρία; Κι' όμως, είχα το δικαίωμα να ελπίζω στο αντίθετο. Λοιπόν, διαμεύσθηκα; Έσείς κάνετε πίσω κι' εγώ τρέχω προς έσας. Μου κλέψετε τη γαλήνη μου. Σας παρακαλώ, δώστε λίγη χαρά, λίγη ευτυχία σε μια καρδιά που είναι πανέτοιμη να σάς αποσιωπή! Είναι τόχα τόσο δύσκολο να μου απαντήσετε; Μου όφειλτε ήδη δύο απαντήσεις. Ν.»

Η Μαρία εξακολουθεί ν' αρνείται και

‘Ο πύργος του Βαλέβιτσε, όπου ήρθε στον κόσμο, το 1810, ο γιός του Ναπολέοντος και της Μαρίας Άλέξανδρος Βαλέφσκου, που έγινε αργότερα ύπουργός του Ναπολέοντος 3ου

ΤΗΝ πρωτοχρονιά του 1807, το Μπρόνιε, η τελευταία μικρή πόλη πριν από τη Βαρσοβία, γνωρίζει μια πυρετώδη κίνηση. 'Ο Ναπολέων, που μόλις συνέτριψε την Πρωσία — όπως την προηγούμενη χρονιά είχε κολοροτοποιήσει την Αυστρία — επισκέπτεται την Πολωνία. Δεν είναι ο κατακτητής, αλλά ο ελευθερωτής. Όλη η Πολωνία τρέμει και λαχταρά από έλπιδα. Η φοβερή μορασία, που τη έκανε κομμάτια, αυτή τη χώρα, θα γίνει μια απλή ανάμνηση; Τα κομμάτια που πήραν οι Αυστριακοί, οι Ρώσοι κι' οι Πρώσοι, θα ξανασιμίζουν, θα γίνουν πάλι ή μια κι' άκεραη Πολωνία; Η παλιά πολωνική γη θα ξαναγεννηθεί από τις στάχτες της;

Ένας αγγελιαφόρος μετέδωσε την είδηση ότι ο Ναπολέων πλησιάζει. Μέσα στο πλήθος, η καρδιά που χτυπά πιο δυνατά και πιο γρήγορα, είναι χωρίς άλλο εκείνη μιας ξανθείας κι' έκθαμβωτικά άρσας χωριατοπούλας δεκαεννιά χρόνων, με μάτια γαλάζια.

‘Ο Ναπολέων

να σάς έβλεπε να χορεύετε.

— Μπορεί. Άλλά δεν θα χορέψω, επιμένει η Μαρία.

Με την ίδια αποφασιστικότητα, αρνείται και σε όλους τους άλλους υποψηφίους καβαλιέρους, που έρχονται να της ζητήσουν να χορέψει μαζί τους. Όταν ο Ναπολέων, σύμφωνα με τη συνήθειά του, κάνει τον γύρο των καλεσμένων, φαίνεται ότι τον απασχολεί κάτι. Φθάνοντας μπροστά στη Μαρία, την κυττά, υποκρίνεται πως δεν την αναγνωρίζει. Τό βλέμμα του πηγαινοέρχεται, πάνω της. Και, τέλος, για να δείξει ότι καπλάβε τον λόγο της απλής της αμφιέσως, λέει δυνατά:

—Τό ασπρο σας φόρεμα δεν ταιριάζει στη λευκή επιδερμίδα σας, Κυρία.

Κι' ύστερα, προσθέτει, χαμηλόφωνα, μονάχα γι' αυτήν:

—Δεν περιμένα τόσο διακριτική υποδοχή εκ μέρους σας.

Η Μαρία δεν απαντά ούτε λέξη. Άλλά τα μάγουλά της ανάβουν! 'Ο αυτο-

θε απάντησή κι' ο αυτοκράτωρ ανυπομονεί. 'Ο κλοιός γίνεται σφιχτότερος γύρω από την κόμησά. Μερικά μέλη της κυβερνήσεως την ίκετεύουν κυριολεκτικά, να μὴν εἶναι τόσο σκληρή, τόσο αδιάφορη.

Γίνεται κάθε προσπάθεια, γιὰ νὰ ἐτοιμασθεῖ, ἐν ὀνόματι τῆς πατρίδος, ἡ πτώση μιᾶς νεαρῆς γυναίκας, πού σκέφτεσαι ὁλόγισα καὶ πού δὲν ἔχει οὐτε σύζυγο γιὰ νὰ ἐκμυστηρευτεῖ τὸ δράμα τῆς (γιατὶ ὁ κόμης Βαλέφσκυ δὲν ἀξίζει πεντάρα ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀπαφή) οὐτε συγγενεῖς γιὰ νὰ τὴν υπερασπίσουν.

Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ γεύματος, κάθεται δίπλα στὸν Ντυρόκ, πού δὲν στενοχωρεῖται καθόλου γιὰ τὸ ρόλο πού τοῦ ἀνέθεσε τὸ «ἀφεντικό» του.

— Τὴν κάναστε, Μαρία, τὴν ἀνοθεύω, πού σὰς πέταξε ὁ αυτοκράτωρ στὸ Μπρόνιε; τὴ ρωτᾷ.

— Τὴ φυλάω γιὰ ἀνάμνηση, γιὰ τὸ παιδί μου, ἀποκρίνεται ἡ Μαρία.

— Κι' ὅμως, ὁ αυτοκράτωρ θέλει νὰ σὰς προσφέρει κάτι πολυτιμότερο ἀπὸ τὰ λουλούδια. Τὴν καρδιά του.

Γιὰ νὰ τακτοποιηθοῦν ὁλα, ὁ κόμης Βαλέφσκυ ἐξαφανίζεται κατὰ τὸ τέλος τοῦ γεύματος. Παίρνουν τὸν καφέ στὸ σαλόνι. 'Ο Ναπολέων κυττάζει τὴ Μαρία μὲ τρυφερότητα. Τὴν πλησιάζει.

— Μπροστὰ στὸ γλυκὸ βλέμμα σας, τῆς λέει, δὲν ὑπάρχει δύναμη οὔτε φρονιμάδα στὸν ἄνδρα πού τὸ δέχεται στὴν καρδιά του.

Ἀλλὰ ἡ Μαρία δὲν ἀνταποκρίνεται σ' αὐτὴ τὴν ἀβροσύνη. Χωρὶς νὰ λογαριάζει τοὺς τύπους, σηκώνεται κι' ἐτοιμάζεται νὰ φύγει.

'Ο Ναπολέων δὲν κάνει τίποτα γιὰ νὰ τὴ συγκρατήσει.

Ὑστερα ἀπὸ δυὸ μέρες, ἡ Ντὲ Βωμπάν τῆς διαβάζει ἕνα ἄλλο γράμμα του. «Ἀπὸ σὰς ἐξορτάται νὰ μὲ κάνετε εὐτυχισμένο. Ὅλες οἱ ἐπιθυμίες σας θὰ ἐκπληρωθοῦν. Ἡ πατρίδα σας θὰ μοῦ εἶναι πολὺ ἀγαπητὴ ὅταν λυπηθεῖτε τὴν καρδιά μου. Ν.»

Τὸ τέλος αὐτῆς τῆς ἐκκλησεως τὴν ἀναστατώνει. 'Ο Ναπολέων ἤξερε πολὺ καλὰ τὶ δόλωμα ἔπρεπε νὰ χρησιμοποιοῖ. Ἡ Μαρία ὑποκύπτει αὐτὴ τὴ φορὰ.

— Δὲν ὑπάρχει ἀπάντησή! Ξαναφωτίζει ἡ Μαρία.

Καὶ ρίχνει καταγῆς τὸ κουτί, ὅπου θρίσκεται τὸ κόσμημα.

Τὸ ἴδιο βράδυ, στὸ γεῦμα, ὁ αυτοκράτωρ χλωμαίνει. Ἡ Μαρία δὲν φορᾷ τὸ δώρο του.

Τῆς κάνει σκηνή. Τὴν ἀποκαλεῖ ἄκαρδη, πού θέλει νὰ παίξει μαζί του. Στὸ τέλος τῆς φωνάζει, ἔξαλλος:

— Θὰ σὲ κάνω, εἴτε τὸ θέλεις εἴτε

Ἡ Μαρία, ὅταν ἦταν πλέον ἀνεπίσημη σύζυγος τοῦ Βοναπάρτη

ὄχι, νὰ μ' ἀγαπήσεις! Ἡ Πολωνία θρίσκει στὰ χέρια μου. Δὲν θὰ τὴ λυπηθῶ καθόλου, ἀν φανεῖς ἔστω κι' ἕνα λεπτό ἀκόμα ὅπως ἦσουν ὡς τώρα ἀπέναντί μου.

Ἡ Μαρία νοιώθει τὸ ἔδαφος νὰ χάνεται κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τῆς. Τὴν πιάνει μιὰ ζάλη.

'Ο Ναπολέων ἐπιφωλεῖται τῆς ἀδικοθεσίας τῆς. Τὴν ἀγκαλιάζει. Γιὰ νὰ τὴ συγκρατήσει μήπως πέσει; Ὁχι. Γιὰ νὰ τὴν κάνει δική του...

Ἀπὸ ἐκείνη τὴ στιγμή, ἡ Μαρία Βαλέφσκα δὲν εἶναι πιά μιὰ νικημένη. Ἀρχίζει κι' ἡ δική της ἀγάπη, μιὰ ἀγάπη χωρὶς ὄρια.

ΑΚΤΙΝΟΒΟΛΙΕΣ

Ἰδιοκτῆς μιᾶς μεγάλης δασικῆς ἐκτάσεως, ὁ Καναδὸς συγγραφεὺς Φούρλεϋ Μόβατ ἀναζητοῦσε ἕνα μέσο γιὰ νὰ προφυλάξει τὸ κτήμα του ἀπὸ τοὺς παρειαίους, κυνηγοὺς, ἐκδρομεῖς κλπ. πού ἄφηναν κάθε Κυριακὴ τὰ σκουπίδια τους, ἀναβάν φωτιές, κατέστρεφαν τὰ δένδρα καὶ τοὺς δάμνοους. Τὸ κτήμα ἦταν πολὺ μεγάλο καὶ δὲ συνέφερε νὰ περιφραχθεῖ. Τότε ὁ Φούρλεϋ Μόβατ σκέφθηκε νὰ τοποθετήσει γύρω ἀπὸ τὴν ἰδιωκτησίαν του μεγάλες πινακίδες μὲ τὴν ἐπιγραφή:

Προσοχή!

Ζώνη ἐπικινδύνων ἀκτινοβολιῶν, μὴν εἰσέρχετε χωρὶς τὰ κατάλληλα προφυλακτικά μέσα.

Τὸ κόλπο εἶχε καταπληκτικὴ ἐπιτυχία. Κανεὶς δὲν τολμοῦσε πιά νὰ πλησιάσει στὸ κτήμα τοῦ Μόβατ καὶ σὲ ἀκτίνα πολλῶν χιλιομέτρων τ' αὐτοκίνητα ἄλλαζαν δρόμο γιὰ νὰ τὸ ἀποφύγουν. Ἀλλ' οἱ γείτονες ἄρχισαν νὰ διαμαρτύρονται γιατί ἡ ἀξία τῶν κτημάτων τους μειώθηκε ἀσθεῖνῃ. Κανεὶς δὲν ἤθελε πιά ν' ἀγοράσει ἕνα κομμάτι γῆς σ' αὐτὴ τὴ «μολυσμένη» περιοχὴ. Οἱ γείτονες προσέφεραν στὸ συγγραφέα ἕνα σεβαστὸ ποσὸ γιὰ ν' ἀφαιρέσει τὶς πινακίδες, ἀλλ' ὁ Μόβατ ἔμεινε ἀμετάπειστος.

Κατόπιν, μιὰ μέρα παρουσιάσθηκε ἕνα μαῦρο αὐτοκίνητο μὲ τὴν ἐπιγραφή: «Ἄγιος Ὀνάρειο Τηλεσελῶν Τηλενῆς». Στὸ αὐτοκίνητο ὑπῆρχαν τέσσερις ἄνδρες πού φορούσαν προσωπίδες καὶ παράξενες στολές ἀπὸ ἀμίαντο καὶ μολύβδινες πλάκες. Ἦταν ὀπλισμένοι μὲ συσκευὲς Γκαίγκερ γιὰ τὴ μέτρηση τῆς ραδιενεργείας, ἀλλὰ φαινόταν τόσο τρομοκρατημένοι, ὥστε κανεὶς δὲν τολμοῦσε νὰ κατέβει ἀπὸ τὸ μαῦρο αὐτοκίνητο. Ὅταν τελικὰ βεβαιώθηκαν ὅτι δὲν ὑπῆρχε ραδιενέργεια, πλησίασαν στὸ σπίτι τοῦ Μόβατ καὶ τὸν ρώτησαν τί σημαίνουν οἱ πινακίδες καὶ ποῖς ἦταν οἱ ἐπικινδύνες ἀκτινοβολίες.

— Κύριοι, τοὺς εἶπε εὐγενικὰ ὁ συγγραφεὺς, ἀπορῶ πῶς ἐπεῖτα ἀπὸ τόσα χρόνια σπουδῶν δὲν ἔχετε μάθει ἀκόμα πῶς οἱ ἀκτινοβολίες τοῦ Ἥλιου εἶναι ἐπικίνδυνες! Οἱ ἐπιγραφές πού ἐστῆσαν σημαίνουν ἀπλῶς ὅτι εἶναι ἐπικίνδυνο νὰ περπατᾷ κανεὶς κάτω ἀπὸ τὶς φλογερὲς ἀκτίνες τοῦ Ἥλιου χωρὶς καπέλλο!

Οἱ φρεγάδες

Διήγημα τοῦ Α. ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑ

ΜΕ τὸ πρῶτο ἀνάβλεμμα τοῦ ἡλιοῦ φάνηκαν οἱ τέσσερες φρεγάδες ἀντίκρου στὸν Καβομαλιᾶ. Ποῦθ' ἐρχότανε; γιὰ πού τῆγαναν; οὔτε ἄκουσε οὔτε ἔμαθε κανεὶς. Μὰ πρέπει νὰ ἦταν βασιλικὲς φρεγάδες. Κι' οἱ τέσσερες, λέει, τὸ ἴδιο εἶχαν χτίσιμο· χυτὲς πρῶτη-πλῶρη. Κ' εἶχαν τὶς ἀρματωσιές τους, βασιλικὲς καὶ κείνες. Τὰ κατόρτια τους ἀτόφια μπρούτινα ἀπὸ κάτω στὴ σκάτσα ὡς ἀπάνω στὴ γαλέτα, τὶς ἀντέτες ἀσπαλίνες, σχοινιά καὶ ξάρτια ἀπὸ καμυλότρυχα καὶ τὰ πανιά τους ὀλομέταξα. Ἄν ρωτᾷς γιὰ τὶς κουραστές καὶ τὶς μπαταρίες τους, στὸ σύρμα ἦταν ντυμένες. Κ' εἶχαν στὴν πλώρη γιὰ θαλασσομάχο ἕνα διαμαντοκόλλητο σταυρὸ, τρόμο τῶν στοιχειῶν καὶ φόβη τοῦ κυμάτου. Στὴν πρῶτη, ἀπάνω στὸ τιμόνι, εἶχαν τὸ Ἅγιο τὸ Βαγγέλιο καὶ στὸ μεσανὸ κατόρτι, ψηλὰ σ' ἕνα διέφαλο ἀντὶ, τὴν Παναγιά πού ἔλαμπε — προσκυνῶ τὴ χάρι τῆς — σὰν αὐγερινός. Γιὰ τοῦτο βέβαια ἦταν βασιλικὲς φρεγάδες, τοῦ δικοῦ μας τοῦ βασιλιᾶ πού ὠρίζε στὴν Πόλη. Ἐκείνη τότε ἦταν ἡ κιβωτὸς τῆς Χριστιανοσύνης. Ποῖς ξέρεῖ τί ἀλλόφυλους πῆγαναν πάλι νὰ χτυπήσουν, νὰ στήσουν παντοδύναμο σὲ Ἀνατολὴ καὶ Δύση τὸν τίμιον Σταυρό!

Ἦταν ἡ αὐτὴ ἀνοιξιὰτικη, χαρὰ Θεοῦ! Φύλλο δὲ σείδαν οἷδε πούπουλο. Ἡ θάλασσα πῆχτρα. Στὸ διάφανο οὐρανὸ πρόσμενες νὰ ἰδεῖς καθρεφτισμένα τὰ νησιά καὶ τ' ἀκρογιάλια μὲ τὴν προαιωνία τους. Ἀρσιτερεὰ φαίνονταν τῆς Κρήτης τὰ βουνά· πίσω τὰ Δωδεκάνησα ἐδειχναν γαλανὰ τὰ ριζοβούνια τους κάτω ἀπ' τὴν καταχνιά πού τὰ ἔδεγε σὰν πουπουλένιο γεφύρι· καὶ δεξιὰ κατέβαιναν τ' ἀκρωτήρια καὶ οἱ κόρφοι τοῦ Μωριά, ὡς τὸν Καβομαλιᾶ καὶ τὸ Τσιρίγο. Καὶ καθὼς χτυποῦσαν ὁ ἥλιος, ἔβλεπες τὶς στεριὲς νὰ χύνουν λογίων λογίων χρώματα καὶ τὶς φρεγάδες ν' ἀστραποβολοῦν, ἀνάμεσα οὐρανοῦ καὶ θάλασσας.

Εἶχαν ἀπλωμένα ὅλα τὰ πανιά. Φλόκοι καὶ κοντραφλόκοι, γάμπες καὶ παπαφίγγοι καὶ παρουνέτα καὶ τρίγγοι, ὅλα στὴ θέσῃ τους. Μὰ κρέμασαν ὅλα παραλυμένα καὶ μόνο τὰ μπρούλια τους ἀνάδεναν καμμιὰ φορὰ, σὰν φιδάκια ἐτοιμα νὰ φᾶνε τὰ κεφάλια τους. Οἱ σκότες κέμονταν καὶ κείνες παράλυτες στὰ χέρια τῶν ναυτῶν πού ἄδικα προσμένουν προσταγὴ νὰ γυρίσουν τὰ πανιά στὸν ἄνεμο. Κοιμήθηκε ἀπάνω στὸ χουσοστόλιστο διὰκι ὁ τιμονέρης· ἡ βάρδια στὸ ξάγναντο τῆς πλώρης ψηλὰ κοιμήθηκε καὶ κείνη, τηρόντας πάντα ἐμπρὸς τῆς. Οἱ καπετάνοι στὰ χουσσὰ καὶ τὰ βελουδένια, νυστάζουν ἐξαπλωμένοι σὲ πουπουλένια προσκέφαλα, κάτω ἀπὸ τὴν προαιωνόβιη τέντα τῆς πρῶτης, καὶ μόλις ἀκούνε τὸ λεβέντικο τραγοῦδι πού παίζει τὸ σκλαβάκι μὲ τὸν ταμπούρα. Κάτω στὸ ἀμπάρι οἱ σκλάβοι μὲ τὰ μεγάλα τους μαλλιά, τὰ κίτρινα πρόσωπα, τὰ μεστωμένα μπράτσια, κοιμήθηκαν καὶ κείνοι μέσα σὲς βαρεῖς ἀλυσίδες, ἀπάνω στοὺς πάγκους. Μὰ ποῖς θὰ εἰπεῖ πῶς κοιμήθηκαν! Τὰ κου-

ρασμένα κορμιά τους ναί, ὄχι ὅμως κι' ἡ ψυχὴ τους. Ἐκείνη τρέχει καὶ χαμοπατᾷ σ' ἄσπρα τους σπιτάκια, σὲς θλιμμένες γυναῖκες καὶ τάρφανα τοὺς τὰ παιδιὰ· σὲς κλήματα τὰ σταφυλοφορτωμένα καὶ τὰ γλυκόμενα βοτάνια, σ' ἄφροα χρώματα καὶ τὰ χρυσάλλενα νερά, στὰ λουλούδια καὶ τὰ πουλόνια γλυκεῖας πατρίδας πού δὲν ἐλπίζουν νὰ τὴν ἴδουν ποτέ.

Ἄξαρνα ὅμως ξύπνησαν οἱ θαλασσινοί:

— Παιδιά! τὴ βάρδα στὴ θάλασσα· φωνάζει ὁ καπετάνος τῆς πρῶτης φρεγάδας. Ἄ-λὰ τὰ χέρια στὰ κουπιά· βγήτε ἔξω στὰ σπηλάδια, καμιαῖστε χταπόδια στὰ θαλάμια τους, καλαμώστε ἀχινούς, συνάχτε καβούρους, ξεκολλήστε στρεῖδια ἄγνά, ὅ,τι βρεῖτε!

Τὸ εἶπε κ' ἔγινε εὐθύς. Ἐρρίξαν τὰ παιδιὰ τὴ βάρδα στὴ θάλασσα· ἄ-λὰ τὰ χέρια στὰ κουπιά, βγήκαν ἔξω στὰ σπηλάδια, καμιαῖζον χταπόδια στὰ θαλάμια τους, καλαμώδουν ἀχινούς, συνάχουν καβούρους, ξεκολλοῦν στρεῖδια ἄγνά, ὅ,τι βρῖσκουν. Μὰ τὸ ναυόπουλο, ἕνας κασιδιάρης καὶ κακομοῖρης, πού τὸν εἶχαν γιὰ ψυχικό, ξεκόβει ἀπὸ τ' ἄλλα τὰ παιδιὰ.

Οὔτε καμιαῖζει χταπόδια στὰ θαλάμια τους, οὔτε καλαμώδνει ἀχινούς, οὔτε συνάχτει καβούρους, οὔτε ξεκολλᾷ στρεῖδια ἄγνά, ὅ,τι εἶρει. Γυρίζει μόνον ἀπάνω κάτω σὲς μαυρισμένες πέτρες καὶ τὰ χορτασμένα σπηλάδια σὰν καὶ νὰ ζητεῖ. Τί εἶχε - τί ἔχασε; Τίποτα. Μὰ κάθε ἄνθρωπος, μικρὸς — μεγάλος, πλούσιος — φτωχός, ἔχει καὶ τὸν ὁδηγό του. Ἐχει νὰ κάμει κατὶ; Ὁ ὁδηγὸς του πηγαίνει καὶ τοῦ τὸ θυμίζει. Βουλήθηκε νὰ πάει πούθενά; Ὁ ὁδηγὸς του ἐρχεται καὶ τὸν ξυπνάει. Ἔτσι τώρα καὶ τὸν κασιδιάρη

ἀνάγκασε νὰ πηγαίνει ζητώντας πρῶτα πού δὲν ἔχασε.

Τέλος εἶδε ὁ κασιδιάρης στὸ βράχο μιὰ σπηλιά. Βλέπει τὴ σπηλιά, μπαίνει μέσα. Μπαίνει μέσα, τί νὰ ἰδεῖ; Τοῖχους γυμνοὺς περιούρα. Πᾶει θαθεῖ· σκοτάδια, πίσσα. Αὐτιάξεται καλὰ· ἀκούει τικ-τάκ, τικ-τάκ σὰν ν' ἀρροστᾷλε νερό. Ζυγώνει, ξανοίγει χάμου μιὰ λακκούβα πού δεχότανε τοῦ βράχου τὴ διαμαντένια σταλαματιά. Τοῦ ἦρθε σὰν κάμα. Παίρνει ἀπὸ τὸ νερὸ καὶ νίβεται· δροσολογίεται. Ἀ-στόχαστα βγάνει κι' ἕνα ψαράκι πού ἦρε νεκρὸ σὲς πέτρες καὶ τὸ ρίχνει μέσα. Μὰ τὸ ψαράκι ζωντανεύει καὶ ἀρχίζει νὰ τριγυροφέρει μέσα στὸ νερό.

— Μπρέ! λέει, κάνοντας τὸ σταυρὸ του. Ἀλλὰ τὴν ἴδια ὥρα νοιώθει καὶ κείνος τὸ ἀρροστημένο του κορμὶ νὰ θρέφεται σὰν στέλεχος πλατάνου πού παίρνει νερὸ σὲς ρίζες του. Τὰ λέπια πέφτουν καὶ δειχνεται τὸ δέσμα ὀλομέταξο. Ἀμα πύρινο κουφοδρομεῖ σὲς φλέβες του, ψυχὴ μὲ ἄλλη ψυχὴ σταυρώνονται στὰ φυλλοκάρδια του, φτερά ἔκαμε νὰ πετάξει στὰ ἐπουράνια. Κουφάρι ἦταν, περισσότερὸ ἔγινε.

— Μπρέ! ξαναλέει· ἔλα, Χριστέ καὶ Παναγιά, κοντά μου!

Τρέχει ἔξω· κρατῶν τοὺς συντρόφους του. Γυρίζουν ἐκεῖνοι σὲς φανές, κοιτάζουν καὶ σταυροκοποῦνται. Ἀγγελοὶ εἶναι, ἄνθρωποι εἶναι, δὲν ἔξερουν.

— Μωρέ, ποῖς εἶσαι σύ;

— Ἐγώ, ὁ κασιδιάρης· κουφάρι ἦμουν, περισσότερὸ γίνηκα· φτερά ἔχω νὰ πετάξω στὰ ἐπουράνια.

Τρέχουν κοντά, τὸν κοιτάζουν ἀποδῶ, τὸν φέρνουν ἀποκεῖ, τὸν καλογνωρίζουν.

— Ἀμ' ποῖς σ' ἔκαμ' ἔτσι;

— Τῶς καὶ τῶς, ἦδρα τ' ἀθάνατο νερό.

— Πῶς; — πού;

— Μέσα στὴ σπηλιά.

Ἀκούνε καὶ θαμάζουν, ρίχνουν ὅ,τι εἶχαν στὰ χέρια τους καὶ τρέχουν στὴ σπηλιά. Φτάνουν ἔξω ἀπὸ τὴ σπηλιά, πιάνουν φίλονεῖα.

— Ὁχι, ἐγὼ θὰ μ'πῶ πρῶτος.

— Ὁχι, ἐγώ.

Λόγο πρὸς λόγον πιάνονται στὰ χέρια.

Ὁ γιατρός: Κι' εἶσαι, μήπως σοῦ κάνω κακό;

Πιάνονται στα χέρια, τραβούν τα στυλέτα μακελοκόβονται. Να τι θα ελπίσει ο παλιόκοσμος! Για να εύρουν την αθανασία, ήβραν όλοι το θάνατο μπρός στην πηγή της!

Το ναυτόπουλο, καθώς είδε αυτά που δάει στ' όρθολιθί και βάνει τις φωνές. 'Ακούνε από τις φρεγάδες, ρίχνουν βάρκες στη θάλασσα, αλλά τα χέρια στα κουτιά, βγαίνουν έξω. Μαθαίνουν και κείνοι το θάμα, ρίχνονται όλοι στη σπηλιά· μα αντί να χωρίσουν, πιάνουν τη φιλονεικία.

— 'Όχι, εγώ θα μω' πρώτος.

— 'Όχι, εγώ.

Λόγο προς λόγο πιάνονται στα χέρια, τραβούν τα στυλέτα, μακελοκόβονται και κείνοι.

Το ναυτόπουλο, βλέποντας έτσι πηδαι' πάλλει στ' όρθολιθί και βάνει τις φωνές. Βάνει τις φωνές, ακούνε από τις φρεγάδες, ρίχνουν και τις επιλοιπες βάρκες στη θάλασσα, βάνουν όλο το ποσόριο μέσα και βγαίνουν έξω οι καπετάνιοι. Βγαίνουν έξω, ρίχνονται από δω, τρέχουν απο- κεί, φωνάζουν, βρίζουν, φοβερίζουν· μα πώς τους ακούει; 'Όλοι οι άνδρες είναι πιασμένοι στα χέρια. Μανία σκοτωμού κι' αϊμάτων δόξα κυριεύει καθέναν που πλη- σιάζε σέ κελνή τη σπηλιά, λές και άχνι- ζε γύρω του Κάη δ θυμός. Οι ναύτες με τα στυλέτα θοήνο έκαναν οι σκλάβοι που δεν είχαν στυλέτα σήκωναν τις άλυσίδες και με την πρώτη άνοιγαν τον τάφο του έχθρου.

'Όσοι δεν είχαν άλυσίδες, πέτρες σήκωναν· κι' όσοι δεν είχαν πέτρες, εί- χαν τα δόντια και τα νύχια τους, που κα- τέβαζαν λουρίδες το κράς. Τό αίμα έβα- φε τις πλάκες περίγυρα. Οι σάρκες στα- τούσαν κοψίδια στα μαύρα χώματα. Οι σκοτωμένοι έφραζαν την πόρτα της σπη- λιάς κ' οι λαβωμένοι βαρυβογοούσαν.

'Ός τόσο δεν έπαυε δ σκοτωμός. 'Η δίωα του αίματος όσο πήγαινε όλο μεγα- λωνε. Οι ίδιοι καπετάνιοι άρχισαν να νοι- ώθουν κάποιο άφαντο χέρι να τους σπρώ- χνει στο χαυλ και δυό — τρεις φορές έφερναν το χέρι στο στυλέτο και γλνκό- σσαν τη μισή λάμα έξω από το θηκάρι της.

Μα κρατήθηκαν.

— Μωρέ σκυλιά, τί κάνουμε! Είπαν ά- ναμεταξύ τους. Τουτό είναι δεική κατά- ρα!... Σε τί κομματίσαμε κ' ήρθαμε να σφαγούμε συνατοί μας έδω στον έρμο θράχο!...

Ρίχνονται άμέσως στα γόνατα, κλαίνε, μύρονται, σταυροκοπιούνται.

— 'Αμάν Θεέ μου! σώσε μας από το κακό και ταξίμαστε όλοι στη χάρη σου. Έσχνοίμε τον κόσμο και τα καλά του! πα- ρατούμε γυναίκες και παιδιά, έλεος!

Μόλις τάχτηκαν οι καπετάνιοι, άμέσως έπαυε το κακό. Μειώες συνήρθε το ποσόριο. Σάν να μην ήξεραν τί έκαναν ως τώρα, είδαν με φόκη το σκοτωμό και τα αίματα έμπρός τους. Πέταξαν στη θά- λασσα τα στυλέτα και άρχισαν να κλαίνε τους συντρόφους που σκότωσαν με τα έ- δια τους τα χέρια.

Οι καπετάνιοι πήραν τότε το ναυτόπου- λο να τους δείξει τη σπηλιά για να βρούν το άθάνατο νερό. 'Αμα το εύρουν, σκέ- φτηκαν, άνασταίνουν εύκολα τους σκοτω- μένους. Πάνε μέσα στη σπηλιά, ψάχνουν άποδω, γυρεύουν άποκεί· σταλιά νερό. 'Ο φόνος το μόλιψε κι' έφυγε από το μάτι του ανθρώπου· μαζί χάθηκε και το ψαρά-

κι. Φαρμακωμένοι βγήκαν έξω οι καπε- τάνιοι. 'Αλλ' ως πού να έβγουν, άκούνε πού φρεσκάρει δ καιρός. Ζωντανά τα κίματα άρχισαν να δέρονονται στα ριζμιά σπηλιάδια.

— Τις βάρκες, μωρέ παιδιά! φωνάζουν δυνατά.

'Όστε να το είπουν, οι βάρκες βρίσκον- ται καρφωμένες στα δόντια του θράχου και ροκανίζονται άργά και άσφαλτα με τον άφρο του κυμάτου. 'Απελπισμένοι πηδάνε στ' όρθολιθί ν' άγναντέψουν τις φρεγάδες. Μα πού φρεγάδες; Τό κύμα πού έρχότανε δυναμωμένο από του Τσιρίγουν το στενό κι' ο άνεμος, άξιοι κι' οι δυό γεμιτζήδες, πόδισαν τα καμαρωτά πλεούμενα και τους έδωκαν δρόμο στ' ά- νοιχτά.

Οι καπετάνιοι πέφτουν στα γόνατα. Φώς φανερά έβλεπαν πώς ήταν έλλημη- Ρεού ν' άπομείνουν στο φοβερό άκρωτή- ρι. 'Ένα με το άλλο έχτισαν εκεί τα είκοσιτέσσερα μοναστήρια. Μα το άθάνατο νερό δεν ξαναφάνηκε. Μόνο δυό φορές το χρόνο στην πρώτη 'Ανάσταση και του Σωτήρος, την ώρα που άνοιγουν τα 'Ε- πουράνια, δ θράχος ρίχνει από μια στά- λα στη γη. Πολλοί πηγαίνουν και ξενι- χτούν μέσα στη σπηλιά, καλογόροι και λαϊκοί, άντρες και γυναίκες με τα μαν- τήλια στο χέρι και τα μάτια κολλημένα στου θράχου το μακαριστό μαστόδι. 'Ο- μως άδικα ξενυχτούν. 'Ο θράχος το βγάζει κ' η γη ζηλιάρα το άναρουφά εύ- θύς. Φοβάται λές, μην τ' άποχτήσει ο μαυρός άνθρωπος και γλιτώσει από το φοβερό της χωνευτήρι. Κ' οι ξενυχτισμέ- νοι φεύγουν κάθε χρόνο με την ίδια πί- κρα στην ψυχή, χωρίς να ίδουν άλλο, πα- ρά τα κάτωπα κάκαλα που κοίτονται βωμής άκόμη στη μέση της σπηλιάς.

'Εγώ είδα τα κάκαλα και γώ άκουσα για τις φρεγάδες τις βασιλικές. 'Από' παραδείσαν για χρόνια στ' άνοιχτά, κα- τέβηκαν σβύλες στον άμμο του βυθού. 'Η μία βρίσκεται στης Κρήτης τα νερά, η άλλη κάπου στη Ρόδο, κ' οι άλλες δυό ά- νάμεσα στα Δωδεκάνησα. Είναι ακόμα έ- διες κι' άπαράλλαχτες, όπως πρωτοφά- νηκαν στα νερά του Καβομαλιά. Είναι χυτές πρόμη πλώρη κι' έχουν τις άρμα- τισίες τους βασιλικές και κείνες. Τα κα- τάστια τους άτόφια μπροτότινα, από κα- τω στην σκάσα ως άπάνω στη γαλέτα. Τις άντένες όλες άτσάλινες, σχοινιά και ξάρτια από καμψηλότριχα και τα πανιά τους όλομεταξα. 'Αν ρωτάς για τις κου- παστές και τις μπαταρίες τους, στο σύρ- μα είναι ντυμένες. Κ' έχουν στην πλώ- ρη για θαλασσομάχο ένα διαμαντοκόλλη- το σταυρό, τρόμο των στοιχειών και φοί- κη του κυμάτου. Στην πρόμη, άπάνω στο τιμόνι, έχουν το 'Αγιο Βαγγέλιο και στο μεσανό κατόρτι ψηλά σ' ένα δικέφαλο άητό την Παναγιά, που λάμπει — προ- σκυνώ τη χάρη της — σάν αϊνερινός. Κά- θε αύγή, με το πρώτο άνάβλεμμα του ήλιου, οι φρεγάδες άστρατοβολούν στα γαλανά νερά. Τώρα ψυχή δεν έχουν· έρ- μες είναι από ναύτες κι' από καπετά- νους. 'Όμως δά έρθει ή ώρα που η ψυχή θα πάσουν και γοργόνες καστρουίτισσες θα σμίξουν και θα σύρουν πάλι στο δρόμο τους. Και θα γυρίσουν νικηφόρες πίσω στα πατρογονικά μας τα λιμάνια, στο δο- ξασμένο θρόνο του άναστημένου μας του Βασιλιά.

ΜΑΘΕΙΕ ΟΤΙ...

Τό λάδι του καλαμποκιού χαρίζει εκθαμβωτική λευκότητα στα δόν- τια... 'Ένας Παρισινός γιατρός άνεκάλυψε ότι το λάδι αυτό σα- ματίζει την πυόρροια και την ούλί- τιδα που καταστρέφει την όδοντο- στοιχία. Μιά ή δυό κουταλιές την ήμέρα στη σαλάτα έξασφαλίζουν την ύγεία και τη λευκότητα των δοντιών. Δυστυχώς, όπως όλα τα σπορέλαια το λάδι του καλαμπο- κιού είναι μάλλον δυσάρεστο στην όσμή και στη γεύση. Ραφινάριο- μένο υποφέρεται, αλλά χάνει τα πηκυσάτερα ώφέλιμα συστατικά του.

Τό κρασί περιέχει δύο ισχυρότα- τα αντιβιοτικά που σκοτώνουν όλα τα μικρόβια, άποκαλύπτει σέ μια πρόσφατη άνακάλυψη του δ καθηγητής Ζενεβουά της Ιατρικής σχολής του Μπορντώ. Στο κόκκινο κρασί ο Γάλλος έπιστήμων άπεμό- νωσε μια πολύ δραστική ουσία που έξολοθρεύει ώρισμένα είδη βακίλ- λων του πύθηνου συστήματος. 'Αλλά το κρασί πρέπει να είναι καλής ποιότητας, χωρίς χημικές ουσίες και κατά προτίμηση παλιό, γιατί διαπιστώθηκε πώς η περιεκ- τικότητά του σε αντιβιοτικά φτά- νει στο μέγιστο όριό της δύο ή τρι- α χρόνια μετά την εμφιάλωση.

Οι 'Αμερικανοί χειρουργοί τε- λειοποίησαν μια πρωτότυπη μέθο- δο για τη θεραπεία της βαρηκοίας και της κωφότητας. Με τη βοήθει- α μιας λαβίδας, εισάγουν στον ά- κουστικό άγωγό του άρρώστου έ- να μικρό μαργαριτάρι από πλαστι- κή ύλη. Τά ήχητικά κύματα δο- νούν το μαργαριτάρι και δίνουν την αίσθηση της ακοής.

Τό άποτελεσματικότερο όπλο του δύτου κατά των άνθρωποφά- γων καρχαριών είναι ένα δηλητή- ριο που άνακαλύφθηκε πρόσφατα από τον Αύστραλό ειδικό επί της «υποβρύχιας Ιατρικής» δρα Σέην Γουότσον. 'Η δηλητηριώδης ουσία δοκιμάστηκε σ' ένα άλχημάτο φα- λαινοκαρχαρία. Είκοσι δευτερό- λεπτα μετά την ένεση το ζωο πα- ρέλασε και σέ δώδεκα λεπτά ή καρ- δια είχε πάψει να χτυπάει. ('Η καρδιά ενός καρχαρία μπορεί να έξασκοινηθεί να χτυπάει 48 ώ- ρες μετά το φαινομενικό του θά- νατο.) Δεν μένει παρά να έφευρε- θεί ένα είδος ψαροτούφεκου για την εκτόξευση του δηλητηρίου κατά των καρχαριών.

Σταδμός

Νουβέλλα του ΑΝΤΡΕ ΜΩΡΟΥΑ της Γαλλικής 'Ακαδημίας

ΗΝ πιό παράξενη ιστορία της ζωής μου; είπε. Με δάξετε σέ άμνηνία. Είχα στη ζωή μου πολλές ιστορίες. — Καί φαντάζομαι πώς έχετε και τώρα.

— 'Ό! όχι! φρονίμειρα.. Πού σημαίνει με άλλα λόγια, πώς χρειάζομαι άνάπαυ- ση. Τώρα είμαι κατευχαριστημένη ύ- ταν μπορώ να μείνω μόνη μα βραδυά να ξαναδιαβάσω παλιά γράμματα ή ν' άκούσω κανένα δισκο.

— Είναι άδύνατο να μη σάς φλερ- τάρουν πιά οι άνδρες. Τά χαρκτηριστι- κά σας διατηρούν τη φινέτσα τους. Κι' αυτή ή στοχαστικότητα στο βλέμμα, ή άνεπαίοθητη πίκρα στο στόμα, ζήτηση παλιάς πείρας ή ίσως ξεχασμένον καύ- μων, τους προσθέτουν κάτι το συγκλο- νιστικό... Είναι άκατανίκητο..

— Είστε πολύ καλός... Ναι, έχω α- κόμη θαυμαστές. Τό κακό είναι που δεν πιστεύω πιά σ' αυτούς. Ξέρω τόσο καλά τους άνδρες, δυστυχώς. Τη φλόγα τους όσο δεν άπέκτησαν αυτό που θέλουν, β- στερα την άδιαφορία τους ή τη ζήλεια τους. Λέω: γιατί να πάω να ξαναδώ μια κομωδία που ξέρω ποιά θα είναι ή κα- τάληξη της; Στά νιάτα μου τά πράγμα- τα ήταν διαφορετικά. Κάθε φορά νόμι- ζα πώς είχα βρεί τον καταπληκτικό άν- θρωπο που θα μ' άποσπούσε από τις άμ- φιβολίες μου και τους δισταγμούς μου. Τά έπαιξα όλα για όλα... Νά, πριν πέν- τε μόλις χρόνια γνώρισα τον Ρενώ, τον άνδρα μου, και μου δημιουργήθηκε ή έντύπωση του καινούργιου. 'Ηταν δυ- νατό, βάνιστος, σχεδόν. Γελούσε με τις άγωνίες μου, τους ένδοιασμούς μου... με τίναζε δλόκληρη σάν ώρμη άχλαδιά. Νόμιζα πώς είχα βρεί σ' αυτόν τον σω- τήρα μου. 'Όχι, πού ήταν τέλειος. Του έλειπαν οι τρόποι, ή καλλιέργεια. Μα μου έφερνε κάτι που δεν το είχα ποτέ: τη σιγουριά, τη σταθερότητα. 'Ηταν τό πασιόβιο στην τρικυμία.. Αυτό τουλάχισ- τον πιστεύα τότε.

— Δεν τό πιστεύετε πιά; — Είστε καλά πώς όχι. Ο Ρενω δοκίμασε τρομερές άπογοητεύσεις. Χρειό- ντηκε να τον παρηγορήσω, να του δώ- σω κουράγιο, να τον στηρίξω. 'Τπερα- σίστηκα με όλα τα μέσα τόν 'Τπερα- σιστή μου. Οι πραγματικά δυνατοί άν- δρες είναι σπάνιοι.

— Γνωρίσατε τουλάχιστον έστω κι' ένα;

— Ναι, γνώρισα ένα. 'Ό! όχι για πο- λή διάστημα και κάτω από συνθήκες κα- ταπληκτικές.. 'Αλήθεια, μου ρωτούσατε πριν ποιά στάθηκε ή πιό παράξενη περι- πέτεια της ζωής μου. Αυτή είναι.

— Πείτε μου την.

— Θα χρειαστεί να ψάξω στις άνα- μνήσεις μου.. 'Τότερα είναι μάλλον με- γάλη κι' έχετε τόσο λίγη ώρα πάντοτε στη διάθεσή σας.

— Μα όχι, σάς άκούω.

— 'Ας είναι λοιπόν... Πάνε είκοσι χρόνια από τότε. 'Ημουν μια πολύ νεα-

ρή χήρα. Θυμάστε τον πρώτο μου γάμο;

Είχα παντρευτεί, για να εδχαριστήσω τους γονείς μου, έναν άνθρωπο πολύ με- γαλύτερο από μένα, για τόν οποιο αϊ- σθανόμυνα βέβαια συμπάθηα, μα συμ- πάθεια κόρης προς πατέρα... 'Ο έρωτας μαζί του μου είχε φανεί σάν καθήκον εύγνωμοσύνης, όχι σάν εύχαρίστηση..

Πέρανε μετά από τρία χρόνια αφήνοντάς με σέ μια σχετική οικονομική άνεση. Ξαφνικά λοιπόν, μετά από την οικγογε- νειακή και ύστερα την συζυγική κηδεμονία, βρέθηκα έλεύθερη, κυρία των πράξεών μου και της τύχης μου. Μπορώ να πώ, χωρίς ματαιοδοξία, πώς ήμουν τότε άρεκέτα δ- μορφη...

— Περισσότερο από όμορφη.

— 'Όπως προτιμάτε.. Πάντως άρεσα και είχα σέ λίγο από πίσω μου όληλη- ρο σύνταγμα θαυμαστών. Οι προτιμήσεις, μου έμένα πηγαν σ' έναν 'Αμερικανό. Πολλοί ώστόσο, μεταξύ των Γάλλων άν- τιζήλων του, μου άρεσαν περισσότερο. Είχαμε τις ίδιες προτιμήσεις, ήξεραν να κάθουν ώρατα κομπλιμέντα. 'Ο Τζάκ διά- βαζε έλάχλια. Δεν του άρεσε άλλη μου- σική από τα εμπλουζα και τη τζάζ κι' όσο για ζωγραφική, ακολουθούσε τη μό- δα με άφέλεια μικρού παιδιού. Δεν ήξερε να μιλά ώρατα για άγάπη... 'Η μάλλον, δεν μιλούσε καθόλου. Περιοριζόταν στο να μου κρατάει το χέρι στον κινηματο- γράφο, στο θέατρο ή στον κήπο διαν- είχε περγάρι και να μου λέει: «Γιού άρ- τζάστ γόντερφουλ». 'Επρεπε να τόν βοί- σκω πολύ άνισαό. Κι' όμως όχι. 'Εβγαί- να εδχάριστα μαζί του. Μου φαινόταν ντόμπρος, με καθαρό μυαλό. Μου έδινε τό ίδιο αίσθημα της ασφάλειας, όπως μου έδινε στις άρχές κι' ο τωρινός άνδρας μου. Οι άλλοι φίλοι μου ήταν διστακτικοί στις προθέσεις τους. Με ήδελαν για σύ- ζυγο ή για έρωμένη; Δεν έκφοράζονταν

ποτέ καθαρά. Με τόν Τζάκ όμως τίποτε τέτοιο. 'Η ιδέα του άπλου δεσμού του προκαλούσε φόκη. 'Ηθελε να με παν- τρευτεί, να με πάει στην 'Αμερική, όπου θα του χαρίζα όμορφα παιδιά κατα- σαρμάλικά σάν αυτόν, με τη δική του μι- κρή και ίσια μύτη, την έρρινη προφορά του, την άφέλεια του. 'Ηταν ύποδιευ- θυντής στην Τράπεζά του. Μιά μέρα, ίσως, θα γινόταν διευθυντής. Πάντως δεν θα μās έλειπε τίποτε και δά είχαμε και τ' αυτοκίνητό μας. Αυτές ήσαν οι φιλοδοξίες του για τη ζωή.

Σας όμολογώ πώς όλ' αυτά μου ά- ρεσαν. Σας φαίνεται περίεργο; 'Ηταν δ- μως μέσα στη φύση μου. 'Επειδή εί- μαι ή ίδια μάλλον πολύπλοκη, οι άπλοι χαροκίηρες με τραβούν. 'Τότερα δεν τά πήγαίνα και πολύ καλά με την οικγογένειά μου. Με τό να ζήσω στις 'Ηνωμένες Πο- λιτείες ήταν ένας τρόπος να τούς ξεφύ- γω. 'Ο Τζάκ, μετά από παραμονή μερι- κών μηνών σέ ύποκατάστημα του Πα- ρισιού, εά έπέστρεψε στη Νέα 'Τόρκη. 'Όταν έφυγε του ύποσχέθηκα να πάω να τόν βρώ εκεί και να παντρευτούμε. Ση μειώστε πώς δεν έγινα έρωμένη του. Δεν έφταιγα εγώ. Θά ύποχωρούσα αν μου τό είχε ζητήσει. Μα δεν μου τό ζήτησε. 'Ηταν κάτι αντίθετο στις πεποιθήσεις του. 'Ηταν καθολικός, με άσθηρες άρ- χές και ήθελε ένα τίμιο γάμο στόν Σαίβ — Πάτρικ της 5ης Λεωφόρου, με παρανύμφους και παρανύμφες. Κι' αυτό μου άρεσε.

Συμφωνήσαμε να πάω να τόν βρώ τόν 'Απρίλη κι' ο Τζάκ δά μου έστειλε τό αεροπορικό μου εισιτήριο. 'Ετσι κι' έγινε. 'Αποχαρέτσα τούς δικούς μου κι' έφυγα. 'Εφθάσα στο Λονδίνο στις έπτά το βράδυ. Τό αεροπλάνο θα έκαμνε στα- θμό δυό ώρών. Θά τρώγαμε στο αεροδρό- μιο και θα ξεκινούσαμε για τη Νέα 'Τόρκη στις έννιό.

Σας άρεσουν τά αεροδρόμια; 'Εγώ τά τρελλαινόμαι. Είναι πιό καθαρά και πιό μοντέρνα από τους σιδηροδρομικούς στα- θμούς. Φωνές περιεργες και λίγο άκατα- νόητες, γιατί παραμορφώνονται από τά με- γάφωνα, καλούν τους ταξιδιώτες για μα- κρινές, έξωτικές χώρες. Μέσα από τά τζάμια βλέπεις να προσγειώνονται και ν' άπογειώνονται πελώρια αεροπλάνα. 'Ο δίσκοσμος είναι περίεργος και γεμιστος

Τό γεύμα του ψαρά.

33

δὴ παντρευθὼ τὸν Τζάν Παύλο.

— Αὐτὸ μοῦ δημιουργεῖ μεγάλες εὐ-
τυχίες. Νομίζω πὼς οὔς ἔδωσα καλὴ
συμβουλὴ, μὰ μπορεῖ νὰ γελάσῃκα.

— Ὅχι, δὲν μπορεῖ νὰ γελασθήκα-
τε. Ἐξ ἄλλου ξέρω καλὰ πὼς ἐγὼ αὐ-
τῇ τῇ στιγμῇ δὲν γελιέμαι. Τὰ βλέπω
ὅλα τόσο καθαρά. Δὲν θὰ φύγω.

— Δόξα νᾶχει ὁ Θεός. Ἐχετε σω-
θεῖ.

Γόρσιε καὶ μὲ κῦτταξε συγκινημένος.

— Καὶ τώρα τί κάνουμε; ρώτησε.

— Θὰ συνεχίσουμε τὸ δρόμο μας πρὸς
τὸ ἀεροδρόμιο. Τὸ ἀεροπλάνο σας περι-
μένει. Ἐγὼ θὰ στεῖλω ἕνα τηλεγράφημα
στὸν Τζάν γιὰ νὰ μὴ μὲ περιμένει καὶ
θὰ πάρω ἄλλο ἀεροπλάνο γιὰ τὴ Γαλλί-
α. Τὸ ὄνειρο τέλειωσε.

— Ἦταν ἕνα ὥραϊο ὄνειρο, εἶπε.

— Ἕνα λευκὸ ὄνειρο.

Λίγο ἀργότερα, μὲ τὸ χέρι μου περα-
σμένο κάτω ἀπὸ τὸ μπράτσο του, θρι-
σκώμασταν πάλι στὴ μεγάλη σάλα τοῦ
ἀεροδρομίου.

Δὲν εἶμαι σὲ θέση νὰ σᾶς ἐπαναλά-
βω τὰ ὅσα μοῦ εἶπε σ' αὐτὰ τὰ εἰκοσι
τελευταία λεπτά πού μᾶς ἔμεναν. Ἦσαν
πραγματικοὶ κανόνες ζωῆς. Ἔτυχε ἀρ-
κετὲς φορές νὰ μοῦ πεῖτε ὅτι ἔχω ἀνδρι-
κὲς ἀρετές, ὅτι εἶμαι πιστὴ φίλη, ὅτι
δὲν λῶ ψέματα. Ἄν αὐτὰ τὰ πράγματα
εἶναι ἀληθινά, τὰ χρωστῶ στὸν Πήτερ
Ντάν.

Τέλος τὸ μεγάφωνο κάλεσε τοὺς ἐπι-
βάτες γιὰ τὴ Νέα Τόρη. Τὸν πήγα ὡς
τὴν πόρτα. Ἐκεῖ σηκώθηκα στὶς μύτες
τῶν ποδιῶν μου καὶ τὸν φίλησα στὸ
στόμα. Δὲν τὸν ξαναεῖδα ποτέ.

— Γιατί; Δὲν τοῦ δώσατε τὴ διεύθυ-
σὴ σας;

— Naί, μὰ δὲν ἔγραψε. Νομίζω ὅ-
τι τοῦ ἄρεσε νὰ περνᾷ ἔτσι ἀπὸ τὴ ζωὴ
τῶν ἀνθρώπων, νὰ τοὺς προσανατολίζει
καὶ μετὰ νὰ χάνεται.

— Κι' ἐσεῖς δὲν ζητήσατε ποτὲ νὰ
τὸν ξαναβρεῖτε;

— Γιὰ ποῦ λόγος; Μοῦ εἶχε δώσει,
ὥπως ἔλεγε, τὸν καλύτερο ἑαυτό του. Δὲν
θὰ ξαναβρίσκαμε ποτὲ τὴν ἐξάισια ἀ-
τιμόφατα ἐκείνη τῆς μοναδικῆς νύχτας.
Ὅχι, καλύτερα ἦταν ἔτσι. Δὲν πρέπει
νὰ προσπαθοῦμε νὰ ζήσουμε δυὸ φορές
μὴ πολλὰ τέλεια στιγμῇ. Μὰ δὲν εἶχα
δίκιο πὸς ἔλεγα πὼς αὐτὴ ἡ περιπέ-
τεια στάθηκε ἡ πῦρ παράξενη τῆς ζω-
ῆς μου; Δὲν τὸ βροῖκατε κι' ἐσεῖς κατα-
πληκτικὸ τὸ ὅτι ὁ ἀνθρώπος πὸς μ' ἔ-
κανε νὰ ζήσω στὴ Γαλλία κι' ὄχι στὴν
Ἀμερική, πὸς εἶχε ἐπάνω μου τὴ με-
γαλύτερη ἐπίδραση ἦταν ἕνας ἄγνωστος
Ἀγγλος πὸς συνάντησα τυχαῖα σ' ἕνα
ἀεροδρόμιο;

— Αὐτὸ μοῦ θυμίζει, εἶπα, τὴν πα-
λιὰ ἐκείνη ἱστορία ὅπου ἕνας θεὸς με-
τεμπεύεται σὲ ζητιάνο γιὰ νὰ πλησι-
αίει εὐκολότερα τοὺς θνητούς... Μὰ στὴν
πραγματικότητα, Μαρσέλ, ὁ ἄγνωστός
σας δὲν σᾶς μεταμόρφωσε τόσο πολὺ ὅ-
σοι τελικὰ παντρευνήκατε τὸν Ρενὼ πού,
ἂν καὶ μὲ διαφορετικὸ ὄνομα, εἶναι ὁ
ἴδιος τύπος μὲ τὸν Τζάν.

Ἐμεινε μὴ στιγμὴ συλλογισμένη.

— Naί, μουρμούρισε. Δὲν ἀλλάζει
ἐντελῶς τοὺς ἀνθρώπους. Τὸς ρεπουσά-
ρεις.

(Μετ. Ε. ΓΟΝΑΤΟΠΟΤΑΟΥ)

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΜΕΤ. ΣΥΛΒΑΣ ΑΚΡΙΤΑ

ΤΑ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΑ: Ὁ Φέλιξ Μέντελσον βαρυστη-
μένος ἀπὸ τὶς ἀκαρπες προσπάθειές του ν' ἀναδείξει τὴ
μουσικὴ τοῦ Μπάχ καὶ ἀπογοητευμένος ἀπὸ τὴν ἔλλειψη κα-
τανόησης πού συναντᾷ γύρω του, ἀκόμα καὶ ἀπὸ τὴ γυ-
ναῖκα του, ἐγκαταλείπει τὸ σπίτι του καὶ ρίχνεται στὴν
περιπέτεια, συναντώντας ξανά τὴν παλιὰ φιλενάδα του Μα-
ρία Σάλλα. Γρήγορα δμως μετανοιώνει καὶ γυρίζει πάλι στὴν
οἰκογένειά του, μὲ νέα ὄνειρα γιὰ τὴν ἀνάδειξή τῶν «Παθῶν»

250

ΑΦΗΣΕ τὸ ραββὶμὸς τῆς καὶ κάρησε
στὰ γόνατά του.

— Ἴσως νὰ μὴ βροῦμε καὶ μεγάλες
δυσκολίες. Ὁ κόσμος μᾶς φέρεται πολὺ
καλὰ ἀπὸ τότε πὸς γυρίσαμε.

— Αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια.

Ὁ Φέλιξ εἶχε ξαφνιαστεί ἀπ' τὴ θεο-
μότητα τῆς ὑποδοχῆς του. Μὰ πάνω ἀπ'
ὅλα τὸν συγκίνησε ἡ ἀφοσίωση τῶν μα-
θητῶν του. Εἶχε βρεῖ στὴν ἔδρα του λου-
λούδια καὶ σὲ μὴ λεπτὴ βελουδένια θή-
κη μὴ μπαγκέττα.

— Ἀκόμα κι' οἱ σύμβουλοι φέρονταν
φιλικὰ, εἶπε, ἐκτὸς ἀπ' τὸν Γκρουγκερ,
πὸς ἐξακολουθεῖ νὰ μὲ μισεῖ, ὅπως πάν-
τα.

— Αὐτὸς μισεῖ τοὺς πάντες.

— Τὸ ξέρω. Πάντως οἱ σύμβουλοι δεῖ-
ξανε χαρὰ πὸς γύρισα. Φοβάμαι, ὅμως,
πὼς θ' ἀλλάξουν σὰ μαθευτεῖ πὼς σκο-
πεύω νὰ τραβήξω μπροστὰ μὲ τὰ «Πάθη».

— Δὲν μπορεῖς νὰ τοὺς εὐχαριστήσεις
ὅλους; Στὸ μεταξύ τί σκοπεύεις νὰ κά-
νεις;

— Γιὰ νὰ εἶμαι εὐλικρινής, δὲν ξέρω
ἀκριβῶς, τῆς ὁμολόγησε. Χρειάζομαι
μὴν ὀρχήστρα, σολίστες, τραγουδιστές.
Θὰ εἶναι ἕνας κολλοσιαῖος ἄθλος.

— Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ συζητήσουμε,
νὰ καταστρώσουμε σχέδια, ἂν θέλουμε νὰ
κερδίσουμε.

— Εἶχα μὴν ἰδέα, εἶπε δισταχτικά.
Σκέφθηκα νὰ ἔπαιζα μερικὰ κομμάτια ἀπ'
τὰ «Πάθη», στὰ μέλη τῆς ὀρχήστρας,
τὴν ὥρα τῶν διαλειμμάτων. Σὰν μουσικοὶ
θὰ βλέπανε τὴν ὁμορφιά τοῦ ἔργου. Μπο-
ρεῖ νὰ ὑπογράψαν μὴ αἴτηση, ζητώντας
ἀπ' τὸ συμβούλιο...

— Ξεχνᾷς, χρυσέ μου, πὼς οἱ ἀνθρώ-
ποι αὐτοὶ εἶναι φτωχοί. Χρειάζονται τοὺς
μισθοὺς γιὰ ν' αγοράσουν φαί, παπούτσια
γιὰ τὰ παιδιά. Ἐσὺ δὲν τὰ σκέφτεσαι
ποτέ τὰ λεφτά, γιατί τὰ ἔχεις. Οἱ φτωχοὶ
δὲν σκέφτονται τίποτε ἄλλο. Ποτέ τους
δὲν θὰ τολμήσουν νὰ πᾶνε κόντρα στὸ
συμβούλιο, ἀκόμα κι' ἂν τὰ «Πάθη» εἴ-
χανε γραφτεῖ ἀπ' τὸν ἴδιο τὸ Θεό.

— Ἴσως νᾶχεις δίκιο. Παραδέχτηκε
γοητευμένος κι' ἐνωχλημένος. Τότε τί
προτείνεις;

— Δὲν ξέρω ἀκόμα. Γιὰ τὴν ὥρα ἐ-
ξακολούθησε τὴ δουλειά σου. Πήγαίνε τὰ

μ' ὅλους καλὰ. Μὴ λές λέξη γιὰ τὰ «Πά-
θη», ὅπου νὰ δοθεῖ ἡ συναυλία τοῦ Σοπέν.

— Δηλαδή τὴν ἄλλη δευτέρα.

— Ἴσως τότε κάτι θὰ σκεφτοῦμε. Ὁ
Θεὸς εἶναι μαζί μας. Στὸ μεταξύ θάθελα
νὰ κάνω κάτι. Σὲ κάτι θὰ μποροῦσα νὰ
βοηθήσω κι' ἐγώ.

— Εἰσαι γλυκεριά, τῆς εἶπε τρυφερὰ
συγκινημένος.

— Μπορῶ νὰ διαβάσω τίς νότες καὶ
θὰ μποροῦσα ν' ἀντιγράψω μουσικὴ, δὲν
εἶναι; πρότεινε ξέπνοη ἀπ' τὸ τὸλμημά
της. Θὰ μοῦ δείξεις καὶ θάμαι πολὺ
προσεχτικά.

Πὼς μποροῦσε ν' ἀντέξει σ' αὐτὰ
τὰ γαλάζια μάτια, τὰ τόσο ταπεινὰ καὶ
παρρηχητικά τώρα;

— ...Θὰ εἶναι ὑπέροχο, τῆς εἶπε. Ὑ-
πέροχο... Θὰ ἔχεις μπόλικη μουσικὴ ν'
ἀντιγράψεις. Στοιβεῖς ὁλάκερες.

— Ἴσως αὐριο θὰ μποροῦσες νὰ μοῦ
δώσεις δυὸ τρεῖς σελίδες, ὅχι καὶ πολὺ
δύσκολες, καὶ σὰν γυρίσεις θὰ σοῦ δείξω
ὅ,τι ἔχω κάνει.

— Ἐξέρεις κάτι; τῆς ψιθύρισε στ' αὐ-
τάκι. Σ' ἀγαπῶ.

Ἐκείνη κουλουριάστηκε πάνω του.

— Ἀλήθεια, τῆς εἶπε λίγο ἀργότερα.
Δὲν ξέρω ἂν σοῦ τῶπα, ἀλλὰ προτοῦ φύγω
γιὰ τὴ Δρέσδη, ὁ Σμιτ μοῦ ζήτησε νὰ
τοῦ δώσω μὴν ἀπ' τίς χορωδίες τῶν
«Παθῶν». Εἶναι πρόεδρος κάποιου φωνη-
τικοῦ σωματείου. Στὸ διάστημα τῆς ἀ-
πουσίας μου κάνανε δοκιμές, καὶ θέλει
νὰ πᾶω νὰ τοὺς ἀκούσω τὴν ἄλλη δευ-
τέρα.

— Θὰ μποροῦσα νὰρθω κι' ἐγώ;

— Ἐσὺ;

— Καὶ γιατί ὄχι;

— Σὲ εἰδοποιῶ πὼς θάναί ἡ Σάρα καὶ
ἡ Μάρα. Ἐκείνη δὲν μπόρεσε ν' ἀπαντή-
σει, γιατί τὴ χεῖλη του σφράγισαν τὰ
δικά της.

Η ΣΥΝΑΥΛΙΑ τοῦ Σοπέν ὑπῆρξε με-
γάλη ἐπιτυχία. Τὰ κοντοσυμπολία,
γύρω ἀπ' τὸ δεσμὸ του μὲ τὴ διά-
σημη Γεωργία Σάνδη, — μὴ φοβερὴ
γυναῖκα πὸς κάπνιζε, ντυνόταν ἀντρί-
κια, κι' ἔγραφε τολμηρὰ διβλία — εἴ-
χαν πλάσει γύρω του ἕνα γοητευτικὸ ἄ-
ρωμα ἀμαρτίας. Ὅταν ἐμφανίστηκε στὴ
σκηνὴ, μελαγχολικὸς καὶ κομψός, ἐπιβε-

βαίωσε τίς ὑπομνῆς ὁλονῶν.

Μὰ κι' ὁ Σοπέν ἔφρευε τὸ πρωτὶ ὅ-
στερα ἀπ' τὸ δειπνὸ ἡ Σεσίλ ζήτησε συγ-
γνώμη, κι' οἱ δυὸ ἄνδρες μέινανε μόνον
Μιλήσανε λίγο. Τοὺς ἔφτανε πὸς ἦταν
καὶ πάλι μαζί. Ἡ σιωπὴ δὲν ἐξασθενεῖ
τὴ φιλία.

Σὲ λίγο, ὁ Σοπέν μίλησε στὸ Φέλιξ
γιὰ τὸ τέλος τοῦ δεσμοῦ του μὲ τὴ Σάν-
δη.

— Ἦταν φοβερό, ἔκανε πνιχτά. Ὅταν
οἱ ἐραστές χωρίζουν ἕστερα ἀπὸ μακρό-
χρονο δεσμό, θαρρεῖς πὼς θέλουμε νὰ θύ-
ψουν τὴν ἀγάπη τους στὴ λάσπη.

— Ποιὰ εἶναι τὰ σχέδιά σου; ρώτησε
ὁ Φέλιξ, γιὰ νὰ ἀλλάξει τὸ δρόμο τῆς
οἰκονομίας του.

Ὁ Πολωνέζος κύνησε τοὺς ὤμους μὲ
σλαβικὴ μοιρολατρεία.

— Δὲν ξέρω. Τὰ πράγματα στὸ Παρί-
σι πᾶνε πολὺ ἄσχημα. Ἐπάρχουν φήμες
γιὰ ἐπανάσταση καὶ πολλοὶ ἀπ' τοὺς μα-
θητές μου, φύγανε κι' ἄλλες γιὰ τὸ ἐξω-
τερικόν. Εἶμαι καὶ πάλι ἀπένταρος. Ἡ μὴς
Στρίλινγκ, μὴ ἀπ' τίς ἐλάχιστες μαθη-
τοῖές μου, πρότεινε νὰ φροντίσει γιὰ μὴ
σειῶα ἀπὸ ἰδιωτικά κονσέρτα στὴν Ἀγ-
γλία. Μᾶλλον θὰ πάω, — ἂν ἔχει τὴ δύ-
ναμη.

Ἔστερα ἀπὸ διακοπὴ πρόσθεσε.

— Παρατήρησες πὼς στὸ τέλος, οἱ Ἐγ-
γλέζοι ἐρχονται νὰ βοηθήσουν τοὺς ἀ-
πελπισμένους μουσικούς;

— Ἀκόμη κι' ὁ Μπετόβεν χρειάστηκε
νὰ θερμοπαρακαλέσει γιὰ μὴ προκαταβο-
λὴ ἀπ' τὴ φιλαρμονικὴ τοῦ Λονδίνου.

— Καὶ τὸ πῶς περιέργο εἶναι πὼς τὴν
πῆρε, χαμογέλασε ὁ Σοπέν.

Τ' ἄλλο πρωτὶ, ὁ Φέλιξ τὸν συνώδεψε
στὸ σταθμό. Ἐνῶ τὸν χαιρετοῦσε, ἐνοιω-
σε πὼς τὸ τραῖνο αὐτὸ ἔπαιρνε τὸ φέ-
λο του γιὰ πάντα ἀπ' τὴ ζωὴ του.

Τὸ ἴδιο βράδυ εἶπε στὴ Σεσίλ.

— Ἀπόψε γλυκεριά μου, θ' ἀκούσουμε
τοὺς τραγουδιστές τοῦ Χέρμαν Σμιτ.
Σὲ προειδοποιῶ, ὅμως, πὼς δὲν θάναί
ἀνθρώπου τῆς σειράς σου.

— Θὰ δοῦμε.

Στὸ ἐργαστήρι, καμμιὰ πενήντα ἂν
τρεῖς καὶ γυναῖκες στεκόντανε σὲ μικρὲς ὀ-
μάδες. Μόλις μπήκανε μέσα ἡ Σεσίλ κι'
ὁ Φέλιξ, σταματήσανε τίς κουβέντες καὶ
στρέψανε τὰ κεφάλια.

Ὁ Χέρμαν ἔτρεξε συγκινημένος νὰ
τοὺς προϋπαντήσει.

— Μὲ τὴν ἄδειά σας, τώρα θ' ἀρ-
χίσουμε.

Ὁ Φέλιξ κράτησε τὴν ἀναπνοή του.
Μὴ ἀνατρίχλα διέτρεξε τὴ ραχοκοκα-
λιά του καὶ τὰ χέρια του ἀπάξανε τὰ
μπράτσα τῆς πολυθρόνας, καθὼς ἀργὰ
ἀργὰ τὰ «Πάθη» ζωντανεύανε. Ἀκό-
μη καὶ δίχως τὴ βοήθεια τοῦ δογάνου
καὶ τῆς ὀρχήστρας τὸ μεγαλεῖο τοῦ ἔργου
φάνταζε ἀκατανίκητο, ὥπως ἡ ἀνατολὴ
τοῦ ἡλίου πὸς φλογίζει τὸν πρωῒνὸ
οὐρανόν. Εἶχε δίκιο. Αὐτὴ ἦταν ἡ σπου-
δαιότερη μουσικὴ πὸς γράφθηκε ποτέ καὶ
αὐτός, θὰ τὴν ἔδινε στὸν κόσμο, ἀκό-
μη κι' ἂν τοῦ στοίχιζε τὴ ζωὴ.

Ἐνοιωσε τὸ χέρι τῆς Σεσίλ στὸ δικό
του, κι' ἡ καρδιά του χτύπησε ἀπὸ ἀ-
γάπη. Naί, ἐκείνη θριασκόντανε ἐκεῖ
στὸ πλευρό του.

Στὸ διάλειμμα γνωρίσανε τοὺς τρα-
γουδιστές, σφίξανε τὰ ροζισμένα χέ-
ρια τῶν ἀνδρῶν. Ὁ Σμιτ, ζώντας τοῦ-
τὴ δῶ τὴ στιγμὴ τῆς δόξας του, ἔ-

κανε τίς συστάσεις.

Οἱ γυναῖκες ἀνῆκαν κι' αὐτὲς στὴν
ἐργατικὴ τάξη. Φορούσανε ἀγαρμπα φο-
ρέματα, ξυλοπάπουτσα καὶ χοντρές μὴ
λινες σάρπες.

— Κι' ἀπὸ δῶ, ξερόδῃξε ὁ Χέρμαν,
δείχνοντας μὲ ἀμνηχανία μὴ στρουμπου-
λή, κοκκινόμαλλα, εἶναι ἡ Μαγδαληνὴ
Κλούπ.

Ὁ Φέλιξ τὴν κῦτταξε. Κάπου τὴν
εἶχε δεῖ τοῦτῃ τὴ γυναῖκα, ἀλλὰ πού,..
Ἦταν ντυμένη μὲ φανταχτερὰ χρώματα.

— Χαίρω πολὺ, μαντάμ, ἔκανε ἐκεῖ-
νη στὴ Σεσίλ μὲ ὑπόκλιση.

Ἔστερα σήκωσε τὸ χέρι τῆς ἴσαμε
τὰ χεῖλη τοῦ Φέλιξ κι' αὐτὸς ἀναγ-
κάστηκε νὰ τὸ φιλήσει.

— Ἡ Μαγδαληνὴ ἔχει ὥραία φωνή,
ἔκανε ὁ Χέρμαν διαστικὰ.

— Ἐπειδὴ ἐγὼ εἶμαι ἐπαγγελματίας,
ἐξήγησε αὐτὴ εὐθὺς. Σ' ὅποιο θέα-
τρο κι' ἂν σκεφτεῖς. Καὶ πὸς δὲν ἔχω
παῖζει. Κῦτταξε τὸν Φέλιξ κατὰματα.
Πολλὰ χρόνια πρὶν, τραγουδοῦσα στὸ
Φορντρινχ τοῦ Βερολίνου.

Τὸ θεορῶδικο, γεμάτο καπνοὺς καμ-
παρέ... Ἡ Ἄννα Σκουρμπινγκελ... κι'
ἐκείνος, ὁ χαϊδεμένος, κοσμικὸς νεαρὸς
μὲ τὴν καμηλοέρνια γραβάτα καὶ τὰ
κίτρινα γάντια...

— Ὁραῖα, Μαγδαληνὴ διέκρινε ὁ
Σμιτ. Ἀλλὰ ὁ κύριος διευθυντής..

Ἡ Μαγδαληνὴ, δὲν τοῦδωσε σημασία.

— Βέβαια, δὲν τραγουδοῦσαμε, ὥπως
τοῦτο δῶ τὸ τραγούδι, γιατί στὸ Φορν-
τρινχ δὲν σκοτιζόντανε, φτάνει νά..

Αὐτὴ τὴ φορὰ ὁ Σμιτ ἔκοψε τίς ἀνα-
μνήσεις τῆς Μαγδαληνῆς μὲ τὴν παρα-
τήρηση πὼς ὁ κύριος διευθυντής καὶ ἡ
σύζυγός του ἦταν κουρασμένοι καὶ δια-
ξόντανε νὰ γυρίσουν στὸ σπίτι τους.

Ὁ Φέλιξ συνεχάρη καὶ πάλι τοὺς τρα-
γουδιστές.

— Κάποια μέρα τὰ «Πάθη» θ' ἀ-
κούγονται σὲ κάθε αἴθουσα συναυλίας,
ἀλλὰ ἐσεῖς θὰ μπορεῖτε νὰ παανεῦστε,
πὼς εἰστε οἱ πρῶτοι πὸς τὰ τραγουδή-
σατε.

Στὸ γυρισμό, ἡ Σεσίλ κρεμάστηκε ἀπ'
τὸ μπράτσο τοῦ Φέλιξ καὶ περπάτησε στὸ
πλευρό του σιωπηλῇ. Πλησιάζοντας στὸ
σπίτι, δῆλωσε ξαφνικά.

— Δὲν θὰ ξεχάσω ποτέ μου τοῦτῃ τὴ
βραδυά. Τὶ συμπαθητικοὶ πὸς εἶναι αὐ-
τοὶ οἱ ἄνθρωποι.

Γιὰ κείνην τὸ ὑπόστεγο τοῦ Τάντζεν
ὑπῆρξε μὴ τολμηρὴ ἐξερεύνηση σὲ κά-
ποια Μαύρη Ἀφρικὴ. Γιὰ πρώτη φορὰ
βγήκε ἀπ' τὸν κύκλο τῆς ἀνακατεύτηκε
μὲ τοὺς ἀπλούς ἀνθρώπους καὶ τοὺς
βόηκε συμπαθητικούς, ἀνθρώπινους.

Τῆς ἔσφιξε τρυφερὰ τὸ μπράτσο.

— Ζιλέτ, θὰ σοῦ πῶ ἕνα μεγάλο,
βαθὺ μυστικόν. Δὲν ὑπάρχει καμμιὰ ἀπο-
λύτως διαφορά ἀνάμεσα σ' ἕνα φτωχόν
καὶ σ' ἕνα ἐκατομμυριούχο, ἐκτὸς τοῦ
ὅτι μονάχα ὁ ἕνας ἔχει τὰ λεπτὰ.

Ἀργότερα, ἐνῶ γδυνόντανε γιὰ ὅ-
πνο, κι' ἐκείνη βοῦσταζε μεθοδικὰ τὰ
μακροῦ, ξανθὰ τῆς μαλλιά, παρατήρησε.

— Νομίζω πὼς τραγουδήσανε πολὺ
καλὰ, δὲν εἶναι;

— Περίφημα. Χρειάζονται βέβαια καλὴ
λιόργεια. Δὲν κρατᾶνε τὸ σωστὸ χρόνο.

— Ἴσως θὰ μπορούσες νὰ τοὺς βοή-
θήσεις ἐσὺ;

— Ἐγώ;

— Naί, δὲν θὰ μπορούσες νὰ τοὺς
γυμνάσεις, νὰ τοὺς διδάξεις;

Ἡ πρότασή της τὸν βόηκε ἀπροσεί-
μαστο. Εἶχε πάντα του φαντασθεῖ τὴν
παρουσίαση τῶν «Παθῶν» μὲ ἐπαγγελ-
ματίες μουσικούς.

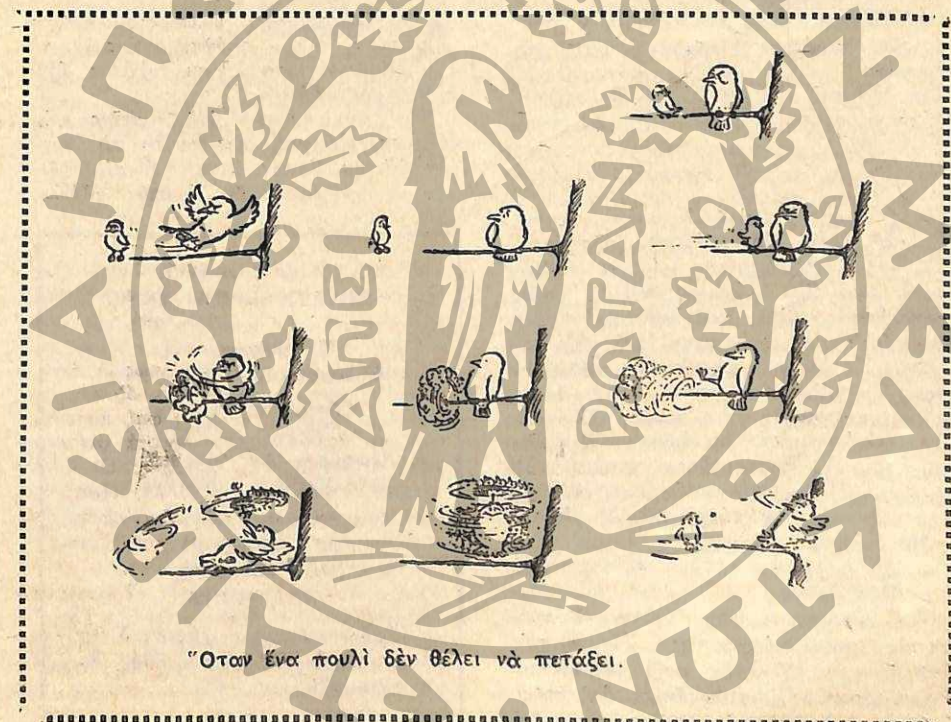
— Δὲν θὰ τὸ μπορούσες;

— Πιστεύω, εἶπε ἀδέσβιας.

— Ὁρᾶνε μὴ ἀρχή, μουρμούρισε αὐ-
τή. Ὁρᾶνε καλύτερα παρὰ ἄποτε.

— Θὰ εἶναι, ὅμως, τρομερὰ δύσκολη
δουλειά. Οἱ ἀνθρώποι αὐτοὶ δὲν μπο-
ροῦν νὰ διαβάσουν νότες. Πρόπει νὰ
τοὺς τὸ μάθω γραμμῇ — γραμμῇ. Χρει-
άζεται ἕνα πιάνο καὶ πὸς θὰ τοὺς κά-
νω μάθημα; Δὲν μπορῶ νὰ κάνω τὸ δά-
σκαλο χορωδίας στὸ ὑπόστεγο τοῦ Τάν-
τζεν.

Ἐκείνη δὲν ἀπάντησε. Ἐμειναν ξα-

Ὅταν ἕνα πουλὶ δὲν θέλει νὰ πετάξει.

πλωμένοι με το κεφάλι τους στο ίδιο μαξιλάρι. Τότε κύτταξε με καθαρό βλέμμα.

— Αυτή ή κοπέλλα, ή Μαγδαληνή, μουρμούρισε ξαφνικά, την γνώρισες στο Βερολίνο, δεν είν' έτσι; Τπήρξε ξωμένη σου;

— Όχι, για το Θεό! Πρώτη φορά την βλέπω.

— Τότε πώς σε γνωρίζει εκείνη; Πήγαινες συχνά στο θέατρο Φοίντιν;

— Έ, ξέρεις, ο Κάρολ είχε μια φιλεναδίτσα που δούλευε εκεί. Λεγότανε "Αννα Σκρουμπνάργκελ..."

— Ήταν όμορφη; Δεν θυμότανε, πάνε τόσα χρόνια...

— Ο Κάρολ τόν είχε παρακαλέσει να την παρακολουθεί.

— Άλλα έγινε ερωμένη σου, αυτή ή "Αννα;

— Ναί, μουρμούρισε χαμηλώνοντας τα μάτια του.

— Την αγαπούσες;

— Έγώ; Κάθε άλλο...

— Εκείνη σ' αγαπούσε;

— Καί βέβαια όχι! Δεν έδινε πεντάρα για μένα. Νομίζω τώρα πώς παντρεύτηκε.

— Κι' αυτή ή Μαγδαληνή;

— Ποτέ! Ποτέ μου δεν την είχα δει Σου δίνο το λόγο της τιμής μου...

Τόν πίστεψε. Έμεινε, για μια στιγμή, σιωπηλή.

— Τότε νομίζω πώς δεν πειράζει, είπε σιγά. Νομίζω, πώς θα μπορούσε ναρθεί εδώ.

— Έδώ; Για ποιά πράγμα;

— Δεν σκοπεύεις να τους βοηθήσεις αυτούς τους ανθρώπους;

— Έδώ;

— Φοβάμαι, πώς είναι το μόνο μέρος. Έχεις πιάνο, κι' οι σύμβουλοι δεν μπορούν να έχουν αντίρρηση για ό,τι κάνουν στο σπίτι σου.

Τα μάτια του μισοκλείσανε τρυφερά. Ήξερε τι προσπάθεια της στοιχίζανε τούτα τα λόγια.

— Δεν θα σε πείραζε αληθινά;

— Εκείνη ξεροκατάπε.

— Όχι, αλήθεια. Όταν τους γνωρίζεις, τους συμπαθείς.

Φιλητήκανε. Ένώ ήταν έτοιμη ν' αποκοιμηθεί στράφηκε χαμογελώντας νυσταγμένα.

— Δεν σου τ' είπα πώς ο Θεός είναι με το μέρος μας.

•

Κι' έτσι, ο Φέλιξ άρχισε μια διπλή ζωή. Στο διάστημα της ημέρας εκτελούσε τα έπιστα κατήκοντά του. Τό απόγευμα δίδασκε τους τραγουδιστές. Στα διαλείμματα, ή Σεσίλ τού έφερνε αναμνηστικά και μεζέδες.

Στη Μαγδαληνή τα βράδια αυτά έφεραν μεγάλη συγκίνηση. Ήταν ή μοναδική φιλενάδα της "Όλγας Μάκερ, της ερωμένης του Δημάργου. Η "Όλγα ήταν ή μυστηριώδης γυναίκα της Λειψίας. Όλοι κουβεντιάζανε γι' αυτήν, αλλά κανένας δεν την γνώριζε. Μόνο ή Μαγδαληνή.

— Μα ή "Όλγα κι' εγώ είμαστε σαν αδερφάδες, έλεγε.

Είχε συναντήσει την "Όλγα σε μια απ' τις περιπλανήσεις της. Ήτανε κι' αυτή θεατρίνα. Ζούσανε μαζί στο Βιάμπαντεν, όταν ο Κριστόφ έπεσε απ' τους ούρανους στη ζωή της "Όλγας και της

Έλυνε για πάντα το πρόβλημα ενός ταχυκού γένματος. Όταν ή "Όλγα έφυγε για τη Λειψία, για να γίνει ή Μαντάμ ντε Πομπαντούρ του έξοχότατου, ή Μαγδαληνή ήρθε μαζί της.

— Με ήθελε κοντά της να της κρατάω συντροφιά.

Άλλα ή Μαγδαληνή ήταν περιήφανη. Αιτή ήταν καλλιτέχνης, ενώ ή "Όλγα — έ, βέβαια, είχε καλούς οικιακούς φωνή και καρδιά μάλαμα, αλλά καθόλου ταλέντο, εκτός ύστερα απ' τις ώρες της δουλειάς.

Η Σεσίλ άρχισε να συμπαθεί τη Μαγδαληνή.

— Πώς νομίζεις ότι ζει; ρώτησε μια μέρα τόν Φέλιξ.

— Ο Χέριαν ανέφερε πώς κάτι δγάζει τραγουδώντας στις μυτιριές και στους γάμους. Φοβάμαι, πώς δύσκολα τ'α βγάζει πέρα ή φουκαριάρα.

— Μ' έκανε να νοιώσω πόσο είμαι τυχερή. Θάθελα να τη βοηθήσω. Να της έστελνα δραγα λίγα χρήματα σ' ένα φάκελλο.

— Θα μάντευε από πού ήρθαν και θα στεναχωριότανε. Μερικοί φτωχοί είναι πολύ ευαίσθητοι. Θα βάλω τόν Σμιτ να της δώσει ιδιαίτερος ένα τακτικό μισθό μια και είναι επαγγελματίας.

Κυντεύανε τα Χριστούγεννα. Κάθε οικογένεια έτοιμαζότανε για τόν έρχομό του μικρού Χριστούλη.

— Μήπως σού κάνανε καμιά παρατήρηση οι σύμβουλοι πού διδάσκεις τους τραγουδιστές; Ρώτησε ένα βράδυ ή Σεσίλ.

— Δε νομίζω πώς τ'ό μάθανε ακόμα.

— Ίσως δε θα πούνε τίποτα.

— Ίσως.

Είχαν αποφασίσει να πάνε στη Φραγκφούρτη για να περάσουν τις γιορτές με τα παιδιά.

— Έξοεις, Ζιλέτ, είτε ένα απόγευμα Κυριακής, μπορεί να μην πάνε τόσο δύσκολα τα πράγματα. Άρχίζω να έχω έλπίδες.

Αυτ'ό μέρος αργότερα ήρθε τ'ό χτύπημα με την βιαιότητα καλοκαιρινή μπόρας.

•

ΑΠΟ παραδοχή, ή τελευταία συνάντηση του συμβουλίου, πριν τ'ό Χριστούγεννα, ήταν πάντοτε ανεπίσημη κι' εύθυμη.

Τη στιγμή που ο Φέλιξ πήγε στην αίθουσα, ένοιωσε πώς τούτη τη φορά δεν θάτανε όπως πάντα. Οι σύμβουλοι τόν αποφεύγανε. Ο Κριστόφ Μύλλερ

ήταν κατακόκκινος. Η ατμόσφαιρα μνησούσε καταστροφή.

— Είμαι βέβαιος, άρχισε ο δημαρχος, πώς εκφράζω τη γενική γνώμη, λέγοντας πώς ο φρετινός χρόνος κλείνει με μια νότα πικρής απογοήτευσης. Στράφηκε σ'όν Φέλιξ με βλέμμα βαρύ. Έχουμε πληροφορηθεί πώς έννοείτε να επιμένετε στο κακοεμπνευσμένο πρόγραμμά σας να εκτελέσετε αυτή τη μουσική. Είναι αλήθεια;

Ο Φέλιξ έμεινε για μια στιγμή σιωπηλός. Είχε φτάσει... Βαθεία στην καρδιά του ήξερε πώς κάποτε θα έρχότανε. Καλά, λοιπόν...

— Μάλιστα, Έξοχότατε.

— Κι' αυτό, εξακολούθησε φουρκισμένος ο Μύλλερ, παρ'ότι την άρνηση του συμβουλίου, της εκκλησίας και του κόμμου;

Ο Φέλιξ κύτταξε άργα τις πετρωμένες φάτσες:

— Μάλιστα, Έξοχότατε, είτε ήσυχα.

— Έγώ, μια φορά, σκοπεύω να σ'α εμποδίσω, σφύριξε ο Κρούγκερ.

— Κι' εγώ, ξέσπασε ένας άλλος.

Τότε, από αυτό, τ'ό συμβούλιο ξέπεσε σε μια χάθρα. Πολλοί σύμβουλοι δηλώνανε, πώς θα διώχνανε κάθε υπάλληλό τους που θα άνηκε στη «Λέσχη της Καικιλίας».

— Αυτό θα σ'ε κάνει να σταματήσεις, έκανε ένας απ' αυτούς. Δεν μπορείς, βέβαια, να τ'ό εκτελέσεις μόνος σου.

Τ'ό ριχτήκανε όλοι. Μονάχα ο Μύλλερ τόν εκλιπαρούσε. Πώς μπόρεσε αυτός, έλεγε, ο Πρώτος Πολίτης της Σαξωνίας, να μπλεχτεί σε μια γελοία περιπέτεια.

— Λυπάμαι, Κριστόφ, είτε θλιμμένα ο Φέλιξ. Είναι κάτι που πρέπει να τ'ό κάνω.

— Ναί, γούλλισε ο Κρούγκερ, γιατί δεν π'ας πίσω στην πατρίδα σου, να κάνεις τις σταυροφορίες σου; Δε μ'ας άρ'ουν οι ξένοι στη Λειψία.

— Και ποιός σ'ας άρ'σει εσ'ας, χ'ερ Κρούγκερ, ρώτησε ο Φέλιξ με κοφτή ειρωνεία.

Τ'α λόγια του κατήκανε σ' ένα συρφετό φτωχώνων φωνών.

— Πώς τολμάς να περιφρονείς τούτο εδώ τ'ό συμβούλιο, ξεφώνιζε ο Κρούγκερ.

— Δεν περιφρονώ κανέναν, έκανε ο Φέλιξ. Κάνω κάτι που τ'ό θέλω, και μια που δεν ξεδεύω ούτε μια δεκάρα από τ'α λεφτά του συμβουλίου, δεν καταλαβαίνω τι έχετε να πείτε γι' αυτό.

— Θα τ'ό μάθεις. Θα σ'ε ξεφλήσω και θα σ'ε διώξω απ' αυτή την πόλη.

— Τ'ό ξέρω, είτε ο Φέλιξ περιφρονητικά. Μου στείλατε κιάλα σχετικό σημείωμα. Άνώνυμο φυσικά.

Η λύσσα έκανε σταχτιά τη φάτσα του Κρούγκερ.

— Θα σ'ε κάνω να πληρώσεις για τις προσβολές.

— Και πότε σ'ας πρόσβαλα;

— Όταν έκανα μερικές παρατηρήσεις για τ'ό φίλο σου, τόν Σοπέν.

— Ά, ναί, θυμάμαι!... Λοιπόν, τις επαναλαμβάνω.

— Τότε κέρδισες, αλλά δε θα κερδίσεις τούτη τη φορά, χ'ερ Μέντελσον. Θα δεις πώς είμαι πολύ δυνατός σ' αυτή την Πόλη.

— Άντε, μπρός, είτε ο Φέλιξ παγερά. Άλλα πάψτε να μιλάτε, γιατί θα σ'ας έρθει κόλπος.

Η ΣΤΗΝΕΧΕΙΑ: Στο επόμενο

Ο Μάλερ ήταν ο αγαπημένος συνθέτης του Δημήτρη Μητροπούλου. Ο μεγάλος αρχιμουσικός διηύθυνε τις δοκιμές μιας συμφωνίας του Μάλερ όταν έπαθε την καρδιακή προσβολή που τ'ό έφερε τ'ό θάνατο.

Η μουσική ιδιοφυΐα του ΓΚΟΥΣΤΑΦ ΜΑΛΕΡ

Το «Τραγούδι της Γης» μια άριστουργηματική σύνθεση

ΦΙΛΟΤΕΧΝΟΥ

Ο Γκ. Μάλερ ήταν παραγνωρισμένος ως πριν λίγα χρόνια κι' ή φήμη του στηριζόταν μόνο στις επιτυχίες που είχε σαν διευθυντής ορχήστρας. Σήμερα έχει αναγνωρισθεί σαν ένας από τους κορυφαίους συνθέτες τ'ό αιώνα μας και τ'ό άριστούργημά του «Τ'ό Τραγούδι της Γης», εκτελείται συχνότατα και συγκινεί βαθειά. Η ζωή του ήταν ένας αδιάκοπος αγώνας. Και τ'ό έργο του — όπως θα ιδούμε — την εκφράζει με ειλικρίνεια, με αγνότητα και με δραματική δύναμη.

Ο ΓΚΟΥΣΤΑΦ Μάλερ γεννήθηκε στις 7 Ιουλίου 1860 στο Καλίσχτ, ένα χωριουδάκι στα σύνορα της Βοημίας και της Μοραβίας. Λίγο μετά τη γέννησή του, ο πατέρας του, ένας φιλόδοξος κι' εργατικός άνδρας, μετόικησε στη γειτονική πόλη Γιχλάβα. Τ'α μουσικά χαρίσματα τ'ό μικρού Γκούσταφ άρχισαν να φαίνονται από πολύ μικρή ηλικία και όταν έγινε 15 χρόνων, ο νεαρός Μάλερ γράφτηκε στο Ωδείο της Βιέννης όπου σπούδασε πιάνο, αρμονία και σύνθεση. Αποφοίτησε με δίπλωμα από τ'ό Ωδείο, αλλά οι έλπίδες του ότι θα έπαιρνε, με τ'ό έργο που είχε υποβάλει, βραβείο για σύνθεση, διαφύσθηκαν και τότε αποφάσισε να σταδιοδρομήσει σαν αρχιμουσικός. Έπειτα από μερικά χρόνια σκληρής δουλειάς σε

μικρά θέατρα, που κούρασε μια ιδιοσυγκρασία που σιχαινόταν απόλυτα κάθε μορφή συμβιβασμού (ο Μάλερ είχε αναγκασθεί να δίνει μαθήματα για να δγάλει τ'ό ψαμί του), κατάρθηκε να προσληφθεί στην Όπερα τ'ό Κάσσελ (1883 — 1885). Εκεί φάνηκαν γρήγορα τ'α εξαιρετικά έρμηνευτικά του χαρίσματα κι' άρχισε να δείχνεται γι' αυτόν ένδιαφέρον από διάφορες πλευρές. Τ'ό 1885 πήγε στην Πράγα για μια μουσική περίοδο και κατόπιν στη Λειψία, όπου σχετίστηκε με τόν έγγονό του Βέμπερ που τόν έπεισε να συμπληρώσει την ήμιτελή όπερα τ'ό Βέμπερ «Οι τρεις Πίντο» χρησιμοποιώντας τ'α χειρόγραφα τ'ό συνθέτη. Βρίσκοντας, όμως, ότι οι συνθήκες στην Όπερα της Βιέννης ήταν άνοητες, ο Μάλερ πα-

ραιτήθηκε από τη θέση του τ'ό 1888. Η κατάσπασή του ήταν τώρα κρίσιμη, προ πάντων γιατί ήταν πειραγμένη ή υγεία του. Γρήγορα όμως θα είχε μια νέα προσφορά. Η φήμη του σαν υπέροχου αρχιμουσικού για την όπερα είχε φτάσει στη Βουδαπέστη, όπου και τόν κάλεσαν ν' αναλάβει τη διεύθυνση της νεοσύστατης Όπερας. Μέσα σε λίγα χρόνια ή ανεξάντλητη ένεργητικότητά του Μάλερ, που δεν τ'ό σταματούσε κανένα εμπόδιο, σημείωσε θριαμβευτικές επιτυχίες στην Όπερα της Βουδαπέστης και ο Μπρόνις έντυπωσιάσθηκε τόσο πολύ από την εκτέλεση τ'ό «Ντόν Τζιοβάννι» τ'ό Μότσαρτ, ώστε είπε: «Αν θέλετε ν' ακούσετε σωστή εκτέλεση τ'ό «Ντόν Τζιοβάννι», πρέπει να πάτε στη Βουδαπέστη».

Ο μεγάλος αρχιμουσικός

ΟΤΑΝ οι πολιτικές εξελίξεις έκαναν αναπόφευκτη την αλλαγή τ'ό διεύθυνση της Όπερας της Βουδαπέστης, ο Μάλερ φρόντισε ώστε τ'ό συμβόλαιο να λήξει πρόωρα τ'ό 1891 και πήγε στο Άμβουργο, όπου εργάστηκε με τόν αρχιμουσικό Πολλίνι ως τ'ό 1896. Στο Άμβουργο είχε μια εξαιρετική ορχήστρα στη διάθεσή του και μερικούς πρώτης τάξεως τραγουδιστές που άργότερα τούς πήρε μαζί του στην «Χοφότερ» της Βιέννης. Ανάμεσα στους μουσικούς που είχαν επισκεφθεί τ'α χρόνια εκείνα τ'ό Άμβουργο ήταν ο Μπρούνο Βάλτερ, που έγινε γρήγορα στενός φίλος τ'ό Μάλερ. Και όταν ο Μπρόου, που είχε μεγάλη στοργή για τ'ό νεότερο συνάδελφό του, άρρώστησε, τ'ό Μάλερ εμπιστεύθηκε να διευθύνει τις συναυλίες της ορχήστρας του. Λίγο πριν εγκαταλείψει τ'ό Άμβουργο ο Μάλερ έγινε καθολικός. Τ'ό 1897 διορίστηκε βοηθός διευθυντής ορχήστρας στην «Χοφότερ» της Βιέννης και λίγους μήνες αργότερα έγινε διευθυντής, μετά την άποχώρηση τ'ό Βίλχελμ Γιάν. Έπί τέλους είχε φτάσει στο σκοπό που λαχταρούσε από καιρό σαν έρμηνευτής τ'ων μεγάλων άρι-

στοιχημάτων της μουσικής. Με άδρα-μαστή ενεργητικότητα, που παρήγαγε και τους συνεργάτες του, έδωσε μια σει-ρά από μελοδραματικές παραστάσεις που ή ποιότητα τους δεν έχει ποτέ ά-κόμα ξεπεραστεί, μεταμορφώνοντας την "Όπερα της Βιέννης, την «Χορόπερ» ά-πό τόπο κοσμικής και κομψής ψυχαγω-γίας σε παγκόσμιο καλλιτεχνικό κέντρο. Είχε λαμπρούς συνεργάτες αλλά γρή-γορα ο άδυσώπητος πόλεμος του έναν-τίον της επιπολαιότητας και του συμβι-δασμού προκάλεσε έναντιον του τού μί-σος της χρυσής μετριότητας και τού 1907, κουρασμένος από τις άτελείωτες ραδιοσυρτές, έγκατέλειπε τη σκηνή των μεγαλυτέρων θριάμβων του.

Οί μήνες του καλοκαιριού ήταν ή μό-νη περίοδος που ο Μάλερ μπορούσε ν' άφοσιωθεί στη σύνθεση. "Ος τού θάνα-το των γονέων του τού 1889 περνούσε τις διακοπές του στη Γιχλάβα. Κατόπι-νήγαινε στο Στάιμπαχ ή στο "Αττερ-ζέε στην "Ανω Αυστρία, όπου και έ-γραψε τη δεύτερη και την τρίτη συμφω-νία του. "Αργότερα κληρονόμησε ένα κτήμα στο Μαίερνικ της Κρινθίας, ό-που μπορούσε να ξεκουράζεται με τη γυναίκα του "Αλμα, την κόρη τού ζω-γράφου Σίντλερ και με τα δυο κορίτσια του. "Εκεί έγραψε τις συμφωνίες 5, 6, 7 και 8 από τού 1901 ως τού 1906. Τού 1907 ήταν μοιραίος χρόνος για τού Μάλερ: Πέθανε ή μεγαλύτερη κόρη του, που ήταν μόλις πέντε χρόνων κι' ο ίδιος έπαθε καρδιακή προσβολή που άλλαξε ριζικά τόν τρόπο της ζωής του. Αύτος που άναπαύσε τη φύση, τούς μακρυ-νούς περιπάτους και την όρειβάσσια, ή-ταν πια τώρα υποχρεωμένος ν' άποφεύ-γει κάθε κούραση. Γι' αυτό και παραι-τήθηκε από την «Χορόπερ» της Βιέννης όπου διηύθυνε για τελευταία φορά τόν "Οκτώβριο τού 1907

Ο έξαιρετικός συνδέτης

ΛΙΓΟ μετά την παραίτησή του έ-λαβε μια δολοφονική προσφορά ά-πό τή Μετροπόλιταν "Όπερα της Ν. "Υόρκης και τή δέχθηκε, έλπίζοντας να μπορούσε να εξακολουθήσει να διευ-θύνει λίγο καιρό ακόμα, ως ότου ή οί-κονομική του κατάσταση να τού επιτρέ-ψει ν' άφιερωθεί άποκλειστικά στη σύν-θεση. Τού άπέμεναν, όμως, μόνο λίγα χρόνια ζωής και μέσα σ' αυτά σημείω-σε μεγάλη επιτυχία σαν διευθυντής της φιλοαρμονικής "Ορχήστρας της Ν. "Υ-όρκης. Στο Τόμπλαχ, όπου στο έζηε-περνούσε τού καλοκαίρι, έγραψε τού «Τρα-γούδι της Γής» — τού άριστούργημά του — την ενάτη συμφωνία του και μερικά μέρη της δεκάτης. Μετά την πρώτη έκ-τέλεση της όγδόης συμφωνίας του στο Μόναχο, που ήταν άληθινός θρίαμβος, ο Μάλερ γύρισε στην "Αμερική τού φθι-νόπωρου τού 1910, αλλά μέσα σε λίγους μήνες ή ύγεια του χειροτέρευσε έπειτα από μια προσβολή στηθάγχης και πήγε στο Παρίσι με την έλπίδα ότι κάποια ειδική θεραπεία: εκεί θα τού έσωζε τή ζωή. "Όλες οι προσπάθειες, όμως, ύ-πηρξαν μάταιες και ζήτησε να τόν με-ταφέρουν στη Βιέννη, όπου πέθανε πριν από πένηνα χρόνια — στις 18 Μαΐου 1911 — σε ηλικία 51 χρόνων.

"Αν θέλουμε να εκτιμήσουμε σωστά την καλλιτεχνική φυσιογνωμία τού Μά-λερ, πρέπει να έχουμε σαφή ιδέα των ιστορικών ροπών μέσα στις οποίες ο συν

θέτης αυτός παρήγαγε τού έργο του. "Ο Μάλερ, έζησε σε μια από τις άποφα-στικές κομπές στην ιστορία της άνθρω-πότητας, που είναι φυσικό να καθρεφτί-ζεται στη μουσική του. Οί ριζικές άλ-λαγές στη δομή της μουσικής στις άρ-χές τού αιώνα μας που ώδήγησαν ά-ναπόφευκτα στην έγκατάλειψη της το-νικότητας, ήταν οι άναπότρεπτες συνέ-πειες της έποχής τού μεγάλου ήθικού και φυσικού κινδύνου που μόλις είχε άνατείλει. Μολοντί ο Μάλερ άνέτρεξε στην προβλεπόμενη περίοδο για να διαλέγει τα μέσα της έκφράσεώς του κι' έμεινε κολλημένος ως τού τέλος στην τονικότητα, συνέβαλε ώστόσο μυσμντικά στις νέες άναπτύξεις στη μουσική. "Η διαφάνειά που ύπάρχει στην ένορχή-στρωσή του, ή έπιμονή του στην έκφρα-ση ιδεών ή άδιάλλακτη προσήλωσή του στη μελωδική γραμμή είναι τα ουσιώδη χαρακτηριστικά της Βιεννέζικης Σχολής που άρχιζε ν' άναπτύσσεται. "Ο "Αρνολτ Σάιμπεργκ, ο "Άλμπαν Μπέργκ κι' ο "Αντον Βέμπερν — οι δημιουργοί της μοντέρνας μουσικής — ήταν όλοι άφω-σιωμένοι θαυμαστές της προσωπικότη-τος και της μουσικής τού Μάλερ και άναγνώριζαν πάντα ότι άπ' αυτόν ύν-τλήσαν την έμπνευσή τους.

Η ουσία της μουσικής του

Ο ΜΑΛΕΡ, ο φλογερός Ιδεαλιστής, συγκινιόταν συχνά θαυότατα από τούς ίδιους του τούς όρωματισμούς κι' από την άρχή είχε άναζητήσει να βρεί γιατρεία για τις ζοφερές ιδέες που τόν βασάνιζαν — όπως λ.χ. στη δεύ-τερη και, ιδιαίτερα, στην όγδόη συμφω-νία του. Μια καλλιτεχνική έκφραση της πιο βαθειάς μυστικιστικής έμπειρίας, μια ελκρινής άγάπη για τη φύση, μια άδιάλλακτη ελκρινεία και μια βαθειά θρησκευτική πίστη είναι τα βασικά χα-ρακτηριστικά της προσωπικότητος και τού έργου τού Μάλερ. Συνδυάζε μια ό-ξύτατη κριτική άντίληψη με άαυμαστή άφέλεια και άγνότητα, ιδιότητες που τού έπέτρεπαν να βρσκει άκριβώς, με άλάθητο ένστικτο, τη σωστή μεταχεί-ριση για κάθε μια από τις ιδέες που περιέμεναν να έκφραστούν. "Ετσι έξη-γείται τού έξαιρετικό πλάτος της συγκι-νησιακής κλίμακός του, που για μερι-κούς άποτελεί όξυ πρόβλημα. "Επειδή άκριβώς ο Μάλερ είχε να πει κάτι και-νούργιο που χρειαζόταν μια νέα μέθο-δο έκφράσεως, ή μουσική του έπρεπε να είναι όσο μπορούσε συγκεκριμένη και άπλη. Μόνο στην έπόμενη γενιά οι καινοτομίες τού Μάλερ μπόρεσαν να έφωτισθούν σε πολύπλοκο ύλικο. "Ενα χαρακτηριστικό γνώρισμα της μουσικής του είναι ή έπίδραση τού δημοτικού τρα-γουδιού — τού φολκλόρ. Περισσότερο από κάθε άλλο συνθέτη τού καιρού μας ο Μάλερ δέθηκε με τού ιδίωμα τού δη-μοτικού τραγουδιού και τα τραγούδια του, μολοντί σφραγισμένα με όλα τα τυπικά γνωρίσματα τού προσωπικού ύ-φους του, εξακολουθούν να ήχούν σαν πρωτότυπα δημοτικά τραγούδια. Μπορε-σε επίσης να ένωματώσει όργανικά στα συμφωνικά έργα του τού ιδίωμα τού δημοτικού τραγουδιού. "Όσο για τούς έμμετρικούς ρυθμούς του, είχαν πάν-τοτε την πρόθεση να περιέχουν κάποιο ειδικό συμβολικό νόημα: "Εκφράζουν δι-χι: μόνο ένέργεια και δραστηριότητα, τού

άτομο που άντικρύζει άποφασιστικά έχθρικές δυνάμεις, αλλά και — ο άσθη-μά του να είναι κανένας άνυπομέμενος πο-λύ έπάνω από τού άτομο. Τού στοιχείο αυτό άκριβώς είναι ουσιαστικό συστα-τικό όλων όσα είναι καινούργια και χα-ρακτηριστικά της μουσικής που έγραψε ο Μάλερ στόν εικοστό αιώνα. "Ο Μάλερ είναι άσφαλώς μια άξιοσημείωτη προσ-θήκη στη σειρά των μεγάλων Αυστρια-κών συμφωνικών συνθετών: Τού Χάινδν, τού Μότσαρτ, τού Μπετόβεν, τού Σού-μπερτ και τού Μπρούκνερ. Με τα τρα-γούδια του, έξ άλλου, στέκει πλάι στο Σούμπερτ, τού Σούμαν και τόν Μπράμς. Τού βάθος τού αίσθήματος και μια φυ-σική άπλοότητα μουσικής έκφράσεως συνδυάζονται με λεπτή άντίληψη της σωστής μουσικής συνοδείας για τού στί-χο.

Οι έννέα συμφωνίες του

Ο ΠΩΣ στην περίπτωση όλων των μεγάλων συνθετών, ή πρόσδος τού Μάλερ από τού υποκειμενικό στοιχείο σε μια όλοένα μεγαλύτερη άν-τικειμενικότητα ήταν γρήγορη. Τα πρώ-τα έργα του είναι φυσικό να καθρεφτί-ζουν την έμπειρία του, όπως στην πρώ-τη συμφωνία (1884 — 1888), γραμ-μένη άμέσως έπειτα από ένα κύκλο τρα-γουδιών όπου μια άτυχη έρωτική περι-πέτεια περιγράφεται με τού έθνικό ιδίω-μα τού δημοτικού τραγουδιού, που ή-ταν ήδη γνώρισμα τού ύφους του. Ιε-νικά ύπάρχει μια βαθειά συγγένεια — ακόμα και θεματική — άνάμεσα στα τραγούδια του και στις πρώτες συμφω-νίες του. "Απ' αυτές ή πρώτη καταλή-γει σε θριαμβευτική νίκη εναντίον έχθρι-κών δυνάμεων, ή δεύτερη είναι ύμνος στη φύση που θυμίζει την «Ποιμενική» τού Μπετόβεν, ή τέταρτη έχει κατι τού μοτσάρτεϊο και είναι τού πιο πυκνó έργο της πρώτης περιόδου του. "Η έμπειρη συμφωνία, μολοντί τελείωσε δυό χρό-νια μόνο μετά την τετάρτη, δείχνει έκ-δηλη άλλαγή στην εξέλιξη τού Μάλερ: Δέν στηρίζεται πια στη φωνή — στα θέματα των τραγουδιών του — αλλά στη συμφωνική μουσική. Καί συνάμα διακρίνεται μια άλλαγή στο ύφος, στην τεχνική έπεξεργασία και στην ένορχή-στρωση. "Η έκτη συμφωνία, που τελείω-σε τού 1904 και τιτλοφορείται «Τραγι-κή» μοιάζει σαν να περιέχει κάτι περισ-σότερο από ύπαινιγμό για τις ζοφερές τραγωδίες που έπληξαν την ανθρωπότη-τα από τού 1914. Στην έβδομη συμφω-νία ο Μάλερ έκφράζει — όπως είχε κά-νει στην τρίτη — τη βαθειά άγάπη του για τη φύση, τώρα όμως με καλλιτεχνι-κώτερη μορφή. "Η έβδομη είναι ίσως ή πιο θετική άπ' όλες τις καθαρά «συμφω-νικές» συμφωνίες τού Μάλερ. "Η όγδόη συμφωνία, όπου και πάλι ο Μάλερ κα-ταφεύγει στην άθρόπνη φωνή, έθωρεί-το από τού συνθέτη ή κορυφή τού έργου του και πραγματικά ο άκροατής δέν μπορεί να μη συγκινηθεί βαθειά από ή θαυμαστή αυτή σύνθ-ση.

Τα δέκα που έπληξαν τού Μάλερ άφού τελείωσε την όγδόη συμφωνία του — ο θάνατος της κόρης του, ή παραίτη-σή του από την "Όπερα της Βιέννης και ή θορακή άρρώστεια του — είναι άπλώς τα έξωτερικά συμπτώματα μιας

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 40

Οι κατακτήσεις της έπιστήμης

Η "Αμερικανική "Εθνική "Επιτροπή "Αεροναυτικής και Διαστήματος πρό-κειται να έκτοξεύσει τόν «Τί-ρο 3», μετεωρολογικό δορυφό-ρο έφοδιασμένο με συσκευές τηλεοράσεως για την κινημα-τογράφηση τού στρώματος των νεφών που περιβάλλουν τή Γή καθώς και των περιοχών τού πλανήτη μας που δέν είναι σκεπασμένες με σύννεφα. "Η έκτοξευση τού δορυφόρου θα συμπίσει με την περίοδο των καταιγίδων στόν κεντρικό "Α-τλαντικό και ή ΝΑΣΑ έλπίζει ότι ο «Τίρος 3» θα συγκεν-τρώσει πολύτιμες πληροφορίες σχετικά με την προέλευση, εξέλιξη και κίνηση των με-τεωρολογικών αυτών φαινομέ-νων. "Ο δορυφόρος θα παγ-ματοποιεί την περιφορά του γύρω από τή Γή σε 98 λεπτά και θα κινείται σε ύψος 640 χιλιομέτρων. Θα είναι έφο-διασμένος με ηλεκτρονικό έγ-κέφαλο που θα μπορεί να συ-κρατήσει 32 φωτογραφικές ελκόνες και να τις μεταδώσει αυτόματως στη Γή. "Επίσης με τόν δορυφόρο θα διεξαχθεί πείραμα καταμετρήσεως των ανταλλαγών των άκτινοβολιών ραδιενεργείας μεταξύ τού "Η-λιου και της Γής. "Αν ή έκ-τόξευση πετύχει θα ένημερω-θούν σχετικάς οι ενδιαφερό-μενες χώρες και θα παρασχε-θούν πρds αυτές τα στοιχεία των παρατηρήσεων που έχουν σχέση με τις κλιματολογικές συνθήκες των διαφόρων περι-οχών.

Στό μεταξύ, ο δορυφόρος «Ντινκόμπερ» 26», που έκτο-ξεύθηκε από την άμερικανική άεροπορία στις 7 "Ιουλίου, κινείται σε τροχιά που όλο-κληρώνεται ανά 95 λεπτά της ώρας. "Ο δορυφόρος μεταφέ-ρει θαλασσινό βάρος 150 κιλών, τού όποιου τού περιεχό-μενο τηρείται μυστικό. Οί άρ-μόδιοι χαρακτηρίζουν τού φορ-τίο τού δορυφόρου ως «τα-χυδρομείο τού Διαστήματος». Προορισμός ή Χαβάη. "Ο δο-ρυφόρος άκολουθεί τροχιά ά-πό Βορρά πρds Νότο με ά-πόγειο 503 μιλίων και περί-γειο 146.

ΗΝ περασμένη έβδομά-δα άρχισε στην Νιούμπ-να ή πρώτη διάσχιση δέν θα έξεταστούν τα γενικά θεωρητικά προβλήματα που έχουν σχέση με τή θαρύτη-

ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΕΣ

τα, άλλ' οι δυνατότητες πραγ-ματοποιήσεως συγκεκριμένων πειραμάτων. Κατά τή γνώμη των μελών της διασκέψεως, αυτό μπορεί να επιτρέψει την άνακάλυψη της φύσεως των δυνάμεων της παγκοσμίου έλ-ξεως και να δώσει άπάντηση στο έρώτημα αν ύπάρχουν δυ-νάμεις άντιβαρύτητας. Στο συνέδριο συμμετέχουν πάνω από 100 έπιστήμονες και οι Σοβιετικοί και ξένοι έπιστή-μονες που εργάζονται στο "Ε-νιστοίτο "Ινστιτούτο Πυρηνικών "Ερευνών της Νιούμπνα. "Ο καθηγητής Μιχαήλωφ, τού πανεπιστημίου τού Πούλκοβο, μίλησε για τα πειράματα που έχουν γίνει στην ΕΣΣΑ και τού έξωτερικό στόν τομέα των έρευνών επί της βαρύτητας. "Ο καθηγητής Μιχαήλωφ ά-σχολείται από χρόνια με τή με-λέτη της άποκλίσεως τού φωτός στο έλκτικό πεδίο τού "Ηλιου. Ζωηρό ένδιαφέρον προκάλεσε ή άνακοίνωση τού Μ. Πουνγκορέτσι, έξ ό-νόματος όμίλου έπιστημόνων τού "Ενιστοίτο "Ινστιτούτου Πυ-ρηνικών "Ερευνών για την πειραματική έπαλήθευση της άντιβαρύτητας.

Ο "Ισραηλινός είναι πο-λύ περήφανος για τόν πρώτο τους πύραυλο που έκτοξεύθηκε στις 5 "Ι-ουλίου. "Ο πύραυλος, που έ-φτασε σε ύψος 80 χιλιομέ-τρων, ζυγίζει 250 κιλά, κι-νείται με στερεά καύσιμα και είναι έξ όλκληρου δημιούρ-γημα των έπιστημόνων τού "Ισραήλ. "Ετσι τού "Ισραήλ είναι ή πρώτη μικρή χώρα που εισέρχεται στην «έλεση τού Διαστήματος», μετά την ΕΣΣΑ, τις ΗΠΑ, τή Μ. Βοε-τανία, τή Γαλλία, την "Ι-ταλία και την "Ιαπωνία. "Ο «Σαβίτ II», όπως όνομάστη-κε ο πύραυλος, είχε σκοπούς καθαρά έπιστημονικούς, αλλά θα έχει και πολιτικούς άν-τικτύπους στη Μέση "Ανατο-λή, ως άπάντηση πρds την Αίγυπτο που έφοδιάζεται με σοβιετικούς πύραυλους. Πι-στεύεται ότι πολύ σύντομα θα έκτοξευθεί ένας δεύτερος έ-θραϊκός πύραυλος.

ΤΡΕΙΣ έπιστήμονες τού "Ιατρικού Κολλεγίου Τζέφερσον της Φιλαδέλ

φείας εξέθεσαν μια θεωρία σύμφωνα με την οποία ο καρ-κίνος όφειλεται στην έλλειψη μιας ουσίας τού ήπατος που παρεμποδίζει την άνάπτυξη των καρκινικών κυττάρων. "Η άνακοίνωσή τους έγινε στο συνέδριο τού "Αμερικανικού "Ιατρικού Συλλόγου. "Η θε-ωρία δέν είναι καινούργια, άλλ' οι τρεις έρευνήτες προ-σκομίζουν για πρώτη φορά ένδιαφέροντες εργαστηρια-κές άποδείξεις για την ύπαρ-ξη αυτής της άντικαρκινικής ουσίας τού ήπατος. Οί έπι-στήμονες — δρ Χέμπερτ, δρ Κράμπερ και ο "Ελληνοα-μερικανός δρ Τσάλτας — δι-επίστωσαν ότι στο αίμα των ίν-δικών χοιριδίων ύπάρχει έ-νας ισχυρός άντικαρκινικός παράγον που προστατεύει τόν όργανισμό τους από την ά-νάπτυξη κακοήθων όγκων. "Η προστατευτική αυτή ουσία δέν άπομονώθηκε, άλλ' οι έπιστή-μονες πειραματίσθηκαν με διά-φορες ουσίες που περιέχονται στο σκώτι των όγιων ανθρώ-πων και των πειραματόζώων και διεπίστωσαν ότι τα παρα-σκευάσματα αυτά έπιβαρύνουν την άνάπτυξη των τύπων καρκινικών όγκων στους πον-τικούς.

Ο Σοβιετικός έπιστήμων Στέρνφελντ, εξέταζον-τας σ' ένα πρόσφατο άρ-θρο του τις δυνατότητες μιας πτήσεως πρds τόν πλανήτη "Αρη, γράφει ότι πύραυλος τού άναπτύσσει κατά την έκ-κίνηση τόν ταχύτητα 13.65 χιλιομέτρων ανά δευτερόλε-πτο θα χρειασθεί 105 ήμέ-ρες για να διανύσει την από-σταση που χωρίζει τή Γή ά-πό τόν "Αρη. "Αν ή άρχική ταχύτητα είναι μόνο 11 πε-ρίπου χιλόμετρα κατά δευτε-ρόλεπτο, τού ταξίδι θα διαρ-κεί 237 ως 281 ήμέρες. "Ο Στέρνφελντ έκφράζει τή γνώ-μη ότι ο πύραυλος πρέπει να έκτοξευθεί πρds την κα-τεύθυνση της κινήσεως της Γής για να έπωφεληθεί της ταχύτητας περιστροφής τού πλανήτη μας. "Η περίοδος πτήσεως από τή Γή στόν "Α-ρη θα πρέπει να άρχισεί πε-ρίπου 14 εβδομάδες προτού δ πλανήτης αυτός εφείθει στην αντίθετη άκριβώς πλευ-ρά της Γής και τού πείραμα

Επιτεύγματα της τεχνικής

Ο "Ελληνοαμερικανός έπι-στήμων κ. "Ιωάννης Νι-κολαΐδης, τεχνικός δι-ευθυντής της άστροναυτικής αήην άμερικανική άεροπορία ναυτικών όπλων, περιγράφει μια φθηνή μέθοδο για τήν έκτόξευση δορυφόρων στο Διάστημα, ή οποία επιτρέπει στα έπιστημονικά εργαστήρια όποιασδήποτε χώρας να εφαρ-μόσουν προγράμματα έξερε-νύσεως τού Διαστήματος. "Η μέθοδος συνίσταται στη χρη-σιμοποίηση άεροπλάνων για τή μεταφορά τού πυραύλου πάνω από τα πυκνά στρώμα-τα της ατμοσφαιρας. Τού άε-ροπλάνο έξαπολεί τόν πύραυ-λο, ο όποιος έχει κεκλιμένη ταχύτητα προτού πυροδοτηθεί ο πρώτος άντιδραστήρας. "Ε-νας πύραυλος 1500 κιλών θα είναι δυνατόν να έκτοξευθεί από άεροπλάνο συνηθισμένου τύπου και να τοποθετήσει σε τροχιά δορυφόρο βάρους πέν-τε κιλών, σε ύψος 1.300 χι-λιομέτρων πάνω από τούς Πόλους. Κατά τόν κ. Νικο-λαΐδη ή δαπάνη για ένα τέ-τοιο πείραμα δέν θα ύπερβεί τις 50.000 δολάρια.

ΣΤΟ "Ινστιτούτο "Αρχι-κής και "Ανταρκτικής τού Λένινγκραντ δημι-ουργήθηκε ένας πολυκός με-τεωρολογικός «σταθμός συ-σκευής», που προορίζεται για τήν αυτόματη και ήμιαυτόματη μέτρηση των μετεωρολογικών στοιχείων και την καταγραφή τους. "Η συσκευή θα είναι πολύτιμος βοηθός για τούς έξερευνητές των Πόλων, οι όποιοι δέν πρέπει να θγαί-νουν από τούς τόπους διαμο-νής τους στις μεγάλες παγω-νίες για να έλέγχουν τις έν-δείξεις των μηχανικών συ-σκευών. Τηλεοπτική έπαφή μεταξύ των μετεωρολογικών συσκευών και τού σταθμού δέκτη μπορεί να έπιτευχθεί σε άπόσταση περίπου 1500 μέτρων.

ΕΤΑΝ ΟΙ ΑΝΑΡΧΙΚΟΙ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΟΥΣΑΝ ΟΛΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 15

πόντιας φυλακής (δηλαδή στην Καϋέκ της Γουϊνάνας) το διεφθαρμένο πολιτευόμενο και το φονιά αναρχικό, θα μπορούσαν να πιάσουν κομμένα: Θα φανούν και οι δυο σαν οι δυο συμπληρωματικές όψεις μιάς ίδιας κοινωνικής τάξεως.

Η αλήθεια είναι ότι τα σκάνδαλα, ή δίψα του κέρδους, ή χαμηλός υλισμός της «αφρόκρεμας» ενός κόσμου χωρίς ιδανικά και μιάς υπονομευμένης κοινωνίας εξηγούν κι' αυτά πολλά πράγματα και πρό πάντων τη συμπάθεια πολλών διανοουμένων της εποχής εκείνης για το κίνημα του αναρχισμού. Η αλήθεια είναι επίσης ότι υπήρξαν αναρχικοί ανιδιοτελείς, που θυσιάσαν πρόθυμα τη ζωή τους για τις ιδέες τους, που αντικρούσαν με ηρωισμό το θάνατο, που σκοτώνονταν από τις βόμβες τους γιατί τις έριχναν με τα χέρια τους έναντι των θυμάτων τους σε απόσταση ελάχιστων μέτρων. Υπήρχαν, όμως, και ιδιοτελείς. Τέτοιους ήταν ο περιβόητος Ραβασόλ. "Ελεγε ότι σκότωνε από «πίστη στο ιδανικό» του, αλλά δεν ξεχνούσε ποτέ ν' αδειάζει τις τσέπες των θυμάτων του και φρόντιζε πάντοτε να είναι πλούσια τα θύματά του. Δεν του άρκοσαν, όμως, μόνο οι ζωντανοί κι' έκλεβε και τους νεκρούς, λεηλατώντας τα νεκροταφεία και συλύντας τους τάφους. "Επειτα αρχίζει να τοποθετεί τις βόμβες του μπροστά σε σπίτια και ν' ανατινάζει αρκετά κτίρια στο Παρίσι, κατά προτίμηση εκείνα, όπου κατοικούν οι δικαστές που δικάζουν τις τρομοκρατικές πράξεις των αναρχικών. "Όταν ανεβαίνει, στο τέλος, στη λαϊμητόμο, μετά την κατάδωσή του από ένα γκαρσόνι καφενιού, τη σύλληψη, τις δίκες και την καταδική του σε θάνατο, ένα ολοκληρω Παρίσι, επιπόλαιο και μάταιο, τον έκθειάζει, τον εξυμνεί και του προσφέρει το φωτιστόφανο του μάρτυρος. Γίνεται έρνος μιά μέρα για ένα συνένοχο του και προσφέρουν σ' αυτόν — από το ύστερήματός τους — μερικοί από τους διασημότερους εκπρόσωπους τότε των Γουαμμάτων και των Τεχνών (που είναι έκδηλες οι αναρχικές τάσεις τους) — όπως ο Ντεκά, ο Καμίλλ Πισσαρρό, ο Σαίν — Πωλ Ρού, ο Πικασσό, ο Τριστάν Μπερνάρ, ο Ζαν Ρικτύ και πολλοί άλλοι. Και σήμερα ακόμα εκδίδεται στην Έλβετία από νεαρούς διανοούμενους ένα περιοδικό που τιτλοφορείται «Ραβασόλ».

ΣΤΟ τέλος ο αναρχισμός έγινε μιά πολύ βολική πρόφαση. Ο όποιος — δήποτε κακοποιός, ο όποιοςδήποτε έκδικαστής, ο όποιοςδήποτε παλιάνθρωπος κι' εγκληματίας, που δεν είχε ιδέα για τη θεωρία του αναρχισμού, ούτε είχε ποτέ του πολιτικές, κοινωνικές ή φιλοσοφικές πεποιθήσεις, σκολιγιά να δικαιολογήσει τις πράξεις του. Σ' αυτούς ανήκαν οι διάβολοι «τραγικοί ληστές» του 1911, ή περιβόητη συμμορία του «καταχτιού αυτοκινήτου» του Μποννέ. Αυτή τη φορά το κοινό κουράσθηκε. Ο φωτιστόφανος του ήρωισμού, της αυτοθυσίας και της ανιδιοτελείας έσβυνε γύρω από τους αναρχικούς. Έξέ άλλου, τα πολιτικά κόμμα-

τα με κοινωνικό πρόγραμμα — πρό πάντων τα σοσιαλιστικά — είχαν γίνει ισχυρά, είχαν οργανωθεί, είχαν αποκτήσει σημαντική κοινοβουλευτική επιρροή και κατάρθωναν, με την πολιτική δράση τους, να ψηφίζονται νόμοι που έβαζαν τέλος στις πιο φανερές κοινωνικές αδικίες και που θεμελιώναν μιά εργατική πολιτική, προστατεύοντας καλύτερα τους εργάτες. Τα απολυταρχικά, τυραννικά καθεστώτα, που ή αντιλαϊκή πολιτική τους είχε προκαλέσει το ξέσπασμα του αναρχισμού, άρχισαν να γίνονται φιλελεύθερα, να μπαίνουν στο δρόμο του εκδημοκρατισμού τους. Ο αναρχισμός άρχισε έτσι να μην έχει νόημα — και να πέφτει σε παρακμή, από την όποια δεν θα συνερχόταν πλέον.

Μόνο οι Ισπανοί αναρχικοί, που ήσαν πολυάριθμοι, ισχυροί, καλά οργανωμένοι, που αποτελούσαν το ισχυρότερο κόμμα της Αριστεράς και στηρίζονταν στα εργατικά συνδικάτα, προσπάθησαν να εφαρμόσουν τις θεωρίες του αναρχισμού στην πολιτική. Αυτό ήσαν η κυριότερη δύναμη της Δημοκρατίας το 1936 όταν έγινε η φασιστική επανάσταση του Φράνκο. Αυτοί οργανώσαν την αντίσταση κι' αυτοί κράτησαν όλο το βάρος του αγώνα. Αλλά είχαν δυο ανελέητους εχθρούς: Τό Φράνκο και τους κομμουνιστές. Ο άρχηγός τους, ο θρυλικός Νίν, δολοφονήθηκε από τους τελευταίους. Και οι Ισπανοί αναρχικοί — οι τελευταίοι που είχαν απομείνει στον κόσμο — αποδεκατίσθηκαν στον εμφύλιο πόλεμο. Ήσαν οι πιο ρομαντικοί κι' οι πιο ιδεολόγοι απ' όλους. Μαζί τους πέθανε ο αναρχισμός — το άγριο αυτό κίνημα που τρομοκράτησε τριάντα ολόκληρα χρόνια τον κόσμο, που είχε αναριθμητα θύματα και που όλη η δράση του υπήρξε μάταιη, αφού δεν επέφερε καμμία αλλαγή στις κοινωνικές συνθήκες. Αλλαγή έγινε — και θαθεία — αλλά όχι από τη δράση του αναρχισμού: "Εγινε από την άνοδο και τη δράση των δημοκρατικών πολιτικών δυνάμεων. Ο αναρχισμός ήταν μιά ρομαντική υπερβολή, βίαιη και φανατική σαν όλες τις όρμητικές εκδηλώσεις του ρομαντισμού. Και σήμερα ανήκει πιά στην Ιστορία.

Η ΧΥΤΡΑ ΤΩΝ ΚΑΝΝΙΒΑΛΩΝ

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 13

κόσμιο πόλεμο, μπόρεσε να πάρει μερικές φωτογραφίες που αποδεικνύουν ότι στις θάλασσες του Νότου ή άνθρωποφαγία δεν έχει σβύσει. Ο έθνομολόγος "Ενγκερτ σ' ένα βιβλίο του δημοσιευμένο το 1956, βεβαιώνει ότι «χιλιάδες άνθρωποι τρώγουν ακόμα κάθε χρόνο στην Αφρική γιατί είναι δύσκολο να ξεριζωθούν τα πανάρχαια έθιμα. Το 1958, στη Λεοπολντβίλ, μιά έρευνα απέκάλυψε μιά συμμορία Κογκολέζων που έμπορευόταν ανθρώπινο κρέας. Η υπόθεση ξεσκεπάστηκε όταν ένας από τους έμπορους είχε το θράσος να προσφέρει ένα ανθρώπινο μπουτί σ' έναν Εύρωπαίο!

Πρέπει ωστόσο να παρατηρηθεί ότι

συχνά οι υποθέσεις αυτού του είδους, σποραδικές και χωρίς ιδιαίτερη σημασία, χρησιμοποιούνται από την παραγωγή των Λευκών για να δικαιολογήσουν τα αποικιοκρατικά καθίστατα. Στην πραγματικότητα, οι περιπτώσεις καννιβαλισμού αποτελούν τη βαρύτερη μομφή κατά της αποικιοκρατίας. Ένα έθιμο αρχαίο όσο και ή ανθρωπότητα δεν ξεριζώνεται με θεσματικές δίκες και αστυνομική δράση, αλλά μόνο με μιά συστηματική προσπάθεια εξυψώσεως του πολιτιστικού επιπέδου των πρωτόγονων φυλών.

Σ' όλη την προϊστορική περίοδο της Εύρωπης, οι προγόνοί μας υπήρξαν άνθρωποφάγοι. Οι άνθρωποι του Νεάντερταλ έτρωγαν ανθρώπους. Ο Στράβων, λίγα χρόνια πρό Χριστού, σημείωσε την ύπαρξη καννιβαλών στην Ίσλανδία και τέσσερις αιώνες όργότερα ο άγιος Ιερώνυμος τους εύρισκε ακόμα στη Σκωτία. Ο Μάρκο Πόλο συνάντησε καννιβαλικές φυλές στην Κίνα και στο Θιβέτ. Στον 16ον αιώνα, σε άλλες εύρωπαικές χώρες, ο δήμιος είχε το προνόμιο να πίνει το αίμα των αποκεφαλισμένων καταδικών.

Τα καννιβαλικά έθιμα δεν είναι μιά ιδιορρυθμία ώρισμένων φυλών και ώρισμένων εποχών. Κάθε λαός έχει στο παρελθόν του μιά περίοδο καννιβαλική. Η επαφή με τους Λευκούς συνετέλεσε στην εξοφάνιση της ανθρωποφαγίας στις περισσότερες περιοχές, αλλά στην Αφρική και στη Μελανησία, στην Ασία και στην Αμερική έχουν απομείνει μερικές «έστιες» που κι' αυτές θα εξαφανισθούν σιγά — σιγά.

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΙΔΙΟΦΥΪΑ ΤΟΥ ΓΚΟΥΣΤΑΦ ΜΑΛΕΡ

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 39

ώριμότητας που θα έδινε τους καρπούς της με τα τελευταία μεγάλα έργα που ο ίδιος ο Μάλερ δεν τ' άκουσε ποτέ, αλλά που αποτελούν το έπιστέγασμα της δημιουργικής εργασίας του. Σαν ύφος, τα έργα της τελευταίας αυτής περιόδου — της τετραετίας 1907 — 1911 — διαφέρουν ριζικά από τα προηγούμενα. Η πρώτη μεγάλη σύνθεση της περιόδου αυτής, ο περίφημος συμφωνικός κύκλος τραγουδιών «Το Τραγούδι της Γής» είναι σήμερα το πιο γνωστό έργο του Μάλερ.

Στην ενάτη συμφωνία αποκαλύπτονται καινούργιοι όριζόντες. Ο άνθρωπος εμφανίζεται σαν να μην περιορίζεται πιά από τα δεσμά της μοίρας: υψώνεται επάνω απ' όλα τα θεατά και τ' απεινίζει σαν να ήταν έξω απ' αυτά. Γενικά ή μουσική όλων των συμφωνιών του Μάλερ είναι εύληπτη και δεν χρειάζεται επεξηγηματικό πρόγραμμα.

Ο Γκούσταφ Μάλερ πέθανε ενώ εργαζόταν στην δεκάτη συμφωνία του. Το μόνο τελειωμένο μέρος της, ένα θαυμάσιο, έκτετατο «Αντάτζιο, συγκρατούμενο, μαζί με το πρώτο μέρος της ενάτης συμφωνίας του, στα ωραιότερα αποσπάσματα μουσικής που κατέχει ή ανθρωπότητα και απ' αποκαλύπτει τη φαιστωγήνια θά ήταν ή συμφωνία αυτή, αν ο Μάλερ προλάβαινε να την τελιώσει.

ΦΙΛΟΤΕΧΝΟΣ

ΦΩΤΙΕΣ ΚΑΙ ΞΕΧΥΛΗΜΑ

Μετ. Έλ. Γουασιούχου

110

ΝΑΙ, έκανε ή Τόνι συλλογισμένη. Έχεις το καλό που κατασηκώνεις όπου σου άρέσει. Μά αλήθεια, τι μανία έχεις να έρξωσαι στο Λάθαμ Ούέστ; Τ'άποχουν τόσα άλλα ωραιότερα μέρη.

— Έχω τους λόγους μου, Τόνι, απήντησε ο Ντένις ανάβοντας ένα τσιγάρο.

— "Αν μπορούσα να φύγω, συνέχισε ή Τόνι με ξαφνη, τίποτε στον κόσμο δεν θα με κρατούσε από Λάθαμ Ούέστ. Κι' εδώ που τ'ά λέμε...

Κόπηνε.

— Λοιπόν;

— Έβδ που τ'ά λέμε, νομίζω πως θα φύγω πραγματικά. Θα τ'α χτυπήσω κάτω και θα πάω να εργασθώ.

— Πού να εργασθείς; Και τι δουλειά να κάνεις;

— "Ω! ούτε ξέρω, μά δεν έχει σημασία εξ' άλλου. Μπορώ να πάω δακτυλογράφος... ή να μαζεύω φρούτα από τ'α κτήματα.

— Για να είσαι με τον Κουνέντιν; "Ε; Γύρισε το κεφάλι αλλού και μετά από λίγο απάντησε:

— Τό ίδιο μου ρώτησε ο Κάρλ πριν από λίγο.

— Κι' εσύ του απάντησες όχι. "Ετσι δεν είναι;

— Ναι, του απάντησε όχι.

Και βάζοντας απότομα μπροστά έφυγε χωρίς να προσθέσει τίποτ' άλλο.

Γυρίζοντας να φύγει ο Ντένις είδε ένα άλλο αυτοκίνητο που τ'ό είχε πιά συνηθίσει αυτές τις τελευταίες μέρες. Ήταν το αυτοκίνητο της αστυνομίας. Ήταν σταματημένο κι' ένας αστυνομικός με πολιτικά καθισμένος στο τιμόνι διάβαζε έφημερίδα.

Ακριβώς απέναντι ο κ. Τάισον ήταν στο παράθυρό του κι' εργαζόταν. Ο Ντένις τόν κίτταξε λίγη ώρα και μπήκε στο κατάστημα του.

— Κύριε Τάισον...

— Ναι; έκανε ο ρολογας σηκώνοντας τα μάτια με αδιαφορία.

— Δεν ξέρω αν θυμάστε, πέρσι, έκείνο τ'ό θαόδου πού...

— Ναι, τόν έκουσε ο Τάισον.

— Σας είχα φέρει ένα ρολόι.

— Ρολόι;

— Ναι, γύριζε από τ'ό Σύντεν και στάθηκε για να ταχυδρομήσω ένα γράμμα. Κατεβαίνοντας όμως από τ' αυτοκίνητο γλιστρήσα και πέφτοντας τραυματίστηκα στο χέρι κι' έσπασα τ'ό ρολόι μου.

— "Α! μάλιστα, τώρα θυμόμαι. Ή πόρτα μου ήταν κλειστή, μά είδατε φως μέσα και χτυπήσατε.

— Ναι, σ'ας παρακάλεσα να μου τ'α φτιάξετε και σ'ας είπα πως θα περνούσα μετά από μιά — δυο μέρες να τ'ό πάρω. Μά τ'α γεγονότα όμως τ'ό ξέχασα.

— Και τ'ό θυμηθήκατε τώρα...

Ο Τάισον σηκώθηκε και κίτταξε την εταίερα όπου είχε αραδιασμένα τ'α ρολόγια που είχαν επισκευασθεί. Πήρε ένα και τ'ό πήγε στον Ντένις.

— Αυτό είναι; Και χθές ακριβώς που τ'ό έβλεπα αναρωτιόμουνά τίνος να είναι.

— Ναι, αυτό είναι.

— Δεν είχα γράψει όνομα... μά ούτε και τ'ό έφτιαξα. "Αν δεν σ'ας πειράζει θα ξαναπεράσετε άλλη...

Μά ο γέρος κόπηνε στή μέση. Κρατούσε τ'ό ρολόι στο χέρι και τ'ό κίτταξε σαν ύπνωτισμένος. Ο Ντένις τόν παρατηρούσε με άπορσία.

— Ήννια παρά πέταρτο, μουρμούρισε ο Τάισον με τ'α μάτια πάντοτε καρφωμένα στο ρολόι.

Και με ξαφνική ζωηρότητα:

— Σταμάτησε στις έννια παρά τέταρτο.

Βγήκε από τ'ό μαγαζί με τ'ό ρολόι στο χέρι χωρίς να προσθέσει τίποτ' άλλο. Έκπληκτος ο Ντένις τόν είδε ν' απομακρύνεται με γρήγορα βήματα.

Λίγη ώρα πριν απ' αυτό τ'ό περιστατικό ο Γκρόγκαν είχε μπεί στο φούρνο. Δεν ήταν για ν' αγοράσει ψωμί. Φόναξε άλλως τόν φούρνο και θγαίνοντας μαζί του στην πίσω αθή ημεινε κουδεντιάζοντας μαζί του τουλάχιστον ένα τέταρτο. Όταν ξαναβρέθηκε σ'ό δρόμο, είδε τόν Ντένις να θγαίνει από τ'ό κατάστημα τ'ό κ. Τάισον.

— Πώς είστε κ. Πέιτζετ; έκανε με έγκαρδιότητα ο αστυνομικός.

— Πολύ καλά ευχαριστώ. Σαν να μου φάνηκε ευχαριστήματα. Τ'άποχαι τίποτε καινούργιο;

— Δεν αποκλείεται. Θα σ'ας αφήσω να κινήτε μόνος σας.

Φλυάρησαν λίγη ώρα κι' ο Γκρόγκαν ρώτησε:

— Περνάτε πάντοτε τις διακοπές σας σ' αυτό τ'ό σπίτι που σ'όνει τ'ό αυτοκίνητό σας;

— Ναι, μου άρέσει πολύ και κατασηκώνω όπου μ' ευχαριστεί.

— Διαλέξατε και ώραφα γωνιά εδώ, κοντά σ'όις φίλους σας. Θα μου άρεσε κι' έμένα να περνά τις διακοπές μου με τόν ίδιο τρόπο.

— Γιατί δεν τ'ό κάνετε;

— "Ω! εγώ είμαι παντρεμένος και ή γυναίκα μου δεν έννοει ν' αποχωρησθώ τόν κύκλο της και τ'α χαράτσια της. Είναι και τ'ό ζήτημα τών ανέσεων, γιατί σ'ό τόσο περιορισμένο χώρο...

— Αυτό είναι σωστό, είπε ο Ντένις. Για να τ'α καταφέρετε πρέπει ν' αποποιήσεις πάρα πολύ τ'ή ζωή σου και να άποκείσαι με τ'α απαραίτητα. "Ότεπνα πρέπει να κάνεις όλες τις δουλειές μόνος σου... να πλένεις πιάτα, να σρώνεις τ'ό κρεβάτι σου. Αλλοίμονο αν είσαι άκατάστατος, χάνηκες.

— Έκεί πάτε τώρα;

— Ναι.

— Τέτε να σ'ας πάω.

Προχώρησαν πρὸς τ'ό αυτοκίνητο της αστυνομίας και μπήκαν. "Όταν έφθασαν σ'ό μονοπάτι που οδηγούσε σ'ό ξέφωτο, όπου ήταν τ'ό σπίτι ο Ντένις κατέβηκε κι' ο Γκρόγκαν τόν ακολουθήσε.

ΚΟΤΡΑΣΜΕΝΗ και θαρραστημένη ή Βίβιαν έπέστρεψε από ένα περπάτο σ'ό δάσος. Αντικρούοντας τ'ό Μπάρνσαιντ ή άνεξηγήτη δυσφορία της μεγάλωσε. Αυτό τ'ό σπίτι άρχιζα ν'α τήν βασανίζει. Της φανθάν μακάβριο, αψίλόξενο. Κούνησε τ'ό κεφάλι της, όπως έκανε συνήθως για να διώξει τις μαύρες σκέψεις κι' άνοιξε τήν πόρτα. Τό πρώτο παύσμα που αντίληφθηκε ήταν ένα σημείωμα τής Σέιλα, όπου ή νέα τής έγραφε ότι θα περνούσε τ'ή βραδιά της σ'ό Πάιν Χιλ και δεν θα έπέστρεφε για τ'ή νύχτα. Θα κοιμόταν εκεί για να ξεκινήσει τ'α ξεμειρώματα με τόν "Αγκους σ'ό κνήγη.

"Ότεπνα απ' αυτό ή Βίβιαν έτοιμάστηκε να περάσει μιά μοναχική βραδιά. Έψησε ένα τσάι, έβγαλε από τ'ό ψυγείο τ'α υπόλοιπα ενός καδόν κοτόπουλου κι' ένα κομμάτι τούρτας με λεμόνι, άνοιξε τήν πίσω πόρτα τής κουζίνας και καθίσε σ'ό σκεπαστή βεραντίτσα να φάει. Τό μυαλό της ήταν στον Ντένις. Τώρα πιά ήταν βεβαία ότι ποτέ δεν θα έκανε ν'α τήν αγαπά. Άδικα είχαν γίνει τ'α ταξίδια σ'ό τ'ό Ερώση και οι αποφάσεις ή τ'α όλα τέλειωσαν μεταξ'ό τους. "Ενα άλλο νόημα ν'α τής έκανε, και θα έτρεχε γεμάτη χαρά να ριχτεί σ'ό τ'αγκαλιά του. Κάτι τής έλεγε ότι δεν θα άργούσε να τής τ'α κάνει αυτό τ'ό νόημα.

Τέλειωνε τ'ό φαγητό της όταν από τόν κήπο φάνηκε να έρχεται ο ταγματάρχης Φινούστερ. Κρατούσε ένα πιάτο σκεπασμένο με μιά πετσέτα που τ'ό ακούμπησε σ'ό τραπέζι. Ήταν δώρο, είπε, ένα πατάκι. Τό είχε σκοτώσει τ'ό πούλι και τ'ό έψησε ή κ. Σίσκιν. Έφτανε ίσα — ίσα για δυο άτομα.

— Ή καλεσμένη μου μ' έγκατέλειψε άποψε, είπε ή Βίβιαν, και θα λείπει κι' όλη τήν αυριανή μέρα.

— Τότε να πείτε σ'ό φίλο σας τόν Ντένις Πέιτζετ να σ'ας βοηθήσει αυτός να φάτε τ'α πατάκι αύριο τ'ό μεσημέρι. Είμαι βέβαιος ότι θα δεχθεί με χαρά.

— Τό πιστεύω κι' εγώ, είπε ή Βίβιαν. Φάγατε βραδυά, συνταγματάρχα μου;

— Ναι.

— Πάρτε τότε ένα ποτήρι ποτ'ό μαζι μου.

— Έφερε τ'ό μπουκάλι και δυο ποτήρια κι' άρχισαν να πίνουν φλυαρώντας. "Όταν ο Φινούστερ σηκώθηκε να φύγει ή Βίβιαν τόν είπε:

— Σε λυγάζι θα τηλεφωνήσω σ'ό σπίτι σας, σ'ό κ. Σίσκιν, για να τήν ευχαριστήσω.

— "Ω! δεν θα τ'ή βοείτε, γιατί έφυγε. Πήγε για μερικές μέρες σ'ό τ'αδελφή της.

— Αλήθεια; Και σ'ας άφησε όλόμονο;

— Ναί. Δεν ξέρω ακριβώς, μα ίσως να την είχε περάσει ή ζήτη γιατι δεν ήταν καθόλου σίς καλές της αυτόν τον τελευταίο καιρό. Σήμερα μου ανήγγειλε ότι θα έλειπε για δυο μέρες. Δεν έφερα καμιά αντίρρηση. Έξ' άλλου μου άρεσει να μένω μόνος.

— Είναι καμιά φορά ευχάριστο να χαιρείται κανείς το σπίτι του μόνος του.

— Όταν ή Βίβιαν έμεινε μόνη της έπλυνε τα πιάτα και έβαλε το πατάκι στο ψυγείο. Τότερα πήγε στο γραφείο, πήρε ένα βιβλίο κι' ανέθηκε στην κάμαρά της. Ξεντύθηκε, μπηξε στο μπάνιο να πάρει ένα ντους και με τις ποντίζαμες της κάθισε μπροστά στην τουαλέτα της να γτενισθεί. Ένας ελαφρός θόρυβος στην πόρτα την έκανε να γυρίσει.

— Η κ. Σίσκιν ήταν εκεί, όρθια και είχε κλείσει την πόρτα πίσω της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 21ο

Ο ΤΑΝ ό Ντένις κι' ό επιθεωρητής Γκρόγκαν έφθασαν στο ξέφωτο, είδαν μαζεμένο πολλόν κόσμο. Ήταν κι' ένα άλλο αυτοκίνητο της αστυνομίας σταματημένο και διάφοροι αστυνομικοί άλλοι με πολιτικά κι' άλλοι με στολή κύκλωναν το σπιτάκι με τους τροχούς.

— Τι συμβαίνει; Έκανε ό Ντένις απορημένος.

— Άπ' ό,τι καταλαίνω, κ. Πέιτζετ, είτε ό Γκρόγκαν, άν έχετε τίποτε εϋθαντο στο σπιτάκι σας, να το δγάλετε, γιατί νομίζω πως θα το μετακινήσουν.

Και πράγματι μετά από λίγο το σπιτάκι μετατοπίστηκε ως τρία τέσσερα μέτρα και οι άνδρες άρχισαν να σιάθουν. Δεν έσκασαν πολλή ώρα. Σχεδόν άμέσως βρήκαν το πτώμα του Κουνέντιν Ρίβερς.

Ήταν σ' ένα ρηχό λάκκο σκεπασμένο με χώμα και ξερά φύλλα που είχε σκαφτεί ακριβώς ανάμεσα στις δυο ρόδες του μικρού σπιτιού. Ό χρόνος που είχε χρειαστεί στη Βίβιαν για να τρέξει ως το Μπάρνσαϊντ να ειδοποιήσει τόν επιθεωρητή Γκρόγκαν και να ξαναγυρίσει μαζί του, είχε σταθεί υπερασχετός στο δολοφόνο για να θάψει το θύμα του εκεί.

Τό νέο διαδόθηκε γρήγορα. Πρώτος κατέφθασε ό Άγκους, ύστερα ό Κάρλ Χέννεσεϋ και ή Τόνι που έπιναν μύθρα στο μικρό πανδοχείο, ό ταγματάχης Φιοϋστερ που έπαιρνε το ούισκι του στη βεράντα του σπιτιού του, ό Πέττυ, ό γέρος Τάισον. Όλοι οι κάτοικοι του Λάθαμ Ούέστ πήγαν σιωπηλοί να δούνε το πτώμα του Κουνέντιν Ρίβερς.

ΒΛΕΠΟΝΤΑΣ την κ. Σίσκιν μ' ένα πρόσωπο πρόσωπο και ποτοκαλλί κι' ένα κολλιέ γύρω στο λαιμό, ή Βίβιαν έμεινε μ' άνοιχτό το στόμα.

— Κυρία Σίσκιν! φώναξε.

— Η οικονομός του Φιοϋστερ γέλασε.

— Ό! με συγχωρείτε, σάς τρώμαξα. Είχα χτυπήσει ώστύσο.

— Άλήθεια; Δεν άκουσα τίποτε.

— Και χτύπησα και το κονδούνι της εξώπορτας, μα πάλι δεν άκούσατε.

— Θα ήμουν φαίνεται στο ντούς, γι' αυτό.

— Ά! Ισως. Έλπίζω να μην σάς ένοχλώ.

— Άντιθέτως, χαίρομαι πολύ που σάς βλέπω.

Δέν ήταν έντελώς αλήθεια και ή Βίβιαν δεν ήταν καθόλου σίγουρη ότι πράγματι ή κ. Σίσκιν είχε χτυπήσει το κονδούνι και μετά την πόρτα της κάμαράς της. Μηχανικά έβαλε λίγη πούδρα κι' έβαψε τα χείλη της.

— Σκόπευα να σάς τηλεφωνήσω.

— Γιατί;

— Μα για να σάς ευχαριστήσω για το πατάκι.

— Ό! δεν ύπήρχε λόγος.

— Ό συνταγματάχης μου είχε πει πως φύγατε για να πάτε στην αδελφή σας.

— Ναί, έκανε ή κ. Σίσκιν με περιεργο ύφος.

— Ό Φιοϋστερ μου είχε πει πως έφυγε κιόλας σκέφθηκε ή Βίβιαν.

— Και γι' αυτό ακριβώς πέρασα να σάς αποχαιρετήσω, πρόσθεσε ή οικονομός.

— Θα είστε ευχαριστημένη που θα λείψετε μερικές μέρες, έκανε ή Βίβιαν. Κι' εγώ θάθελα να έφευγα.

— Μα μόλις ήρθατε.

— Ναί... μα μετά άπ' όσα συνέβησαν εδώ μέσα.

— Ό! δεν πρέπει να έπηρεάζεστε. Σε όλα τα σπία συμβαίνουν δυσάρεστα.

— Όχι όμως και φόνου.

— Μπορεί και χειρότερα καμιά φορά.

— Μοϋ τó λέτε για παρηγοριά αυτό;

Έκανε ή Βίβιαν γελώντας. Θέλετε να πείτε τίποτε.

— Όχι, όχι, που να κατεβαίνουμε τώρα! Είναι τόσο άμορφα εδώ. Πάντοτε τó έλεγα πως είναι τó πιο συμπαθητικό σπίτι της περιοχής.

Κάθισε στον καναπέ κι' έβαλε τó ένα πόδι πάνω στ' άλλο. Είχε άρεκέτα ώρες γάμπες, μόνο λίγο χοντρούς άστραγάλους. Στη Βίβιαν έκανε έντύπωση τó άποφασιστικό ύφος της.

— Δεν σάς πειράζει να καπνίσω.

— Άγοίξε την τσάντα της κι' έβγαλε ένα πακέτο τσιγάρα.

— Πάρτε από τά δικά μου, είπε ή Βίβιαν που είχε μείνει κατάπληκτη βλέποντας την οικονομό να καπνίζει.

— Ευχαριστώ.

— Η κ. Σίσκιν πήρε ένα τσιγάρο. τó άναψε με τόν άναπτήρα της Βίβιαν κι' ακούμπησε στην πλάτη του καναπέ.

— Λέτε ν' ανακαλύψουν τόν δολοφόνο;

— Ξέρω κι' εγώ; Πάντως ό' άργήσουν.

— Καμιά φορά δεν ανακαλύπτεται ποτέ ό δολοφόνος, έτσι δεν είναι;

— Ναί, βέβαια.

— Άναρωτιέμαι άν ή αστυνομία ύποπτεύεται κανένα.

— Θα έχουν βέβαια τή θεωρία τους, ίσως και τίποτε άποδείξεις.

— Άποδείξεις, ναί, αυτό ζητούν να βροϋν. Τιν προάλλες είχαν έρδει στο σπίτι. Ζητούσαν έναν τενεκέ μέλι.

— Η Βίβιαν κατάλαβε πως κοκκίνισε και στράφηκε προς τó κομοντίνο να πάρει ένα τσάκι. Τό ακούμπησε δίπλα στην κ. Σίσκιν.

— Ένα μπλε τενεκέ; μουρούρισε.

— Ναί. Είχαν βάλει μέσα βενζίνη ή πετρέλαιο, κάτι τέτοιο είπαν. Έψαξαν παντού.

— Άυτόι οι άστυνομικοί είναι περίεργοι άνθρωποι. Ποτέ δεν μπορείτε να ξέρετε τί έχουν στο μυαλό τους.

— Έλεγα μήπως ξέρετε γιατί ψάχνουν να βροϋν αυτόν τόν τενεκέ και τί σχέση μπορεί να έχει με τó φόνου.

— Η Βίβιαν κατάλαβε για ποιά λόγο ή κ. Σίσκιν είχε έρδει να την επισκεφθεί. Με τή δικαιολογία πως θα την άποχαιρετούσε ήθελε να πάρει πληροφορίες. Μα γιατί φοβήθηκε ξαφνικά να πει την αλήθεια στην οικονομό;

— Δεν ξέρω κ. Σίσκιν.

— Δεν έχετε καμιά ιδέα; Δεν ακούσατε τίποτε;

— Η Βίβιαν κούνησε τó κεφάλι. Κάθισε στην άκρη του κρεβατιού, τó ένα πόδι διπλωμένο από κάτω της.

— Έλεγα μήπως είχαν συσχετίσει αυτόν τόν τενεκέ τού μελιού με την περιονή πυρκαγιά, συνέχισε ή κ. Σίσκιν.

— Με την πυρκαγιά;

— Ναί. Βενζίνη. Κάποιος μπορεί να την έχυσε για να καεί ή Ροβένα Λάθαμ μέσα στο σπίτι.

— Άποκλείεται. Δεν άποδείχτηκε ότι ή Ροβένα ή ό Μάρκ πέταξαν άναμμένο τσιγάρο ή σπύρο;

— Αυτό είπαν.

— Τι βασανίζεστε κι' αυτές τις σκέψεις; Έκανε ή Βίβιαν και σηκώθηκε.

— Η κ. Σίσκιν πήγε προς τó τζάκι και τίναξε τή σάχη τού τσιγάρου της. Ή Βίβιαν ένοιωσε την άνάγκη κάτι να πει. Πήγε στην πόρτα και γύρισε τó πόμολο, μα τó άφησε σάν να ήταν καμένο σίδερο.

— Η κ. Σίσκιν είχε κλειδώσει. Τραβήχτηκε και πήγε προς την τουαλέτα της. Γιατί να κλειδώσει, να πάρει τó κλειδί και ν' άρχισι μετά να ψαρεύει την φυλακισμένη της σχετικά με τó φόνου και την περιονή πυρκαγιά; Ήταν έξωφρενικό.

— Η Βίβιαν πέρασε μηχανικά τó χέρι της στα μαλλιά της και κύτταξε την κ. Σίσκιν που περίμενε με άπάθεια όρθια δίπλα στο τζάκι.

— Δεν βά θέλατε να πιείτε κάτι παγωμένο; τή ρώτησε.

— Όχι, ευχαριστώ. Δεν έχω άνάγκη από τίποτε.

— Όπως θέλετε...

Δέν είχε τó θάρρος να της πει: «Έγώ όμως διψώ. Πάμε κάτω». Άντι γι' αυτό κύτταξε τó ρολογάκι της:

— Άς περιμένουμε τόν Ντένις τότε. Όπου νάναι πρέπει νάρθει.

— Άλήθεια; Έκανε ή κ. Σίσκιν. Περιεργό. Τόν είδα στο χωριό πρωτότερα και μοϋ έλεγε ότι θα πήγαινε ναρς στο σπιτάκι του.

— Ναί, ξέρω, έτσι σκόπευε, μα μοϋ τηλεφώνησε. Άλλάξε γνώμη και θάρθει εδώ.

— Ά!

«Δέν με πιστεύει, σκέφθηκε ή Βίβιαν. Φαντάζεται ίσως ότι μίλησα στην άστυνομία σχετικά με τόν τενεκέ κι' ότι είπα πως ήταν δικός της».

— Κυρία Σίσκιν, δεν σάς ελπι την αλήθεια, έκανε ξαφνικά ή Βίβιαν.

— Καλύτερα να της πώ, ό,τι ξέρω.

— Τό κατάλαβα, άπάντησε ή οικονομός.

— Τόν τενεκέ, τόν είδα κοντά στο ρούκι πριν από δυο μέρες. Μόριζε βενζίνη και θυμήθηκα ότι έναν τέτοιο τενεκέ είχα δει πίσω από τή παράγκα πέφει λίγη ώρα πριν πιάσει ή φωτιά. Τό είπα στην άστυνομία. Μα φυσικά δεν

ξέρω σε ποιόν άνήκε αυτός ό τενεκές. Ούτε και ή άστυνομία τó ξέρει.

— Η κ. Σίσκιν έμεινε άτάραχη.

— Πριν τούς τó πώ έκανα μόνη μου μια μικρή έρευνα και στούς Χέννεσεϋ και στο Πάιν Χιλ. Ήθελα να βεβαιωθώ ότι δεν άνήκε σε κανένα γνωστό. Διαφορετικά δεν θα έλεγα τίποτε.

— Μα γιατί ή κ. Σίσκιν δεν μιλούσε;

— «Να μαντεύει άραγε τί σκέφτομαι; Να ξέρει πως άντιλήφθηκε που κλείδωσε την πόρτα;

— Δεν ήξερα καθόλου, σε ποιόν άνήκε αυτός ό τενεκές.

— Και τώρα; ρώτησε ή οικονομός προχωρώντας στη μέση της κάμαρας.

— Όχι, όχι, όχι! φώναξε ή Βίβιαν πηγαίνοντας κατά πίσω.

— Την είχε κυριεύσει πανικός.

— Ούτε μια στιγμή δεν μοϋ πέρασε από τó μυαλό πως μπορούσε να είναι δικός σας. Ποτέ δεν θέλησα να σάς κάνω κακό. Γιατί ήρθατε; Άνοιξτε αυτόν τόν πόρτα. Άνοιξτε!

— Έτρεξε στην πόρτα και κούνησε τó πόμολο μ' όλη της τή δύναμη. Τότε μόνο της ήρθε στη μέση μυρουδιά καπνού. Τό σπίτι καγόταν. Τό ένοιωσε.

— Άκουσε τó τσιτσίρισμα της φωτιάς.

— Έβαλε φωτιά! της πέρασε σάν άστραπή από τó μυαλό. Θα με χτυπήσει και μετά θα μ' άφήσει εδώ να καώ ζωντανή».

— Φωτιά! φώναξε. Άνοιξτε μου να βγω.

— Τότερα έτρεξε στο παράθυρο. Πυκνός καπνός έβγαине από τά παράθυρα τού ισόγειου. Άρχισε να φωνάζει μ' όλη της τή δύναμη. Μα ή κ. Σίσκιν έτρεξε δίπλα της και την έσπρωξε κι' άρχισε να φωνάζει πιο δυνατά άπ' αυτήν.

ΠΡΩΤΟΣ που άντιλήφθηκε τόν καπνό ήταν ό Ντένις. Ήσαν όλοι συγκεντρωμένοι άκόμη στο ξέφωτο γύρω από τó πτώμα του Κουνέντιν, που είχε τοποθετηθεί σε φορείο. Ό Ντένις σήκωσε τó κεφάλι του και μουρούρισε στόν Άγκους.

— Κάτι καίγεται.

— Τίποτε παιδιά που άναψαν φωτιά για να την πηδοϋν.

— Μα ό Ντένις κύτταξε προς τά άριστερά.

— Τό Μπάρνσαϊντ είναι! φώναξε.

— Κι' έφυγε τρέχοντας. Ό Άγκους κι' ό Κάρλ Χέννεσεϋ τόν άκολούθησαν κι' από πίσω τους έτρεξαν και μερικά άλλοι.

— Όταν έφθασαν ή έπανη έμοιαζε με ποτοκαλλί φανάρι κι' ακούγονταν οι σπαρακτικές φωνές της Βίβιαν. Οι δυο πόρτες, ή κυρία και της ύπηρεσίας, ήταν κλειδωμένες. Άλλος τρόπος για να σωθούν δεν ύπήρχε παρά ή σκάλα. Ό Κάρλ την άκούμπησε μπροστά στο παράθυρο της κάμαράς της και σε λίγο ή Βίβιαν και ή κ. Σίσκιν τυλιγμένες σε κουβέρτες και μισοπεδημένες από την τρομάρα τους είχαν μεταφερθεί σε μέρος ασφαλισμένο.

— Όταν έφθασαν οι πυροσβέστες ήταν πιά πολύ άργά. Τό Μπάρνσαϊντ είχε καεί σάν λαμπάδα. Οι θεατές είχαν μαμαράσει από τή τραγική μεγαλοπρέπεια της φωτιάς.

— Είστε ασφαλισμένος, αγαπητέ μου; ρώτησε ό συνταγματάχης Φιοϋστερ στόν Άγκους.

— Ό Άγκους δεν τού άπάντησε, αλλά έπιασε τή Βίβιαν από τó μπράτσο.

— Η ΣΥΝΕΧΕΙΑ Στο έόμενο.

’Από τó προσεχές τεϋχος τού «ΚΟΣΜΟΥ»

’Ενα από τά δαυμασιώτερα
και τά πιο ένδιαφέροντα
σε περιεχόμενο και πλοκή
άστυνομικά μυθιστορήματα

Τό τελευταίο έργο τού
μεγαλυτέρου συγχρόνου
συγγραφέως άστυνομικών
μυθιστορημάτων

GEORGES SIMENON

ΠΕΤΡΟΣ Ο ΛΙΘΟΥΑΝΟΣ

’Από τó προσεχές
τεϋχος τού «ΚΟΣΜΟΥ»

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

’Αξιότιμε κύριε Διευθυντά,

Ποτέ δεν ύπήρξα κοσμική, δηλαδή «MONTAIN», όκρίως διότι οι κοσμικοί δεν έχουν περιεχόμενο. Δόξα τώ Θεώ, χάρη σε σάς, βρήκα ένα κόσμο γεμάτο περιεχόμενο και περιεχόμενο έκλεκτό, ποικίλο, σοβαρό, εύθυμο, χαριτωμένο.

Δέν θα σάς πώ τó όνομά μου διότι δέν έχει νόημα τó όνομα. Ένα σάς λέω μόνο ότι είμαι πολύ φίλη τού «Κόσμου σας», και όπου σταθώ και όπου βρεθώ

μιλώ για την ωραιότητά του. Κανένα από τά θέματά σας δέν μ' άφήνει αδιάφορη. Κομμάι φορά άντιπαρέρχομαι κάτι που είναι καθαρώς έπιστημονικό και συνεπώς δυσνόητο για μένα και στο τέλος σφού τελειώσω όλα, από περιέργεια τó διαβάω και ένθουσιάζομαι.

Χίλια εύγε σας! Όποιοιδήποτε συναντήσω τού μιλώ για τόν «Κόσμο» σας και μάς και νομίζω ότι έχω και άποτέλεσμα.

Μετα πάσης τιμής
παλαιά Άθηνάια

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

1. **HENRI - V. VALLOIS:** ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΦΥΛΕΣ
2. **PIERRE ROUSSEAU:** ΑΣΤΡΟΝΟΜΙΑ ΧΩΡΙΣ ΤΗΛΕΣΚΟΠΙΟ
3. **DANIEL LAGACHE:** Η ΨΥΑΝΑΛΥΣΗ
4. **RICHARD CARRINGTON:** Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

• • •

Προμηθευδήτε τέσσερα εξαιρετα
κι' απαραίτητα βιβλία για κάθε
σύγχρονο άνθρωπο
'Απευδύνεσθε στα γραφεία του
«ΚΟΣΜΟΥ»

